

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

**KUTBUDDİN İZNIKÎ’NİN
“MUKADDİME” ADLI ESERİNİN
TAHKİK VE TAHLİLİ**

(DOKTORA TEZİ)

HAZIRLAYAN
ALİMUJİANG ATAWULA

İstanbul - 2007

Alimujiang ATAWULA

**KUTBUDDİN İZNIKÎ’NİN
“MUKADDİME” ADLI ESERİNİN
TAHKİK VE TAHLİLİ**

**İLAHİYAT ANA BİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI**

İstanbul - 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLAHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

**KUTBUDDİN İZNIKÎ’NİN
“MUKADDİME” ADLI ESERİNİN
TAHKİK VE TAHLİLİ**

(DOKTORA TEZİ)

HAZIRLAYAN
ALİMUJİANG ATAWULA

DANIŞMAN
PROF. DR. FAHRETTİN ATAR

İstanbul - 2007

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

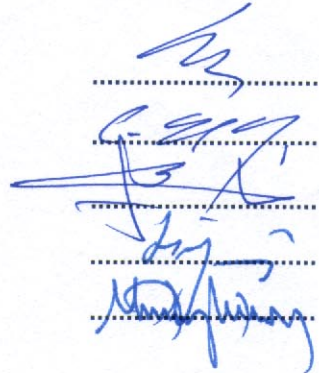
Tez Onay Belgesi

İLAHİYAT Anabilim Dalı İSLAM HUKUKU Bilim Dalı Doktora öğrencisi
ALİMUJİANG ATAWULA nın tez çalışması ,Enstitümüz Yönetim Kurulunun
13.07.2006 tarih ve 2006-7/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy
çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

- Tez Savunma Tarihi : 02.10.2007
- 1) Tez Danışmanı : PROF. DR. FAHRETTİN ATAR
- 2) Jüri Üyesi : PROF. DR. CELAL ERBAY
- 3) Jüri Üyesi : PROF. DR. İSMAİL YİĞİT
- 4) Jüri Üyesi : DOÇ.DR.H.MEHMET GÜNAY
- 5) Jüri Üyesi : DOÇ.DR.MUHARREM KILIÇ

Özgeçmiş

Adı Soyadı : Alimujiang ATAWULA

1970 Yılında Çin'in Xin Jiang (Doğu Türkistan) Uygur Özerk Bölgesi Kaşgar İline bağlı Kargalık ilçesinde dünyaya geldim. İlk, Orta ve Lise öğrenimi Kargalık ilçesinde tamamladım. 1987 yılında Xin Jiang İslam Enstitüsü'nü kazandım ve 1992 senesinde Xin Jiang İslam Enstitüsü'nden mezun oldum.

1992 – 1997 arasında Kargalık İlçe merkez Camiinde İmam Hatiplik, Kur'an Kursu'nda hocalık ve yabancı dilimi geliştirmekle meşgul oldum. 1997 senesinde yüksek eğitim almak için Türkiye'ye geldim. 1998 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalında Yüksek Lisans kazandım. 2000 yılında “Maverâunnehir Fakihleri ve Eserleri” adlı tezle yüksek lisansımı tamamladım.

2000 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde aynı bölümde doktora kazandım. 2007 yılında “Kutbuddin İznikî'nin Mukaddime Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili” adlı tezle Doktoramı tamamladım.

Bu yedi senelik zaman zarfı içinde “Uluslararası Dostluk” dergisinde 4 adet ilmî makale yayımladım. 2006 yılında Uygur lehçesiyle “Musulmandarçılık Esasları” yani (Müslümanlığın Temel Esasları) adlı eseri yazdım ve neşrettim.

2004 yılında evlendim ve bir çocuk babasıyım.

ÖNSÖZ

Hz Peygamber ve ondan sonraki Hulefa-i Raşidin zamanında İslam Dini Kur'an ve sünnet ışığında ulema tarafından ağızdan ağıza nakledilerek halka aktarılıyordu. Sonraları ise halkın günlük ihtiyaçlarına cevap niteliğinde fıkıh adı altında eserler yazılmaya başlandı. Bunlardan temel dini bilgileri ihtiva eden kitaplara ilmihal ismi verilmiştir. İlmihal kitaplarında iman, abdest, namaz, oruç, zekât, hac, helal-haram, gibi temel bilgiler yer alır. Bu yönüyle ilmihal, fıkıh ilminin özellikle ibadetlerle ilgili bölümünü teşkil eder.

Bu bilgiler her müslümanın günlük hayatta mutlaka bilmesi gereken temel konulardır. İlmihal kitaplarını yazan âlimler bu konuları derli toplu ve ihtilaflardan uzak bir şekilde kolay ve anlaşılır bir üslup içerisinde müstakil kitaplar haline getirmişlerdir.

İlmihaller “yaygın eğitim” dediğimiz halkın dini açıdan bilgilendirilmesi konusunda özel bir öneme sahiptir. Ayrıca mahalle mektepleri dediğimiz temel dini eğitimin yapıldığı okul ve kurslarda da temel programı teşkil etmiştir.

Osmanlı devletinin kuruluş döneminde yaşayan Kutbuddin İznikî, dönemin medreselerinde dersler vermiş önemli bir âlimdir.

Mukaddime isimli eseri ilk Türkçe ilmihal kitaplarından birisi olması hasebiyle özel bir öneme sahiptir. Ayrıca bu eser daha sonra yazılan ilmihallere esin kaynağı olmuş değerli bir çalışmadır.

Eserin birçok nüshaları bulunmaktadır. Biz bunların içinde müteber olarak kabul edilen hattat Şehabeddin Kudsî tarafından istinsah edilen nüsha üzerinde çalışma yapmış bulunmaktayız. Bu nüshayı hattat Şehabeddin, Fatih Sultan Mehmet Kütüphanesine ithaf olarak kaleme almıştır.

Bu çalışma ile müellifi ve eserini tanımaya çalışarak özelliklerini tespiti gayret ettik. İmkân dâhilinde onu böyle bir ilmihal hazırlamaya iten sebepleri araştırdık.

Müellifin bu çalışmada kullandığı kaynakları tetkik ederek o dönemin fıkıh bilgi kaynaklarını tespiti çalıştık.

İlmihal olması hasebiyle daha ziyade eğitici özelliği ağır basan bu eserde müellifin göz önünde bulundurduğu temel prensipleri araştırdık. Ayrıca bir konuyla ilgili farklı fetvalardan birini tercih ederken önemseydiği sebepleri tetkik ettik.

İlk ilmihallerin günümüzdeki ilmihallerle mukayese edilmesine örnek teşkil eden bu çalışma ile ilmihal eserlerinde bulunan konuların nasıl bir seyir takip ettiğini ortaya koymaya çalıştık.

Ayrıca eserin tahkiki ile birlikte o zamanki dilde kullanılan kelimelerle günümüzde kullanılan kelimeler arasında nasıl bir gelişme ve değişme olduğu da ortaya çıkmış oldu.

Bu çalışmam esnasında benden yardımını hiç esirgemeyen Hocam sayın Prof. Dr. Fahrettin ATAR Bey'e, her zaman moral veren çok ilgilenen hocam Sayın Prof. Dr. Celal ERBAY Bey'e, büyük katkılarından dolayı Prof. Dr. İsmail YİĞİT Bey'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Alimujiang ATAWULA

Güneşli - 2007

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
D.	: Demirbař
DİA.	: Diyanet İslam Ansilopedisi
H.	: Hicri
H.z.	: Hazreti
İSAM	: İslam Arařtırmalar Merkezi
ktp.	: Kütüphane
Nu:	: Numarası
s.	: Sayfa
thk;	: Tahkik eden
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
tsz.	: Tarihsiz
v.	: Vefat tarihi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vdğ.	: ve diğeri
vr.	: Yaprak / Varak
yay.	: Yayımlayan

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
KISITLAMALAR.....	III
İÇİNDEKİLER	IV

GİRİŞ

A- KAYNAKLARIN TANITIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	1
B- KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KUTBUDDİN İZNİKÎ’NİN HAYATI, ESERLERİ, DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ	3
A- KUTBUDDİN İZNİKÎ’NİN HAYATI	3
B- ESERLERİ.....	6
C- İZNİKÎ’NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ	15
1. <i>Siyasî ve Sosyal Durum</i>	15
2. <i>İlmî ve Kültürel Durum</i>	16
3. <i>Dinî ve Fikrî Durum</i>	19

İKİNCİ BÖLÜM

“MUKADDİME”NİN TANITIMI, NÜSHALARI VE FIKİH AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	21
A- ESER.....	21
B- “MUKADDİME”NİN NÜSHALARI	23
C- “MUKADDİME”NİN ÖZELLİKLERİ	26
1. <i>“Mukaddime”nin Metodu</i>	26
2. <i>“Mukaddime”de Zikredilen Kaynaklar</i>	27
a. Ayet-i Kerimeler	27
b. Hadis-i şerifler	18
c. İtikadi konularda zikredilen şahıslar	28
d. İtikadi konularda zikredilen kitaplar	31
e. Fıkhi konularda zikredilen şahıslar	31
f. Fıkhi konularda zikredilen kitaplar	36
g. Kaynak Belirtilmeden Yapılan Rivayetler.....	40
D- MÜELLİFİN KENDİNDEN ÖNCEKİ ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİYLE İLGİLİ TAVRI	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“MUKADDİME”NİN METNİ, TAHKİKİ, ÖZETİ VE TAHLİLİ	42
A- “MUKADDİME”NİN OSMANLICA TAM METNİ VE TAHKİKİ	45
B- “MUKADDİME”NİN ÖZETİ VE TAHLİLİ	223
<i>GİRİŞ</i>	223

<i>I. BÂB: İMAN</i>	226
<i>II. BÂB: NAMAZ</i>	230
1. Gusül:.....	230
2. Abdest:.....	231
<i>NAMAZIN ŞARTLARI</i> :.....	236
<i>NAMAZIN RÜKÜNLERİ</i> :.....	235
<i>NAMAZIN VÂCİPLERİ</i> :.....	236
<i>NAMAZIN SÜNNETLERİ</i> :.....	236
<i>NAMAZIN MÜSTEHÂBLARI</i> :.....	237
<i>NAMAZIN BÂTİNÎ ŞARTLARI (HUŞÛ)</i> :.....	238
<i>NAMAZI BOZAN ŞEYLER</i> :.....	238
<i>NAMAZIN MEKRUHLARI</i> :.....	238
<i>Namazda kıraate ilişkin meseleler</i> :.....	239
<i>Sehiv secdesi ile ilgili meseleler</i> :.....	240
<i>NAMAZIN KILINIŞI</i> :.....	244
<i>İMAM, CEMAAT VE MESCİTLERE DÂİR HÜKÜMLER</i> :.....	241
a) İmamlığa dair meseleler:.....	241
b) Cemâate dâir meseleler:.....	242
c) Mescitlere dair meseleler:.....	242
<i>NAMAZ KILAN KİŞİNİN ÇOKÇA KARŞILAŞTIĞI BAZI DURUMLARA İLİŞKİN HÜKÜMLER</i> :.....	23
Namazı terk eden kişinin hükmü:.....	243
<i>YOLCULUK HALİNDE NAMAZ</i> :.....	243
a) Dinen yolcu sayılan kimseler:.....	243
b) Dinen yolcu sayılan kimselere dair hükümler:.....	244
c) Yolculuk ve ikâmete dair bazı hükümler:.....	244
<i>CUMA NAMAZI</i> :.....	244
a) Cuma kimlere farzdır?.....	244
b) Cuma hutbesi:.....	244
c) Cumanın şehir (ya da şehir hükmünde olan yerde) kılınması şartı:.....	244
<i>BAYRAM NAMAZI</i> :.....	245
<i>ÖLÜLERE DÂİR HÜKÜMLER</i> :.....	245
<i>III. BÂB: ZEKÂT</i>	247
<i>IV. BÂB: ORUÇ</i>	251
<i>V. BÂB: HAC VE UMRE</i>	253
<i>VI. BÂB: AHLÂKÎ KONULAR</i>	256
A- On Kötü Huy (Yaramaz Sıfatlar / Kötü Ahlak).....	259
B- On İyi Huy (Güzel Ahlâk).....	262

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1. ŞEKİL AÇISINDAN:.....	266
a. Kullanılan Dil:.....	266
b. Tertip:.....	267
c. Kaynaklar:.....	267
2. MUHTEVÂ AÇISINDAN:.....	267
a. Kapsam:.....	267
b. Derinlik:.....	267
c. Ahlâkî-Tesevvüfî Konular:.....	268
EKLER	271
BİBLİYOGRAFYA	274

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Alimujiang ATAWULA
Anabilim Dalı : İlahiyat
Programı : İslam Hukuku
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Fahrettin ATAR
Tez Türü ve Tarihi : Doktora - Mart 2007
Anahtar Kelimeler : İlmihal, Kutbuddin İznikî

ÖZET

KUTBUDDİN İZNIKÎ’NİN MUKADDİME ADLI ESERİNİN TAHKİK VE TAHLİLİ

İlmihaller “yaygın eğitim” dediğimiz halkın dini açıdan bilgilendirilmesi konusunda özel bir öneme sahiptir. Ayrıca mahalle mektepleri dediğimiz temel dini eğitimin yapıldığı okul ve kurslarda da temel programı teşkil etmiştir. İlmihal kitaplarında iman, abdest, namaz, oruç, zekât, hac, helal-haram, gibi temel bilgiler yer alır. Bu yönüyle ilmihal, fıkıh ilminin özellikle ibadetlerle ilgili bölümünü teşkil eder. Bu bilgiler her Müslüman’ın günlük hayatta mutlaka bilmesi gereken temel konulardır. İlmihal kitaplarını yazan âlimler bu konuları derli toplu ve ihtilaflardan uzak bir şekilde kolay ve anlaşılır bir üslup içerisinde müstakil kitaplar haline getirmişlerdir. Osmanlı devletinin kuruluş döneminde yaşayan Kutbuddin İznikî, dönemin medreselerinde dersler vermiş önemli bir âlimdir. Mukaddime isimli eseri ilk Türkçe ilmihal kitaplarından birisi olması hasebiyle özel bir öneme sahiptir. Ayrıca bu eser daha sonra yazılan ilmihallere esin kaynağı olmuş değerli bir çalışmadır. Bu çalışma ile müellifi ve eserini tanımaya çalışarak eserin özelliklerini tespiti gayret ettik. Müellifin bu çalışmada kullandığı kaynakları tetkik ederek o dönemin fıkıh bilgi kaynaklarını tespiti çalıştık. İlk ilmihallerin günümüzdeki ilmihallerle mukayese edilmesine örnek teşkil eden bu çalışma ile ilmihal eserlerinde bulunan konuların nasıl bir seyir takip ettiğini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca eserin tahkiki ile birlikte o zamanki dilde kullanılan kelimelerle günümüzde kullanılan kelimeler arasında nasıl bir gelişme ve değişme olduğunu da ortaya çıkarmış oldu.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Alimujiang ATAWULA
Field : The Theology
Programme : The Islamic Law
Supervisor : Professor Fahrettin ATAR
Degree Awarded and Date : Doctor - March 2007
Keywords : Catechisms (ilmihal), Kutbuddin İzniki

ABSTRACT

THE RESEARCH AND ANALYSES QUTBUDDEEN İZNIQI'S "MUQADDAMAH "

Catechisms (ilmihal) that is the popular education has importance in educating the people religiously. Those local parish schools and courses which are teaching the religious education are also forming the fundamental program in the courses and schools, mostly Eman, Ablution Prayer, Fasting, Zakat and Haj, Halal and Haram are the main topics occurred in the books of catechism; According to these directions the Catechism specially discusses and contains the worshipping part of the Islamic "Fiqh".

The discussed subjects are very important basic topics to know for every muslim in their daily life.

The writers of the books of the catechism have written these subjects in a very easy way to understand for every one, far from all kind of conflicts and disagreements.

In the Ottoman empire's establishment periods "Qutbuddeen İzniki" was one of the most important scholars whom taught in these madrasa's. And "MUQADDAMAH" was first and one of his important literature in Turkish language among the books of Catechisim. Also this book became a main source for the catechism books were written in the later periods. We tried to learn and determinate the specifications of author and his work form this book and we have been able to reach the success. Also we tried to determinate the sources of "Fiqha" at that period by surviving and researching the sources used in this book. Comparing the first former catechism with the catechism of our age we could explained that how this research work has determinate the modality of that book and how the subjects in the catechism books and literatures followed that

book. By this research work we could also determinate that how the words used in this literature has changed and developed between the words and language used in the present days.

Personal back graund

Name and Surname: Alimujiang Atawula.

I was born in 1970 in Kargilik town in Kashgar Eastern Turkistan (Occupied by China called Xin Jiang or Sinkiang Uygur Autonomous Region)

I completed primary, middle and high school in Kargilik and graduated Islamic University of urumchi in 1992.

During 1992-1997 I worked as an Imam in central mosque in Kargilik ,and teached Quran to the children in Quranic course.

In 1997 with the purpose of further study, came to Turkey and start my Master degree in Marmara University in the Faculty of Theology Department of Islamic Law , and finished in year 2000 with the thesis titled “Maverâunnehir Fakihleri ve Eserleri”. (The literatures of the Mavara-un-Nahar’s Fuqahas)

I began my PHD degree in 2000 in Social Science Institute Faculty of Theology Department of Islamic law in Marmara University and finished in 2007 with the thesis with. (The research and analyses Qutbuddeen İniqi’s “MUQADDAMAH ”) (Kutbuddin İznîkî’nin Mukaddime Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili)

In these seven years of study I published four articles in the Journal of “International Friendship” and in the year 2006 I wrote and published a book named “The Basic of Islam” in uygur language.

Married in 2004 and have a son right now.

GİRİŞ

A- KAYNAKLARIN TANITIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İznikî yaşadığı dönemin önemli bir ilim ve fikir adamıdır. Bu yüzden tarih kitaplarında İznikî'nin yaşadığı dönemin siyasi, sosyal, kültürel olayları anlatılırken yer yer ondan da bahsedilmiştir. Ayrıca muhtelif dönemlerde yaşayan İslam âlimlerinin hayatlarını anlatan ve eserlerini tanıtan tabakât kitaplarında da İznikî hakkında bilgiler bulmak mümkündür. Biz İznikî'nin eserlerini araştırırken ilmi açıdan müteber kabul edilen aşağıdaki şu üç eseri esas aldık.

1. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI'nın "*Osmanlı Tarihi*" adlı eseri. Bu eser "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu" tarafından 2003 tarihinde yayımlanmıştır. Eser İznikî'nin yaşadığı dönemin özelliklerini farklı yönleriyle tanımamızda temel kaynak teşkil etmiştir.

2. Mecdî, Muhammed Efendi'nin "*Hadâiku's-Şekâik*" adlı eseri. Dr. Abdulkadir ÖZCAN tarafından 1989 senesinde neşredilen bu eser, Osmanlı Müelliflerini tanıma konusunda en önemli temel tabakât eseridir. Bu eser müellifin hayatı ve eserlerini tanımamızda önemli klavuz teşkil etmiştir.

3. Komisyon tarafından hazırlanan "*Türkler*" adlı eser. Yeni Türkiye Yayınları tarafından 2002 yılında yayınlanmış olan bu eserin XI cildi, zamanımızdaki bilgin kişilerin Osmanlı dönemine ait tarihi, ilmi ve kültürel alanda yazmış olduğu makaleleri ihtiva etmektedir.

B- KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Kutbuddin İznikî'nin Mukaddime adlı eseri üzerinde tespit edebildiğimiz kadarıyla iki müstakil çalışma yapılmıştır. Bunların her ikisi de eserin yazıldığı dönemin edebi yönünü tespit ve ortaya koymaya yönelik olmuştur.

Birinci çalışma, Dr. Yusuf Ziya ÖKSÖZ'ün Türk Edebiyatı sahasında yapmış olduğu doktora çalışmasıdır. Müellif bu çalışmasını 1978 senesinde yapmıştır. Çalışmasında içerik olarak müellifin hayatı, eserin nüshaları ve genellikle eserin dil yönü ön plana alınmıştır. O dönemin siyasi ve ilmi yönüne pek değinilmemiştir. Daha ziyade dönemin edebiyat ve sanat yönü üzerinde durulmuştur. Eser latinize edilmiş olmakla birlikte içerik ile ilgili fazla bir bilgi vermemiştir.

İkinci çalışma, Dr. Kerime ÜSTÜNOVA'nın Mukaddime'nin edebi yönü üzerine 2003 de yapmış olduğu doktora çalışmasıdır. Üstünova eseri latinize ederek eserin nüshalarını ve dil yönünü araştırmıştır. Araştırmacının dönemin diline ve o dönemde kullanılan ıstıhlara tam anlamıyla hakim olamamasından ve ayrıca fıkıh bilmemesinden kaynaklanan yanlış anlama ve yanlış latinize etme hataları yaptığı görülmüştür. Kanaatimizce araştırmacının Arapça ve Farsça konusundaki bilgi eksikliği de yanlış anlamalarda önemli ölçüde etkili olmuştur.

Biz bu çalışmamızda mukaddimeyi daha ziyade konusu itibariyle ele alarak inceledik. Eser genelde fıkıh, özelde ilmihal kitabı olması yönüyle onun muhtevası üzerinde durduk. Bu yüzden eserin içeriğini, müellifin kullandığı müteber kaynak eserleri, eserde ismi geçen ilim adamlarını tanıttık. İznikî'nin atıfta bulunduğu kaynakları tetkik ettik ve bu atıfların kaynaklarda bulunup bulunmadığını tespit etmeye çalıştık. İznikî'nin hayatının daha iyi anlaşılabilmesi için yaşadığı dönemin siyasi, sosyal, ilmi yapısını ortaya koymaya çalıştık. Mukaddime Osmanlı İmparatorluğu döneminde yazılan ilk ilmihal kitabıdır. Bu eserden sonra yüzlerce ilmihal yazılmıştır. Bu ilk eserden günümüze kadar ilmihal geleneğinin nasıl geliştiğini ve muhteva olarak ne gibi ilave ve çıkarmaların olduğunu tespit etmeye çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUTBUDDİN İZNIKÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

A- KUTBUDDİN İZNIKÎ'NİN HAYATI

Ulema arasında Kutbuddin İznikî diye anılan Kutbuddin Şeyh Muhammed b. Muhammed el-İznikî 14. asrın ikinci yarısında¹ İznik'te doğmuştur². Doğum tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. İlk tahsilini memleketi İznik'te zamanın âlimlerinden ve kendisinin “*üstâd-i kâmil*” diye övdüğü ve 1393'te ondan tahsilini tamamladığını ifade ettiği Alâeddin Esved'in oğlu Hasan Paşa ve Molla Fenarî³ gibi âlimlerden aldı. Bu âlimlerin yanı sıra Eşrefoğlu Rûmî'nin sohbetinde ve fikir meclislerinde de bulunmuştur⁴.

Kutbuddin İznikî, ilk defa kurulmuş olan Osmanlı medresesinin talebelerinden biri olarak bilinir. İznikî'nin eğitim aldığı dönem, siyasi ve sosyal açıdan Moğolların Orta-Asya ve İslam dünyasını istila ettiği, ulemayı katletmek ve kütüphaneleri yıkmak suretiyle İslam medeniyetine büyük zarar verdiği bir dönemdir.

Orta Asyada Moğol devletinin yıkılmasından sonra Cengiz ailesinden Çağatay Hanları hüküm sürmekteydi. Timurlenk adıyla bilinen Timur bu dönemde hâkimiyeti eline almış, kısa bir zaman içinde İran, Azerbaycan ve Irak'ı işgal ettikten sonra Anadolu'ya yönelmiştir. Timur Anadolu'yu da ele geçirmek amacıyla 1400 senesinde Osmanlı toprağına saldırmaya başlamıştır. Yıldırım Beyazıt ile Timur arasındaki çekişmeler 1402 senesinde, Ankara'da savaşla neticelenmiştir. Kıran kırana yapılan bu savaş neticesinde Yıldırım Beyazıt Timur'a esir düşmüştür. Bu olaydan sonra Osmanlı

---

¹ Kaynaklardaki vefat tarihi 821/1418 olduğuna göre, doğum tarihi bu ihtimale daha yakındır.

² İznikî, kitabındaki “İstikbal-i Kible” bahsinde, “kendi şehrim İznik'te” diye kendisinin İznikli olduğunu beyan etmektedir. Bk. İznikî, *Mukaddime*, 11a, 4.

³ Osmanlı Devleti'nin ilk Şeyhülislam'ı olan Molla Fenari 87 yaşında (v. 1431 H.) Bursa'da vefat etmiştir. Gülcan, *Geçmiş Yüz yılların Karaman Büyükleri ve Şairleri*, s. 89.

⁴ Bursalı Muhammed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 144. Yusuf Ziya Öksöz, eserinde İznikî ile Eşrefoğlu Rumî arasında sabah namazı konusundaki münazara anlatılmaktadır. Bk. Öksöz, “*Kutbuddin b. Muhammed İznikî ve Mukaddime-i Kutbuddin*”, s. 245; Cici, Recep, “Belli Başlı Hukukçular ve Çalışmaları”, *Türkler*, XI, 371.

10 senelik fetret devri olarak bilinen karışıklık dönemine girmiştir⁵. Kutbuddin İznikî'nin medreseyi bitirip ilimi çalışmalarla kendini geliştireceği bu dönemde ortaya çıkan bu kargaşa ve iç karışıklıklar onun hayatında olumsuz etkiler yapmış ve ilmi çalışmalara gereken önemi vermesine engel olmuştur.

Diğer yandan Yıldırım Bayezid'in esir düşmesi sonucu, Yıldırım Bayezid'in oğulları arasına fitne sokulmuş bunlardan bir kısmı tahta geçme hevesi içinde Timur'a bağlılığını bildirmek için adeta yarışa girişmişlerdir. Bu süre zarfında da her biri halkın saygın kişileri olarak bilinen ulemayı, Timur'a elçi olarak göndermişlerdir. İsa Çelebînin elçiliğini, Kutbuddin İznikî yapmıştır⁶. Daha sonra Osmanlı birliği Mehmet Çelebî tarafından sağlanmıştır. İsa Çelebinin Mehmet Çelebi tarafından alt edilmesi üzerine ona yakın olanlar da itibardan düşmüştür. İsa Çelebiye elçilik yapacak kadar yakın olan müellifimiz Kutbuddin İznikî'de bu itibar kaybından nasibini almıştır. Mehmet Çelebî zamanındaki (1387-1421,H) büyük alimlerden olmasına, pek çok eserler yazmış olmasına rağmen o dönemin siyasi, sosyal, kültürel tarihini yazan eserlerde İznikî ile ilgili pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Onun bu şekilde görmezlikten gelinmesinde dönemin siyasi olaylarında taraf olması etkili olmuş olabilir. Bununla birlikte Osmanlı tarihçilerinden bazıları Yıldırım Bayezid'in oğlu Süleyman Han'ın İznikî'nin bilgi ve faziletini takdir ettiğini haber vermektedirler⁷.

İznikî'nin ilmî kişiliğinin şekillenmesinde temel oluşturan Anadolu fikir ve bilim ortamında da, önceki asırlara nazaran yavaş yavaş kendini toplama aşamasındaydı. Anadolu Selçukluları devrinde, XI. yüzyıldan XIII. yüzyılın ilk yarısına kadar, Anadolu, İslam dünyasının en önemli ilim merkezi haline gelmişti. Başta Konya, Kayseri, Bursa, Erzurum, Sivas, Erzincan ve Tokat gibi iller olmak üzere, Anadolu'nun birçok ilinde o zaman en az beş ile on medrese bulunuyordu. Endülüs'ten, Kuzey Afrika'dan, Orta-Asya ve İran'dan, Mısır ve Suriye'den çeşitli ilim dallarında tanınmış bilginler ve âlimler Anadolu'ya göç ediyordu. Bunlar Anadolu'daki ilim ve fikir ortamının canlanıp gelişmesine zemin hazırlıyorlardı⁸.

İznikî'nin ilmî kişiliğinin oluşumundaki diğer bir önemli etken de onun hocası olan ilk Osmanlı Müderrislerinden Dâvûdu'l-Kayserî ve övgüyle bahsettiği Hocası

⁵ Genel bilgi için bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 301-315.

⁶ Mecdi Muhammed Efendî, *Şekâiku'n-Nu'maniyye ve Zeyli Hadâiku's-Şakâik*, s. 58-59.

⁷ Öksöz, a.g.m. s. 226-227.

⁸ Bayraktar, "Dâvûdu'l-Kayserî ve Osmanlı İlim Geleneğinin Teşekkülü", *Osmanlı*, VII, 58.

Alaeddin Ali b. Ömer (Alaeddin Esved)'in oğlu Hasan Paşa olmuştur. Dâvûdu'l-Kayserî'nin aklî ve naklî ilimleri memleketi Kayseri'den aldıktan sonra, ihtisas için Mısır'a gittiği, dönüşünde orta yaşta tasavvufa ve matematiğe özel ilgi duyduğu rivayet edilmektedir. O'nun Sâvâ şehrine giderek Abdurrazzak el-Kâşânî (v. 1329) den tasavvuf dersleri aldığı ve onun yardımıyla tasavvufa meylettiği bilinmektedir⁹. İznikî'nin Mukaddime adlı kitabı gözden geçirildiğinde, o dönemde Tasavvufî akımların önemli ölçüde kökleşmiş olduğu, Gazâlî, Ebû Talib Mekkî ve Kuşeyrî gibi âlimlerin çok iyi bilindiği ve İznikî'nin onların eserlerinden önemli ölçüde istifade ettiği görülür.¹⁰

İznikî'nin Kelâm ilminde Mâturidî düşüncesine meylettiği, eserinde göze çarpmaktadır. Bunun nedeni eskiden beri Orta-Asya'da Mâturidî düşüncesinin kök salmış olmasıdır. Özellikle ünlü kelâm âlimi Neseffî'nin (1114) *Akaid* isimli kitabını yazmasıyla Anadolu'da yayılan Maturîdilik halk ve âlimler arasında itibar görmüş, diğer mezhepler ve kitaplara fazla itibar edilmemiştir.

İznikî kendini fikhî alanda Hanefîliğin savunucusu konumunda görmüş, eserine bunu yansıtmış ve eserinde diğer mezheplerden “onlar şöyle diyor”, Hanefî mezhebi için ise “bizim mezhebimizde böyledir” şeklinde ifadeler kullanmıştır. Bunun en önemli etmenleri büyük ihtimalle hocaları ve içinde yaşadığı kültür birikimi olabilir. Ayrıca Hanefî fikhında ve Maturidî akaidinde muteber kaynaklardan yararlanmış olması da O'nu bu tarz ifadeleri kullanmaya sevk etmiştir.

Aklî ve naklî ilimlerde söz sahibi olan, o kadar değerli eserler bırakan İznikî'nin, hangi medreselerde hocalık yaptığı bilinmemektedir. İlmî çalışmalarına dair bilgiler ise yavaş yavaş ilim ortamına aktarılmaya çalışılmaktadır. İznikî'nin 8 Zilkade 821'de (7 Aralık 1421) memleketi İznik'te vefat ettiği malumdur¹¹.

---

⁹ Bayraktar, a.g.m. s. 59.

¹⁰ İznikî eserinin başında bunlardan; “... ol danişmendlerin meşhurları bu iklimde hucetü'l-İslam ve'l-Müslimîn ve kudvetü's-Salikîn.....” diye bahsetmektedir. bk. İznikî, 2a. 23-25.

¹¹ Öngören, Reşat, “Kutbüddin İznikî” maddesi, *DİA*, XXVI, 486.

B- ESERLERİ

Kutbuddin İznikî'nin adına kayıtlı birçok eseri bulunmaktadır. Biz eserlerinden İznikî'nin kendi adı geçmekte olan eserleri aktarmayı ve orijinal metninden parçalar nakletmeyi uygun gördük.

1. Mürşidü'l-Mütehhil

Süleymaniye "İbrahim Efendi" 454/6 no'da kayıtlı olan eser, Arapçadır. Üslubu ve ibaresi gayet güzeldir. Nesih hattıyla okunur bir yazı olarak günümüze gelen bu yazının Hicri 885'de yazıldığı kaynakta malumdur. Eserin dış kapağında bu eserin Kutbuddin İznikî'ye ait olduğu beyan edilmektedir. Bu eser Aile Hukuku'yla ilgili olup evleneceklere öğüt verir tarzda yazılmış bir eser olarak gözümüze çarpmaktadır.

Halkın içinde çok yaygın ve okunan bir eser olduğu için bu eserden bir örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk:

Eserin önsözünden bir örnek:

( )

: .

.....

2. el-İkdu's-Semîn ve'l-İkdu'l-Yemîn

Süleymaniye “İbrahim Efendi” bölümünde 246 nu'da Türkçe 86 yapraklı ve nesih yazıyla yazılmış bir Arapça yazılmış bir eserdir. Gerçe dış kapakta esere akâid diye başlık atılmış ve bazı kaynaklarda Tefsir ilmine¹² ait olduğu belirtilmişse de, eser fıkıh ilmine aittir. Eserin baş ve ön kısmı bulunmamaktadır. Eserde namazla ilgili ayrıntılı bilgiler bulunmakta ve her konuyla ilgili diğer eserlerden kaynak göstermektedir. Kaynak içerisinde “Bizim Ceddimiz Mevlâna Kutbuddin Mukaddimesinde” ifadeleri kullanmaktadır. Buna bakıldığında eserin Kutbuddinzâde'ye ait olduğu malumdur.

3. Bitin Yaratılması Hikmeti Hakkında Risale

Süleymaniye “Hacı Mahmud Efendi” 4233 no'da kayıtlı, küçük boy 7 yaprak Arapça yazılmış bir eser.

....

.....

---

¹² Reşat Öngören, makalesinde bu eserin tefsir ilmine ait olduğunu nakletmektedir. Öngören, Reşat, a.g.m. *DİA*, XXVI, 486.

...

.

4. İbn Arabî'nin Firavunun İmanı Hakkındaki Risalesine Reddiye

Süleymaniye "Hacı Mahmud Efendi" 4223/1 no'da kayıtlı bir eser. Küçük boy 7 yaprak. Eserde istinsah tarihi bulunmamaktadır.

Bu eser akaid ile ilgilidir. Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk.

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

.....

5. Yusuf Hakkında Risale

Süleymaniye ‘‘Hacı Mahmud Efendi’’ 4223/4 no’da kayıtlı bir eser. Küçük boy 8 yaprak. Arapça.

Bu eser Tasavvufu ilgilidir. Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk.

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

..

..

....

6. Âdem ile Musa'nın Münazarası

Süleymaniye "Hacı Mahmud Efendi" 4223/2 no'da kayıtlı, küçük boy 7 yaprak Arapça yazılmış bir eser. Bu eserde İznikî yazdığı tarihi 863 Hicri olarak belirtmektedir. İznikî'nin vefat tarihine bakıldığında bu eserin ya kendi oğlu Kutbuddinzâde'ye ait olduğu ya da Mustensih tarafından yazılmış olma ihtimali bulunmaktadır.

Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk.

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

.....

...

...

.....

.....

7. Tefikâtü'l-Mesâbih

Süleymaniye “Ayasofya” 476 no’da kayıtlı hadis ilmine ait, 206 yaprak, Arapça yazılmış bir eser. Eser içinde Kutbuddin İznikî hakkında bilgi bulunmamaktadır. Dış kapakta iki yer kitabın Kutbuddinzâde’ye ait olduğunu, bir yerde Kutbuddin İznikî’ye ait olduğunu belirten ifadeler yazılmıştır. Eserin yazılma şekli ve ifadeleri diğer eserlerinden farklı gözükmemektedir. Buna bakıldığında eserin Kutbuddinzâde’ye ait olduğu söylenebilir.

8. Risâle fi Şerhi Sübhâneke mâ Arafnâke Hakki Mârifetike

Nuruosmaniye Kütüphanesi 2398/1 no’da kayıtlı, küçük boy 17 yaprak Arapça yazılmış güzel okunaklı bir eser.

Bu eser Tasavvufî ilgilidir. Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk.

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

..

.....

.....

....

...

9. Risâle fi Şehri Remedân

Nuruosmaniye Kütüphanesi 2398/2 no'da kayıtlı, küçük boy 8 yaprak Arapça yazılmış güzel okunaklı bir eser.

Bu eser Ramazanla ilgilidir. Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk:

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

10. Risâle fi Salâti't-Terâvîh

Nuruosmaniye Kütüphanesi 2398/3 no'da kayıtlı 11 yaprak Osmanlıca bir eser.

Bu eser Teravîh Namazıyla ilgilidir. Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk:

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

.....

.....

11. Kitâb fi İlmi't-Ta'bîr

Nuruosmaniye Kütüphanesi 3748 no'da kayıtlı, orta boy 114 yaprak Arapça yazılmış bir eser.

Bu eser Psikolojiyle ilgilidir. Eserden biraz örnek vermeyi tezimizde uygun bulduk:

Eserin önsözünden bir örnek:

.....

...

.....

.....

12. Tefsîru Kutbuddîn

İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Arapça 1741 no'da kayıtlı 376 yaprak Arapça yazılmış bir eser.

C- İZNIKÎ'NİN YAŞADIĞI DÖNEMİN ÖZELLİKLERİ

1. Siyasî ve Sosyal Durum

Osmanlı devletini kurmuş olan ailenin, tarihi kayıtlara göre, Oğuzların sağ kolu olan Günhan kolunun Kayı boyundan oldukları malumdur. Kayı boyu Selçuklu hükümdarları tarafından evvelâ Ankara'nın batısındaki *Karacadağ'a* yerleştirilmiş, daha sonraları Ertuğrul Bey'in zabtetmiş olduğu *Söğüt*, *Domaniç* gibi yerlere yerleştirilmiştir.¹³

Selçuklular'ın yıkılmasından sonra Osman Bey ile oğlu Orhan Bey'in yapmış olduğu fütuhatlar, diğer Anadolu beylerinin fütuhatlarına nazaran daha çetin ve ağır olmuştur ki, bu hal sonraki büyük muvaffakiyet ve ardından cihan şümul imparatorluğun habercisi olmuştur.¹⁴ Osman Bey'in Bursa'yı fethinden sonra 1326 senesinde vefat etmesiyle yerine oğlu Orhan Bey geçmiştir.¹⁵

Ertuğrul Bey'in oğlu Osman Gazi devlet teşkilâtını kurmaya çalışmış, bu bağlamda kalelere kadı ve kumandan tayin etmiştir. Devletin ilk kanunlarını da o koymuştur. Osman Gazi ölüm döşegindeyken oğlu Orhan Gazi'ye şunları vasiyet etmiştir:

“Tanrı buyruğundan gayri iş işlemiyessin. Bilmediğini şeriat ulemasından sorup anlıyasın. İyice bilmeyince bir işe başlamıyasın. Sana itaat edenleri hoş tutasın. Ve askerine iyiliği, ihsanı eksik etmiyesin ki, insan insanın kulcağızıdır. Zalim olma. Alemi adaletle şenlendir ve cihadı terk etmeyerek beni şad et. Ulemaya riayet eyle ki şeriat işleri nizam bulsun. Nerede bir ilim ehli duyarsan ona rağbet, ikbal ve yumuşaklık göster. Askerine ve malına guru getirip şeriat ehlinde uzaklaşma. Bizim mesleğimiz Allah yolu ve maksadımız Allah'ın dinini yaymaktır. Yoksa kuru kavga ve cihangirlik değildir. Sana da bunlar yaraşır. Daima herkese ihsanda bulun. Memleket işlerini noksansız gör”. Bu vasiyet Osman Gazi'nin ilmi ve âlimleri ne kadar önemseydiğinin bir göstergesidir.

Orhan Gazi kişilik olarak, teşkilâtçı, uyanık, azimli, siyasi hadiselerden istifade etmesini bilen bir devlet adamıydı.¹⁶ Birinci Murad (1362-1389) babasından devraldığı Osmanlı Devleti'ni bilhassa Rumeli'de çok büyüterek imparatorluk temellerini

¹³ Genel bilgi için Bk. Uzunçarşılı, a.g.e. I, 97, 98, 101, 102.

¹⁴ Uzunçarşılı, a.g.e. s, 110.

¹⁵ Uzunçarşılı, a.g.e. s, 113.

¹⁶ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, I, 68-97.

hazırlamıştır. I. Murad kişilik olarak da irade ve azim sahibi, tebaasına karşı âdil, vicdan özgürlüğünü herkese tanıyan, kanunlara riayet eden birisi olarak bilinir.¹⁷

I. Murad'ın büyük oğlu olan Bayezid (1389-1403), Anadolu'da Türk birliklerini toplamış, İstanbul'u iki defa kuşatmıştır. Yıldırım Bayezid'in diğer padişahlar gibi adil ve hayırsever, âlim ve şairleri himaye eden padişah olduğu bilinmektedir. Yıldırım Bayezid Bursa'da Medrese kurmuş, İznik Medresesinde yetişen ulemadan Molla Fenarî burada müderrislik ve kadılık yapmıştır. Yıldırım Bayezid büyük bir kumandan ve askerî deha sahibiydi, ancak nefsanî hareketinden dolayı Ankara Savaşı'nı (1401) Timur'a karşı kaybetmiş, esir edilmiş ve esirlik hayatında sınırlarını çok genişlettiği devletin parçalandığını gördükten sonra vefat etmiştir.¹⁸

Yıldırım Bayezid'in vefatından sonra, oğulları arasında taht kavgası başlamış, Osmanlı 1402 – 1413 yıllar arasında fetret devri yaşamıştır. Yıldırım Bayezid'in oğullarından bazıları Timur'la barışma ve padişahlığı ele alma hevesi içinde yarışla Timur'a elçiler göndererek kendilerinin ona bağlı olduğunu bildirmişlerdir. Gönderilen elçiler genellikle kendilerine yakın gördükleri ulema kesiminden seçilmiştir. İsa Çelebî'nin elçiliğini ise, Kutbuddin İznikî yapmıştır.

İznikî'nin Timur'a elçi olarak gittiğinde, Timur'a halka yaptığı zulümlerden bahseterek sert sözler sarf ettiği, ama Timur'un buna karşı sükût ettiği kaynaklarda ifade edilmektedir.¹⁹

2. İlmî ve Kültürel Durum

İlim ve bilim, devlette istikrar sağlandığı ve yöneticiler tarafından desteklendiği dönemlerde, daha da ileri bir merhaleye ulaşmıştır. Hz. Peygamber ve dört Halife döneminden sonraki İslam tarihine baktığımızda, Emevîler ve özellikle Abbasîler döneminde bu gerçeği görmek mümkündür.

Osmanlı'nın ilmi ve kültür menşei Orta Asya'ya dayanmaktadır. Orta Asya'da İslamiyet'in bu bölgede kabulünden itibaren İslam dünyasının ilim merkezi haline gelmiştir. İmam Buhârî'nin yaşadığı zamandan itibaren özellikle Maverâünnehir bölgesi

¹⁷ Gökdoğan, “Osman Gazi'den Mehmed Vahideddin'e Osmanlı Bilim ve Kültür”, Türkler, XI, 177.

¹⁸ Genel bilgi için bk. Uzunçarşılı, a.g.e. s. 301 – 315; Ayrıca Bayezid ile ilgili genel bilgi için bk. İnalçık, Halil, “Bayezid 1” maddesi, *DİA*, V. 231-234.

¹⁹ Genel bilgi için bk. Mecdi Muhammed Efendî, *Hadâiku'ş-Şakâik*, s. 58-59; ayrıca bk. Uzunçarşılı, a.g.e. s. 318, 327.

ilim yuvası haline gelmeye başlamıştır. Karahanlılar dönemi, Orta-Asya'nın altın çağı olarak bilinir. Bu dönemde gerek fıkıh, gerekse diğer alanlarda birçok âlim ve eserler ortaya çıkmıştır.²⁰

Orta Asya'daki Moğol istilası ve Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ve yıkılması âlimlerin güvenilir bölgelere göç etmesine sebep olmuştur. Anadolu beyliklerinin hükümdarlarının ilim adamlarına gösterdikleri ilgi ve her türlü fikir hareketlerine karşı hoşgörülerini, şehirleri birer ilim merkezi haline getirmekte ve diğer İslam ülkelerinden âlim ve mütefekkirleri kendilerine çekmektedir.²¹ Selçuklu Devleti'nden devraldığı askerî, idarî, sosyal ve kültürel mirası iyi bir şekilde değerlendiren Osmanlılar, zamanla genişleyen topraklarında yüzlerce Selçuklu tipi Medrese inşa etmişlerdir.²² Bu durum ve davranışlar Osmanlı ilim geleneğinin oluşmasını sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin ilk yapılanmasında görev alan vezirler ve yöneticiler genellikle âlimler arasından seçilmiştir. Osmanlılar, fethettikleri her yerde, halkın dinî ve ilmî ihtiyaçlarına cevap verebilmek için cami, mektep ve medreseler inşa etmişlerdir.²³ Osmanlı ilim geleneği, dönemin en ileri kültür merkezlerinden olan İran, Mısır, Suriye, Irak ve Türkistan'da eğitim görmüş ve Osmanlı topraklarına gelmiş olan bilim adamları vasıtasıyla şekil bulmaya başlamıştır. Osmanlı toplumunda kuruluş ve oluşma safhasındaki kır kültüründen devlet büyüdükçe yüksek medeniyet kültürüne doğru tedrici olarak gelişen bir yapı kazanılmış, böylece aydınlar grubunu teşkil eden âlimlerin devlette etki ve konumları artmıştır.²⁴

Osmanlıların XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu'dan Rumeli'ye geçerek güney-doğu Avrupa içlerine doğru fetihler yapmaları, yeni bir kültür mozaïği oluşturduğu gibi İslam kültür ve ilim geleneklerinin yeni coğrafyaya yayılmasını sağlamıştır. Böylece İslam medeniyetinin eski merkezlerinin yanı sıra Bursa, Edirne, İstanbul, Üsküp ve Saraybosna gibi yeni kültür ve ilim merkezleri ortaya çıkmıştır.²⁵

---

²⁰ Bu döneme ait İslam Hukukçuları ve eserleri ile ilgili genel bilgi için bk. Atawula, *Mâveâünnehir Fakihleri ve Eserleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul–2000.

²¹ İbn-i Batuta, Anadolu'daki seyahati sırasında ziyaret ettiği hemen hemen her beylikte ilme verilen kıymetini ve ilim adamlarına gösterilen hürmetten sıkça bahsetmektedir. E. İhsanoğlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Klasik Bilim Geleneğinin Tarihçesi", *Türkler II*, 156.

²² Hızlı, Mefail, "Osmanlı Klasik Döneminde Medrese", *Türkler II*, 426.

²³ Hızlı, a.g.m. XI, 426.

²⁴ İnalçık, "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı I*, 46.

²⁵ İhsanoğlu, a.g.m. XI, s.156.

Osmanlılarda formel eğitim, medreselerde yapılmıştır. İlk Osmanlı medresesi, İznik'in fethinden hemen sonra Orhan Gazi tarafından, İznik'te (1331) kurulmuştur.²⁶ O, ulemayı ve din adamlarını sever ve himaye ederdi. Devlet idaresinden ve muharebelerden artan zamanını ulemaya ve marifet erbabına ayırmış, onlarla görüşmeler yapmıştır. Orhan Gazi bir süre devlet merkezi olan İznik'te cami, medrese ve imaret inşa ettirmiştir. Osmanlıların ilk üniversitesi olan İznik medresesine devrin büyük âlim ve mütefekkirlerinden Davud-ı Kayserî'yi müderris olarak tayin etmiş ve ona zamanın en yüksek ücreti olan 30 akça yevmiye bağlamıştır.²⁷

Dâvûdu'l-Kayserî'nin vefatıyla çağdaşı olan ve fıkıh, usul, kelam, felsefe ve mantık gibi akli ilimlerde devrin otoritesi sayılan Siraceddin el-Urmevî'nin talebesi olan Taceddin Geredevî (Kürdî) İznik Medresesi'nin müderrisi olmuştur. Onun vefatından sonra bu göreve Maverâünnehir'de tahsil görmüş olan Afyonkarahisarlı Kara Hoca olarak da bilinen Alaeddin Ali b. Ömer (Alaeddin Esved) (v. 1397)²⁸ getirilmiştir.²⁹

I. Murad'ın (1362 – 1389) ilmî ve kültürel işlere çok önem verdiği malumdur. Bursa'nın Çekirge muhitinde bir cami ve külliye yaptırmıştır.³⁰ Kendisinin hususî kütüphanesi olduğu, bu kütüphane için yazılmış eserlerden anlaşılmaktadır ki, Kara Hoca Alâüddin Ali tarafından *Künûzü'l-Envâr* isimli şerh (*Rumuzü'l-Envâr*'ın şerhidir) ve *Mecmau'l-Fuad* adlı özet *Miftâh* şerhi adına ithaf olunmuştur.³¹

Yıldırım Bayezîd (1389 – 1403) zamanında da, daha ziyade kelam-felsefe, tasavvuf ve dinî konularda eserlerin verilmiş olduğunu görüyoruz.

Türk hâkimiyetinin olduğu Osmanlı coğrafyasında ilk zamanlarda ilim literatürü, genellikle İslam medeniyetinin temel dili olan Arapça yazılmıştır. Bunun yanında XIV. ve XV. yüzyıllardan itibaren Arapça ve Farsça eserler Türkçe'ye tercüme edilmeye başlamış ve böylece aktif bir tercüme hareketi doğmuştur. Bu hareket, çok iyi

---

²⁶ Aşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman'dan, Aşıkpaşazâde Târîhi*, s. 42.

²⁷ Gökdoğan, a.g.m. XI, 176.

²⁸ Afyonkarahisar'da doğan Alâeddin Esved, Orhan Bey, Sultan I. Murad ve Yıldırım devri âlimlerindedir. İlk tahsilini memleketinde başlayıp İran'da tamamlayıp memleketine döndüğünde, Orhan Gazi tarafından İznik Medresesine Müderris olarak tayin edilmiştir. Anadolu'da Cemaleddin Aksarayî'den ders alan Esved, Çandarlı Halil (1386) ve Molla Fenarî'yi okuttu. Orhan Gazi'nin kâtipliğini yapan Esved, I. Murad'a ithafen "*Künûzü'l-Envâr*" adlı bir eser yazdığı bilinmektedir. 1397 yılında vefat eden Alâeddin Esved, İznik'te Şerefzâde mahallesinde medfundur. Genel bilgi için bk. CİCİ, "Klasik Dönem Osmanlı Hukuk Düşüncesi, (Belli Başlı Hukukçular ve Çalışmaları)", *Türkler*, XI, 370.

²⁹ İhsanoğlu, a.g.m. XI, 157.

³⁰ Gökdoğan, a.g.m. XI, 177.

³¹ Uzunçarşılı, a.g.e. s. 103-110.

Arapça bilmeyen vezir ve valilerin desteğinin ve tercüme edilen eserleri okuma fırsatını elde eden daha geniş bir okuyucu kitlesinin oluşmasının verdiği şevk ile yayılmış, İslamî ilmlerin her konusunda basit ve anlaşılır bir Türkçe'yle tercüme yapılmış ve İslâm kültürü kitaplarla halk arasında yayılma imkânı bulmuştur. Bunun yanında Türkçe olarak orijinal eserler de yazılmıştır.³²

Büyük çoğunluğu ders kitabı olan telif ve tercüme eserler ile küçümsenmeyecek ölçüdeki orijinal çalışmalardan meydana gelen klasik dönem ilim literatürünün kaynakları içinde, XIV. yüzyıla ait olan İznikli Kutbuddin'in "Mukaddime" adlı eseri tezimizin bahis konusudur. Osmanlı müderrislerinin çok iyi bildiği "elsine-i selase" denilen üç dil (Arapça, Türkçe ve Farsça) içinden Türkçe yazılan bu eser, nerede ise kendi sahasında Türkçe yazılım bakımından "ilk" olarak zikredilmekte ve Osmanlı ilim ve kültür sahasında büyük önem arz etmektedir.

3. Dinî ve Fikrî Durum

Türklerin ana yurdu olan Türkistan veya İslam kaynaklarında zikredilen Mâveâünnehir bölgesi yani Orta-Asya'ya İslam Dini'nin girdiği dönemlerde, İslam dünyasında her çeşit dinî fikir akımları mevcuttu. Bunların başında Sünnî ve Şia anlayışı gelmektedir. Genel olarak o bölgede yazılmış olan kaynak eserlere baktığımızda, Orta-Asya'da, sünnî anlayışın benimsendiği, fıkıh alanında Hanefî Mezhebinin, itikâdî alanda ise, Mâtûrîdî anlayışının hâkim olduğu gözümüze çarpmaktadır.³³

Türkler'in tarih boyunca genelde inanç konularında Mâtûrîdî akidesine, amel konusunda Hânefi mezhebine bağlı olduğu, o bölgedeki el kitaplarındaki ve halk ağzındaki "Kimin mezhebindensin? Sorusuna Ebû Hanife, kimin itikadındansın? Sorusuna da Mâtûrîdî" olarak verilen cevaptan anlaşılmaktadır. Osmanlıların ana menşei olan Selçukluların da, Sünnî anlayışı benimsediği, fikhî konularda ise Hanefî fikhini esas aldığı bilinmektedir.³⁴

Osmanlı klasik dönemi dinî ve düşünce hayatı, ilgili kaynaklara bakıldığında çok az incelenmiş bir alan olarak göze çarpmaktadır. Pratik hayatı doğrudan doğruya

³² İhsanoğlu, a.g.m. XI, 157.

³³ Bu bölgeye ait İslam Hukukçuları ve eserleri ile ilgili yapılan araştırma sonucunda Hanefî fikhinden başka fikhî eserlere rastlanmamaktadır. Genel bilgi için bk. Atawula, a.g.e.

³⁴ Yazıcıoğlu, "Osmanlılar ve Sünnî – Hanefî Anlayış", Türkler, XI, 110.

alâkadar etmesi itibariyle, ulema, dinî düşüncenin temelleri sayılan Fıkıh, Kelam yanı sıra Tefsir ve Hadis alanında üstünde durmuştur. Osmanlı ulemasının bu alandaki çalışması, İslam düşüncesinin birikimlerine vesile olmuştur. Bunun da İslam hukukuna pratik alanda hiç de küçümsenemeyecek önemli katkı oluşturduğu bir gerçektir.³⁵

Fikrî bakımından Osmanlı'nın kurulma safhasındaki dönem, kendini toplama dönemi olarak bilinir. Bu dönem uleması, daha çok eskiyi anlamaya çalışıyorlardı. Ondan dolayı orijinal eser vermek yerine önceden yazılmış olan eserlere şerh, tâlik ve hâşiye yazmışlardır.

İznikî gibi bir kısım Osmanlı uleması orijinal eserler de vermişler ve bu zaman içerisinde oluşan klasik fıkıh yaklaşımıyla birleşerek Osmanlı'nın fihhi birikimini ortaya çıkarmıştır.

---

³⁵ Ocak, "Klâsik Dönem Osmanlı Düşünce Hayatı", Türkler, XI, 19 - 20.

İKİNCİ BÖLÜM
“MUKADDİME”NİN TANITIMI, NÜSHALARI VE FIKİH AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

A- ESER

İlk Osmanlıca ilmihal olarak bilenen “Mukaddime”, Kutbuddin İznikî tarafından kaleme alınmıştır. Mukaddime’nin kaleme alınış nedeni İznikî tarafından izah edilmiş ve şöyle beyan edilmiştir:

“Pes bilgil kim bu zaifin maksudi bu farz-ı ayn olan amelleri bildürmekde idi farz-ı kifaye ve sünnet ve müstehab olanları bildürmek degüldi çün kim farz-ı aynun dahi kemali bunları işlemeg ile olur pes bu makaddimedede farz-ı kifaye ve sünnet ve müstehab ve edeb olanları ve ibadeti mehruh ve fasid ve nakıs idenleri bildürdi dahi garib ve çok vakî olur meseleler dahi getürdi mübtedileri bu mukaddimeyi okumağa yiltemeg için”³⁶.

Mukaddime, yazılış nedeni itibarıyla Müslümanların gündelik hayatı için gerekli olan bilgileri ihtiva etmiş ve halka yönelik kaleme alınmış olsa da fıkıh eserlerinde çoğunlukla karşılaştığımız ulema arasındaki görüş ayrılıklarına da yer vermektedir. İznikî Arapça’yı iyi bilmesi ve Arapça eser yazmış olmasına rağmen Türkçe yazmayı tercih etmiş ve bu hususta da yazdığı eserin halka yönelik olduğunu kendi eserinde beyan etmiştir.

“Bu zaif gördi kim bu farz-ı a’yn olan ilimde kitablar düzmişler latif ve görklü amma kimi Arabî ve kimi farsî her kişi anlara mütalaa idüp ma’nasın çıkarmaz ve eger okiyup öğrenürse dahi tizcek girü unudur ya sonre ma’nisin görklü eydimez pes diledi kim bu farz a’yn olan ilimde Türkçe bir mukaddime düze taki mübjedilere anı okumak gekez ola.”

Mukaddime’de konuyla ilgili Hanefî fıkıhında müteber sayılan eserler kaynak gösterilmekte ve fıkıh bilginlerinin görüşü aktarılmaktadır.

Eser diğer ilmihal eserlerinin aksine, daha çok işin maneviyatını vurgulamakta ve konuyla ilgili çokça örnekler vermektedir. Bundan dolayıdır ki müellif, ilmi “zahirî ilim ve batinî ilim” diye ikiye ayırmıştır. Zahirî ilimler olarak İslamın beş şartını saymaktadır. Batinî ilim olarak ise, İslamın ahlak kısmını göstermektedir. Kişinin imanının sahit

---

³⁶ İznikî, 2b, 21 - 24.

olması için bu ikisinin bir arada olmasını vurgulamaktadır. Eser bu iki temel üzerine yazılmıştır.

B- “MUKADDİME”NİN NÜSHALARI

Kubuddin İznikî'nin “Mukaddime” eseri, zaman zarfında müstensihler tarafından ( ), ( ), ( ) gibi çeşitli adlarla adlandırılmıştır. Kataloglara da aynı şekilde yansımış, bazen kaynaklarda farklı kitap algılaması yapılmıştır. Haddi zatında eserin esas adı kendi kitabında bahsettiği gibi ( ) dir. Gerek kataloğa ve gerek eserin başına sonradan birbirine uyumayan uydurma isimler takıştırılmış ve yazılmıştır. Mukaddime'nin birçok nüshaları bulunmaktadır. Biz bunlardan farklı gördüğümüz birkaç nüshayı örnek gösterdik.³⁷

1. SÜLAYMANİYE KÜTÜPHANESİ “Hamidiye Bölümü”

Bizim tez konusuna esas aldığımız bu nüsha, “550/1” (1b-40b) numarayla kayıtlıdır. Eserin tespit fişinde “Mukaddime-i Salat İznikî Kutbu'd-din Muhammed” şeklinde bulunmaktadır. 355x250-245x180 ölçülerinde her sayfada 39 satır olan mecmua şeklindedir. İlk sayfada birkaç mühür bulunmaktadır. Bunlardan birinin I. Abdulhamit Han'a ait olduğu malumdur. Bu nüshanın ilk olarak Fatih Sultan Mehmet'in özel kütüphanesinde bulunduğu malumdur. Bu nüshayı diğer nüshalardan daha rahat okunması ve güvenilir gördüğümüz için tezimizde esas aldık. Ayrıca İznikî'nin kendi kalemıyla yazmış olduğu nüshasına rastlayamadık. Bu eserin çok nüshaları bulunmaktadır. Nüshaların hepsine bakıldığında müstensihlerin imla farklılıkları bariz bir şekilde göze çarpmaktadır. Biz daha çok eserin içeriğini ilmî ortama çıkarmaya çalıştık.

2. İSTANBUL BELEDİYE KÜTÜPHANESİ “M. Cevdet Bölümü”

“0,39” numarada kayıtlı olan eser 131 varak ve 160 sayfadan ibarettir. İnce nesih yazı ile yazılmıştır.

Kitabın adı bu nüshada *Rahati'l-kulub Fiqh ve Mevızah* olarak geçmektedir:

راحة القلوب فقه وموعظة

³⁷ Mukaddime'nin farklı nüshaları ve bunların değerlendirilmesi ile ilgili geniş bilgi için Bk. Üstünova, *Kutbe'd-Din İznikî, Mukaddime*, 10 vd.

الحمد لله الذى كلف عباده بالفرايض والواجبات ورفع درجاتهم بالنوافل والتطوعات
والصلاة على رسوله المجتبي وحبيبه المرتضى.....
..... طاعتلر دخى حق تعالى بيوردى واشلك ديدى واشلمگه قوت وردى ديب
دورشمک کرک تکرى تقدیرنده فکر اتمگه کیچک کرک وتقديرندن طشره اولمز دمک حقدر اما
بو نسنيى دليل ايدنب تکرى قوللغندن سستلک اتمک باطلدر بو دگلو تحقيق مسلمان اولان کشيه
يتر وسوسى کوکلندن چقرب طاعت اتمک کرک وبل کل کم بکا قضا وقدر بحث درلر بوکا بوندن
يکرک تحقيق اولمز آنچون اتمشلردرکم حق تعالى قوللرن طاعت قلک ديو بيوردى امر اتدى
وکناه اشلمک ديو منع اتدى زيان ايدن وهلاک ايدن نسنه لرنندن صقنک ديدى حال بودرکم
تقديردن طشره اس اولمز بو نسنه حق تعالى اسرارندنر بو سره هيچ کمسنگ عقلى وفهمى
ايرشمز وبلمكى بولدر ديديلر اما بو بلمک اخرتده اولور ديديلرهر نسنيى کم بلمکه حق تعالى
قدرت وردى بلدک و اول نسنيى کم بلدرمدى بلمدک زيرا بلمکه حق تعالى قدرت ويردى بس اول
بلمكى تکرية اصمريلوب فارغ اولمق کرک اى نيچلر قدرتى يتمدكى نسنيى بلين دمکه آزدى
ومات اولدى. والله اعلم بالصواب. تمت بعون الملك الوهاب وصلى الله على سيدنا محمد واله
الطيبين الطاهرين والحمد لله رب العالمين.

3. İSTANBUL BELEDİYE KÜTÜPHANESİ “M. Cevdet Bölümü”

K/32 numarada kayıtlı eser: Hicri 817/1414 senesinde nesih yazı ile yazılmıştır. Bu nüsha İznikî hayatta iken yazılmıştır. Bu nüshanın başkası taeafından istinsah edildiği söylenmektedir.³⁸ Ama esrde ise, bu tarihte tamamlandığını belirtmektedir. Bu tarihin iznikî tarafından ya da istinsah tarafından koyulduğu malum değildir. Bu nüshada kitabın ismi *Kitâbu Mukaddimetü's- Salât* olarak verilmiştir.

هذا كتاب مقدمة صلوة

الحمد لله الذى كلف عباده بالفرايض والواجبات ورفع درجاتهم بالنوافل والتطوعات
والصلاة على رسوله المجتبي وحبيبه المرتضى.....

³⁸ Öngör, a.g.m. *DİA*, XXVI, 485.

..... طاعت قلک دیو بیوردی و امر اتدی گناه اشلمک دیو بیوردی منع ایتدی زیان
ایدن وهلاک ایدن نسنه لرنندن سقنک حال بودرکم تقدیردن طشره اش اولمز اما بو نسنه حق تعالی
نک اسرارندنر بو نسنیه هیچ کمسنک عقل وفهم وفکر ایرشمشدر و بو نسنهء بلمک اخرته
حاصل اولور دیدیلرهر نسنهء کم بلمگه حق تعالی قوت و قدرت وردی بلدک و شول نسنه کم
بلدرمدی بلمدک قوت و قدرت ورمدی اول نسنه نک بلمکن حق تعالی یه اسمرلیوب فارغ اولمق
کرک وچوق کشلر قدرت یتمدک نسنه بلین دمکده آزدی و عاجز اولوب قاله.
تمت المقدمة الشريفة بعون الله والمنة يوم الثلاثة في عزة شهر الله المبارك شعبان المكرم
المعظم من شهر سنة سبع عشر وثمانية مائة.

4. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ “İbrahim Efendi”

466 no'da kayıtlı olan eser: 310 yaprak olup nesih ile harekeli olarak yazılmıştır.

Bu nüshada kitabın ismi *Hazâ Kitâbu Kutbuddîn* olarak zikredilmektedir:

بسم الله الرحمن الرحيم

هذا كتاب قطب الدين

الحمد لله الذي كلف عباده بالفرايض والواجبات ورفع درجاتهم بالنوافل والتطوعات

والصلاة على رسوله المجتبي وحببيه المرتضى.....

خاتمة الكتاب: اللهم اجعلنا من زمرتهم وشرفنا بشرفهم انك رفيع الدرجات ومجيب

الدعوات بعون الله والله اعلم بالصواب تعالی.

اوقویانی دگلایانی یازدران یازانی

هم جميع مومن ومومنات رحمة كله يارلغه آياغنى

صاحب وملك الحاج مصطفى.

C- “MUKADDİME”NİN ÖZELLİKLERİ

Mukaddime, tespitlerimize göre Osmanlı ilmihal geleneğinin günümüze gelen ilk eseridir. Günümüzdeki ilmihalleri de göz önünde bulundurursak “mukaddime”de bulunan belli başlı özellikler olarak şunları söyleyebiliriz.

İbadet konuları itikat esasları üzerine bina edildiğinden ilmihal kitaplarının giriş kısmında akaidle ilgili bilgilerin bulunması genel kabul gören bir üsluptur.

“Mukaddime”de akaidle ilgili olarak geniş ve tafsilatlı malumat verilmiştir. Bu bilgiler eserin yaklaşık onda birini oluşturmaktadır. Zamanla akaid bilgileri müstakil iman esasları şeklinde yazılan kitaplara konu olmuş ilmihal kitaplarında ise sadece kısa ve tanıtıcı genel bilgiler verilmeye başlanmıştır.

1. “Mukaddime”nin Metodu

İznikî “Mukaddime” adlı ilmihal eserini, diğer ilmihal eserlerden farklı olarak kaleme almıştır. Eserde diğer ilmihal eserlerine kıyasla daha çok fıkıh kitaplarını benimsediği görülmektedir. Eserde Hanefî mezhebi ile diğer mezhepleri mukayese etmiş, bunun yanı sıra kendi içindeki farklı görüşlere temas etmiştir.

İznikî bu kitapta klasik ilmihal üslubuna göre farklı yöntemler de izlemektedir. Dikkatimizi çeken hususları kısaca burada zikretmeyi uygun görmekteyiz.

Akaidle ilgili bilgilerde akaid mezheplerinin görüşleri verilmekle birlikte, öncelikle ehl-i tasavvufun izah ve yaklaşımları temel alınmaktadır. Bu yöntemle ibadetlerin sağlam olması için inancın tam olmasının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

İznikî, abdest konusunu ele alırken, diğer fıkıh kitaplarının aksine güsülden başlamaktadır. Sular konusu ele alınırken sularla ilgili malumat veriliyor. Fakat daha sonraki dönemde özellikle üzerinde durulan kuyu sularının temizlenme yöntemleri ile ilgili malumat verilmiyor. Necaset konusunu ise çok detaylı işlemektedir.

İstikbali kible konusunda kendi şehrinde kiblenin nasıl tespit edileceği hakkında örneklerle bilgi sunmaktadır.

Namaz konusunda kıraat mevzuu üzerinde çok fazla durmuş, hatalı okumanın namazı bozması üzerinde yoğunlaşmıştır.

Günümüzdeki ilmihallerin aksine ahlak konusu kitabın üçte bir kısmını teşkil etmekte ve müellif bunu ibadetle özleştirmeye gayret sarfetmektedir. Ahlak konusunda ibadetlerin güzel ahlak olmadan tamam olamayacağını ruhsuz beden benzetmesiyle anlatmıştır.

Ahlaki konularda vaaz üslubunu seçen yazar her konuyla ilgili en az bir iki ayet ve birkaç hadis zikretmektedir. Zikredilen hadislerin çoğunun zayıf olduğu tarafımızdan tespit edilmiştir. Bunun da sebebi ahlaki konularda zayıf hadisle amel edilebileceği şeklindeki genel kabul olabilir. Tasavvuf konusunu müstakil olarak ele almamış olsa bile, tasavvuf bilginlerinden öğütlerle bahsettiği açıkça görülmektedir. Bu da eserin ayrı bir özeliğidir.

2. “Mukaddime”de Zikredilen Kaynaklar

a. Ayet-i Kerimeler

İznikî çoğu konuda Kur’an Kerim’den ayet getirmektedir. İbadet bölümlerde daha çok hikmet ve terğip konularda ayet beyan eder. Ayetin Arapça metninin yanı sıra Türkçe anlamını da vermektedir. Müellif en çok ahlak bölümünde ayet-i kerimeye yer vermiştir. Biz metin içinde ayetlerin yerini parantiz içinde belirtmiş bulunmaktayız.

Bazı ayetlerin tefsiri konusunda müfessir ve ya eseri kaynak göstermektedir.

EBU ALİ DEKKÂK: (Hayatı hakkındaki bilgilere ulaşılammıştır.)

İznikî, {{والذین جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا}} ayetinin tefsirinde Dekkâk’ın görüşüne yer vermektedir.

İznikî eserinde tevbe konusunda {{توبوا الى الله جميعاً ايها المرسلون}} ayeti zikretmektedir. Kur’an Kerim’de bu ayet aynı şekilde bulunmamaktadır. Kur’an-i Kerim’de Nûr suresi 31 ayet ise {{{توبوا الى الله جميعاً ايها المؤمنون}}} olarak bulunmaktadır.

b. Hadis-i şerifler

İznikî eserin çoğu yerinde konuyu ele alırken onu hadisle ilişkilendirmeye çalışmıştır. Genellikle Ahlak bölümünde hadise çok yer vermektedir. Eserde zikredilen hadisleri araştırdığımızda daha çok zayıf hadisleri kitabına aldığı görülmektedir. Hadisleri zikredeken Arapçı yanı sıra Türkçe anlamını da vermektedir.

Biz hadisleri yeri gelince parantiz içinde belirtmiş bulunmaktayız.

c. İtikadi konularda zikredilen şahıslar

MATÜRİDÎ: Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Matüridî. Büyük Kalam âlimi olup fıkhıta Hanefî mezhebine mensup olanların akaid imamıdır. 333/944 de Semerkand'da vefat etti. İmam-ı A'zam Ebu Hanife'den gelen kalam bilgilerini kitaplara geçirdi. İzah ve isbat etti. Te'vîlâtü ehli's-Sünne, Kitabü't-tevhid, Risale fi'l-akaid gibi eserleri bulunmaktadır.³⁹

İznikî, imanı kalple tasdik ve dille ikrar konusunda İmam Matüridî'nin mezhebini zikretmektedir.

EŞA'RÎ: Ebü'l-Hasan İbn Ebu Bişr Ali b. İsmail b. İshak Eşa'ri, 324/936. Ehl-i sünnetin itikaddaki iki imamından biridir. Bağdat'ta vefat etti. Onun, el-İbane an usuli'd-diyane, el-Luma fi'r-red ala ehli'z-zeyg ve'l-bida', Makalatü'l-islamiyyin, Makalatü'l-islamiyyin ve ihtilafü'l-musallin, Risale fi'l-bid'a, Şeceretü'l-yakin, Usulu ehli's-sünne ve'l-cemaa, Risale ila ehli's-segr gibi erseleri bulunmaktadır.

İznikî, imanı kalple tasdik ve dille ikrâr konusunda Eşa'ri'nin mezhebini zikretmektedir.

HÜSEYN B. FADL BECELÎ: (Hayatı hakkındaki bilgiye ulaşamamıştır)

İznikî, imanı kalple tasdik ve dille ikrâr konusunda Hüseyin b. Fadl Becelî'nin görüşüne yer vermektedir.

KUŞEYRÎ: Ebül-Kasım Abdulkerim bin Hevazın b. Abdülmelik el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî, 379/986 da Ustuva'da doğup, 465/1072 de Nişapur'da vefat etti. Büyük tasavvuf Şafii âlimidir. O Abu Ali Dekkak'ın ders meclisinde bulundu. Onun, Risale-i Kuşeyriye, Mu'tekadü'l-imam el-Kuşeyri, et-Tahbir fi't-tezkir, Tasavvufun ilkeleri gibi eserleri bulunmaktadır.⁴⁰

İznikî, insanları kötü ahlaktan arındırıp, iyi ahlaka yönlendirerek büyük hizmet kösteren alim içinde Kuşeyrî'yi zikretmektedir.

³⁹ Geniş bilgi için bk. Özel, *Hanefî Fıkıh Alimleri*, s.169-170.

⁴⁰ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s.169-170.

MUHASİBÎ: Ebu Abdullah Haris b. Esed Muhasibi, 243/857.

İznikî, insanları kötü ahlaktan arındırıp, iyi ahlaka yönlendirerek büyük hizmet kösteren alim içinde Muhasibî'yi zikretmektedir.

GAZALÎ: Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muahammed b. Ahmed el-Ğazzâlî et-Tûsî, İslam âlimlerinin en büyüklerindedir. 1058 senesinde, İranın Tus yani Meşhed şehrinin Gazal kariyyesinde doğup, 1111 de orada vefat etti.⁴¹

İznikî, insanları kötü ahlaktan arındırıp, iyi ahlaka yönlendirerek büyük hizmet kösteren alim içinde İmam Gazalî'yi zikretmektedir.

İznikî, Allah'ın yüceliğini kalpta taşımanın önemi konusunda Gazalî'nin sözünü nekl getirmiştir. Yine Allah'ın zatini dünyada görme konusunda görüşüne yer verir. Namaz konusunda Gazalî'nin "Kitabu A'rbeîn" adlı eserinde zikrdilen misalı nekletmiştir.

EBU'L-KASİM RÂĞİB: (Hayatı hakkındaki bilgiye ulaşamamıştır)

İznikî, insanları kötü ahlaktan arındırıp, iyi ahlaka yönlendirerek büyük hizmet kösteren âlim içinde Ebu'l-Kasim Râğib'i zikretmektedir.

İMAM KETTANÎ: (Ebu Bekr Muhammed b. Ali Cafer el-Kettani. Hayatı hakkında yeterli malumat bulunmamaktadır.

Müellif "Hz. Peygamber ve Kettâni şöyle demiştir insanla rabbi arasında bin mertebe var" şeklinde ifade kullanmaktadır.

EBU TALİB EL-MEKKÎ: Muhammed b. Ali b. Atıyye el-Harisi Ebu Talib el-Mekki, 386/996. Bağdat'ta vefat etti. **Kûtü'l-kulûb** kitabı meşhurdur.⁴²

İzniki, farz-i a'yn olan ilim bahsinde Ebû Talib el-Mekkî'nin sözüne yer vermiştir.

⁴¹ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s.171-172.

⁴² İSAM, ktp, D. Nu; 297.7 TAL.İ

ZÜNNUN MİSRÎ: Ebü'l-Feyz Zünnun Sevban b. İbrahim el-İhmimi el-Mısrî, Mısır'da, tasavvufu ilk olarak açıklayan bu zattır. 860 H. da vefat etti. Onun Zünnun Mısrî menkıbeleri, adında eseri bulunmaktadır.

İznikî, Ahlak konusunda Zünnun Mısrî'nin "Allah ile kul arasında bin mertebe var" sözünü nakletmiştir.

İMAM FAHRU'R-RÂZÎ: (Nihayetu'l-u'kûl)

Allah'ın zatını görme husunda bu esere atıfta bulunmaktadır.

EBU BEKR MERENDÎ: (Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.)

İznikî, insanları kötü ahlaktan arındırıp, iyi ahlaka yönlendirerek büyük hizmet kösteren alim içinde Ebu'l-Kasim Râgib'i zikretmektedir.

İznikî, kişiye hükmetmede zahirine bakılacağı konusunda bu Merendî'yi örnek göstermiştir.

EBU İSMAİL ENSÂRÎ: (Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.)

İznikî, Ahlak konusunda Ensârî'nin Allah ile kul arasında bin mertebe konusunda kitabı olduğunu beyan etmişti.

HASAN BASRÎ: Ebû Saîd el-Hasan b. Yesâr el-Basrî, v. 110/728.⁴³

İznikî, namazda huşu içinde olma konusunda Hasan Basrî'nin bununla ilgili görüşünü aktarmaktadır.

BÂYEZİD-i BİSTAMÎ: Ebû Yezîd Tayfûr b. İsâ b. Sürûşân, v. 234/848.⁴⁴

Müellif doğumundan itibaren zatında şahıslar olarak Bestamî'yi zikretmektedir.

⁴³ Geniş bilgi için bk. Uludağ, Süleyman, "Hasan Basrî" maddesi, *DİA*, XVI, 291-293.

⁴⁴ Geniş bilgi için bk. Uludağ, Süleyman, "Bâyezîd-i Bistâmî" maddesi, *DİA*, V, 238-241.

MERÛF KERHÎ: (Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.)

Müellif doğumundan itibaren zatında şahıslar olarak Bestamî'yi zikretmektedir.

d. İtikadi konularda zikredilen kitaplar

- *el-Mevâkif*; Adûduddîn Abdurrahman b. Ahmed b. Abdulgaffâr es-Siddikî el-Bekrî eş-Şebenkarî el-Îcî. Büyük Kalam âlimi ve Şafîî Fakihidir. 680/1281 de Şiraz'a bağlı Îc'de doğdu. 756/1355 de vefat etti. Tefâtânî ve Şemsuddîn el-Kirmânî ondan ders aldı. Onun Kalam'a ait el-Mevakîf adındaki ünlüdür.⁴⁵

İznikî, kişiye hükmetmede zahirine bakılacağı konusunda bu esere atıfta bulunmaktadır.

- *Bidâytu'l-Kelâm*: Eserin kime ait olduğu bilinmemektedir. İznikî, Allah'ı delil ile bilme bahsında bu kitaba atıfta bulunmaktadır.

- *İhyâu Ulûmuddîn*: (Gazalî) İznikî, iyi ve kötü ahlakı tanımının farz olduğunu bildiren delilleri köstermek için kaynak olara bu kitabı köstermektedir.

- *Nihâyetu'l-u'kûl*: (İmam Fâhru'r-Râzî) Allah'ın zatını görme husunda bu esere atıfta bulunmaktadır.

e. Fikhi konularda zikredilen şahıslar

Bu bölümde, İznikî'nin temas ettiği şahısları zikreteceğiz. Tezin özet bölümünde de şahıslara temas edilmektedir.

EBU HANİFE: İmam-ı A'zam Numan b. Sabit el-Bagdadî Ebu Hanife. İslam âlimlerinin en büyüklerindedir. Hanefî mezhebi bu zata nispet edilmektedir. Hicri 80/699 senesinde Kufede doğup, 150/767 de vefat etti.⁴⁶

Müellif bazı yerlerde Ebû Hanife, bazı yerlerde ise, İmam Âzam diye kullanmaktadır. Bazı yerlerde bizim mezhep, bazı yerlerde ise Ebû Hanife'nin mezhebince diye ifadeler kullanmaktadır. Ebû Hanife'nin görüşleri eserin aşağıdaki bölümlerinde zikredilmektedir:

Giriş bölümünde, Namazın şartları konusunda, Namazın vakti konusunda, Kıraat bahsinde, Cuma namazı konusunda, Atın zekâtı bahsinde, Altın ve gümüşün

⁴⁵ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s.185-156.

⁴⁶ Geniş bilgi için bk. Özel, 1.

zekâtı bahsinde, Orucun vaktinin belirleme konusunda, Özürlülerin Orucu bahsinde, Aşure orucu konusunda, Hacca gitmeye gücü yetme konularında görüşlerine yer vermektedir.

EBU YUSÜF: Yakub b. İbrahim b. Habib el-Ensari el-Kufi Ebu Yusuf. İmam-ı A'zam Ebu Hanifenin talebelerinin en büyüğüdür. 731 de Kufe'de doğup, 182/798 de Bağdat'ta vefat etti.⁴⁷

Müellif aşağıdaki bölümlerde İmam Ebu Yusüf'ün görüşlerine yer vermektedir:

Mesh konusunda, su bahsinde iki yerde, abdesti bozan şeyler konusunda, namazdan çıkma konusunda, ayeti yanlış okuma konusunda, cemaatin süre okuması konusunda, yolculuk konusunda, kefen konusunda, atının zekâtı konusunda, zulümle alınan malın zekât olup olamayacağı konusunda, zekâtın vereceği yerler konusunda, orucun kefareti konusunda iki yerde, oruçlunun misvak kullanması konusunda, hac vacipleri konusunda görüşlerine yer verilmektedir.

İMAM MUHAMMED: Ebu Abdullah Muhammed b. Hasan b. Ferkad el-Hanefi Şeybani. İmam-ı A'zam Ebu Hanifenin derslerinde yetişen İslam âlimlerinin en üstünlerindedir. Büyük müctehid idi. İmam-ı A'zamnın derslerini, sözlerini kitaplara geçiren budur.⁴⁸

Müellif aşağıdaki bölümlerde İmam Muhammed'in görüşlerine yer vermektedir:

Abdestin sünnetleri bahsinde iki yerde, Suyun hükmü konusunda iki yerde, Teşehhüt konusunda, Kıraat konusunda, İmam, Cemaat ve Mescid bahsinde üç yerde, Cenaze namazı konusunda, Zekât konusunda, Hayvanların zekâtı konusunda üç yerde, Oruç konusunda üç yerde, Aşure orucu bahsinde, Hac konusunda görüşlerine yer verilmektedir.

---

⁴⁷ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 20.

⁴⁸ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s.22-24.

İMAM ZÜFER: Züfer b. Hüzeyl, Hanefî fıkıh âlimlerindendir. İmam-ı a'zam Ebu Hanifenin talebesindendir. Hicri 110 da İsfahan'da doğup, 158/775 de Basra'da vefat etti.⁴⁹

Müellif aşağıdaki bölümlerde İmam Züfer'in görüşlerine yer vermektedir:
Zekatın vereleceği yerler konusunda bir yerde görüşüne yer vermektedir.

İMAM ŞAFİİ: Ebu Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas Şafî. Büyük müctehid ve mezhep revidir. Hicri 150 senesinde Gazze'de doğup, 204/820 de Mısır'da vefat etti. İki yaşında Medine'ye götürüldü. İmam-ı Malikten okudu. Hadis, fıkıh, lügat ve edebiyatta çok yükseldi. İmam-ı Ahmedin hocasıdır. Usulü fıkıh ilmini ilk yazandır.⁵⁰

Müellif bazı yerlerde İmam Şafii derken bazı yerlerde ise Şafi alimlerinden Onlar diye bahsetmektedir. İmam Şafii'nin görüşleri eserin aşağıdaki bölümlerinde zikredilmektedir;

Gusül konusunda, Cemaat konusunda, Namazın fazileti konusunda, Teşehhüt bahsinde, Zekât verilecek yerler konusunda, Hac konusunda İ. Şafî'nin görüşleri zikredilmektedir.

AHMED BİN HANBEL: Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî. Hanbeli mezhebinin revidir. Bağdat'ta doğup, orada vefat etti.⁵¹

Müellif aşağıdaki bölümlerde İmam Ahmed b. Hanbel'in görüşlerine yer vermektedir:

Cemaatin farz olduğu konusunda bir yerde görüşüne yer vermektedir.

KERHÎ: Ebu'l-Hasan Ubeydullah b. Huseyn b. Dellâl el-Kerhî. 260/873 Kerh'de doğdu, 340/952 Bağdat'da vefat etti. Büyük Hanefî Fıkıh âlimidir. Onun, el-Muhtasar, Camiu'l-Kebîr ve Camiu's-Sağîr adında eserleri bulunmaktadır.⁵²

Müellif Cemaat ile namaz kılmanın farzı konusunda Kerhî'nin görüşlerine yer vermektedir.

---

⁴⁹ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s.19.

⁵⁰ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s.154-155.

⁵¹ Genel bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 156-167.

⁵² Genel bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 32-33.

TAHAVÎ: Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selamet Tahavî. Hanefî fıkıh âlimidir. Hicri 239/853 de Mısır’da doğup, 321/933 de orada vefat etti.⁵³

İznikî, Namazın kazası konusunda “Ebu Cafer Mezhebi” şeklinde ifade kullanmaktadır. Necaset konusunda, Cemaat ile namaz kılmanın farzı konusunda, Oruc konusunda iki yerde görüşü aktarılmıştır.

EL-İSFEHÂNÎ: Ebu Bekr Muhammed b. Davud el-İsfahani Zahiri (Davud ez-Zahiri) Zahiriye mezhebinin kurucusu.⁵⁴

Müellif Cemaat ile namaz kılmanın farzı konusunda İsfehânî’nin görüşüne yer vermektedir.

HALVÂNÎ ya da HALVÂÎ: Ebu Muhammed Abdulaziz b. Ahmed b. Nasr b. Salih, Şemsul’l-Eimme el-Halvânî rı-Buhârî 448/1050.⁵⁵

Müellif Cemaat ile namaz kınusunda, Halvâî’nin görüşüne yer vermektedir.

EBULLEYS-İ SEMERKANDÎ: Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkandî, (373/983). Bostan-ül-Arifin, Tenbih-ül-gafilin, Mukaddime kitapları meşhurdur.⁵⁶

Müellif namaz kılarken hata bakmak konusunda, Cenaze namazı kılınan yerler konusunda Ebü'l-Leys’in görüşüne yer vermektedir.

KADİHAN: Ebü'l-Mehasin Fahrüddin (Bedreddin) Hasan b. Mansur b. Mahmud el-Özcendî (Kadihan) 592/1196. Hanefî fıkıh âlimidir. Fetavası çok kıymetli olup, Fetavayı Haniyye ve Mecmua-yı Haniyye de denir.⁵⁷

Müellif Namazın kazası konusunda, cuma namazı kılınan yerler konusunda Kadıhan’ın görüşüne yer vermektedir.

---

⁵³ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 30.

⁵⁴ Özel, a.g.e. s. 30.

⁵⁵ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 39.

⁵⁶ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 35.

⁵⁷ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 56-57.

KİRMANÎ: Ebü'l-Fazl Rükneddin Abdurrahman b. Muhammed b. Emirveyh Kirmani 543/1149. Hanefi fıkıh âlimidir. *İdâh* adındaki eseri meşhurdur.⁵⁸

Müellif Abdest suyunun rengi konusunda Kirmanî'nin görüşüne yer vermektedir.

İMAM SERAHSÎ: Ebu Bekr Muhammed b. Ebi Sehl Ahmed, Şemsü'l-eimme, 400-483/1009-1090. Büyük Hanefi fıkıh alimi.⁵⁹

Müellif bazı yerlerde Serahsî bazı yerde ise, Şemsü'l-eimme şeklinde zikretmektedir. Müellif, Hamamda namaz kılma konusunda, Cuma hutbesi konusunda, Cuma namazında imamın kim olması gerektiği ve kaç yerde kılınması zorunluluğu konusunda, Zekak konusunda görüşlerine yer vermektedir.

HÂHERZÂDE, Ebû Bekr Muhammed b. Hüsaeyin (Hasan) b. Muhammed el-Buhârî, Bekr 483/1090.⁶⁰

KARA HOCA: Alâeddin Ali Esved el-Karahisârî, 800/1397⁶¹.

Müellif Namazın Sünnetleri konusunda Alâeddin Ali Esved'in Vikâye Şerhini esas aldağını zikretmektedir.

EBÛ HAFS EL-KEBÎR: Ebû Hafs Ahmed b. Hafs el-Buhârî, 150-216/767-831⁶².

Müellif Secde-i Sehiv konusunda Ebû Hafs el-Kebîr'in görüşüne yer vermektedir.

ES-SADRU'Ş-ŞEHÎD: Ebû Muhammed Husamuddin Ömer b. Abdulaziz b. Ömer b. Maze, es-Sadru'ş-Şehid, 483-536/1090-1141.⁶³

---

⁵⁸ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 50-51.

⁵⁹ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 42-43.

⁶⁰ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 42.

⁶¹ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 88-89.

⁶² Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 26.

⁶³ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 46.

Müellif Cemaat ile nefle namaz kılınma konusunda, kiraat konusunda, Secde-i Sehiv konusunda, cenaze namazı konusunda Sedru'sh-Şehid'in görüşlerine yer vermektedir.

BAKKÂLÎ: Ebu'l-Fadl Muhammed b. Ebi'l-Kasim b. Bâcuk el-Harezmi, 562/1167.

Müellif orucun Ruyet-i hilal konusunda Bakkâlî'nin görüşüne yer vermektedir.

İBN ŞUCA': (Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır).

Müellif Cuma namazı kılınacak şehir konusunda İbn Şuca'nın görüşüne yer vermektedir.

f. Fıkhi konularda zikredilen kitaplar

Bu bölümde, İznikî'nin temas ettiği eserleri zikreteceğiz. Tezin özet bölümünde de birçok esere temas edilmektedir.

- *Munyetü'l-Musallî ve Ğünyetü'l-Mübtedî*, Sedituddin Muhammed b. Muahammed b. Ali el-Kâşgerî, 705/1305. Hanefiler arasında namaza dair en müteber eserdir.

Müellif namaz bahsinde genelde bu kitabı kaynak göstermektedir. Bu kitabın kaynak gösterildiği yerler:

Gusül konusunda, Namazın rükünleri bahsinde, Namazın mekruhları konusunda, Secde-i sehiv konusunda iki yerde bu esere yer verilmektedir.

- *Hulâsatü'l-Fetâva*, İftiharüddin Tahir b. Ahmed b. Abdürreşid el-Buhârî, 542/1147. Müellif bu eserini, kendisine ait olan Hizânetu'l-Vâkıât ve en-Nisâb adlı eserlerini özet haline getirerek kaleme aldığı bilinmektedir.

Müellifin eserinde en çok kaynak gösterdiği kitaplardan biridir. Bazı yerlerde “*Hulasetü'l-Feteva*”, bazı yerlerde ise “*Hulâsa*” diye bahseder. Ancak kaynak esere bakıldığında bazı yerlerde iki eserin bir olduğu, bazı yerlerde ise bir birinden farklı olduğu ve kaynak gösterdiği gibi olmadığı anlaşılmaktadır.

Müellifin bahsettiği yerler:

Gusül bahsinde iki yerde, Abdestin farzları konusunda, Abdestin müstahaplarında, Suyun hükmü konusunda üç yerde, Namazın şartları konusunda, Namazın rükünlerinde, Namazın sünnetleri konusunda, Namazı müfsitleri konusunda iki yerde, Namazın mekruhları konusunda iki yerde, Kıraat bahsinde iki yerde, Secde-i sehiv konusunda dört yerde, İmam, Cemaat ve Mescid bahsinde iki yerde, Cuma ve Bayram namazları bahsinde, Cenaze konusunda, Hayvanların zekâtı konusunda, Öşür bahsinde, Zekât verilecek kişiler bahsinde, Oruç konusunda beş yerde, Hac konusunda iki yerde.

- *Mecmau'n-Nevâzil*, Bu eser kaynaklarda aynı isim adı altında birisinin Ahmed b. Musa b. İsa el-Keşşî'ye 550/1155 ait olduğu, diğerinin ise ünlü Burahânuddin el-Merginânî'ye ait olduğu göze çarpmaktadır. Kütüphanelerde bu esere rastlayamadık.

Müellif Gusül konusunda bu esere temas etmektedir.

- *el-Muhîtu'l-Burhânî fi'l-Fikhi'n-Nu'manî*, Mahmud b. Ahmed b. Abdulaziz b. Ömer b. Mâze el-Buhârî.

Müellif Gusül konusunda ve cenaze namazı konusunda bu esere temas etmektedir.

- *Zahîretu'l-fetâvâ*, Mahmud b. Ahmed b. Abdulaziz b. Ömer b. Mâze el-Buhârî.

Müellif bu eseri *Zahire* olarak zikretmektedir. Bu ad altında iki eser olup, diğeri Ali Tûsî'ye aittir, 887/1482.⁶⁴ Tûsî'nin vefatı ise İznikî'den daha sonradır. Bu eserin İbn Mâze'ye ait olması daha kuvvetlidir.

Müellif Gusül konusunda bu esere temas etmektedir.

- *Kunyetu'l-Munye li-tetmîni'l-ğunye*, Ebu'r-Recâ Necmuddîn Muhtar b. Mahmud b. Muhammed ez-Zâhidî el-Ğazminî, 658/1260.⁶⁵

Müellif bu eseri *Kunye* olarak zikretmektedir. Bir de *Ğunye* adı altında eserler bulunmaktadır.

⁶⁴ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 62, 103.

⁶⁵ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 66-67.

Müellif Namaza niyet konusunda iki yerde, imamet konusunda, bu esere temas etmektedir.

- *el-Kifâye*, Mahmud b. Ahmed b. Ubeydullah b. İbrahim b. Ahmed el-Mahbûbî, Tâcu's-Şerî'a.⁶⁶

Müellif bu eseri *Kifâye* olarak zikretmektedir. Bir de *el-Kifâye* adı altında birçok eser bulunmaktadır.

Müellif Namaza niyet konusunda, secde-i sehiv konusunda bu esere temas etmektedir.

- *en-Nihâye*, Husâmuddîn Hüseyin b. Ali b. Haccâc es-Sıġnakî, 711/1311.⁶⁷

Müellif bu eseri *Nihâye* olarak zikretmektedir. Bir de *en-Nihâye* adı altında eserler bulunmaktadır.

Müellif Namaza niyet konusunda, secde-i sehiv konusunda iki yerde, cenaze duası konusunda, Cuma hutbesi konusunda bu esere temas etmektedir.

- *el-Kâfi*, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Muhammed b. Ahmed b. Abdullah el-Mervezî el-Belhî, el-Hâkimu's-Şehîd, 241-334/856-945.⁶⁸

Müellif bu eseri *Kâfi* olarak zikretmektedir. Bir de *el-Kâfi* adı altında birçok eser bulunmaktadır.

Müellif secde-i sehiv konusunda bu esere temas etmektedir.

- *el-Mukaddime fi's-Salât*, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkindi.

Müellif bu eseri *Mukaddime Şerhinde* olarak zikretmektedir. Bir de Şemsuddin Muhammed b. Husâmuddin el-Horasânî el-Kuhistânî'nin 962/1554 *Şerhu'l-Mukaddimeti'l-Keydâniyye* adı altında eseri bulunmaktadır.⁶⁹ Yaşadığı zaman nedeniyle bu eser değildir. Mukaddime adı altında birçok eser bulunmaktadır.

Müellif secde-i sehiv konusunda bu esere temas etmektedir.

---

⁶⁶ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 76-77.

⁶⁷ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 73-74.

⁶⁸ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 32.

⁶⁹ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 116.

- *Kitâbu's-Salât*, (Bu esere rastlanılamamıştır).

- *İdah*, Ebü'l-Fazl Rükneddin Abdurrahman b. Muhammed b. Emirveyh Kirmanî 543/1149.⁷⁰

Müellif Abdest suyunun rengi konusunda Kirmanî'nin *İdah* adındaki eserine yer vermektedir.

- *el-Vikâye*, Alâeddin Ali Esved el-Karahisârî, 800/1397. (Kara Hoca)

Müellif secde-i sehiv konusunda, cenaze namazı iki yerde, hacr evsedi öfme konusunda bu esere temas etmektedir.

- *el-Mebsût*, Ebu Bekr Muhammed b. Ebi Sehl Ahmed, Şemsü'l-eimme, es-Serahsî 400-483/1009-1090.

Müellif Cuma ve bayram hutbeleri konusunda, cenaze namazına imam olma konusunda, Serahsî'nin *el-Mebsût* adındaki eserine yer vermektedir.

- *el-Kudûrî*, Ebi'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer el-Hanefî el-Bağdâdî.

- *el-Hidâye*, Ebu'l-Hsan Burhânuddîn Ali b. Ebûbekr b. Abdulcelîl el-Ferğânî el-Merğînânî, 593/1197.⁷¹

Müellif zekat konusunda iki yerde, Ferğânî'nin *el-Hidâye* adındaki eserine yer vermektedir.

- *U'yûnu'l-Mesâil*, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim es-Semerkandî, 373/983.

Müellif bu eseri *U'yûn* olarak zikretmektedir.

Müellif Cenaze namazına imam olma konusunda Semerkandî'nin *U'yûnu'l-Mesâil* adındaki eserine yer vermektedir.

---

⁷⁰ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 50-51.

⁷¹ Geniş bilgi için bk. Özel, a.g.e. s. 57.

g. Kaynak Belirtilmeden Yapılan Rivayetler

Müellif belli bir âlimin veya eserin ismini zikretmeden “rivayet olunur ki”, “haberde gelmiştir” şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Kanaatimizce bu tür yerler halk arasında yanlış olarak bilinen bir takım hususlardır. Müellif bu rivayetlerin yanlış olduğunu ortaya koymak amacıyla bu tür bir üslup izlemiştir.

D- MÜELLİFİN KENDİNDEN ÖNCEKİ ÂLİMLERİN GÖRÜŞLERİYLE İLGİLİ TAVRI

Müellif fıkıh konularının hemen hemen hepsinde Hanefi mezhebi imamlarının görüşlerine temas eder. Mezhep imamlarının görüşlerinin ittifak halinde olması durumunda herhangi bir isim belirtmeksizin doğrudan hükmü belirtmekle yetinir. İhtilaf bulunması halinde her bir imamın görüşünü verir. Görüşüne yer verdiği imamlar Ebû Hanife, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'dir. Nadiren de olsa İmam Züfer'in görüşlerine temas ettiği de vakidir. Yer yer aynı konu ile ilgili İmam Şâfiî'nin görüşlerinden bahseder.

Müellif bazen bir görüşü nakletmekte ve bunun "mazbut" olmadığını ifade ederek bunu reddetmektedir. Bu eserde iki yerde bu şekilde bir ifade kullanılmaktadır.⁷²

Müellif mezhebin temel eserlerinde hakkında bilgi bulamadığı konularda şahsi fetva ve görüşlerini de bildirmiştir.

---

⁷² İznikî, 15a, 18.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
“MUKADDİME”NİN METNİ VE TAHKİKİ

İÇİNDEKİLER (Osmanlıca)

GİRİŞ / 1b – 3a

I. BÖLÜM

BİRİNCİ BAB / 3a – 7b

İMAN

1. Allah’a İman / 3a
2. Meleklerle İman / 3b
3. Kitaplara İman / 3b
4. Peygamberlere İman / 3b
5. Öldükten Sonra Dirilmek /3b
6. Hayır ve Şerrin Allah Tarafından Olacağı /3b
7. İtikadî Mezhepler ve Değerlendirilmesi /4a – 7b

İKİNCİ BAB /7b – 21b

NAMAZ

1. Namazın Şartları / 10a
2. Namazın Rükünleri / 11b
3. Namazın Vacipleri / 12a
4. Namazın Sünnetleri /12a
5. Namazın Müstehapları 12a
6. Namazın Edepleri /12b
7. Namazı Bozan Durumlar /13a
8. Sehi v Secdesi /15a
9. İmamet Şartları /16b
10. Cemaatin Hükümleri /16b
11. Mescit Hükümleri /17b
12. Namazın Hikmetleri /18a
13. Yolcu Namazları /18b

14. Cuma Namazı /18b
15. Bayram Namazı /18b
16. Ölü Namazı ve Kefenleme /19a

ÜÇÜNCÜ BAB /21b – 24a

ZEKAT

1. Zekatın Hükümleri /21b
2. Öşür /22b
3. Fitre /23a
4. Kurban Hükümleri /23a
5. Maden ve Definelerin Zekâtı /23a
6. Beytü'l-Mal (Devlet Hazinesi)24a
7. Humus /24a
8. Zekatın Verileceği Yerler /23b
9. Haraç Hükümleri 24a
10. Hediye Hükümleri

DÖRDÜNCÜ BAB / 24a – 26a

ORUC

1. Orucun Hükümü ve Ru'yet-i Hilal /24a
2. Kefaret Oruçları / 25a
3. Yolculukta Oruç Tutma /25a
4. Orucu Bozan Şeyler /25b
5. Oruçta Mekruh Olanlar /25b
6. Oruç Çeşitler / 25b
7. İ'tikaâf/26a

BEŞİNCİ BAB /26a – 28b

HAC ve UMRE

1. Haccın Hükümleri /26a
2. Haccın Çeşitleri /28a

II. BÖLÜM

AHLAK / 28b – 40b

GİRİŞ / 28b – 29a

Mukaddime / 29a – 31a

BİRİNCİ BAB / 31a – 34b

YARAMAZ SIFATLAR /31a – 34b

1. Dünya Sevgisi / 31a – 32a
2. Tekebbürlük / 32a – 32b
3. Ü'cüb / 32b
4. Hased / 32b – 33a
5. Cimrilik /33a
6. Ululuk Sevmek /33a
7. Öfkelenmek /33a – 33b
8. Riya /33b – 34a
9. İyi Yemeğe Çok Sevmek /34a
10. Çok Söz Söylemek /34a – 34b

İKİNCİ BAB / 34b- 40b

İYİ SIFATLAR

1. Allah Sevgisi /34b – 35b
2. Allah'ın Takdirine Rıza Göstermek /35b – 36a
3. Tevbe /36a – 36b
4. Allah'tan Korkmaktır /36b – 37a
5. Zühd /37a – 37b
6. Sabır /37b
7. Şükür /37b – 38b
8. İhlas /38b – 39a
9. Tevekkül /39a – 39b
10. Ölümü Anmak /39b – 40a

SONUÇ /40a - 40b

A- “MUKADDİME”NİN OSMANLİCA TAM METNİ VE TAHKİKİ

Bu bölümdeki (1b,13a) şartları Mukaddime'nin nüshasındaki sayfaları esas aldığımızı göstermektedir. Kur'an ayetleri ve Hadisler parantez içinde kalın fontlu olarak belirtilmiştir.

1b

كتاب مقدمة صلوة

الحمد لله الذى كلف عباده بالفرائض والواجبات ورفع درجاتهم بالنوافل والتطوعات والصلوة على رسوله المجتبى وحببيه المرتضى محمد المصطفى عليه السلام الذى بين الشرائع والاحكام وعلى آله واصحابه كالانجم والاعلام

بلكل كم بو ضعيف فقير و نحيف حقير قطب الدين بن محمد غفر الله لهما ولجميع المسلمين ورفعته من ورطة الوصف والقال الى اوج العمل والحال بلدي كم علمده فرض عين وار وفرض كفايه وار

فرض عين اول علمدرکه هرکشيہ اني بالغ الدقندن صکره بلمک واکر نمک کرک البته واکر اکر نمزسه شول نماز ترک ادنه نيجه عذاب ادلرسه اکا دخي شويله قتي عذاب ادلر.

فرض كفايه اول علمدرکه اني بر ايلده يه بر شهرده بر کشي بلرسه فرض يرنه کلر قلن کشيلره فرض اولمز اکر اوکر نمزلرسه دخي کناهاکار اولمز لر بو ضعيف کر دکم بو فرض عين اولن علمده کتابلر دزمش لر لطيف وکورکلو اما کمي عربي وکمي فارسي هر کشي انلره مطالعه ايدوب معنسن جقارمز واکر اقيوب اکر نرسه دخي تزجک کيرو اونودر يا صکره معنسن کرکلو ايدمز پس دلدي کم بو فرض عين اولن علمده ترکجه بر مقدمه دوزه تاکه مبتديلره اني اوقمق ککز⁷³ اولا واوغلنجقره وقز جوغرلره بالغ اولمغا يقين اولجق اوکر دلر تاکم کوکلنه واعتقادنه شريعت امرن دومتق ومسلمانلق قيدين يمک دشبا بالغ اولدقندن صکره بونوک اجنده کيله عمل اده.

⁷³ Gekez: kolay.

اما بلکل که فرض عین اولان علمده علما اختلاف ایدوبدرلر

متکلملر ایتدلر فرض عین اولان علم تکر تعالی نک برلکین وصفتلرن دلیلله بلمک در
فقیه لر ایتدلرکم علم فقه در زیرا حق تعالنک فرض اتدکی نسنلری بلدورر وحلال حرام
بلمک فقهله حاصل اولور

تفسیر وحیث اهل ایتدلر قرآن وحیث معنسن بلمک در زیرا قاموا دین علمی بونلردن

جقمشدر

صوفیلر ایتدلر کشی کندو حالن ومقامن ونفسک آفتلرن ونفس نه صفتلریله برنب کامل
الدغن ونه صفتلرله مرتبدن دوشب هلاک اولدغین بلمک در ابو حنیفه کامل فقه بودر دمش امدی
بونلرونک هر بریسنونک مقصودی بویله ددوکن فرض عین اولان علمده نه وقت کرکلوسی⁷⁴ نه
در ای بلمک در زیرا هم بز دخی بو فرض عین اولان علمه منکرز دمکا یرامز ابو طالب مکی
ایتدی فرض عین اولان علم اولدرکم اسلام انسر تمام اولمز اول بیش نسنه در بری الله برلمک
ومحمد حق رسول بلمکدر اکنجی بیش وقت نماز شرطلرن ورکنلرین بلمکدر اوجنجی اورج نیله
تمام اولر ای بلمکدر دردنجی زکوتک فرضلرین بلمک در بشنجی حجوک شرطلرین بلمک در⁷⁵
نتاکم رسول الله بیوردی ((بنی الاسلام علی خمس))⁷⁶ دیدی یعنی اسلام بناسی بیش نسنه اوزرنه
یاپلمشدر دیدی اشغه بلدوروز قجن بو اختلاف بلسک بلکل کم تحقیق بودر کم رسول الله بیوردی
مطلقا علم اکرنمک اره وعورته فرض درادی نتاکم بیوردی ((طلب العم فریضة علی کل مسلم
ومسلمة))⁷⁷

امدی بلودرکم اول فرض عین اولان علم اول علم درکه اسلام کشنوک تمام اولمز انی
بلماینجه پس بلکل که بو فرض اولنلرؤک بعضسی کشنک ظاهرینه فرض اولمشدر شول بیان
اتدوکمز بیش نسنه کبی بعضسی کشنوک باطننه فرض اولمشدر شول ابو صفتلرله بزنب یاوز
صفتلردن ارنمق کبی بس بلکل کم کشنک ظاهرینه فرض اولان علمک اولی اولدرکم کشی بالغ
اولدغنلین حق تعالنک برلکنه وپیغامبرک حق رسول ایدکنه دیدکلری حق ادغنه اعتقاد صحیحاً
اقرار اتمک در اندن قلان فرض عین اولان نسنه بلمک در وبونجلین کشنوک باطننه فرض اولان

⁷⁴ Görklü: Güzel, temiz, iyi, çekici.

⁷⁵ Ebî Tâlib el-Mekkî, *Kitabu Kûtu'l-Kulûb*, III, 332.

⁷⁶ Bu Hadis ileride tafsili beyan edilmektedir. حدثنا عبيد الله بن موسى قال أخبرنا حنظلة بن أبي سفيان عن عكرمة بن خالد عن بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً عن بن عمر رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة والحج وصوم رمضان Buhârî, *Kitabu'l-İman*, I, 12.

⁷⁷ Bu hadis, hadis kitaplarında (طلب العم فریضة علی کل مسلم) şeklinde rivayet edilmektedir. Sadesce *Keşfi'z-Zunûn*'da (مسلمة) ibaresi bulunmaktadır. bk. er-Rumî, Mustafa b. Abdullah el-Hanefî, *Keşfi'z-Zunûn*, I, 56; el-Fettenî, *Tezkîretü'l-Mevdua't*, I, 17.

علمك دخي اولي حق تعالونوك برلكنه وپيغامبروك حق رسول ادكنه و مجموع خبر ويردكي وديكي حق ادغنه اعتقاد اتمك در كوكلنده تردد اولمامقدر بوندن صكره اول نفسه كمال اولن صفتلري بلمكدر و بونلري بلمك فرضدر ددوكمز انوكجون در كم اول يرامز صفتلر بر كشيده اولجق بخيللق كبي وحسد وتكبرلك وحق تعالي تقديرنندن كلن نسنلره راضي اولمامق كبي كشنوك طاش عمللرن قبول اولمغا قوماز پس اول ايو صفتلر اكر كندوده يوغسه نجه ادب حاصل اتمك كرك واكلرنمك كرك واول ياوز صفتلري بلب اول صفتلردن صاقتمك كرك واكلر كندوده واريسه نجه كدرمك كرك اكلرنمك كرك تاكه اسلامي حق قتنده تمام اولا زير اكه خلقله معامله ايرقدر حقيله

2a

معامله ايرقدر پس قچن كم كشنوك ظاهرنه فرض اولن نسنلر يرينه كلسه خلق قتنده اسلامي تمام اولر وباطننه فرض الن نسنلر دخي يرنه كلسه هم خلق قتنده هم حق قتنده دخي اسلامي تمام اولور

(ظاهري و باطني ايمان)

پس بوني بلسك بللك كم اسلاموك وايمانوك واعمالوك ظاهري وابتداسي وار دخي باطن وانتهاسي وار بعض آيات واحاديث ظاهر وابتدا اعتبارله ايدلمش در بري فتوي وبري مقام تقوي در بل كه بعض آيتده وحديثده هم ظاهره هم باطنه دلالتي واردر ظاهر اهل ظاهر معنسن اكلر وباطن اهل باطن معنسن واسرارن اكلر نتاكم مكاشفلر تاويل كررسن كم هيچ اهل ظاهر تاويلينه بكماز انونكچون در پيغامبر حضرت ايتدكه ((لكل اية ظهر و بطن ولكل حسد مطلع))⁷⁸ پس قاصر الفهم اولن كشلر اكسين بر مقام طناب اكثر آيات واحاديث بربرينه متناقض صنورلر اعتقادلر نه خلل ايرشدرورلر ليكن شونلركم فهم وعقل وبصيرتي واردر كثررت ذنوب سيبندن واتباع هوا شوملغندن كوكل لري كوزي كور اولمش دكل در هربر آيتدن وحديثدن مراد نه در ونه مقامه ناظردر بلورلر علمله منتفع اولرلر { {ذلك فضل الله يوئتيه من يشاء}}⁷⁹

بوندن صوكره بللك كم بو ديوكمز يرامز صفتلري وايو صفتلري بلمكك فرض ادغنه آيات واحاديث جوق كتورمدك تطويل اولمسون ديو زيرا مقام نصيحت در مقام مناظره دكل مجموعن بلمك استين احياء دين كتابنه نظر ادب مطالعه قلسون اكر تفسيرده وحديثده حظ يوغسه

⁷⁸ Bu hadis, hadis kitaplarında şöyle rivayet edilir; عن الحسين بن عبد الرحمن عن أبيه رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثة تحت العرش القرآن له ظهر و بطن يحاج العباد والرحم تنادي صل من وصلني و اقطع من قطعني و الأمانة ظهر و بطن فالظهر يحاج العامة و البطن يحاج الخاصة et-Tirmizî, Muhammed b. Ali b. el-Hasan Ebû Abdullah el-Hakim, *Nevadiri 'l-Usûl fi Ahâdisi 'r-Resûl*, II, 187.

⁷⁹ Hadid, 57/20.

اما فقها کتابلرنده بر کشینک باطنه فرض اولن علم که اکا علم و اخلاق و باطن درلر کترمدلر زیبا بونلرک مقصودلری عوام مصلحتچون معاملات ضبط ادب بلدرمکدی اما عبادات علمندن دخی اولنده شول مقدار بلدرلرکم کشی اول قدر عبادتی یرنه کتورجک ظاهرده اسلام تمام اولمز معاملات و وصیلغه و کیلکه و قاضی لغه لایق اولور زیبا اول قدر عبادت شرطن یرنه کتورجک اکا فاسق دمزلر مقصودی فقهانوک انی بلدرمک دکولدر که کشی حقیقتده ظاهرده و باطنده حق تعالی حضرتته نیجه ادجک اسلام تمام اولر عملی و طاعتی حق تعالی حضرتنده لایق اولب قبول اولر اکر اول اولسه مقصودلری کشینک باطنه فرض اولن نسنلری دخی کتورب بیان ادرلرد زیبا بونلر دخی بلورلر دکه حق تعالیک نظری قول لری نوک کوکلنی ریادن وحسندن و بخلدن دخی بونک کبی یرامز صفتلردن صقلمینجه طاش عملی قبول اولمز نیجه بلمیالردی فرض ادکن کم حق تعالی و پیغامبر حضرت توکلله و عمل اخلاصله قلمغا وحسد و بخل ترک ایلامکا بونجه یرده امر ونهی اتمشدر تقدیرا کلن نسنیه راضی اولمغه وحسد و کبر و بخل اتمکا بونجه یرده عذاب اتمک یرله وعید و تهدید اتمشدر اما شول عالمرکه انلرک مقصودلری حق تعالی قتنده کشنوک اسلام نه وقت تمام اولور انی بلدرماکدی هم خلق طاعته یلنئیب و طاعتدن مانع اولن اشلردن یغمق و یکرن درمک آخرت دولتی و پادشاهلغی و حق تعالی حضرتنده مقرب نیله اولر انی بلدرمکدی اول نسنلری بیان اتدلر اول دانشمندلرک مشهورلری بو اقلیمده حجة الاسلام و المسلمین و قدوة السالکین امام غزالی کبی در وزیده الناصحین ابوالقاسم راغب کبیر و مفخر الشیوخ والمرشدين امام قشیری کبیر و سید المحققین و المتکلمین ابو عبد الله المحاسی کبی در نور الله مراقدهم کما نور طرایق الاسلام پس مقصودلری اول دانشمندلرک هم کشینک ظاهرنه فرض اولن نسنلری کتردلر بیان اتدلر هم باطنه فرض اولن نسنلری کتردلر بیان اتدلر هم هر برینوک فرض ادغنه دلالت ادر جق نصیحتلر و حکایتلر کتردلر توفیق قلب اتماکچون تاکم مطالعه ایدن کشلره و عظ و نصیحت اثر ادب عمل ادلر اول بلدکلرله اما کشنوک باطنه فرض اولن عمللری بیان اتماک جوق مشغول اولورلر زیباکه حق تعالیک نظری قللرنوک کوکلنه در کوکل صلاحیته کلماینجه بو طاش طاعته اعتبار یوق طاش طاعت دخی فرض اولدغی تنکری اکدورب کوکلی انوک حضرتته ینالتمکچون در هم کوکل نورلندرب قوی قلدغیچون در زیبا اکرچه بو طاش طاعته یلنئیبی امر ادجی اشلدجی کوکلدراما کرو کوکل نورلندغ عقل نفس ازره غالب اولدغی طاش طاعت یرله در شنوک کبی کم کشی عباته یونلمز حق تعالیدن عنایت و توفیق اولماینجه هم کرو عنایت و رحمت و نصرت جذب ادب کتورب عنایت لایق ایدن طاعتدر انوکچون درکم بعض آیتده و حدیثده ضلالت و هدایت

وعنايت وخذلان طاعته توجهه معلق در بعض آينده وحديده طاعت وسعادت ومصيبت وشقاوت حق تعالدين هدايت وخذلان ارشما معلق در بو نسنه اسرار الله دن در بوكه مطلع اولمز الا مكاشفلهر بو نسنه بلمكه طاقت وعقل ايرشمز كشي كيفيتن بلمكا مشغول اولمق كرك در علمه مشغول اولب غايت جهد وسعي ادب دايم طاعنده اولب تقصيرلغن بلمك كرك انوك عظمتنه لايق عبادت كمسنوك النذن كلمدكن بلب جنده⁸⁰ وشوقنده اولماق كرك تا عبوديتي مقامندن جقب ربوبيت مقامنده تصرف ادب هلاك اولميا والله المستعان وعليه التكلان

(كتابي تصنيف سببي)

پس امدي بو ضعيف دخي اول علماء عامللره ومنقطع لره اتباع ادب بو مقدمه ظاهره فرض اولن علم نه در ونه يلا تمام اولر اني بلدردي اول بش نسنه كم اسلام انوك اوزرنه

2b

ياپلمش دي اني تفصيل اتدي اندن صكره باطنه فرض اولن علم نه در ونايله تمام اولر اني بلدردي اما قموسني كتورب بيان اتمدي هر برنده چوق آيت وحديث كترمدي سوز اوزنسون ديو زيرا اكثرني خلايقوك آخرت عملنده رغبتي ضعيف اولمشدي اوزون وجوق اولن علمه وعبادته رغبت ادب مطالعه اتمزلردي اگرچه صوكنده منفعت دايمي وقطعي يدوغن بلورلرسه دخي اشلامزلردي اما دنيا اشنده نه دكلو كوج وبدعت وكيج بتار زحمت ومشقت جوق اشلر وارسا صدق ورغبت برله اشلرلردي اگرچه صوكنده بر منفعت فانيه اولاجغي متوهم اسه دخي امدي بو نسنوك سببي يا بودر كم آخرته حق تعالناك وعدسنه ووعيدنه اعتقادي يوقدر يا وارسه دخي ضعيفدر بو دخي خسران ومغبون لقدر نعوذ بالله بو نسنهء كدرمك اردنجه⁸¹ اولمق كرك كوكلي ايو صفتلرله بزمك و يرامز صفتلرين تدرجله كدرمك كرك تاكم آخرت ايشنده رغبتي ارته

فصل پس اول يرامز صفتلردن كم كوكلي كور وقتي ايدر و آخرت قيدنده اولمقندن صودر اندن اون يرامز صفت كتوروب بيان اتدي ودخي اول ايو صفتلردن كم كوكلي نورلندورر آخرت عملن اشلمكه رغبتن ارتورب قوت لندورر حق تعالي حضرتنه لايق ادر اندن دخي اون ايوسن كتورب بيان اتدي زيرا كشي بو غايت كوجلرين بلب يرنه كتورجك كرو قلان يرامز صفتلردن دخي صاقنور وقلن ايو صفتلري دخي حاصل ادر

⁸⁰ Ciddinde: çalışıp çabalama.

⁸¹ Ardınca: izlemek.

بس بلکل کم اول طاش عمللري بلدرمکده ايمان بابنده پیغامبر حضرتتک برقاچ حدیثن کتردي تبرکجون کشینک ظاهرنه فرض اولن عمل لري اول حدیثک معنسن تفصیل اتمک اوزره بنیاد⁸² اتدي بس بلکل کم پیغامبر علیه السلام بیرمش درکه ((بني الاسلام علي خمس شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله واقام الصلوة وایتاء الزکوة والحج وصوم رمضان))⁸³ بو حدیثک معنسي بودر کم پیغامبر بیردي ایتدکم مسلمانلق بیش نسنه اوزره ییلمشدر بریسی اعتقادله ایتمک درکم طنوقلوق ویررم که تکرري تعالی بردر ذاتنده وصفاتنده اکه بکزر کمسه یوق در بکزمک دخي ممکن دکل در دخي طنوقلوق ویررم که محمد تنکري تعالیک پیغامبري در وبري دخي بیش وقت نمازي دايم قلمق در وبري دخي زکوة ویرمک در وبري دخي حجه وارمق در وبري دخي اورج طتمق در بونلري شرطیله بلمک دخي فرض در زیرا انکجون پیغامبر اسلام بیش نسنه اوزرنه یابلمشدر دیدي بوکا اشارت اتدي کم مقصودي بلمکدن اشلامکدر بلسه اشلامسه مسلمان اولمز اکرچه کم موعمن اسه دخي بو حدیثده اشارت وارکم بو بیش نسنوک بریسی اکسوک اولسه یا اوستي اورتسي اولسه او اولمز پس بو بیش نسنه تفصیل ادلم بلدورلم تا بوني یرنه کتورمکله ظاهرده وخلق قتنده مسلمانلق صحیح اولب یرنه کلا پس بلکل کم بو ضعیفک مقصودي بو فرض عین اولن عمللري بلدرمکده ایدی فرض کفایه وسنت ومستحب اولنلري بلدرمک دکلدی چون کم فرض عینوک دخي کمالی بونلري اشلامکله اولور پس بو مقدمه فرض کفایه وسنت ومستحب وادب اولنلري وعبادتي مکروه وفاسد وناقص ادنلري بلدردي دخي غریب وجوق واقع اولور مسیئله لر دخي کتوردي مبتدیلري بو مقدمه اقومغه یلتماکجون

سؤال اکر ایدجک اولورسک کم پیغامبر بیوردی که اسلام بیش نسنه اوزرنه یابلمشدر هیچ

قید اتمدی سن نه دلیل برله ایدرسن بیش نسنه اوزرنه یاپلان اسلامک ظاهر در باطنی بله دکلدن
جواب ایدرزکم پیغامبر دخي حدیث لرده اسلامه چوق شرطلر ایتمشدر پس اول حدیثلردن معلوم اولدی کم بو حدیثلرده بیوردی شرطلرده تناقض یوق در بصیرتی اولن کشی توفیق ادر مراد نیدکین هریرندن بلور بوندن صکره بو ضعیف دخي اول کشنوک باطننه فرض اولن عمل لري بلدرمکده بو مقدمه اکی باب کتردي اولکی بابده اول مهلک یرامز صفتلرک اونن بلدردي بو طریق اوزره کم اول صفتک نیدکن هر برنی بلدردي اندن صکره ایت وحدیثله انوک آخرنده زیانن بلدردي اندن اول یرامز صفتک علاجی نه در کشی اول صفتی کندوده واردوغن بلجک نجه ایدب کدرمک کرک انی بلدردي

⁸² Bünyad: bina, yapı, asıl, temel.

⁸³ Buḥarī, a.g.e. *Kitabu'l-İman*, I, 12.

اما بلکل کم اول یراماز صفتلری کثی کوکلنا برقماق نندن کلمز اما کوکله دشدوکن صکره استغفار ادب کوکلن انوک اوزرنه برکتمامک⁸⁴ کرک در پس اول یرامز صفتلرله کوکله دشماکله کناهکار اولمز اما دشدکندن صکره کوکلن آنک اوزرنه برکتسه کناهکار اولر طاش عملی قبول اولمز مثلاً بر کشنک عملنده اکسزده ریا وعجب وبخل دشدی درحال آخرتدگی زیانن فکر ایده کوکلندن چقار بویله اتسه آخرتدگی عذابندن قرتلور اکر کوکلنا دشدکندن صکره کدرمک اردنجه اولمسه بل که انی یرنه کتورمک اردنجه اولسه نتاکیم بلمز کشلر ایلا ادر یاخود بلورسه دخی کوکلی قرارب قتی اولب نفسنه زیون اولن کشلر ایله ادر پس قچن ایله اتسه طاش عمللری دخی فاسد اولر اول یرامز صفتله کوکلی فاسد اولدوغچون هم آخرتده دخی اول صفتوک عذابنه اوغرر نتاکیم تفسیرده وحدیثده معلوم ومقرر اولمشدرکم هربر صفت کم عقرب کمی یلان کمی ارصلان قیلان صورتنده دخی سنلاسنده⁸⁵ عذاب ایدسه لر قیامته دکن وقیدقدن صکره دخی طاموده عذاب ادسرلر نعوذ بالله اما

3a

بلکل کم اول ایو صفتلرک وخلق لرک اونن بلدردی دخی کرو بونده بر صفتوک اول نندن عبارتدوغن صکره آخرتده فایده سی نیدوکن بلدردی وکشیده اول صفت اولمیجق نیجه ادب قزنمق کرک در بلدردی پس آدمک طاشنه فرض اولنلری اول بلدردی زیرا بو عمل لر کوکل کوزدر خلقک رغبتی بکا ارتوقدر بونی یرنه کتورب رعایت ادب ملازمت ایدجک حق تعالونک عنایتی ورحمتی ایرشدکی کشنوک باطنی دخی وکوکلی دخی صلاحیته کلور اول یراماز صفتلردن ارنور ایو صفتلریله بز نور اول ظاهره فرض اولن عمل لرک اولی کم ایمان در انی بلدردی حق تعالی دستوری وپاردیمیله.

⁸⁴ Berkitmek-Sağlamlaştırılmak.

⁸⁵ Sinlesi-Mezarı.

باب اول ایمانی بلدردی

بلکل کم عالمر ایمان نیله تمام اولور بیان اتمکده چوق اختلاف ادبدرلر بعضسن بیان
اداوز اما شول طریق اوزرنه کم پیغامبر بیان اتمشدر ایمان اول طریق اوزرنه بیان ادالم اندن
صکره قومک ایمان تفسیرندکی اختلافلرنوک بعضسن بیان ادالم باذن الله تعالی

بلکل کم تنکری تعالنوک قل لرنه غایت عنایتی ورحمتی اولدغیچون جبرائیل علیه السلام
پیغامبره ویریدی وشویله بیردی که وار پیغامبره صور ایمان نه در دکل تاکم جواب ویره سکا
ایمانی بلدوره قل لروم اشده لر وایمان نیدکن بلالر جبرائیل علیه السلام الله اذنیله آدم صورتنه
کیدری پیغامبر صحابه لرله اتوررکن کلدی پیغامبره صوردی ایتدی ایمان نه در بکا بلدر دیدی
پیغامبر جواب ویردی ایتدکم ((الایمان ان توعمن بالله وملانیکتہ وکتبه ورسله والیوم الآخر
وتوعمن بالقدر خیره وشره))⁸⁶ بو حدیث شریفوک معنسی ایکن⁸⁷ چوق وانجه در اما شول قدر
کم بو اراده بونی بلمک کرک ایمان تمام اولمغیچون اول قدر ایدلوم حدیثک ظاهر معنسی بودرکم
پیغامبر جبرائیل جوابنده ایتدی ایمان اولدرکم اعتقادیلله ایده سن تکرری تعالی بردر دخی تنکری
تعالنک فرشتهلری واردر دخی کوکدن انمش کتابلری واردر وپیغامبرلری واردر ودخی قیامت
قیاجقدر وخیر شر قامو حق تعالی تقدیرندن در الحاصل پیغامبرک جوابندن بلندکم ایمان بو التي
نسنيه اعتقاد ادب دلیله دمکدر اما بو التي نسنه برز تفصیل ادب بلدرمک کرک تاکم عامیلر اکلیا

پس بلکل کم اول التي نسنوک اولی تکرری تعالی برلمک در تکرری تعالی برلمک اولدرکم
کشی اعتقادلسه ایده تنکری تعالی بردر ذاتنده وصفاتنده اکا بکزر کمسنه یوقدر واولمق دخی ممکن
دکل در وارلغنوک اولی یوق وآخری یوقدر قامو یرادلمشی یوغکن وار ایلدی قامو اکا محتاجدر
انوک هیچ کمسنیه احتیاجی یوق در ودخی اعتقادله ایده عالمده هرناکم اولمشدر واولجق در قامسن
بلور دنیا یرادلندن نه قدر یغمر وقار کوکدن انمش در ونه دکلو ججاکلار واولتار بتمشدر ونه
دکلوکه بتاجکدر واناکدر قامسن بلور وکوللردن کجنلری وکجاجکلری قامسن بلر ودخی

حدثني إسحاق عن جرير عن أبي حيان عن: Bu ünlü Cebrail Hadisinin bir böleği olup, hadisin tamamı şöyledir; ابي زرعة عن أبي هريرة رضي الله عنه ثم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يوما بارزا للناس إذ أتاه رجل يمشي فقال يا رسول الله ما الإيمان قال الإيمان أن تؤمن بالله وملانكته ورسله ولقائه وتؤمن بالبعث الآخر قال يا رسول الله ما الإسلام قال الإسلام أن تعبد الله ولا تشرك به شيئا وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة المفروضة وتصوم رمضان قال يا رسول الله ما الإحسان قال الإحسان أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك قال يا رسول الله متى الساعة قال ما المسئول عنها بأعلم من السائل ولكن سأحدثك عن أشراطها إذا ولدت المرأة ربثها فذاك من أشراطها وإذا كان الحفاة العراة رؤوس الناس فذاك من أشراطها في خمس لا يعلمهن إلا الله إن الله عنده علم الساعة وينزل bk. الغيث ويعلم ما في الأرحام ثم انصرف الرجل فقال ردوا علي فأخذوا ليردوا فلم يروا شيئا فقال هذا جبريل جاء ليعلم الناس دينهم Buharî, Kitabu'l-İman, I, 1793.

⁸⁷ İken: çok, gayet, fazla.

اعتقادله ایده که خیردن و شردن اصیدن و زیانندن هر نسنه که اولدی و اولجاق در حق تعالی تقدیرله در ودلاکله در وانوک دلاکنسز بر اغج بیرغن بیل دپرتمز⁸⁸ دخی اعتقادله ایدکم قامو سزلی و اوازلی قتی سن واکولن⁸⁹ واراغن و یقینن اشدر اما اشندکی آدم اوغلنی کبی دکدر زیرا بر یوزندکی آدم اوغلنر نوک قاموسی وکوکده کی فرشتهلرک مجموعی سن برکزدن بر دفعده سیلسر هربری بردرلو دلجه هربری بر درلو حاجت دلسا قاموسینک کلاجسن بر دفعده اشدر بریسنک سزن اشذب اول برینوک سزن اشتمکا مانع اولمز اول مجموعنه بر دفعده هربری نوک دلو دلنجه جوابن ویرر برسنه جواب ویردکی برینه مانع اولمز قاموسی جوابلو جوابن اشدر بر دفعده سوز و آواز قنقی یارنلرندن کلور بلمزلر و دخی اعتقادله ایده کم علمده نه کم کورمکا یارار نسنه وارسا قاموسن کورر قرکو کیجه لرده یرله کک اراسنده اوچان ذره جوکلری کورر قجدوغن بلر کورجک نسنه قتی کجوک اولمق یه کی اراق اولمق یه کی قرکو اولمق انک کرمک لکنه مانع اولمز زیرا که انوک حضرتنه نسبت اراق یقین و قرکو و ایدین و بیوک و کجوک قامو بردر زیرا انک صفت لری آدم اوغلنی صفتی کبی دکدر اشندکی قلاغه اشتمک دکدر کردکی کوزله کورمک دکدر سیلدکی دلیلله سویلمک دکدر زیرا حق تعالانک ذاتی و وجودی کروقلن یرادلش نسنلر ذاتنه و وجودنه بکزمز پس صفتلری دخی کروقلن موجودات صفتنه بکزمسه کرک در ذاتنک و صفاتنک دنیده حقیقتن کندودن ارتوق کمسه بلماز اما مؤمنلر هربری آخرته بلاجک در استعدادلری و قربتلری قدر

اما فخر رازی نهایی العقولده ایتمشدر کم حق تعالانوک وجودنک حقیقتی کمسیه بلنمک ممکن دکدر امام غزالینک و اوستادی امام الحرمینک و اکثر صوفیلرک اختیاری بودر کم حق تعالینک وجودنک خصوصیتی دنیاده معلوم اولمز اما آخرته دخی معلوم اولجعی متردد در متکلملرک ظاهریلرک و معتزلیلرک اکثری بونوک اوزرنه در کم حق تعالانک وجودنوک حقیقتن بلمک دنیاده و آخرته ممکن در وانی محقق لر بلرلر بو مسئله نوک بیانی و تحقیقی دلیل عقلی یله مشکل در اما آیات و احادیث دلالت ادرکم آخرته هربر اهل معرفته مرتبسی قدر معلوم اولاجقدر بلکل کم بعض علما دیب در لر کم حق تعالی برلمکده و بلمکده صفتلرین دخی بلمک کرک در انوکجون بز دخی حق تعالی برلمکی بلدرمکده بعضی صفتلرین دخی بیله بلدرک زیرا اول اولو و کرکلو صفتلرده کروقلن صفتلرک اصلیدی پس بلکل کم حق تعالی برلمک اول بعض عالمر مذهبجه اول

3b

⁸⁸ Depret: kınıldatmak, dalgalandırmak.

⁸⁹ Akul: yavaş yavaş, ağır, acele etmeden.

در کم تکرری تعالانک برلکن دخی شول صفتلرین کم قرآن اجنده یاحدیثده کلمش در بیلب
حق تعالانک ذاته لایق اولمین صفتلردن صقنا

اول الی نسنه نوک اکنجسی بودرکم اعتقادله ایده کم تکرری تعالانوک فرشتهلری واردر
کمی کوکلرده وکمیسی یرلرده دایم حق تعالیه تسبیح وعبادت قنرلر نه کم بیردیسه یرینه کتوررلر
بونلردن کنه اشلمک کلمز

اجونجسی اول درکم اعتقادله ایده کم کوکدن اینن کتاب لر دکلی⁹⁰ حق در حق تعالی
هربر کتابی جبرائیلله بر پیغامبره ویربمشدرکم انوکلله حکم اده و عمل اده پس بلکل کم کوکدن انان
کتابلر یوزدرت در آدم پیغامبره اون صف اندی شیت پیغامبره اللی صف اندی ادیس
پیغامبره اوتوز صف اندی ابراهیم پیغامبره اون صف اندی داود پیغامبره زبور کتابی اندی
موسی پیغامبره توریت کتابی اندی عیسی پیغامبره انجیل کتابی اندی محمد مصطفایه علیه السلام
قرآن اندی

دردنجی اولدرکم اعتقادله ایتمک کرک کم قامو پیغامبرلر حق در وحق تعالانک قللری در
وهم پیغامبرلردر وحق تعالی بونلری فضل وکرمی برله عزیز وحرمتلو قلب فرشتهلرله خبر
ویربمشدر روایتده شویله کلمشدر کم مجموع پیغامبرلر یوزبیک یکرم درت بیک در اراسنده اوج
یوز اون اوجنه حق تعالی امر اتمشدر کم واره لر امتلرین دعوت ادلر حق تعالانک قللوغن اوکره
دلر انلره مرسل درلر قلاننه دعوت ویرلمشدر اما حق تعالی فرشته برله نه بیرق بیردیسایر نه
کتوردلر عبادته مشغول اولدلر انلره نبی درلر

بیشنجیسی دخی اعتقادله ایده کم حق تعالی آدم اوغلنلرین الدردکدن صکره دکلسین کرو
یرادجاق در خیر وشرنه کم اشلدرسه سورجاق در صوردوغندن صکره کمیسن اوجمغه⁹¹
وکمیسن طامیه⁹² قیاجاق در وبندن صکره دخی کرو اعتقادله ایتمک درکم منکر وکیر حق اکی
فرشته درکم کلورلر سنلاده⁹³ هر کشنوک تکرری سندن وایمانندن وپیغامبرندن صوررلر ایدرلر کم
تکرک کمدر وپیغامبرک کم ودینک نه دین در درلر اکر جواب ویررسه بلورلرکم اوجماقلق در
بشارت ایدرلر ایدرلرکم یات دکلن کم کرو دیرلجک اولو دولته وپادشاهلغه اوغرایسرسن درلر بقر
کورر شنوک کب شادلق ولذت ایچنده اولرکم جنته وارب کرمش کبی اولر واکر قرقب جواب
ویرمزه یاکلورسه بلرلرکم طامولق در عذاب ادلر او ددن چوماغله سن دوکرلر قیامت کوننه

⁹⁰ Dükeli: hepsi, bütün, tamamı.

⁹¹ Ucmak: cennet.

⁹² Tamu-Cehennem.

⁹³ Sin: mezar.

دکن وایدی رلرکم ازجق عذابک بودر اولو وقتی عذابوک قیامت قویجاق در درلر دخی برنه اوغریسر درلر نعوذ بالله و من اعمال تودی الیه ودخی اعتقادله ایده کم ترازو حق در ابو عملی ویاوز عملی تکری تعالی کورنور نسنه صورتته دوندورجک در دخی درتاجاق در عبادتی آغر کلانی اوجماغه الهه جکلردر عزت واکرام برله کناهی آغر کلانی طامویه الهه جکلردر خورلق و خچالتلق برله قامو خلائقی حق تعالی حضرتته کتورجکلردر ادلو ادیله قغرب حساب ادجکلردر اوجماق اهلنوک بتسن⁹⁴ صاغ الهه ویرجکلردر و طامو اهلینک بتسن صول الهه کوکسندن صوقب ارقسندن جقارب الهه قره بتی ویرجکلردر نعوذ بالله من ذلک وصورو حساب اولدقندن صکره مجموعی خلائقوک اوجماغه و طامویه کرجکن صراط کپروسندن کجما سورجکلردر انلرکم اوجماغه کیرجکلردر هر بری صراط دن عمل لو عملنه کوره کجه جکلردر بعضیلری کوز اچب یومش قدرده کجاجکدر بعضلر یلدریم کبی کجاجکدر بعضلر سکردر⁹⁵ ات کبی کجاجکدر و بعضلر بیان یورر آدم کبی و بعضلر آغر یوک کترمش کبی بعضلر کترم آدم کبی اماکلیب کجاجکدر و طامویه کیرجک کشلر دخی صراط کپرسنه کلجک بر نجلر قرقودن ایان صراطه بصدم صنه جهنم اغزنه بصب اشغه دوشاجکدر بر نجلر برز یرکدب دوشاجکدر یدی یرده اوتدن فرشتهلر طورجاق در واللرنده اوتدن جنکاللر⁹⁶ طوتاجکلردر هر برسی بر درلو کنه اشلامش آدم کلجک ایدجکلردر کم سن فلان کناهی اشلیب دررسن طاملق سن دیب اول اوتدن چنکال لری اورب طامویه اتاجکلردر بر نجلر کیده یوررکن طامودن بیل جقب فصیح دله ایدجکلردر کم حق تعالی بنی عاصیلره انتقام اتمکچون یرتدی سن عاصیسن بونجه زمان درکم سکا فاقمق⁹⁷ لق اجندیم کندرم یماکلک اجندیم شمدی وقتی درکم سنی ییم وانتقام الم دیوب اشغا جکب برغاجقدر بعض مؤمنلر دخی کجرکن طامو اودی جاغرب ایدجکلر کم ای مؤمن تیز کجکل تکریچون کم سنوک ایمانوک نوری از قالدی کم بنم یالکومی سیوندوره بلکل کم بو اجماق اهلنک و طامو اهلینک لذتنوک و عذابنوک مرابتی اکن جوق در کشی انک هر بریسنوک مرتبسن ذکر وتفصیل ادب بلدرمک ممکن دکل در بو قدرجه دیدوکمز تنبیه وتشویق وتهدید اجون در

دخی ایمان شرط لرنک التجسی اول درکم اعتقادله ایده کم دنیده خیردن و شردن اصی دن وزیاندن ناکم اولدی ودخی اولجق در تکری تعالی تقدیریه در دیه

⁹⁴ Biti-Yazılmış şey, Günah ve savabın yazıldığı defter.

⁹⁵ Segirt: koşmak.

⁹⁶ Cengel-Bir yere takılmaya, geçirilmeye yarıyan eğri demir.

⁹⁷ Kakımlık: öfgelenme, kızgınlık, kızma durumu.

مسئله بر کثی ایدجک اولورساکم پیغامبر علیه السلام بیوردی چوق برده ((هرکم لاله
الا الله دسه مؤمن اولور جنته کیرر))⁹⁸ بو التی نسنیه ایمان کترمکی اکمدی
جواب ایدورزکم بو التی نسنیه اعتقاد ایدب ایمان کترمک شرط در اما برکثی کم عامی
اولا تنکری

4a

ویغامبرنه در ایمان نه در واسلام ندر بلمامش واشتمامش اولا کله مسلمان اولا اول
امردن اکا بو التی نسنه بلمک زحمت اولردی پس پیغامبر انلرک کبی کشنک مسلمانلغی تمام
اولر دیدی بو التی نسنه مجملا بلب اعتقاد اتمک برله ایمانه کلمک ککز⁹⁹ اولسون دیو پس لا اله
الا الله محمد رسول الله دمک بو اولدی کم اقرار اتم حق تعالک برلکنه قامو صفتلری حقدوغنه
واقرار اتم محمد حق رسولدغنه وناکم خبر ویردی وایتدی دکلی حقدوغنه

مسئله اکر ایدجک اولورساک کم پیغامبر بیورمشدرکم ایمانوک بودقلری یتمشدن
ارتوقدر وسکسن دن اکسک در پس ینه دیدی بو حدیثه کم ایمان بو التی نسنیه اعتقاد اتمکدر
جواب ایدرکم بونی دیدوکی برله بونی بلدردی که ایمانوک اصل بو الت نسنیه اعتقاد
اتمکدر یتمشدن ارتوق در دیدکی برله بونی بلدردی کم ایمان کامل اولماغک بودقلری چوق در
ایمان قابل قوت وضعیف در پس بو الت نسنیه اعتقاد ادب ایمانی تمام اولدقن صکره بعضی
کشینک ایمان محکم اولورمش بر نجنوک ایمان قابل الزوال اولورمش انوکچون پیغامبر علیه
السلام بیوردی کم ((اکر ابو بکر صدیقوک ایمانن طر تسلردی قامو خلوقک ایمانندن ارتوق
کلیدی))¹⁰⁰ امدی اغر اولدوغی ایمانک قوتی اعتباریله در اجزاسی اعتباریله دکل پس هر
کشینک عبادته مشغول اولدغی وکناهدن یغلندغی ایمانوک قوتی وضعیف اعتباریله در هر
کشنوک کم ایمانی قوتلوردر آخرت احوالندن نه اشدرسه اکا کوره عمل ویراق¹⁰¹ ادر. هر کشنک
کم ایمانی وضعیفدر ایمان بابنده اشتدکی نسنه یله عمل قلمز وقرسه دخی رغبت و محبتله قلمز
ایمان وضعیف اولنلرک قتی قرقسی واردر زوالدن نعوذ بالله بل کم مقربلر بو قرقودن خلوتده

⁹⁸ 169 أخبرنا أحمد بن يحيى بن زهير حدثنا إبراهيم بن بسطام حدثنا أبو داود حدثنا شعبة عن الأعمش وحبيب بن أبي ثابت وعبد العزيز بن رفيع عن زيد بن وهب عن أبي ذر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم من قال لا إله إلا الله دخل الجنة فقلت وإن زنى وإن سرق قال وإن زنى وإن سرق إلا el-Bestî Muhammed b. Habbân Ahmed Ebû Hâtem et-Temimî, *Sehîh ibn Hibbân*, I, 392.

⁹⁹ Gekez: Kolay.

¹⁰⁰ Bu hadisin metni şöyledir; عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال لو وزن ایمان أبي بكر رضي الله عنه بإيمان أهل الأرض لرجع إيمان أبي بكر بإيمان أهل الأرض et-Tirmizî, a.g.e. I, 280.

¹⁰¹ Yarak: Hazırlık

مناجات ایدب زاری قلب ایدرلردی کم بو کوکولومزی سن محکم قیل ایمان اوزره هدایت ویردک
 کوکولومزه کمان برقمه هدایت ویردوکن صکره کرم قل کرو آلب محروم اتمه
 بوندن صکره بلکل کم بو التی نسنیه اعتقاد اتدوکن صکره دللیله دمک شرط دکلدر
 آخرت حقنده اکثر اهل اصول و متکلملر بونوک اوزرنه در پس بر کشی بونلره اعتقاد اتسه دللیله
 دمدن اولسه اوچمغه کرور اما دنیا حقنده فقها حکمنده مسلمان اولمز زیرا دنیا حکم ظاهره در
 ظاهر اوزره بنا اولمشدر امام ابو منصور ماترید وحسین بن فضل بجلی و ابو الحسن اشعری
 صحیح روایتده بو مذهبی اختیار اتمشدر اما فقها قتنده بو نسنه لره اعتقاد اتدکن صکره حال
 اختیاریده شهادتین دللیله دمک شرط در اکر دللیله دیجک دکلو وقت کجسه دمدن اولسه کافر اولور
 دنیا حقنده دخی آخرت حقنده دخی مکرکم کافرلر دوتالر کل کافر اول یوغسه الدورورز دسالر
 اکر اول وقت کفر کلمسین دخی سیلرسه کافر اولمز دنیا حقنده کافر اولر کافر اولور ددوکمزدن
 مراد اولدرکم اوزرنه نماز قلمز لر کفن دخی صرمز لر مسلمان سننه قومز لر مسلمان قوم وارسه
 اندن میراث یمز لر

دخی بلکل کم تفسیر وحدیث اهلنوک قینده ایمان اوج نسندن عبارتدر

برسی اعتقاد ادجک نسنه لره اعتقاد اتمکدر

برسی اول اعتقاد اتدکی نسنلری دللیله دمکدر

برسی اول اعتقاد و اقرار اتدکی نسنلریله عمل اتمک در زیرا بونلر ایدرلر کشنوک فعل
 ارتوق دلالت ادرکه اعتقادنه سزوندن درلر انوکجون درکم برکشی برکشیه امر اتسه اول انوک
 خلافن اشلسه خلق سوزونه انانمز و اویمز اما فعلینه اویر پس بونلرک قتنده ایمان ارتر اکسلر
 و فرض عین اولنلری عذر سز قصدله ترک اتسه مسلمان لقدن دوشر اکرچه دخی اولمزسه
 معتزلیلر مذهبی دخی بویله در اما شونلرکم فرض عین اولن عملی ترک اتماکله مؤمنلکدن چقمز
 ددیلر ایدرلرکم کشی فرض عین اولن عبادتی ترک اتدکی اعتقادی یوقلغنه دلالت اتمز بل کم
 اعتقادی ضعیف و نفس غالب اولب دین بابنده سست لغنه و تقصیرلغنه دلالت ادر دیدلر
 کورمزمسن کم برخسته اولن و صاغلاق سون کشی قطعی بلورکم بیجک و اجاجک اکا زیان ادر
 اما نفس اشتهاسی غالب اولب نسنهء بیر ایجر مع هذا اعتقادی محکم در زیان اتدکن بلور اکثر
 اهل حدیث و تفسیر بونوک اوزرنه درکم عمل و طاعت ایماندن جزد در هم اکثر قرآن وحدیث دخی
 اکه دلالت ادر

پس واجبدر هر کثیه کم دین و مسلمانلق قیدنده اولا عبادت بابنده ایمانندن قرقه تکاسل اتمیه زیر عمل ایمانندن جزو اولوجق کشی فرض اولن عملی ترک ادجک عذرسز ایمانندن جقر پس کرو_تدارک اولمسه طامودن جقمز بو اولو قرقو دکل مدر آخرته انانوب دین قیدنده اولنلره وهم کوکل کم دنیا قیدنده اولن کشی بر بازرکانلک¹⁰² سفرنه کونلسه بو فانی دنیا منفعتجون اکر ایتسلرکم یولده حرامی وار یه بر اژدها قونمشدر و ارنلری هلاک ادر دسلر اول یوله کدمز شاید مالم ضایع اولا دیو حال بو درکم خبر ویرن بر دنیا آدمسیدر شاید یلان سیلیا اکر واقعسه دخی اول حرامی واول یلان بر جنلو نسنه در شاید بو وارنجه بر یره دخی کیده یا آلا اول بازرکان کجه کده زیانه اوغرمیا اما چونکه محبت نفس و بدنی قید کوکلده برکتمش در متوهم نسنه لردن قرقز اما دین قیدی و آخرت قیدی چون که ضعیف اولمشدر اگرجه اول دین ضرر و آخرت دولتی زیان قطعی وشبه سزسه دخی قیدنده اولمز نجه شبهسز اولمیا کم اول زیانندن خبر ویرن حق تعالی در وپیغامبر حضرتدر و عذابی دخی جهنم آزادسیدر

4b

دنیا یلانندن دکل پس کشی کم مسلمانلق و محبة الله دعوسن اده اکه لازم درکه دین قیدی دنیاسی قیدی قدر باری اوله اکر ایلا اولمزسه یلان در طانوقسز دعوی خود یلان در مقبول اولمز دخی بلکل کم بو تفسیر وحدیث اهل و فقیهلر دین لرنده غایت احتیاطلری و قرقولری اولدو غیجون ایتدلر هر نسنه کم دین بابندن در اکا اعتقاد ایلامک فرضدر و اقرار دخی فرض در هرکم اکه انکار ادجک اولر سا کافر اولر اگرجه انکارلری صریح اولمیوب سوزلرندن لازم کلورسه دخی پس محمد امتنوک بعضسنه کافر اولدی دیدلر قرآن ده وحدیثده مشهور ثابت اولپدر صحابلر اتفاق اتدکی دین حکمینک بعضینه منکر اولدقلر جون وانلرک بعضسی جبریلر و قدریلر در تکرری برلرلر و پیغامبره حق پیغامبردر درلر و اورج دوترلر و نماز قلرلر و زکوة و حج فرض اولورسه یرینه کتوررلر

اما جبریلر: اولدرکم ایدرلر آدم اوغلاننوک هیچ ایشنده قدرتی و اختیاری یوق در درلر اکر بویله دیدکلری بوندن اوترو اولورسا کم ایده لر آدم اوغلنی شول اغج پیرغی کبی در بیل اسرسه دپرنور اسمزسه دپریمز کافر اولورلر فقها قینده زیرا بویله اولجق ثواب و عقاب اولمسا کرک عبادت فایده اتمسا کرک معصیت زیان اتمسا کرک بو نسنه لر خود¹⁰³ قرآنله ثابت اولمش نسنیه منکر اولرلر کافر اولورلر و اکر بویله ددکلری بوندن اترو اولورسه کم آدم اوغلن لری

¹⁰² Bazirgan: Tüccar

¹⁰³ Hud; kendi, bizzat.

عاجز در اشلرنده کندو قدرتلرنوک فایدسی وتعلقی یوق در اشلدکلری اشدی دیالر مبتدع اولرلر زیرا عالملر اتفاق ادب درلرکم هر اش کم آدم اوغلنلری اشلر کندونوک دخی قدرتوک تعلقی وارد اول اشدی اکا قدرت کسبی درلر شریعتده ثواب ویرمک وعقاب اتمک اول قدرندن اوترودر مثلا حق تعالی شوپله عادت قومش درکم آدم اوغلنی که هر اشی اشلر کرکسه خیردن وشردن وطاعتدن ومعصیتدن کندو اول اشی عضوپله یاکوکلیله اشلر حق تعالی قدرت یارد اول اشی اشلماکس پس اول اشه قدرت ویرن اول اشی یرادن حق تعالی در آدم اوغلنی اراده بر اهل صنعتک التی کبیدر اشغاده سوزی دخی توضیح ادوز ان شاء الله تعالی پس جون که صحابه بو نسنه اوزرنه اتفاق واعتقاد ادب درلر دخی جبریلر بلورمدین بس بونلر بوپله دمکدن مبتدع اولورلر وکفردن اشغه رق کناه بدعت در کرو قلن کناه بدعتدن اشغادر

قدریلر: دخی اولدر کم ایدرلر هراش کم آدم اوغلنلری اشلرلر خیردن وشردن کندو قدرتلری یله در تکرری تعالی قدرتی یوق در درلر اکر ددکلری بوپساکم اول اشلدکلری اشدی حق تعالی بونلری یغمق واشلتامک الندن کلمز کافر اولرلر زیرا حق تعالی قامو ممکنات یرتمغا قادردغه منکر اولورلر اکر بوپله ددکلری اول اولرساکم حق تعالی قدرتی غالبدر بزی اشومزدن منع اتمکا نجه دلرسه الندن کلر اما اشومزی اکا نسبت اتمازوز. اول اشلدر دمزز ثواب ویرمک وعقاب اتمک راست کلسون دیو مبتدع اولرلر زیرا بونلر دخی بلورمدین صحابلر اتفاق ادب درلر کم طاعت ومعصیت حق تعالی قدرتیله وقل قدرتیله (وقل قدرتیله) حاصل اولور حق تعالی قدرتی غالب وموثر وقل قدرتی مغلوب وغیر موثردر

معتزلیلر: دخی بعض فقها قینده کافر اولدرلر دیوب درر قرآن وحدیثله مشهور اولن شریعت حکمنوک بعضسنه منکر اولدقلرجون زیرا معتزلیلر ایدرلر آدم اوغلنلری اشلدوکی اشلر کندولر قدرتیله در تکرری تعالی دلمدوکن وکندولر دلدوکن اشلماک اللرندن کلودرلر زیرا ایدرلر حق تعالی کافرلردن ایمان دلر کفرن دلمز اما بونلر کافر اولدرلر حق تعالی دلکی یرنه کلمدی مؤمنلر کافر اولدرلر کناه اشلرلر کندو دلکلریله بوندن بو نسنه لازم کلرکه حق تعالی نک خیره وطاعته ارادتی وارد شره وکناهی ومعصیته ارادتی یوقدر زیرا حکیم در معصیت قبیح در قبیح دلمکلک حکمه لایق دکندر دخی ایدرلر کم قول طاعت اشلاچک حق تعالی اوزرنه واجب در قللرنه ثواب ویرب اوجمغا قویمق اکر ایله اتمزسه ظلم اتمش اولور دخی کناه اشلاچک واجب اولور عذاب ادب ظامویه قویمق اکر اتمزسه یرامز اش اشلامش اولر درلر. دخی اولو کناه

اشلیجک سوجی¹⁰⁴ اچمک و زنا اتمک و آنسن آتسن انجتمک و حرام یمک و بهتان اتمک و یلان سویلمک کبی توبه اتمدین اولوجک طاموده قمر ایرق¹⁰⁵ جقمز ودخی توبه ادجک قبول ادب کنه بغشلمق حق تعالی اوزرنه واجب اولور درلر اما بو اراده انی دمک هر برسنه جواب ایتمکدر مقصود اولدر کم بونلره شریعتده مخالف سوز سیلدوکلر جون کافر اولدی درلر اول سز لریک دخی بعضسن بلدره وز پس متقی اولب دین قیدینده اولن کشی نفسنه او یوب شریعتده مخالف سز سویلامدین صاقتمق کرک تاکم دیننه زیان ارکرمیا¹⁰⁶ و مبتدع اولمق لازم کلمیه

مسئله اکر ایجک اولرسک کم بو جبریلر و قدریلر و معتزلیلر دخی ددکلرین و اعتقاد اتدکلرین قرآن دن وحدیثدن چقرلر پس بونلر دخی شول مجتهدلر و مؤل لری کبیدر کرک کم کفر اولمیا

جواب ایدورز کم کشی آیتی وحدیثی تاویل اتسه بر حکم جقرسا اول حکم شول وقت قبول اولر کم اتدکی تاویل اهل لغت و اهل شرع قاعده سنده طشره اولمیا اکر اولرسا مقبول اولمز اکر غلو اتسه شو مجسم لر و ر فیضلر و خریجلر تاویلی کبی کافر اولر پس فقها ایدرلر بو جبریلرک و معتزلیلرک قرآن وحدیث تاویل اتدکلری کندو هوای نفسلرنه موافق

5a

تاویل در شریعتده و صحابه اجماعنه مخالف در پس جاهل لریک تاویلی عذر اولمز کافر اولورلر اما متکلملر اکثری قتنده کافر اولمز لری زیرا متکلملر ایدرلر جبریلر دمدر کم حق تعالونک قدرتی یوقدر بزم فعل اختیار و مزده اما سز لرندن و مذهب لرندن بو نسنه لازم کلدی شاید بونلر بر ایر قسی تاویل ادالر سز لرندن بو نسنه لازم کلمیا بس اهل قبله اولب شهادتینی اعتقادله دینه شبیهله کافر در دمزر بل کم اشی تکرری تعاله علمنه و حکمنه اصمزلر درلر مکر کم اول سز لرندن لازم کلانی صریح دیلر اندن کفرنه حکم اداوز. بونلرک هر برنوک دلیل لری جو قدر بو اراده تفصیل اتمک مقصود دکلد

(فصل) اما بلکل کم فقیهلرک و متکلملرک اصول لرنده مقرر اولمشدر کم چچن شریعت بر حکم قرآن یا حدیث مشهوریله مقبول و ثابت اولسه اول آیتوک وحدیثوک دلالتی اول حکم شرعیه قطعیمی اولسه هر کم اول حکمه انکار ادر کافر اولر تاویل و جهل عذر اولمز اما بعضلر ایدرلر کم اول انکار ایلدکی حکم فرض عین اولن نسنلر دن اولساکم اول حکملره ضرورت دینیله

¹⁰⁴ Süci: İçki.

¹⁰⁵ Ayruk: Başka, bundan başka, artık, bir deha.

¹⁰⁶ İrgür: ulaştırmak, yetiştirmek.

درلر بلمدکی عذر اولمز زیرا فرض عین اولن نسنلر مسلمانلر اورتاسنده آشکاره در آنی بلمدکی کندو تقصیرلغندین اولور و تقصیرلق ادب دین قیدنده اولماق سبب تخفیف و عذر اولمز اکر اول بلمیوب انکار اتدکی نسنه انجه ودقیق مسئلیه لردن اولرساکه انی دکمه دانشمند دخی بلمیا انکار اتدکی برله بلماینجک عذر اولر پس هر فتواده بر باب الفاظ کتورب بیان ادبدرلر بو قاعده اوزرنه تفصیلن استین اول بابلره مطالعه قلمق کرک بو اراده بو قدر انوکچون بلدرک کم بعضی کشلر متکلم لر سوزنه مغرور اولب انلرک سوزی عام دکل ادکن بلمیوب بویله زعم ادرلر کم کشی شهادتینه معتقد اولب اهل قبله اولجق شریعتیه مخالف سوز سویلامکله و مخالف اشلامکله کافر اولمز پس بو زعم فاسدله کندو دین لرنده کندولره اویان مسلمانلر دینن دخی یله ویررلر صاحب مواقف مولانا عضد الدین جمهور متکلملردن نقل اتمشدرکم بر کشی کافر طونن کیه اعتقادی یوغوغنه یه اسلام دیننه استهزا اتدوکنه کافر اولر زیرا اهل شرعک حکمی ظاهرله در باطننده اعتقادی محکم اسه یا استهزا اتمزسه فایده سی حق تعالی قتنده اوله بوندن صکره ابو بکر مرندی رحمه الله یکریم اوج یل در درشب ایرشمدی و تمام بلمدی وهم دعا کتابلرین اقومغه دورشب وحیدت کتابلرینه مطالعه قلب بر دعا کتابن دزمشدر والتمش درت باب انده کتورمشدر وحیدت صحیح انده نقل اتمشدر پیغامبردن کم بر کون رسول الله ابابکر صدیقه ایتدی ((یا ابابکر کفر وشرک مسلمانلر اراسنده کزلو ویلرسزدر دکمه آدم انی بلمز نتاکم بر کجوجک قره قرنجه کیجده قره طاشده یورر کبی اما سکا بر دعا اکریم کم هرکون انی اقیاسن کفر وشرک لازم اولن سزلردن وشرلردن کم کزلودر صقلیا دعا بودر اللهم انی اعوذ بک من ان اشرك بک شینا وانا اعلم واستغفرک لما لا اعلم))¹⁰⁷

بس بلکل که پیغامبر ابو بکر صدیق کبی کشیه شویله دیچک قرقمق قتی احتیاط اتمک کرک اهل ایمان اولن سزده خطا اولمق برله کفر اولمز دمک غافللق در مغرورلقدر شیطان ونفس غالب اولمق علامتدر کوکلدن قرقو جقماق کوکل و دین خرابلغینه دلیلدر جاهللق علامتدر انوکچون حق تعالی ایتدی قرآن ده کم {كذلك انما يخشى الله من عباده العلماء} ¹⁰⁸ معنسی بودرکم حق تعالی بیورر ایدرکم تکرردن قرقمز هیج کمسنه الا عالملر قرقر انوکجون پیغامبر اند

¹⁰⁷ ثنا سفیان الثوري عن إسماعيل عن قيس بن أبي حازم قال سمعت أبا بكر الصديق يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن من الشرك ما هو أخفى من دبيب النمل على الصفا قال يقول أبو بكر يا رسول الله وكيف المنجا والخرج من ذلك قال ألا أخبرك بشيء إذا قلته برئت من قلبه وكثيره قل اللهم إني أعوذ بك من أن أشرك بك وأنا أعلم وأستغفرک لما لا أعلم إسناده ضعيف el-Mekdisî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdulvahid b. Ahmed el-Hanbelî, *el-Ahâdisü'l-Muhtâre*, I, 150.

¹⁰⁸ Fatir, 35/28.

اجدی ایتدی ((مجموعکزدا بن ارتوق قرقرم تکریدن دیدی زیرا بن یک بلرم حق تعالی سزدن))
ددی بس بو سزده اشارت واردرکم هرکمه کم قرقو یوقدر جاهلدر کفر دخی جهله اولر

(نصیحت)

بس بلکل ای عزیز علم و معرفت دولت سرمایسی سعادت کیمیاسدر زیرا قرقو وحق تعالی سوکسی علمدن قپر زیرا قچن بر کشی اشتساکم بر اولو پادشاه وارمش هیبتلو وقاقیب خشم اتدکی کشی قهر ادرمش هیچ کمسه انوک قهرندن قوتلمازمش وهم غایت ده جو مرد وکرملو ووفادارمش سهل نسنه ایلدنه وسهل قلق ادنه جوق درلو انعاملر ادرمش الو بکلک وتیمار ادرمش پس انک کبی پادشاهی اشدن کرمدن اندن قرقر هم سور عاشق اولر انی اوکر دعا ادر یاخود بر کشنک بر غریب عجیب اشن کررساکم انده جوق درلو صنعتلر اشلامش درکم کمسه انجلاین¹⁰⁹ اش اشلامک الندن کلمز انی کرمدن سور ثنا ادر قتی هنربند واستاذمش دیر پس قچن بر نسنه عرفده وعقلده مقرر اولسه بلکل کم هر کشی کم کوکلی آینه سندن دنیا اندیشه سن سلسا کوزندن غفلت پردسن قلدرسه قلاغندن مغزورلیق پنبوغن چقرسه کندوزنه کلب شیطان ونفس بندلرین کدرب اعتبار وفکر برله بقسا بو یردکی وکولکردکی عجایبلی و غرایبلی فکر اتساکیم بنی آدم اوغلنری کم بو یریوزنده نه وار هیچ برنک صورتی برنه بکزامز حق تعالانک کمال قدرتن بلب عاشق اولیدی وحیران اولیدی آوازلری وخولری بری بریسنه بکزمز حال بودرکم دوکالانک ترکیب وبنیادی بر اصلدن در دخی کورسه بو یریوزینده بو نجه اوتلر واغاجلر وپیرقلر وجیجکلری ویمشدر کم واردر هیچ بری سنک طادی ووضع وصورتی وخاصیتی بری برینه بکزمز حال بودرکم قموسنوک بتماکه سبب طیراقدر وصوردر یاخود بو نظردن دخی یقارورق قلقسا کولکرده تأمل اتسه کورساکم بو یدی قنت کوک وعرش وکرسی بو عظمت

5b

واولوق برله معلق دزمشدر عرش دن یقارو دخی نه واردر ونه یوق در کمسنوک عقلی وفهمی ایرشمز وخبر بلمز ودخی هربر کوکده اولن فرشتهلرک اوصافن حق تعالی قللرینه بلردکی بیک بخشده بری دکلدر بس هرکمسیه حیرت وشوق اولمغه بیرلر کوکلر عجایبندن بلنه بو کوکلرک فرشتهلرنوک حسابن حقدن ارتوق کمسه بلمز کرو قلانین قو بو عجایب عبرت اهلنه کنش سبب حیرت وشوق اولمغه یتارکم هرکون یر یوزن بویر قزل التون رنکنه دندورر ساعت خفیفده یوز التمش کز بو دنیا قدر بیبری مجموع سیر ادر قامو یمشدر واوتلر تربیت بیوب حاصل

¹⁰⁹ Ancılayın: Onun gibi, o şekilde, öyle.

اولدوغنه دنوب کرو هلاک اولدوغنه دون لر وکون لر اوزنب قصادغنه بو کنش اراق کذب یقین کلدوکنه هرکن بردرلو یردن طغب بردرلو یردن بتدوگی کی عبرتدر حصوصا کندو اصلوک وبنیادک عجایبن اکلرسک سکا عبرت یتز کورکل کم بو اود نه جوهردر غایت لطیف ویومشق ونورلودر مجموع قتی لری اریدر کل ایلر یاخود بو هوایی کورکم کورنمز غایت لطیفلغندن حیواناتوک وجماداتک قوامنه سبب اولمشدر اکر بو هوا بر نفس اغزکدن یه بورنوکن کرب یورکوکه دو قتمسه هلاک اولورسن انوکچون بعضلر دمشدر کم جان هوادر بوندن غافل اولمش درکم حق تعالی عادت اوزره اولور نسنه لرک هر برنه مخالف نسنه دخی قلمشدر تاکم مجموع نسنه حق تعالوک قدرتی دوغ بلنه شنوک کبی کم حق تعالی بر قوش یرتمش در سمندر¹¹⁰ درلر اتی ودروسی ویوکی واردر اود اجنده اولور ینمز کوینمز ودخی بالعی کرکم بر ساعت صودن جقب اغزندن وبورنداً هوا کرچک اولور وقلن جانورلر صویه باتجاج اولورلر وبونجه دخی وارکم هر کجه صو دبدن یتور وبونجه کوزلر قرکوده کورمز لر وبونجه دخی وارکم قرکوده کورر ودخی پیغامبرلر معجزسنه نظر قل کم عادتیه مخالف در بو مجموع سکا دلیل درکم بلسن قامو ممکنات واعتبارات قالب در موءثر حق تعالی در بو مصنوعاتک که حق تعالی یرده کوکه یرتمشدر عجایبنوک حدن وحصرن کمسه بلمز اما بصیرت اهلنه بر اغج پیراغندگی دقایق عبرت یتار بو قدر بیان اتدکمز انوکجون درکم حق تعالی آدم اوغلاننه عقل ویرمشدر اول عقل سیابیله کرو قلن مخلوقات اوزرنه مفضل اولمش در بو قدر دکلو بیانله اكدورب اویارجق کندوزنه کلور فکر ادر اکر شیطان وهوای نفس اکن غالب اولب کوکلن قررتمدیسه حق تعالوک بو یرلرده وکولردکی کروقلن مخلوقاتنک عجایبن دخی برز اکلر پس قچن کم بو عجایب وغرایب اکلسه حضور واعتبار برله نظر قلسه حق تعالوک سوکسی حاصل اولور قچن بو فکری جوق اتسه قرقو حاصل اولر ضرورت اولمینجه کوکلنه دنیاویدن اندیشه دوشمز دخی حق تعالوک مصنوعات عجایبن نته شوق وحیرت حاصل اولمیا کوکل اهلنه کرکل کم حق تعالی غفلت اهلن اویرماغجون قرآن ده قیج یرده امر اتمشدر کوکلره ویرلره نظر ادک دمش در بونلرک عجایبنه بقوک غفلتدن وجهلدن قرتلاسز دمشدر اکر بر کشی انادن کزسز طوغسه بویسه تمام عقل کامل اولجق اکسزده کوزی اچلسه بقسا بو یرلرک کوکلرک عجایبن کرسه شاید حیرتدن وشوقدن یورکی یارلیدی یاخود دشب عقلی زایل اولیدی اوجماق عجایبیری وطامو قرقولری دخی بو دوزنه در اکر بو دنیاوه اوجمق کوشکلرندن یاخود حوری لرندن برن کوره لردی جمیع دنیا

¹¹⁰ Semender: Ateş içinde yaşadığına inanılan bir mesal kuşu.

خلفنک عقلی زایل اولیدی یا اول حورلرک بری کلب دشلری کورنیدی مجموع خلیقوک کوزلری قماشیدی وایوک کونشوک نورلری خجل اولیدی واکر طامونوک اجندکی یلان لردن بریسی دونیا یوزنه کلب اغزین اجب بنفس اوریدی تمامیت بیر یوزی قبقره یانیدی هرکز اوت بتماییدی اما آخرتده حق تعالی اوچمق اهلینه شول دکلو قوت ویره کم اول عجایبلی و غرایبلی کورب عقل لری کتمیه و طامو اهلنه دخی شول دکلو قوت ویره کم اول طامو یلانلری و عقربلی صدغینه قتلنب اولمیلر عذاب کرماکجون دخی بلکل کم قجن اعتبارله بو یردکی کوکدکی مصنوعات عجایبینه بقب حق تعالیک نعمتلرن و کرملرین فکر اتسه مطیع قول لری حقنده دخی قول لرنوک بونجه کناهلرین کرب رزقلرین کسمیب تزجک هلاک اتمیب عفو اتدکین فکر اتسه اول کریم پادشاهک محبتی سوکوسی قپار وحق تعالی نک الطاف وانعامی قول لری حقنده بی نهایت در کمسه وصف اتمک استارسه یوزبیک بخشده بر بخش بیان ایدمیه کرو قلان نعمتلرن قوبو اعضالرک صاغلغی وقوة نعمتن فکر ایلاکم الوکه کرمشدر قیمتن بلمزسین شول صو و هوا قیمتن بلمدوک کبی اکر کوز نعمتن بلاین درسک کوزسزله صور کر کم نه جکرلر سکا ایده لرکم کوز کرکم نه اولو نعمتدر اکر قلغوک اشتدکی و عقلک اولدغی نه نعمتدر ونه راحتدر بلایم درسک صاغرلره و شول دلولره نظر قل کورکم نه خورلقده در نه عیب بلور نه مردار¹¹¹ بلور ونه مسمل بلور الین بغلامیلر کندویی هلاک ادر یا ایروغ تاکم اشتمک و عقل نعمتین بلسین وبر کز دشک اغریجاج اولورسه فکر ایلا که بونجه زمان دشک صاغلغی نه نعمت امش بلاسن دخی حق تعالیک کمال قدرت قهرن کم فکر اتساکم نچه درلو ملته غضب ادب قهر امش در کمسن صویه غرق اتدی نوح قوم کبی و موسی پیغامبر امتندن فرعون چریسی کبی کمسن اولده هلاک امش در صالح قومی کبی و کمسن طاش و طپراغله هلاک امشدر عاد قومی کبی و بو هلاک اولنلرک چوقلغین وصف ادب ذکر اتمکا یرامز کم نه مقداردر فرعون جروسنده یلوکز التمش بیک قره ایغر بنار و اردی کروقلان

6a

انلره بنان لری اکا قیاس ات عاد قومنک هربریسی بر او دکلو طاش انه الر کدردی نمرود کم ابراهم پیغامبری اوده اتدی مشرقدن تا مغربه دکن پادشاهیدی قامسینک چریسن¹¹² دیردی و ابراهیم پیغامبره ایتدی تکریکه ایت کم جروسن درسن او غرشالم دیدی حق تعالی اکه

¹¹¹ Mısmıl-Murdar olmayan, eti yenilen.

¹¹² Cerusin: Asker.

اووز¹¹³ چروسن ویرییدی شول دمشقی دموردن قت قت چوقال¹¹⁴ کیان لرك هربرینک کوکسینده قندی خرطوم جوغن ارردی چوقال لردن ایچرو کچردی بغازنه وارر بغرنه ارشردی الوردی دکلی جرسی شوپله هلاک اولدی که نمرود قاجدی کلدی یدی قت سراپه کردی قپولرن باجالرین تزجک برکتدردی آک ایچرو کیردی هب قپوسنه ودرجه سنه قات قت پرده لری اصدی اوز قرقسیندن کم کرب بنی هلاک اتمسون دیو بقدی کوردی کم اوز دیزنه قنمشدر الپله اورمق استدی قالغدی یوزنه قندی الپله صالدى کم اوزه شپلاسی یوزنه دقندی یوزی دلوکندن اوز ایچرو کردی بینسن بیمکا بشلدى باشی کجدی بیوردی برقاج قول لرنه اکل اکل باشن دوکرلردی کجسی کتسون دیو قرق کون کجه کندز ایومدی زحمتدن قول لری عاجز اولدر قاقیب قاتی اوردرلر بینسی بورنندن کلدی الدی اول اوز بینسن بیمکدن بیومش اوجدی کندی امدی حق تعالونک قدرتن کمسه وصف اتمز اکر جبرئیل بیرساکه قهر اتمک قندیله چرپسا دنیا توز کب اولب بلورسز اولیدی پس قچن حق تعالونک کرملرین فکر اتسا کشی بلمساکم دکلی ایلوکلر ونعمتلر وراحتلر حق تعالی دن در دخی قدرتین فکر اتساکم قاقیقق نه وقت عذاب ادر پس کرو بونی بلمکدن دخی حق تعالونک قرقسی وسوکسی حاصل اولور بو نسنهء جوق فکر اتسه قرقار سوکو ارتر جان باش ترکن اورر انوک قلغندن قامو نفس ارزولرن ترک ادر قامو دنیا زحمتنه وخورلوقلرنه قتلنور تکرنونک رضاسی حاصل اولسون دیو نتاکم تکرری تعالی دوستلری زاهدلری عابدلری کررسن کم حالی بودر بو سز شاید اهل غفلت قلغنه عجب کله زیره کزسز کشیه کنش نورندن خبر ویرسک اکلامز اما انکارن کدرمک استرسه بو دنیه صورتنه عاشق اولن کشی حالنه باقسون کم اول سودوکی دلاکن حاصل اتماکچون کندو مرادلرین نجه ترک ادر خلقدن نه قدر طعن وزحمت کورسه قتلنور خصوصاً کم اول معشوقندن کلان زحمتی وبلالری راحت کورر اندن کلن زحمتله فخر ادر یا خود بر بی وفا دنیا بکجوکزیدن تیمار اومار نچه کشی کورسن کم انوک اوکنده جان باش ترکن اورب اولجک یرلره نچه کز کندزن برغور شاید کوکلنه خوش کله بکا بر تیمار¹¹⁵ جوق اده دیو حال بودرکم تیمار ادجکی دخی قطعی دکل ویررسه دخی بر فانی راحتدر زحمتنه دکمز اول بکون دخی کرم ووفاسی شول مقداردر کم کشی انوک یولنده جانن ترک ادجک اولرسه اول اغراشده ألجک اولرسه وارک شون کتورک اونه الدک دماز امدی عزیز بر فانی وبر بی وفا صورت سون یه برر زحمتلره قرشمش فانی راحت اومن بو بلایه

¹¹³ Üvez-sivri sinek, at sineği, eşek sineği.

¹¹⁴ Çukal: Eskiden savaşta atlara giydiren zırhlı örtü.

¹¹⁵ Timar: toprağa bakmak

وزحمتلره قتلنوب باش ترکین اورجق اول پادشاهلر پادشاهن سون وانک رحمتن او من کشی نته زحمته قتلنمیا وبر قاج کون نفس مرادن ترک اتمیا حال بودرکم اول بر پادشاه درکم ازجوق قوللوغچون ویردکی پادشاهلغوک ونعمتوک پایان یوقدر وزوالی یوقدر وبو سز لرکم سیلدک مناسبت دشب سیلدک ایمانک التتجی شرطن بیان ادرکن فایده دن خالی دکل

(تنبيه و نصیحت)

بلکل کم بر تنبیه وبر نصیحتدرکم تکرری تعالی محبتن قوپرر وسعداته ایرشدورر اول جبریلر وقدریلر ومعتزلیلر کلجسن¹¹⁶ سیلیب مشهور ادبدرورلر خلق اورتاسنده تا مسلمانلرک ککل لرنه واقع اولردی بلکم انلرک مذهب لرنوک بعض کلاجیلری خوش کلوب اعتقاد ایدرلردی ایمان لرینه خلل ایرشدرلردی نتاکم عوامک جوقن کررسن کم ایدر کشی اپسم¹¹⁷ اوتوررکن رزق الامی کرردرلر_دورشمک سعی اتمک کرک کم اله نسنه کیره اکر بویله دیدکلری اول اولرساکم دورشماینجه سعی اتماینجه منصب ورزق اله کرمز پس سبب سز تکرری تعالی تقدیر اتمک نسنه ایرشدکینه منکر اولمش اولور کافر اولر پس اهل سنت مذهبنده اولان کشی بویله اعتقاد اتمک کرک کم دنیا مقصودلرننددر سبینه درشمک درستدر اما اول سببی حاصل اتمک اول مقصودی حاصل اتمز زیرا اکر تقدیرده اول نسنه اشلمکا معلق اولدیسه بو سبب حاصل اولمغله حاصل اولر اکر معلق دکلسه حاصل اولمز بو نسنه اشغا تفصیل اداوز بعضلر ایدرلرکم تکرری تعالی تقدیرده یزدسه اولور طاعتوک عبادتک نه اثری واردر یه کناهک نه زیانی واردر درلر آه اکر بویله ددکلری اولرساکم طاعت اشلامکله ثواب اله کرماز وکناه اشلامکله عذاب اولمز قرآنه مخالف سویلمش اولورلر کفردر پس بیله اعتقاد اتمک کرک کم حق تعالی قرآن ده بیرمشدر کم اخلاصله شرطن بیرینه کتورب عبادت ادنه ثواب واوجماق ورورن دیو وعده اتمدی ووعدسینده یلان اولجق دکل در کناه اشلینه عذاب ایدجکم دیدی اکر عفو اتمزسه البته عذاب اتمسه کرک پس امدی هر کشی کم دین قیدنده اولا اهل سنت مذهبین اوکرنب انک اوزرنه اعتقاد بغلیب عبادته مشغول اولب کناهدن صاقتمق کرک در یقارو شول ایمانوک الت شرطن بیان اتمکمز سز لردن اهل سنت مذهبینوک کرکلوسی لآبُدّی¹¹⁸ بیان اولندی اما مبتدیلره آسان اتمکچون شول بلمکه واجب اولن قدرین کرو اکلدین ایدلوم

6b

¹¹⁶ Keleci: Söz, laf, lakırdı.

¹¹⁷ Epsem: dilsiz, sessiz, suskun, hareketsiz.

¹¹⁸ Labuddi, kuşkusuz.

زیرا مهم نسناری تکرار اتمک کرک در نناکم حق تعالی نصیحتی قرآن ده قول لرینه تکرار اتدی کم قول لرن اوکتلمک طغرو یوله کتورمکا رحمتی و عنایتی چوق اولدو غیچون پس اهل سنت مذهبنده اولان کشی شویله اعتقاد اتمک کرک در کم ایده حق تعالی بردر ذاتنده و صفاتنده اکه بکزر کمسه یوقدر جمیع یرادلیمیشی یوغکن وار ایلدی قامو اکا محتاجدر انوک هیچ کمسیه احتیاج یوقدر عالم در علمنوک نهایتی یوقدر قادردر قدرتتوک نهایتی یوقدر عالمده دکلی نسنالری کورر اشدر قامو صفتلری کم قرآنده و حدیثده کلمشدر قامو حق در نقصاندن و عیبندن منزهدر قامو اشلری و سزلری حق و صواب و حکمت اوزرنه در دخی ایده کم محمد مصطفا حق تعالونک حق پیغامبریدر نه کیم خبر ویردی دکلی حق و صواب در وکودن انن کتابلر کیم پیغامبرلره اندی قاموسی حق در مجموع پیغامبرلر دخی حق در فرشتهلر یرادلش در یرلرده کوکلرده دایم عبادت ادرلر حق تعالی نه کم بیوررسه یرینه کتوررلر و دخی اعتقادیله ایده کیم قیامت قیاجاق در نه کیم حدیثده و قرآن ده کلدی قیامت احوالندن اولجقدر و دخی ایده هر کشی خیردن و شردن نه کیم اشلرسه حق تعالی تقدیری و دیلیکی برله و کندو قوتندن وارادتندن حاصل اولور اکرچه کندو قوتین و دلاکین دخی تکرری تعالی یرادرسا تکرری تعالی قدرتته و دلاکنه قادردر مثلا قچن کشی قرآن اقمق دلسه تکرری تعالی تقدیری و دلاکله دلین دپرادر¹¹⁹ حق تعالی انوک کوکلنه و دلینه اقومق قدرتین یاره در اکر ایروق کلاجی سیلمک استسه انی سویلامک قدرتین یاره در اکرچه حق تعالی قادردر کم اول نچه کم دلن دپرده سویلامک استسه قدرتین یارتمیه کرو قلن اشلری دخی بوکا قیاس ایت قجن حق تعالی ارادتیله ان صلسه ارمق قدرتین یاردر و کوزن اجسه کورمک قدرتین یاره در اما قادر در کم کوزن اچه کرمک قدرتین یرتمیه بقب نسنه کورمیا ان صله اورمق قدرتین یارتمیا ایاغن دپراده یورمک قدرتین یرتمیه اوت دکماکز¹²⁰ بویله اتمز قول لری نوک اختیاری بوزلمامغجون مکر کیم بر پیغامبره معجزه قلمق دلیه یاخود بر ولیه کرامت قلمق استیه کیم بنک کب عادته مخالف اشلر یارده بقب کرممک کب دلن دپردپ سویلاممک کب بس بو عادته مخالف اشلر واقع اولدغندن اکلاغل کیم قولک کندو اختیاریله اشلوکی اشلری دخی حق تعالی یاردر کندو اختیارندن یرتدوغی کب و آدم اوغلان لرنوک کندو اشلرن اشلامکده استقلال یوقدر اشلارن اشلامکا قدرت و یرن و اشلرن یارادن حق تعالی در دخی بلکل کیم کشی نه دکلو جوق طاعت قلسه انی اوجماغه قیماق حق تعالی اوزرنه واجب اولمز زیرا کشی نه دکلو کیم عمرن حق تعالی یولنه صرف اتسه بر کونلک صاغلیغی شکرن یرینه کتورمز بل که بیک یللق

¹¹⁹ Depret: kimıldatmak, dalgalandırmak, hareketlendirmek.

¹²⁰ Degme: ras gele, olur-olmaz, sıradan, adı, cahil.

طاعت بر دش صاغلیغی شکرن یرینه کتورمز و بو آدم اوغلانی شول اشجیه بکزر کیم اول اشنوک حقن الدی دخی اندن اشلدی پس اشلدکن صکره کرو نسنه دلمکا یرامز اما حق تعالی کرمندن وفضلندن ایو عمل اشلینلره آخرتده ثواب ویرجکن واجماغه قیجاغن دیدی اگرچه شکرن یرنه کتورمز پس وعده سنده یلان اولجق دکل در اول ازجوق قول لغوک مقابلسنه کندو فضلندن کوزلر کرمدک قولقلر اشمدمک وکوکلردن کجمدک زوالسز نعمتئر ودولتئر وپادشاهلق لر کیم ویرجکدر کندو فضلندن پس حق تعالی وعده سی واجب ادر عبادت ادنلری اوجمغا قویماغی اگرچه عبادتلری واجب اتمزسه دخی وکناه اشلمک دخی واجب اتمز طامویه کرمکی زیرا حق تعالی قول لرن نجه دلرسا ادر کناهن بغشلمق عیب دکلدر تاکم طامویه قییمق واجب اولا اما چون کیم قرآنده بیوردی بکا عاصی اولنلری عذاب ادب طامویه قییارم دیدی پس سوزینده یلان بولنمق خود¹²¹ محال در وعده سی واجب اتدی کیم کناه اشلیب بیروغن صیان لری عفو اتمزسه طامویه قیه وعده سنده یکلش بولنمییه ودخی کجی کناهلر نماز قلمغله واورج طتمغله وکعبیه وارماغله وجمعه نمازانه وارمغله وکیرو قلن طاعتلره کدر

اما اولو کناهلر زنا ایلامک ویلان سویلمک وبهتان قلمق وسوج اجمک وربا یمک تویبله

کدر

اما اول اولو کناهلر کم قول حقیدر آدم الدرمدک وادم دکمک سوکمک یا غیبیت اتمک یا مالن الماق کبی تویبله کتمز تا خصمندن حلال لیق دلماینجه تفسیرده ایتمشدر کیم کافر مسلمان اولسه قامو کناهلر کدر اما قول حقی اولن کناه کتمز انوک چاره سی بودر کیم حق اسندن¹²² حلال لیق دلایا دلدوکنده دخی بعض علما ایتمشدر کیم تفصیل اده اشبو قدر نسنک الدیم بکا بغشله دیه اکر ایتمسا کیم بنم ازرمده حقی وار بغشله دسه نیدکین دمسه حلال ایلسه درست دکلدر مکرکم تفصیل ادجک دخی اولو فساد اوله اول وقت تفصیل حاجت دکل شنوک کبی کیم برکنک¹²³ اویله زنا اتمش اوله ایجک بری برن الدرمدک اولا یاخود اورتالرینده عداوت اوله ایروق کتمیا اکر اول حق اسی السه یا غایب اولسه حاللیق دلماک ممکن اولمسه انوکچون دعا واستغفار اده کندو دخی چوق طاعت وعبادت اده تاکیم برزین¹²⁴ اول حق اسنه ویرالر خشنود اولا وبرزی کندویه قله اما بعض محققلر ایتمشدرکم اکر جوق طاعت ایدب حق رضاسن قرانورسه حق تعالی کندو

¹²¹ Hud, Bizzat, kendi.

¹²² İs: sahip, iye.

¹²³ Bireginün: Birsinin.

¹²⁴ Birez: Biraz.

فضلندن اول حق اسنه بر مرتبه کستره کم قیامت کونده اول حق اسی اول مرتبه کوره ایده کم یا الهی بو مرتبه قنقی پیغامبرکدر دیه حق تعالی

7a

ایده بو مرتبه اول کشنوک در کم برکوده حقی اول دخی بغشلیه اول حق اسی اییده بنم فلان کشیده حقم واردر بغشلدم دیه بو مرتبه بکا ویر دیه حق تعالی ویره دخی بلکل کیم بر کشی هم عبادت اشلسا وهم کناه اشلسه اول کناه قدری طاموده یانسه کرک اندن جقب اوچماغه کرسه کرک طاعتی ثوابین بولسه کرک اما حق تعالی کرم قلب کناهن عفو اتسه اولدن اوچماغه کرر یا پیغامبرلردن یا عالم لردن یا شهیدلردن یا ایرق شفاعت اتمکه مستحق اولن کشلردن شفاعت اتسلر حق تعالین دلسلر طامیه کرمدین یا کردوکندن صکره کناهی قدر ینمدین حق تعالی بونلرک شفاعتن قبول ادب اوچماغه قویمق جایزدر اما حق تعالی قرآنده چوق یرده بیورمشدر کم کناهندن صاقنک دیو پس عبادت اتمک وکناهندن یغلنمق واجب اولدی اما هیج بر یرده رزق طلب اتمکی ودنیا اشینه دورشمکی¹²⁵ واجب اتمدی بل که بونجه یرده رزقوکره بن ضامنم رزق اچون تشویش یمک طاعته مشغول اولک دیدی ضامن اولب دخی قومدی آدم اوغلنلرنوک تشویشلرین کدرماچون اند اجدی هر کشیده کم مسلمانلق اولا اعتقاد اوله عبادته وطاعته دورشمکا سعی اتمک بلمک کرک کم آخرت اشن تقدیره صالحق تقدیرده وارسه اشلیم دمک خطادر کناه اشلیب اصرار اتمک تزجک یغلنماق وقت ایرجک توبه ادم دمک قرآن حکمنه مخالفت اتمک جبریلر مذهبین دوتمق در اشومده اختیارم یوق دمکدر هم عقله محسوسه انکار اتمک در زیرا بر کشی قرآن اقسه کمسه اغزن دوتب اقومه دیر یوق در بس بویله دمک ایمان ضعیفلغندن در دلیل بو درکم دنیا اشنه کلجک تکاسل ادب تنکری تعالی تقدیرنه صلمز¹²⁶ هیج بر اهل صنعتی کرمیاسن کم بوکون دکانه وارمیالم شریف کوندر عبادته مشغول اولالم رزق اولن دکانه وارمدین دخی کلور دیه کرو قلن طایفه دخی اکنجی وبازرکان وارغاد¹²⁷ کبی بو دوزنه در بل کم اعتقاد شوپله بر کتمشدر که اکر بو اشی اشلامزسم رزقم اکسلور الورین دیر امدی اکر عبادته تکاسل اتمکی تقدیرده اعتقاد اتمکندن مسیدی دنیا اشنه دخی تکاسل ادایدی زیرا دنیا و آخرت اشنه تنکری بردر تقدیر واندیشه اکسنی بیله اتمدی اکر نفسوک قلماشلخی یوغسه نیچون برینده تقدیر کوزده وبرینده کوزتمیه حال بودرکیم دنیا اشن تقدیره صالحق درستدر آخرت اشن صلماق درست دکلدر

¹²⁵ Dürüş: Çalışmak, gayret etmek.

¹²⁶ Sal: bırakmak, salıvermek, atmak, yaymak.

¹²⁷ İrgad, tarım işçisi.

بو طریق اورتلورک اولمغن اکثر کشیلره شیطان طوپ چاره بولماينجق شری خیر صورتنده معصیتی طاعت لباسنه قیاری بو طریق اغواسندن دکمه آدم قرتلماز مکرکیم بصیرتی اچوق اوله دین بابنده عالم اولب دقت نظر وار قرتلور انوکچون پیغامبر ایتمشدرکیم ((کشی عبادتدن فرض اولن طاعتلری قیله دخی کرو قلن وقتینی دین علمن اقومغه صرف اده انوک فضیلتی شول کشی اوزرنه کیم علم دیندن فرض طاعتلری صحیح اولجق قدر اوقیه دخی کرو قلن وقتنی نماز قلمغا واورج دوتمغا صرف اده بدر آیی فضیلتی کبدر یلدزلر اوزرنه وبنم فضیلتم کبدر امتومک کی ادنی مرتبه لوسی اوزرنه))¹²⁸ زیرا شیطانوک وفسوک حیللری و اغوالری اکن انجه وارتلودر علم دینده کشنوک کی دقتی اولماينجه عبادتن شیطان مکرندن قرتارمز اولور کم الی التمش بیل عبادت ادر زحمت چکار نفس مرادلرن ترک ایدر صکره بلورکم عبادتی شیطان مکرندن قرتلماش و فاسد اولمش همان کندویه زحمتی قالمش عزیزمن دنیا مصلحتنده سعی اتمامک تقدیره صلمق درستدر زیرا حق تعالی عبادت اتمکا امر اتدی عبادته یتجک قوت حاصل اولجق دکلو رزق ویرمکا ضامن اولدی اول قدر رزقه راضی اولجق سبینه دورشمدن خود حاصل در بو معنیدن درکم پیغامبرلر و لیلرکم صنعت اشلرلردی دنیله رزق قیدینده اولمدلر کوکل لرندن دنیا تشویشن کیدردلر حق تعالی قوللغن برینه کترماکچون وحق تعالی دخی صانمدقلری یردن رزقلرین بونلره ویربردی بعض پیغامبر و لیلر کم صنعت اشلرلردی یا قیون کودرلردی نفس لرین صیوب زحمت ویرماکچون هم کندو الی اماکن یمک حق تعالی حضرتنده مرغوب اولدوغيچون ادی بنوکچون دکلدی کم کشینک اجلی و رزقی دخی کندو یاردلمدن مقدر اولدوغن بلمیلردی یا سبینه دورشمدین حق تعالی رزق وردوکنه اعتقادلری اولمییدی پس بلکل کیم کفایت ادجک رزق قزندوقدن صکره بر حلال وهم مشروع سبب اشلامکله ارتوق رزق اچون دورثته طالب دنیا اولور شول دنیا طلب ادن کشلره وارد اولن خورلقلره و عقابلره و عذابلره کم حدیثده کلمشدر مستحق اولور پس قچن بلسک کیم عبادتده دورشمامک تقدیره صالحق کناهدر دنیا اشنده هیچ دورشمامک عبادت اتمکا فارغ اولمغچون درستدر اکر کفایت ایدجک رزق اچون بر مشروع سبب اشلسه درستدر ارتوق دورشمک حرام در مکر کیم بر خیره نیت اده فقرايه تصدق اتمک کبی کم مباح مرجوع اولا پس بلدک کم اکثری خلقوک اشی عکس موضوع و خلاف

¹²⁸ Bu Hadisin metni şöyledir; أخبرنا أبو المغيرة ثنا الأوزاعي عن الحسن قال ثم سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن رجلين كانا في بني إسرائيل أحدهما كان عالما يصلي المكتوبة ثم يجلس فيعلم الناس الخير والآخر يصوم النهار ويقوم الليل أيهما أفضل قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فضل هذا العالم الذي يصلي المكتوبة ثم يجلس فيعلم الناس الخير على العابد الذي يصوم النهار عليه وسلم فضل هذا العالم الذي يصلي المكتوبة ثم يجلس فيعلم الناس الخير على العابد الذي يصوم النهار وبقوم الليل كفضلي على أدناكم ed-Daremî, Abdullah b. Abdurrrhman Ebû Muhammed, *Sünenü'd-Daremî*, I, 109; ayrıca bk. el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Fereh Ebû Abdullah, *Tefsirü'l-Kurtubî*, VIII, 296.

مشروع اوزره در زیرا آخرت اشینه کیلجک سستلق ادلر بل کم ترک ادلر دلیل لری بودرکیم انجق مقدر اولمش در دلر بلکل کیم هر ایش تقدیردن طشره اولمز دمک حق در بونی دلیل ادنب عبادته تکاسل ادب قلمق باطل در بل کم عنایت جهد ادب عبادته دورشمک کرک در وکناهدن یغلنمق وزحمته قتلنمق کرک صکره دمک کرک کیم کناهدن یغلندغمز وطاعت اتدوکمز تکرری تعالی عطاسدر وتقدیرندن در

7b

بو اصل اوزره اعتقاد برکتمک کرکردر کیم کشی اهل سنت مذهبندن جقب مبتدع اولمیا دخی بلکل کیم بر کشی کلمهء شهادتی دلیله دسه اما نه دمک اولدغن بلمسا بعضلر قتنده مسلمانلغی درست اولر وبعضلر قینده اولمز دخی بلکل کم تکرری تعالی نک بر پیغامبرنه حق رسول دسه اما تکرری تعالی نک برلکن دلیلیله بلمسه وپیغامبر حق رسول ادکن معجزه کستردکن وقرآن اتدوکیله ایمان درست اولدوغنه علما اختلاف ادبدرلر اکثر علما قینده درستدر زیرا که پیغامبر حضرت بنک کبی بادیه¹²⁹ نشین جاهل لره شهادتین ایتدرب موءمن لکنه حکم ادردی بعضلر ایدر هر کشی کم مسلمان اولا حق تعالی نک برلکنه دلیل اجمالسین بلمکه مسلمان اولور زیرا بو یردکی جناورلرک ویرلرک وکولرک بر یاره دجسی واردغن بلر بو دلیله حق تعالانک وجودی بلنور برلیکن دخی دلیلیله بلمک کرک دلر پس بعضلر قتنده دلیل حاصله بلمک واجبدر اما بدایة الکلامده امام ابو حنیفه دن رحمه الله علیه بویله روایت اتلرکم امام ایتدکیم حق تعالانک برلیکن دلیل برله بلمین عاصی اولر وهم عقله قریب امام سزی در زیرا عامی کشلرکیم مسلمان اولالر جهل وبلادت¹³⁰ کول لرن شویله قبلامشدرکیم دکمه وقت اول حق تعالانک برلکن دلیلیله اکلایمز مکرکیم دورشه بلکیم شویله کند اولاکم اکلتمقلق ممکن اولمیا پس دلیله ددکنه حکم اولنسه کرک اکر اوکرنمکه قابلیتی اولسه اوکرنمسه عاصی وکناهدکار اولر نتاکم حجة الاسلام ابو حامد غزالی رحمه الله علیه شویله بیورمش درکم هر کشی کم مسلمان اولسه حق تعالانک برلکی و عظمتی انوک کولکنده اولسه انوک ایماننوک فاییده سی دنیاده در انجق تحقیق بودرکیم کولکی الممش کشیلر قینده بو معلوم ومحقق درکم حق تعالانوک نظری دخی اعتباری کولکه در غافل کولک نه ایمانی مقبولدر ونه عمل مقبول در اما دنیا احکام ظاهر اوزره مبنی در فتواده ایمانی دخی عملی دخی درستدر

¹²⁹ Badiyenışin: Çöl adamı, Bedevî.

¹³⁰ Beladet: Akılsızlık, sersemlik, budalalık.

(فصل) بوندن صکره بلکل کیم موعمن بزم قیومزده اولدرکم بو دیدکومز التی نسنیه اعتقاد اده دلیله اقرار اده مسلمان اولدرکم هم کوکله انانه ودخی فرض اولن عمللری اشلیه پس بلکل کم هر کشنک کم اعتقادی ایمانی قوتلو اولادلی وکوکلی مسلمان اوله حق تعالیک وپیغامبرک بیروقلمین جهد ادب اشلمک اردنجه اولور اکر کناه دخی اشلسه تیز پشیمان اولور توبه ادر

اما اول کشنوک کم ایمان ضعیف اولا همان دلنده اوله عبادته وطاعته دورشمز کاهل¹³¹ اولوریندک نفسی راحت امین استر حق تعالیک لطفی وکرم جوق در در رحمتن اوامر شول تخم اکمیب خرمن وقتنده حج اوامر کبی بلمزکه انوک کرمنه مغرور اولب عبادته سستلق اتمک بو نسنه نفس راحتلغنه دلیل اتمک باطل در مغبونلوق ومغرورلیق در قرآنه مخالفت اتمکدر بوندن اوکدین¹³² بلدک کیم اهل سنت مذهبی کشنوک عملی اچماغه وطامویه کیرماکی واجب اتمز دیو معتزلی مذهبن ذکر اتدوکمز عقله ممکن در محال دکل که عمل اشلین اوجمغا کرمایا وکناه اشلین طامویه کریمه دمک در اما بلورسن که هر ممکن فعله کلمک لازم دکل پس عمل اتمیب اجماق اومق کی اجمقلق در اکرچه ممکن اسه دخی بیلکل کم بر کشی صنعتن ترک اتسه بر اوده کرسه اتورسه دسالرکم صنعتک اشلیب اوغلانجوقلروکه نجون رزق قزنمزن دسالر اول اتساکم اشبو حیادم اجنده قازنرم شایدکم مال بولم باییم¹³³ اشلامکده قرتلم دسا مجموع خلق اکه احمق ودلو درلر کولشرلر حال بودرکم مال بولمق ممکندر انجه کشلر بولمشدر وبایمشدر پس دنیا سبابنه دورشمیب مال اومان احمق اولجق طاعت اشلامیب ثواب اومن کی دلوردر زیرا بلدک کم آخرت سبابنه دورشمک واجبدر دنیا سببن ترک اتمک جایزدر پس بونوک کبی نسنیه مغرورلقدن اولن کشی شیطانوک مشکل دزاغنه دشر وکناه دخی اشلسه تزجک توبه اتمز ایدر نفوسوم ازغون در بلورم کرو صیاجن نسنین توبه ادایم در صکره قوجالjq توبه ادم دیر اکرچه الرسم دخی توبیله الم دیر بلمزکی بو فکر دخی شیطانوک بر کزلوجه اغوالرندن در وکناه خیر وطاعت صورتنده کسترر زیرا قصد کناه اشلمک که صکره توبه ایدم دیر قتی کناهدر یعنی خیری تاخیر ایلمک پیغامبر حدیثنه مخالفت در شیطان تاخیره امر اتدوکندن مقصودی بودرکه اکسزده توبه سز الا اکر غافلن المزسه دخی کناه اوزرنه اصرار ادجک عادت اولور ایرق دکمه کز ترک اولونمز در هم کوکل قرررر دکمه قرقویله وکمه نصیحتله یومشانمز هم

¹³¹ Kahel: durgun, tembel.

¹³² Ukdin: önce, ilk, önceden, daha önce.

¹³³ Bayı: zengin olmak.

بويله اولسه اصرار اقرار سبابيله بهادر اولور کرو قلن كناهلری دخی اشلردر پس بو نسندن
شیطانوک خیال لرین اکلاغیل کرکل کیم سکا بويله بلدرکم کناهدا توبه اتمکا قصد اتدوکک کی
اولو خیردر اما تاخیر سبابيله قج درلو کناه شوملغینه اوغرتدوغن کزلیو قودی
پس امدی بلکل کیم علمسز عمل فساددن قرتلمز نرجو من الله نجعلنا من العاملين بفضله
وکرمه

اکنجی باب نماز نیجه ایدجک تمام اولدغن بلدر

اما بلکل کم بو بابده نمازک شرطلرین ورکن لرین وسنتلرین ومستحبلرین وادبلرین و نمازی فاسد و ناقص ادنلری بلدرک اندن صکره نماز قلیجق نیجه یا کلیجق نماز فاسد اولر ونجه یا کلجاق سجده سهو

8a

واجب اولور انی بلدرک اندن صکره امامک ارکان نه در جماعت حکم نه در مسجد حرمتی نه در انی بلدرک صکره بر قاج مسئله لر کتر دک کم نماز قلنلره قتی کرکلودر زیرا که چوق واقع اولور اندن سفره کدن نجه نماز قلماق کرک جمعه و بیرام نمازی حکمن بلدرک اما نمازک شرطلرین بیان اتمکده اول کشی اروسز¹³⁴ اولوجق نجه بیقنماق کرک انی بلدرک زیرا قتی کرکلویدی انوکچون کیم نماز قیلن وقلمیان دوکلی بونی بلب (بلب) واکرتمک استرلر

(غسل)

بس بلکل کم قچن کشینک صوی کلسا نسنه کرب یه امرنب یه کوکلنده تصور ادب اکه بیقنماق و اجبر اما اولور کم عورتله اوینارکن امرانور یا صو دکدوکلندن صکره یوزجه¹³⁵ صجو غاز¹³⁶ کلور اولر اول صو کلماکله ادمک التی سست¹³⁷ اولمز غسل دخی واجب اولمز اندن آدمک التی عورته یه اوغلانه شول سنت یرنه دک کرسه اکسنه دخی بیله غسل واجب اولر اگرچه صو دخی کلمدیسسه اما آدم دن ایروغا کرسه حیواناتدن صویی کلماینجه غسل واجب اولمز اندن صکره اوپوسه دوشکندن اول¹³⁸ بولسه غسل واجب اولر اگرچه دوشی ازدوغن طویمزسه دخی اما امام ابو یوسف قینده دوشی ازدوغن طیماجق غسل واجب اولمز قچن عورت دشی ازدوغن بلسه اما اول بولمسه غسل و اجبر منیة المصلیده امام محمد قینده و اجبر دمش¹³⁹

¹³⁴ Arisiz: abdestsiz, kirli, murdar, pis.

¹³⁵ Yozca: bayağica, yavanca.

¹³⁶ Sucuğaz: az miktarda su gibi akıntı gelmek.

¹³⁷ Süst: gevşek, zayıf.

¹³⁸ Ol: nem, rutubet.

¹³⁹ S. Kâşğeri, Sediduddin Muhammed b. Muahammed b. Ali, *Munyetü'l-Musellî ve Günyetü'l-Mübtedî*, s. 6.

خلاصة الفتاوة عورت دشی ازب دوشاکنده اول بولمایجق صوی کلدکی دادن اکلرسه واجبرد
دمش خلاف اکمامش اما اکر ار آدم دشی ازدوغن اکلسه اول بولمسه واجب اولمز¹⁴⁰ مجمع
النوازلده ایدر قجن اريله عورت بر دوشاکده یتسالر دوشاکده اول بولسلر اکسیدخی بندن دکل
دسلر اکر اول اغسه اردن در صارویسه عورتدن در بعضلر دمشلر اکر اوزیزنرغسه¹⁴¹ اردندر
واکر دکرم رکسه¹⁴² عورتدن در اما احطیاط بو درکم اکسیدخی بیقنه محیطده و ذخیرده ایدر بر
کشی اویانسه دخی التی اوجونده اول بولسه اکر التی اورودرمشسه غسل واجب اکر یتمش اسه
واجب اولور¹⁴³ اما اکر چلق قیون¹⁴⁴ یاتمش اسه یاخوذ بلسه کم کلن صو یقتلق صویی کبیر
غسل واجب در کرک درمش کرک یاتمش اولسون قچن عورت حیضدن ایرتلنسه یا لحوصلقدن
ایرتلنسه غسل واجبرد نمازه پراما عجون

(حیض)

بلکل کم حیضوک ازجوگی اوج کون در و اوج کجه جوق کران اون کون اون کیجه
اولور اوج کوندن از اون کوندن جوق کرسه حیض دکلدن پس نمازن قیله و اوروجن دوته و اريله
یاته اما نسنه کردکجه کندونی اری قله¹⁴⁵ نمازچون ابدست اله اکر حیض ده عادت اولرسه
عادتندن ارتوق کردکی اون کوندن کجسه ارولق حکمنده در اما عادتندن ارتوب اون کوندن
کجمزسه دکلی حیض اولور اوغلان دغورن دخی قرق کون اریسز اولور نمازه و اوروجه و اريله
یتمغه پرامز اما اکر عادت اولرسه عادتندن ارتوق کردکی اوغلن طغدوغندن حساب لیجک قرق
کندن ارتمسه اولدخی اریسزلق اولر

(فصل) بلکل کم طون کورن و اوغلن طغورن قره یا سرو یا بولنق صولرکم کورر
دوکالسی اروسزلقدر اکر اق کورسه ارنمشدر اکر طون کورن اون کوندن اکسوکده اریسه
بیقنمدین یه ارندوغندن صکره بر نماز وقتی کجمدین یقتلق اتمک درست دکلدن اکر اون کون
اولدیسایقنمدین جماع درستدر دخی بلکل کم طون کورن و اوغلن طوغورن اریسز اولن بیقنمدین

¹⁴⁰ Abdurreşid, el-Buhârî, Tahir b. Ahmed *Hulasetü'l-Feteva* vr. 7. Süleymaniye ktp, Şehid Ali Paşa Nu: 1022.

¹⁴¹ Uzuzınırağ: irak,

¹⁴² Degür: dokundurmak, değdirmek.

¹⁴³ Muhit'ta; "eğer adem uyanmış ve aleti uçunta nem bulsa, uykudan önce aleti durmuş ise gusul vacip değil, eğer öyle değilse vacip olur" şeklindedir. İbn. Mâze el-Buhârî, Mahmud b. Ahmed b. Abdulaziz b. Ömer *el-Muhîtu'l-Burhânî fi'l-Fikhi'n-Nu'manî*, I, 90.

¹⁴⁴ Çalk Koyun: sirt üstü.

¹⁴⁵ Arı Kıl: temizlenmek, temiz hale getirmek.

قرآن اقوماق یا مصحف دتمق مسجده کرماک حرام در جمعه کن و بیرام کونلری واحرام بغلنجاق
غسل سنندر

(فصل) بلکل کم دخی غسده فر ض بورننه صو ورمک در تا کاکزینه وارنجه واغزینه
صو ورمکدر و بوغزنه غرغره ورمکدر و جمیع کودسنة صوی تمام اتمامق در اما اورج اولیجاق
بوغزنه غرغره اتمیه بورننه صو ورجک نفاسله یقارو چکمیایا زیرا شاید ککزندن ایچرو صو
کرب اورجی صنه پس اورج کون بیقنمق اولسه ایرته اولمدین جهد اده بورننه صو ویره
و غرغره اده ایرته اولیجق قلان کودسن یویه اما کیجه بویله اتمیب ایرتیه قلسه اغزینه صو ویره
غرغره اتمیه بورننه صو ویره یقارو چکمیایا بو قدرله اورج طوته نماز قله اما اخشم بکلیجق
بوغزنه غرغره ویره و بورننه صو ویره یقارو چکا احتیاطچون اندن نماز قله

اما بیلکل کیم اروسز کشی اول ییقنمزدن اوکدین بیانه و رب صو دوکه اندن بیقنه زیرا
شاید کم صویندن نسنه جوک قالمش اولا غسندن صکره صو دکجک جقه کرو اروسز اولا اندن
صکره کودسن یقده احتیاط اده کیم صو دکمدک یر قالمیایا زیرا بر ذره صو دکمدک یر قالیجاق
تمام اروجه اولمز پس قفلری ایچنده کی وطاشنده غی بکلملری وکبک ایچنه و طرنق لرنوک
کسلمدک یرلرینه و سنت دروسنوک ایچنه تمام صو دکوره زیرا الیه درتسه بدنی اوزرنه اقمسه
نه ابدستی درسنندر و نه غسل و کوزلرن یوممق کرک که کربوکلری دینه صو اریشه اکر کودده
بوره یا سکک بوقی کبی اولب التنه صو دکمه کجسه قیورمز¹⁴⁶ دمشلر حرج اولمسون دیو اما
کودده یاپشان بونلردن ارتوق نسنه اولسه التنه صو کجسه بیقندوغ درست اولمز تاحدی ایدب
درلرکم کودسنة یوسی¹⁴⁷ یاپشسه یقنسه التنه صو کجسه بیقندغی و ابدست الدغی درست اولمز
خلاصة الفتواده ایدر دشی اره سنے نسنه یاپشسه اره سنے صو کجسه غسل

8b

درست اولمز بعض عالملر ایتمشدر اکر نخوددن بیوجک اولورسه اری اولمز اما یپشن
قتی اولسه موم کبی وزفت¹⁴⁸ کبی اری اولمز زیرا که التنه صو کچمز اکر قتی اولسه التنه صو
کچر اری اولور و دخی ایدر عورتک صاجی اورلمش اولسه دبنه صو کجسه اری اولور صاحبین
جزمک حاجت دکلدر اما ار ادم البته صاچین چوزمک کرک زیرا اراسنه صو کجسه اری
اولمز

¹⁴⁶ Kayurmaz: zarar vermez, önemi yok.

¹⁴⁷ Yası: bit yavrusu.

¹⁴⁸ Hulasetü'l-Feteva'da bu bilgi bulunmamaktadır.

(غسلن سنتی)

بلکل کم سنت اولن غسلده اوّل الن یویب اندن طهارت الب ابدست المقدر اندن کوده سنده نسنه کهء اولسه اروسز یویه صکره قلن بدننه صویب اوچر کز اقیده زیرا برکز یومق فرض اوج کز یومق سنتدر بیقتمق بلدکدن صکره بیلکل کم ابدست المغوک سببی بعضلر قینده صنمقدر بعضلر قینده نماز قلمق استامکدن اوترودر که ابدست سز نماز درست دکلدر بو سز صحیحدر

(غسلن ادبی)

ابدست المقده ادب بودر کم صو دکمکا وار جق قبلیه ایه کنشه قرشو اترمییه وبونلره ارقاسن دخی ورمیه شافعی قتنده اورتلو یرده اولونجق بونلری سقلمق لازم دکلدر زیرا دیوار¹⁴⁹ مانع اولور ودخی بلکل کم صو دکدن صکره طاشله یا کسکله یا اغاجله یه بیزله نجس یا سدکی بولشن بری ارنجه صول الیله سلمک کرک اکر شوپله سلسه کم بر درم قدری نجس قالمیا ارنوب طهارت یرینه کلور اما سنت بودر کم سلندوکندن صکره صویله یویلر برمقلری اوجن وشهادت برمغن وباش برمغن دقندر ممق کرک اما یورکن نجس یولن قیوورمک کرک تاکم ارالرنده نجس قالمیا وشولقدر یویاکم اثری دخی قالمیا اما صویب قتی اورمماق کرک تاکم صچریوب بدننه یا طوننه دکب مردار اتمیه الکن صویب اورب الیله سرتب جوره یا که بولشدر ممق کرک تاکم جوق صو دکمکا محتاج اولب اسراف اولمیا پس اوّل صویب نجس چقان یره اورب دخی سهلجه سرتمک کرک تا نجس کذب اروجه اوله اندن صکره بر قاج کز دخی صو اورب اوادن اوادن سرتمک کرک کم چوره یانی دخی ارینه اما اورج کوننده نجس چقان بری قیوویرمیه تاکم صو اجرو کذب اورج صنمیه بلکم کندویی دوشره طهارت ادرکن نفسن چکمیه زیرا نفسن جاکجک صو اشغادن یقارو جاکلر شایدکه ایچرو کده پس اورج اولنجق اوادن سلنمک کرک کم سهل نسنیه قله بر قاج صویله یویجق کده اما یودقندن صکره بر بزله سله تاکم اروطورجق ایچرو کتمیا واورج کندنه صویله کیرجک صاقنه کم اغزندن بورنندن قلغندن ایچرو صو کرب اورجی صنمیه دخی بیلکل کم کشی اول طهارتدن اوکدین اورو طرب ایاغن بر قاج کز یره ققه تاکم التی اجنده صو جوغز قلدیسه چیقه دخی یکرک اولدر کم التن دبندن طوته دخی الرو صغیه بر قاج کز قرشو اوجنه کلن صوجوغزی بر قروجه نسنیه سله تا صو کلمز اولنجه دخی ابدست اله زیرا بویله

¹⁴⁹ Divâr: duvar.

اتميجك اولرسه كشنك التى اجنده صو قلور ابدستدن صكره انر طويمز ابدست سز نماز قیلر بو احتیاطدن صوفیلر بعضی طهارتدن صوكره التى ایچنه پنبوجق قورلر اكر صو قلمش اسه پنبوغه بولشسن طشره جقوب ابدستمز صنوب ابدست سز نماز قلمیالم دیو

طهارتی بلدکدن صكره بلکل کم ابدستوک فرضی درتدر

برسی یوز یومقدر یوز ددکلری ساج دبدن اکاک¹⁵⁰ التته دکدر وانی قولق یومشقرنه

دکین در

برسی قول یومق در قول دخی اولشدوغ یردن درسکادکدر درساکى دخی یومق کرک در برسی دخی ایاق یومقدر ایق دخی طیوقدن اشغاسیدر طیوغى دخی بیله یومق کرک در پس اولور کم ایق درنغى ادک اجنده بوگور انى اوزرنه یایشر اره سنه صو کجمز کجدى صانورلر ابدست تمام اولمز کرکدر کم هفته برکز درنغن کسلر تا کم بو نسنه لازم کلمیه دردنجسی باشه مسح اتمکدر درت بخش دن بر بخشنه اكر اکسوک اولرسه درست اولمز اما النندن یانندن ربعنه مسح اتمک سنندر بو درت نسنده بر ذره یونمدوق بر قلسه فرض یرینه کلمز ابدستی دخی درست اولمز بو نسنلری انوکجون تفصیل اتمک کم بعضی کمسه ابدسته غسلده احتیاط اتمز عبادتی دخی درست اولمز انوک کبی آدم اشتسون صاقن سون دیو دیدک ذکر اتمک خلاصده ایدر بر کشی قصدله ابدست سز نماز قلسه کافر اولر دیر

بلکل کم ابدستوک سنترى اون در

بری ابدست المزدن اوکدین نیت اتمکدر کم ایده نیت اتم ابدست الم اورجه¹⁵¹ اولم نماز

قلمغا اكر كوکلندن دخی کچرسه درستدر

برسی دخی ابدسته بشلدوغنده بسم الله الرحمن الرحيم دمکدر

بری دخی اکى الین بلاکنه دکن یومقدر

بری دخی اغزنه مضمضه اتمکدر

بری دخی بورننه استنشاق اتمکدر

بری دخی صقالنه برمقلرین صقوب سرمکدر صو کچسون دیو پس یوزون یورکن صاغ

النوک برمقلرن اکاکى التندن صقالی ارالغنه صقه اوچندن یکا سوره بر قاج کز الی برمقلرن دخی

¹⁵⁰ Ekak: enek.

¹⁵¹ Aruce: temizce, temize yakın derecede olan.

الین یورکن بری بری ارالغنه قیا سره ایغن دخی یورکن صول الینک سرجه برمغین له تا ایاغ
سرجه برمغنه وارنجه سره

بری دخی هر عضون او جرکز یوماق در

بری دخی باشنه قبلو مسح اتمکدر صورتی بودرکم اکی الینه صو اله برمقرونوک
اوجلرین بری برینه دکوره دخی برمقرونوک النین یانندن باشی اوزرنه قیوب چکه تاکم

9a

اکساسنه وارنجه اما باش برمغن وشهادت برمغن وایسن دکورمیه پس کرو اکسدن
یانندن باشنوک اکی یاننه کیم برمقاری ارشمشدی اکی ایسن قیوب چکا الننه دکن دخی اکی النوک
شهادت برمغی اوجلرین قولقرینه صوقه باش برمقاری اوجلرین قولقر یومشغنوک التندن صوقه
قلغن اردندن صیره تا قولغنوک اوجنه کلنجه خلاصده ایدر قلاغه مسح سنتدر¹⁵² باشنه وایاغنه
اوج برمغیله مسح اتمک کرک قاموسله ادرسه دخی یکرکدر اکر اوج برمغله چکمهسه درست
دکلدر اما محمد قینده درست در اکر اکی برمغله باشینه مسح اتسه درت بخشنده بربخشی اولورسه
درست دکلدر بر برمغله مسح اتسه اوجکز هر برینده یکی صویله درت بخشنده بربخشی اولسه
درستدر اکر النده قلن اولیله باشینه مسح اتسه اکلدن صو المدن درستدر اما یکرک بودرکیم باشینه
ایاغنه مسح ایدجک یکی صویله مسح اده

ایاغه مسح

ایاغه مسح ایدجک سنت بودرکم اللری برمقارین ایقلری برمغنوک بورن اوستنه قویه
دخی انجوکندن یکا چکه وجرکن برمقارن اجرک چکا

بلکل کم بر کشنوک کم بر ایاغی کسوک اولسه کسلمدک ایاغنه ادک کیسه اکر اوج برمق
قدر قالمش اولسه مسح اده اکر قالمامش اسه مسح اتمیه صاغ ایغن یویه کسلمش ایاغن قیا زیرا
یویاجق یری دخی کسلمش اولر جوربه مسح روادر اکر التی یا اوستی سختیانلوپسه¹⁵³ اما مسح
اتدکلری نسنه طبوغی اورتسه کرک سختیان سز اولن جورب اوزرنه امام ابو حنیفه قینده مسح
درست دکل ابو یوسفله محمد قینده اکر صق اولسه کم بغلنمدین طوره روادر اکر انجه اپدن اولسه
چوخا¹⁵⁴ کبی روا دکل اکر قیل اپدن اولسه یغون وصق اولسه صحیح بودرکم روادر اکر کچادن
اولسه کرو امامین قننده روادر اکر یفقا جوق سختیان دن اولسه اختلاف ادبدرلر بعضلر قننده

¹⁵² Abdurreşid, el-Buhârî, a.g.e. vr. 10.

¹⁵³ Sahtiyan: tabaklanarak boyanmış ve cilalanmış deri, bu deriden yapılmış.

¹⁵⁴ Çuha: tüysüz, ince sık dokunmuş kumaş.

روا دکلدن چاروق کیورساکم صیق طولق طولیه کم طبوغندن اشغا اوج برmq بیر کورنمیه مسح روادن اکر بر ادوکنده اوج کجی برmq اوجی کورنجک دکلو دلوک اوله مسح روا دکل اکر اکی ادوکه بو قدر دلوک اولسه البته روا دکل اما یروق کم مسح منع ادر طبوقدن اشغا اولندر یقارو اولن دکل نه قدر کرکسه اولسون

اما بلکل کم اوتورق کشی ادوکنه بر کون بر کجه مسح اده مسافر اوج کون اوج کیجه اما مدتوک اولی ادوکن کیدوکندن صکره ابدست صندغندن صکره حسابلیه مدتی یتجک ادوکن چقاره ایغن یویه مثلا ادوکن طکله کیسه ابدست اوینلن صنسه اویلدن بر کون بر کیجه دکن یه اوج کیجه دکن مسح ایده لر اکر بر ادوکنک اکنجیسندن ایاغی اوکجسی یقارو جقسه مسح صنور ادکلرن چقرب ایغن یویه اکر قلان ابدستی طورسه اکر ابدستی یوغسه کیرو ابدست اله اکر ادوکی کیک¹⁵⁵ اولب اوکجسی کرب چقرسه مسح بوزلمز اکر ایغنده زخم اولب بیز صرسه اول بزوک ارالرینده اچوق بر جوکز واریسه یوماق کرک اکر اول صارلو بزک اوزرینه مسح اتمک زیان ادرسه مسح اتمیه اکر اتمزه جوغنه مسح اتمک درستدر. اکر جراحت اولب اوزرنه مسح زیان اتمزه اوزرنه مسح اده بغلدوغ بیز اوزرنه درست دکلدن اما اول مسح اتمکی بزی ابدستله صدوغیله ابدست سز صدوغی یردر

ابدست سنترنوک بری اول یوزون اندن قولون یومقدر اندن باشنه مسح اتمکدر اندن قولون یوماقدر ایغن یوماقدر اکر اول ایغن صکره قلانین یورسه دخی درستدر اما سنت ترک اتمش اولور

ابدست سنترنوک اونجسی ابدستی اولشدوری المقدر شویلاکم یوزن ده صو قوریمدن ایغن دخی یویه

بوندن صکره مستحیلری

اول صاغ قولون و صاغ ایغن یومقدر و بویننه مسح اتمکدر خلاصده ایدر ابدستوک ادبلری بودرکم ابدست الورکن سویلمیه و صویی جوق دوکمییه ارتن صویندن برز ایجه ثوابچون و قلبیله قرشو اتوره و هر عضون یورکن شهادت کلمه سن کتوره تمام اولدقدن صکره قلبیه قرشو طوره شهادت برمغین کوترب کوکا بقه ایده کم اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له دیه ویره

¹⁵⁵ Gik: geniş.

بقه ایده کم اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له دیه ویره بقه ایدکم واشهد ان محمدا عبده
ورسوله سبحانک اللهم وبحمدک استغفرک واتوب الیک دیه دنیا کلجسن سویلمیه

بوندن صکره تیمم حکمن بلدورلم

بلکل کم غسل اتمک یا ابدست المق دلین کشی قجن صو بلونمیه تیمم المق درستدر تیمم
صورت بودرکم الین اچه نیت ادب اروجه طوبراق اوزرنه اوره اکر یر جنسندن نسنه اوزرنه
اورسه قوم یه طش یه زرنیخ¹⁵⁶ یه کرج کبی درستدر اما بر جنسندن اولمسه اغج و سوکک
وانجو وتخیل کب درست دکلدر پس اکی الن یر اوزرنه اوردقن صکره اکر طپراغه بولشرسه
ال لری نک یانلرین بری برنه اوره اندن یوزینه سوره یوزونده دکورمدک بیر قویمیه اندن اوجن
اجوب بر ایرق یره کرو اوره دخی صول النوک سرجه برماغله یانندگی برمغنوک اوجنی صاغ
النوک برمقلری اوجنه قیه طاش یانندن چکا درسکنه دکین درسکن بیله چکا ایاسنوک دخی اول
اکی برماغی برابرندن ارتوغن دکورمیه دخی شهادت برمغیله واورته برماغیله باش برمغیله
باقی قلان ایاسن درسک

9b

اولشدوغی یرک اوجندن قیه دخی اول اولشدغی یره دکن چکا اول جکدوکنده برمقلردن
وایه سندن نسنه دکورمیه صولن دخی صاغ الی برمقلریله ایامله بو دوزنه اده یوزون ده وقول
لرنده کبی احتیاط اده دکورمدک یر قویمیه وبرماغنده یوزکی ویا بلزکی وارسه چقره برمقلرنی
بری برینه صوقه سرته تاکم دکمدک یر قالمیه اکر قلورسه کرو طوبراق الوب اول ارایه سرمک
کرک بر تیمم نماز قلمغا وجنابتدن ارنمغا وحیضدن ولخوصالقدن ارنمغا یتار اما نماز قلمغجون
بیله اولجق ارنمغا نیت کرک اکر نیت اتمزساکم اول تیمم اله نمازی درس اولمز اما اروجه
اولور دخی بلکل کم قچن بر کشی بر شهرده غریب اولسه صو بولمسه یا دلسه ویرمسالر یاخود
بولسه اما قیش اولسه صوقدن قرقسه یا حمامه ویرجک پولی اولمسه بیقنمغه تیمم المق درستدر
اگر سفره کتسه یا سفر مدتی قدر یره کتسه بر مصلحتنه صو بیک آدم بیر اراق اولسه صو سز
تیمم المق درستدر بعضلر ایدر اول کندو مصلحتنه واردوغ اول شهردن بر میل اراق کرک
بعضلر ایدرکم اول ارادان چاغرجق شهرده اشدلمسه کرک واکر بوندن اکسوک اولورسه تیمم
المق درست دکلدر ددلر اما اکر قاننده صو صورجق آدم اولسه صورمسه صویی اراق صانوب

¹⁵⁶ Zırnih: siçan otu.

تیمم السه نماز قلسه صکره خبر ویرسلر صو یقین در نمازی درست اولمز کرو ابدست الوب نماز قلمق کرک اکر یولده شنده صو اولسه دلّمسه یه صائر اولسه الحق اقباسی اولسه المسه تیمم المق درست دکدر اکر صو بولسه وارمغه قرّسه دوشمندن یه جنوردن که صو قاننده اولسه یه چقرمغه التی اولّمسه یه صویی اولسه اما ابدست الیجاق کندو ویا طوری صوصیه دیو قرّقه احتیاط ایده تیمم المق درستدر بیزم مذهبده اما اکر صو بولم دیو اومسه یکرکی اولدرکم وقت آخرنه دکین کیه اکر صو یقنده وار دیو اشته یه غالب ظنی اولسه کیم استایجک صو بولنور دیو بر اوق آتمی یر صویی استمک واجبدر اما امام شافعی قینده کرکسه صو سزسن کرکسه سزماسون استمک واجبدر استمدین تیمم درست اولمز

(صوین حمکی)

یوندن صکره بلکل کم دکز وقیو وبیکار وکول ویغمر وقارصولریله ابدست المق وغسل اتمک درستدر اکر صویه اروجه نسنه قرّسه بال وسود وصابون کبی اکثر قوقوسندن وطادندن ورنکندن اکسی دنمشسه ابدست المق درستدر بری دونمشسه اول صویله ابدست درستدر مختصر محیطده ایدور نوادرینده ابو یوسف بویله دمش در اکر صویه صوق نسنه قرّسه اکر لون یا طادی ایرقسدیه ابدست درست دکل در اکر قرّله نسنه نوک رنکی طدی یوغسه اعتبار اجزاسنه در اکر قرّله چوغسه ابدست درست دکل دور اکر صو جوغسه درستدر امام محمد قتنده اعتبار اجزایه در رنکه طادنه دکل اکر قرّله جوغسه ابدست درست دکل اکر صو چوغسه درستدر اما صو اچنده نسنه قینسه بقله کسدنه نخود برنج کبی ابدست المق درست دکدر انوکیجون کم قینایجق انلروکله صولقدن جقر مکر اول صوده قینتدقّری صویی اردیجی اولسون دیو قیندلر صابون یه سدر یه چوغن کبی اما انلروکله دخی شول قدر قیندلر کیم صونوک رنکی برز کده قویله ابدست درست دکل در اول صویله ابو الفضل کرمانی ایضاحده ایدر قچن کیم صویه نسنه قارلسه صونک اقمق لغن کدرسه انی کورن صو دکل در دسه انکله ابدست درست دکدر صودر دسه روادر رنکله طدی یقین اولّمسه اما قچن اچنده نسنه قینسه رنکی طادی ازسه ابدست روا دکل مکرکم اول قینتدقّری نسنه صویی اردیجی اتدکیجون قیندلر پس بویله اولسه ابدست روادر خلاصده ایدر اکر صوق اروجه نسنه صویه قارلسه صو اوزرنه غالب اولسه ابدست روا دکل در اکر غالب اولّمسه روادر بو سزلی نقل اتدکمزدن مقصود بودرکم بلاسزکم فقهانوک بو مسئلده سزلی مختلفدر احتیاط اتمک کرک کیم ضرورتسز صونوک بر وصف دونجک اندن ابدست المامق یکرکدر

(فصل) اما بلکل کم سیل صویندن ابدست المق روادر اگرچه رنکی یه طادی تغییر اولدیه مکر طبراق شول دکلو بولشه کم ابدست الیجق آدمک عضونه بولشه طبراق صویله بله کتمیه یاپشه قله بعض عالمردمشردرکیم علمانوک اختلافی بو مسئله ده بوکه محمولدر کم اگر قرلن نسنه نوک رنکی یا طدی یه ققوسی وارپسه اکا اعتبار اولنه اگر بو اوج نسنه دن بری بولنمسه مشکوک صو کبی اعتبار اجزایه اولونه اگر صو جوغسه ابدست روادر اگر قرلن نسنه جوغسه ابدست روا دکل در اگر قرلن اون یه اوْجوق صمان توز کبی اولسا صونک اقدغنه اعتبار اولونه اگر اول قرلن صویله بله اقب کدرسه ابدست درست در اگر بیله کتمزه صوی قویلمش اولورسا کندو طبیعتندن چقرمش اولر ابدست روا دکل در شمیدکن ددو کمز طورن صویله قرلن نسنه ده یدی قچن مردار اقر اجنده اولسه رنکی یا طدی یه ققوسی بلورسه اول صو مردار اولمز خلاصده ایدر اگر اول صو کیم مردار انوک اوزریندن اقه اگر دوکلی اول مردار اوزرنه اوغریوب کچرسه اول صو مردار اولور اگر اول مردارک اثری اول صوده بلورمزه دخی مبصوط ده ایدر بر کشی بر حوض بولسه کمسه بولمسه کم بو مسمل مدر یا مردار مدر دیو صوره

10a

اگر مردارلق علامتی یوغسه اول صودن ایچه ابدست اله اگر اونینه طعام کلوب حرام ادوکن بلسه یا ظنی بویساکم حرام در یمیه اگر حلال ادوغنه کوکلی دولنورسه ییا اسپنه¹⁵⁷ صرمیا اگر طورور صوده مردار اولسه صونوک بیوکلکی شوپله اولساکم درت یانندن اولچلر هر یانندن اون ارشون اوله اول صودن اچمک و ابدست المق روادر زیرا مردار اولمز اما اول مردار طورن یردن المیلر اول طورر صو دکرمی یا صوبی¹⁵⁸ اولسه کیک لکی شول قدر اولسا کم بر یانندن ابدست الیجاق بر یانی دپرنمیه اول صو مردار اولمز موجه دپرنوکی معتبر دکلدر زیرا نه دکلو بیوک اولرسه موجی بر اوْجنه وارر خلاصه الفتواده ایدر طورر صود کرم اولسه جوْره سی قرق سکز ارسون کرکدر اگر کوله مردار نسنه دوشسه دخی کول یایلسه هر یان اون ارشون اولسه اوجه اولمز اما اولدن جوْره یانی قرق سکز ارشون اولسه صکره ازلسه دخی یایلسه صوی مردار اولمز اگر طورر صو اوزون وانسز اولسه اما دوشورچک اون ارشون اون ارشون اچنده اولسه یعنی جوْره سی قرق ارشون اولسه علمانوک چوقی قنتنده ایدر اما بعضیلر ایدر مرداردر نه قدرکم کرکسه اولسون بو دیدو کمز صولرک درکلکی شوپله کرک کیم الیه

¹⁵⁷ İssi: Sahibi.

¹⁵⁸ Sobi: Beyzi, Yumurta biçiminde olan.

اوجله یجق دبی اچلمیا اما اکر اول دیدوکمز صولرده اول اچندکی مردارک طادی یه ققوسی بلوردیسه اول صو مرداردر نه دکلو کرکسه اولسون امام ابو یوسف قتنده ابدست الدغی برده دوکلن صودن کرو الوب اعضاسن یومق درست دکل اول صوی دپردب¹⁵⁹ اول دوکلن کدرماینجه اما بعضی علما ایدر قرشو دپرتکم زحمت اولور دپرتمدن دخی الورسه درستدر

(فصل) بوندن صکره بلکل کم یمشدن یه اغاچدن صقلب جقن صویله ابدست المق درستدر خلاصده ایدر حماملر حوضنه مردار دثسه یه خزینیه صدر شهید ایدر صحیح بودرکیم بر یانندن اقر اولسه ایدر بعضلر ایدرکه اچندکی قدر اقماینجه اری اولمز دیر بر کشی الی مردارکن حمّامک حوضنه صوقسه اکر بر ییندن اقرسه یه لولسندن اقرسه خلق تیز تز الی دورسه مردار اولمز صویله یه طعامه اورب نسنسز کسجک قانی اقمین جانورلردن دوشسه سنک وکلک لر وطوکوزلن قردی کبی مردار اولمز بونلرک نجسی دخی مردار دکلدر¹⁶⁰

(فصل) بوندن صکره بلکل کم بیقندغوک صویا ابدست الدغوک صو تنوکدن ایرولدقدن صکره مردار اولورر امام ابو حنیفه و ابو یوسف قتنده اکرجه ابدستوک وارکن دخی الدکسه پس صاقب طونه دکرمامک کرکدر امام محمد قینده اری در نیه دکرسه مردار اتمز انوکل اش بشورسلر وطون دخی یوسلر درستدر اما ابدست المق یا بیقنمق روا دکل در فتوی دخی بونوک اوزرنه در لیکن احتیاط بودرکم الدن کلدوکجه صقینالر ابدست الورکن اقرن صوی طونه دکورمیلر خلاصده ایدر اریسز آدم یه طون کرمش عورت الین صویله صوقسه اکر الینده مردار یوغسه اول صو مردار اولمز¹⁶¹ امام ابو یوسفله محمد قینده اما بیقنماغچون صوقسه صحیح بودرکم مردار اولمز شویلکم برکزدن صوقمیه برمقلری اوجله از الاله اول الین یویه اندن صوقه بر کمسه بیقنورکن صو سجرسه قاب اچندکی صویله کرسه مردار اولر امام محمد قینده اول قیدغی صودن ارتوق اولمسه مردار اولمز بو دیدکمز اول بیقننوک بدننده مردار اولمایقندر

(ابدست کرک اولان حللر)

بوندن صکره بلکل کم صو دکمک دخی ترس لمک¹⁶² وسیلمک¹⁶³ وکوددن مردار جقمق قان اریک وصارو صو کبی ابدستی صیر اما جقن کورنسه اقب یومق واجب اولن بیره دکمسه

¹⁵⁹ Depretmek: kıpırdatmak, oynatmak, dalgılandırmaq.

¹⁶⁰ Abdurreşid, el-Buhârî, a.g.e. vr. 3.

¹⁶¹ Abdurreşid, el-Buhârî, a.g.e. vr. 3.

¹⁶² Terslemek: Büyük abdest.

¹⁶³ Siymek: İşemek.

صنمز پس الت اوجنه نسنه كورنمسه صنمز اكر بورنى اوجنه انسه صر كورنمسه دخى زيرا بورنى اجن يومق غسلهه واجبدر خلاصده ايدر اكر كوز اغريسه چيق اقسه هر وقتده اكه بر ابدست كرك زيرا غالب بودركم اريكدر اقر اكر ابدست الوركن برمغى اود¹⁶⁴ يرينه كتسه ابدستى صر بل كه اوروجى دخى صنور اما غسل واجب اولمز اما اغج پاره سى يه شاف كبى كرسه كيم بر اوجى طشره يسه نسنه لازم اولمز اكر اغزى طولو قوسسه اغزى طولويسه صنور اغزى طولوسى اول دركيم اغزنده يكن سويليومسه بعضلر ايدر قسدوغن اغزنده طوتميه يه خود زحمتله طوته صحيح بودر اكر اغزندن قان كلسه واغزى يارى قزلجه رق اولسه قانى جوق اولمش اولور ابدست صنور اكر صاروجرق اولسه صنمز وسمكرسه بورنندن مرجمك قدر قانجوغز جقسه صنمز سويكنب يه يانن يتوب اويومق ابدستى صر اوتوروركن يه ارو طورركن يه نماز اجنده نماز ايمق صنمز ابو يوسف قينده قصله صيسه¹⁶⁵ صنر اوغنمق¹⁶⁶ و دلورمك وبالغ اولمش آدم كولمك شويله كيم ياننده غى آدم اشته ابدستى صر جنازده كلسه صنمز اكر ياننده غى اشمسه نمازندن چقر انجق اكلين قلمق كرك اكر التى طرمشكن يفتلق ادجك يره يالنجقله طوقنسه ابدستى صنر نسنه كلمزسه دخى اكر جراحتى اولسه وقتوك آخرنه دكن كويه¹⁶⁷ اكر قان اركى دايم اقسه كسلمزسه ابدست اله اول وقتوك نماز قله قانى اركى اقرسه دخى اكر اكنجى وقتده دكرسه اولكى نماز دخى كيرو قله اكر اكنجى وقتده دخى دكمزسه هر وقتده وقته بر ابدست اله نماز اقرسه دخى اول نمازندن ارتق دخى نماز قلورسه درستدر قضايه قالمش كبى تطوع كبى اول قان يه ارک اقان

10b

يرى بغلمزسه دخى درستدر اول دايم اقنى طوننه بولشب يومزسه دخى درستدر بعضلر ايدر هر وقتده برکز يومق كرك دير وسدكى طورمين و بورن قانى وايچى طرمين هر واقتهه برکز ابدست اله قله اكرچه اول عذر يلا ينه دخى

(فصل) بوندن صكره بلکل كم اول وقتن عذرلو اولوركم اول عذر اول واقع اولدغى وقتوك اولندن آخرنه دكن طرمسه اول وقتوك فريضة سن قلجق وقت ارالغنده بولنميه اما اول وقتندن صكره دايم اقمق شرط دكل بلکه هر وقت ايچنده درت بيش كز بولرسه عذرلو اولور هر وقت ايچنده بر ابدست الب قلمق كرك در اكرچه قلوركن اول عذر واقع اولرسه دخى نمازى فاسد

¹⁶⁴ Ud yeri: Erkek ve kadının cinsel organlarının bulunduğu yer.

¹⁶⁵ St: Kırmak, bozmak.

¹⁶⁶ Oğun: Büyük bir üzüntüden veya şiddetli ağlamadan kıvrılmak.

¹⁶⁷ Küy: beklemek, sabretmek, çevreyi gözetlemek.

اولمز قچن اول عذر اوزانسه اولکی عادت کبی اولسه عذر کیدر اول عذر بلنرکن نماز روا اولمز واقع اولمدوغ ارالقه قبول اولرسه

(فصل) بوندن صکره بلکل کم کشنوک طونی و نماز قلدوغی بیر اروجه اولمق کرک درکم طاشی حق تعالی قللغنه لایق اولا و نمازی درست اولا اما کوکل دخی یرامز صفتلردن ارنمش کرک تاکم کوکلی دخی یرمز صفتلردن ارنب حق تعالی قللوغنه لایق اوله نماز قبول اولا

بوندن صکره نماز نیجه اولوجق تمام اولور ودخی شرطلرن ورکنلرن وواجبلرن وسنتلرن وادبلرن بلدورلم ودخی نمازی فاسد ومکروه وباطل ادنلری بلدورلم امدی

بلکل کم نمازک شرطلری بش در

شرط بودرکم نمازه بشلمدن انی یرنه کترمک واجب اوله اکر یرینه کلمزسا نمازی درست اولمز اول شرطک

بری بودرکم کوداسنده یه نماز یرینده مردار نسنه اولمیا

بری دخی اولدرکم نمازده اود یری اورتلو اوله

بری دخی اولدرکم نمازده قیلیه قرشو طره

بری دخی اولدرکم هر نماز وقتی ایچنده قله

بشنجی قلاجغی نمازه بشلیجق نیت اده بعضلر ایدر نیت ادجک نمازه یونلدکنه دخی نیت

دخی اتمک شرط در

بلکل کم بو بیش شرط تفصیل اتمک کرک پس شول مردار کم کودیه طنه نماز یرینه دکیکک نماز فاسد اولور اکی درلو در برینه غلیظ وبرینه خفیف درلر اول غلیظ مردار ددکلری دخی یه قوییدر یه صوقدر قویسی آدم نجسی وآت وصغر واشک ودوه واوردک وقاز وتوق ترسی کبی صوغی آدم سودکی یه سوچی یه قان کبی اما بالیق قنی یه جکردن یه بغردن یه طمردن یه ات اراسینده قان کم بوغزلجق قلور جقمز مردار دکلدلر اکر بو غلیظ ددکلری مردارک قیوسندن بر درم یه صوغندن آدم ایاسی قدر طونه یه کودیه دکسه نماز یرینه یه ایاغینه دکسه نمازی درست اولمز اول خفیف ددکلری مردار دخی یه قوییدر یه صوقدر قویسی اتی ینمز قوشلر تزسی کبی زیرا اتی ینور قوشلر تزسی مردار دکلدلر قزدن وتوقدن واردکنن غیر یه صوغی ینور

جانور لر سدکی کبی اکر بو خفیف ددکلری مردارک دخی کودیه یه طونه دکسه انی اوزنی بر قرش اولسه نمازی روا دکل بر قرشدن اکسک اولسه روادری

اما صچن بوقی یه سدکی کیجکا یه طعامه دکسه مردار ایلمز اما خلاصده ایدر صحیح بودرکم بر درم قدری دکسه مردار ایلر¹⁶⁸ ابو جعفر ایدر کدی سدکی یا صچن سدکی طونه دکسه مردار اولمز صویه دخی دکرسه بو ددکلرومز مردار اولمز نماز قلنوک ایاغ التنده یه الن قدوغ یرده اولسه سبحان ربی الاعلی دیجک قدر طورسه نمازی فاسد اولر اما کرب کیرو تزجک ایروق یره قدیسه فاسد اولمز اکر ایاغی طورجک یردن ارتوق یره اولسه نمازی فاسد اولمز اکر طونه دکسه اوج کز بیوب هرکزده قوتی یندکجه صقمق کرکدر اکر رنکی اولب اوجکز یوماغله کتمسه دخی ارتور اکر کوکلی دولنمسه یدی کز یویه اکر مردار دموره دکسه بچاق یه آینه کبی اوده قزدرسلر انور اکر کرر مردار دموره دکسه یوزی نور اولسه سلمکله کیدر اری اولر اما یومینجه یاش نسنه کسامک کرک اما صوق نسنه دکسه سدک یه قان کبی یومق کرکدر سلمکله ارنمز اکر بچاقی مردار صویله صورسلر مردار اولر ابو یوسف قینده اوجکز قزدرسلر اروجا صویله صورسلر ارینور قجن بر اریسر نسنه اوزرنه بر اری نسنه دوشاسلر اوزرنه نماز قلسلر روادری خلاصده ایدر قجن بر یرده یاش مردار اولسه اوزرنه بر قالدک نسنه دوشسلر بر سجاده کبی اول مردار اکه بولشب اثری بلورسه نمازی روا دکل اکر بلرمسه روادری قچن سجاده نک بر یانی اری اولسه اری یانن یقارو ایلسه مردار یانن اشغا ایلسه اوزرنده نماز قلسه روا اولمز اکر بشمق¹⁶⁹ التنده مردار اولسه انوکله نماز روا دکلدر

اول نمازک شرطنک بری اولدرکم نماز قلن کشنوک کوده سنده عورتی کورنمکدر

پس ارک و عورتوک کودسنده عورتی نیرسدر بلدرلم بلکل کم ارک عورتی کوبکی التندن دزنه دکندر قرواشوک¹⁷⁰ عورتی دزلی التندن امجکلری التنه دکندر آزاد عورتوک یوزندن واوجی ایچنده ارتوغ عورتدر امام ابو حنیفونک بر سوزنجه ایاغ دخی عورتدر پس عورتلرک اللری اوستی وایقلری نماز قلورکن کرنسه روا اولمز پس بلکل کم بو عورت اولن یرلردن بر عضوک درت بخشی نمازده بر آیت اقویجق قدر اجوق طرسه نمازی روا اولمز عضو ددکمز انجوک یه قول یه اوپلوق یه ارقه کبی در اود یری

¹⁶⁸ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 28.

¹⁶⁹ Başmak: ayakkabı.

¹⁷⁰ Karavaş: savaştta tutsak edilen veya satın alınan ve sahibinin üzerinde tam bir kullanım hakkı bulunan kadın; cariye; hizmetçi.

دخی بر عضو کبدر عورتلرک باشنده اشغا سرغن ساجی دخی عورتدر واکر درت
بخشدن بری کورنسه نمازی روا اولمز

بر دخی شرطی نماز قلرکن قبلیه یولمکدر

اما بلکل کم هر یرک قبلسین بلمک لک مشکلدز زیرا هر اقلیمک طولن¹⁷¹ و عرضین¹⁷²
بلوب کنش حمل بورجنده یکن دایرهء هندسیله عمل ادب قبلهء چقرمق کرک دخی هر مسجدک
محرابین اول خط اوزرنه قلمق کرک در حالیا بزم شهرومز که ازنیق در قبلسی کون بتوسله کون
طغوسی اورتسنده در پس بو شهرده قبلهء بلمک استسلر نوروز کوننده یه آینده کون طغدغی یری
صاغ قولی برابرنده قله اما برز کون طغوسنه دونرک طوره دخی بورنی طغروسنه بر محراب
ایلیا دایم نمازن اول محرابه قله اما ازنیقده کون طغوسندن یکه کتدوکجه برز کون بتوسندن یکا
دونرک قله نمازک قلن شرطلرن رعایت اتمکدن قبلیه یونلی بلمک مشکلدز کشی شویله یونلمک
کرکدرکم بورنی طغروسندن بر خط چکسلر طوس طغرو کعبنوک حرمنه اوغریه اکر
اوغرامزسه نماز روا دکل

یوندن صکره بلکل کم کشی بر یره وارسا کم انده قبله بلنمسه اول یرک قومنه صوره اکر
صورجق کمسه بولمسه کوکلی دلندوکندن یکا قله اکر کوکل دلندوکندن یکا قلدقندن صکره بلساکم
یکلش قلمش نمازنی کرو دندرمیه صیروی¹⁷³ قبلدن یکا یونلدجک آدم بولمسه قنقی یکاسنه یونلی
بلرسه قله اکرکم قبلدن یکا یونلب قلمغا دوشمندن قرقسه دوشمندن یکا دونه قیله

نمازک بر شرط دخی نمازی وقتی اجنده قلمقدر

پس بلکل کم ایرته نمازنوک وقتی کون طغجق یر بر ارقورسنه¹⁷⁴ اوگردغندن صکره
کون طوغنجیدکن در کون طغدغنونک نشانی اولدرکم کون بتوسندن یکا طاغ اولمزیه کونوک
قیسنی چیقجاق کون طغمش اولر اما اولر کم کون طغوسندن یکا یوجه طغلر اولر کون کیچ جقر
انوک کبی یرده ایرته نمازن تزجک قلمق کرک زیرا اولرکم کون طغمش اولر طغدغی برابرندن
اما طاغدن کرنمز بس اول وقتده نماز قلسه روا اولمز کشی ایرته نمازن قلسه تحیاتی تمام اتمدن

¹⁷¹ Tûl: boylam.

¹⁷² ‘arz: genişlik, en; enlem; sunu.

¹⁷³ Sayru: Hasta.

¹⁷⁴ Arkurı: Biribirinin tersine, çaprazlama.

کون طغسه نمازی روا دکل قچن ارته نمازنوک وقتن بلسک اوپله نمازی وقتی بودرکم بر طغروجه اغجی بردوزجه یرده دکلر مادام که کون باتوسندن یکا کولکاسی وار دخی اوپله اولمامش در اکر کون باتوسندن یکا کولکادکنسه کون طغوسندن یکا دونسه اول وقت اوپلانوک وقتی در صکره اغجوک کولکاسی اکی کندو قدری اولنجیه دکن اوپله نمازنوک وقتدر اما بلمک کرک کم شول یرده کم کون آدمک دپسی اوزرنه کلمز اول ددکلری نسنانوک کولکاسی کون باتوسندن طغجق دبنده شمالدن یکا برز کولکا جوک قلر اول کولکانه قدر در اولجمک کرک انوک اوزرنه حسابلمک کرک اکی کندو قدری اولنجه اوپله وقتدر اندن صکره اکندنوک اول وقتدر اندن کون باتنجیدکن اکندنوک وقتی در بوندن صکره بلمک کرک کم کون بتمق دخی طاغ باشندن بتمق دکلدر بل که کشی ایرته نمازن ارادن قلسه کون باتوسندن یکا برابرنه ارایه کون اول ارادن اشغا بتماینجه اخشم وقتی اولمز پس کرو کون بتوسندن یکا یوجه طغزر اولسه کون انوک دیاسندن اندوکنلین اخشم اولمز بلکم بلکم اول طغ اولمسه دوز یر اولسه کون نه ارایه انجک بترسه اول ارایه انمینجه اخشم نمازن قلمیه واوروجن اچمیا تا وارب اول طغوک اردندن کون تا طغدغی یره برابر یردن بتمینجه قچن اکندو نمازن قلرکن کون بتسه نمازی فاسد اولمز تمام اده زیرا اکندو نمازن قلمغا سبب اولن وقتی ناقص در اما اکر ایرته نمازن قلرکن کون طغسه نمازی باطل اولور کون قلفدقدن صکره قضا اده زیرا ارته نمازن قلمغا سبب وقت اولان کاملدر ناقص ده قلمق روا اولمز بلکل کم کون بتوسندن یکا قزلیق کذب اغرنجه دکن اخشم وقتدر اغردقدن صکره یتسو نمازی وقتی کرر اما بلمک کرک کم شهرلرده یوکسک یره جقمینجه کون باتدوغ یر کرنمز پس اول قزلیق کندی صنرلر کلرلر بکلرلر یتسو نمازن قلرلر اول نماز درست دکلدر زیرا اول وقتده اول قزلیق کتمز پس بر یوکسک یره جقب بقمق کرک اول قزل لیق کتمینجه یتسو نمازن قلمق کرک یاخود اخشمدن صکره خیلی زمان کویوب اندن یتسو نمازن قلمق کرک خصوصا ابو حنیفه مذهبجه اول قزلیق کتدوکندن صکره اقلیق دخی کتمینجه یتسو نمازی وقتی اولمز پس یتسودن صکره ارتیدکن یتسو نمازی وقتدر بر کشی نماز وقتی جقدیم جقمدم بلمسه وقت نماز دیو نیت ادب قلسا اکر چقممش اولرسا وقت نمازی اولور اکر چقمشسه اول وقتوک قضا سی یرنه طورور

بر شرط دخی نمازک قلمغا نیت اتمکدر

نیت بودرکم قلدوغ نماز نه نامزدر نه وقتدر کوللیله بله قینده ایدر بلکم قلمغا قصدی محکم ایده صحیح بودر زیرا هدایه شرح کفایده دخی بویله دمشدر زیرا بر کشی کفری بلسه کفره نیت اتمش اولمز کفره نیت ادجک کشی کافر اولر پس ارته نمازن قلن بودرکم اول ابرته نمازن قله قلمغا قصد اده کرو قلن نمازلرده دخی هر برن قلدوغنده نه وقت نمازیدوغنه یه قضا قلمش نمازدغنه کولله قصد اده اکر دله دیرسه دخی یکدر اکر وقت نمازن قلسه

11b

ایده کم نیت اتم اشبو ارته وقتتوک سنتنه یه فرضنه دیه کرو قلن وقتلرده دخی بو دوزنه نیت اده سنتنه یه نافله نیت اتم نماز قلمغا دیرسه یتر اما یکرک بودرکم نیت اتم اشبو ارته سنتنه قلمغا دیه امامه اویرسه امامه ایدغنه نیت اتمک شرط در اکر کندو امامسه اماملغنه نیت اتمزسه دخی درستدر اوینلرک نمازی اما اکر اوینلرده عورت دخی اولسه امام اول عورتلر امام لغنه نیت اده اکر اتمزسه اول عورتلرک نمازی درست اولمز اما خلاصده ایدر بیرام نمازنده یه جمعه نمازنده عورتلره اویدغنه نیت اتمسه اوین عورتلرک نمازی روادر یکرک بودرکم امام اولن امام لغنه دخی عورت اویره ایدوغنه دخی بله نیت اده اکر ارته نمازن قلسه ایده کم نیت اتم اشبو ارته وقتتوک نمازن قلمغا امام اولین اردن و عورتدن بکا اوینلره تاکم عورتدخی اولمیشسه نمازی روا اوله کرو قلان نمازلرنده دخی بودزنه نیت اده اما اکر قضایه قلمش نمازسه قنقی وقت قضاسیدغنه بله نیت اده قضایه قلمش نمازی چوق اولرساکم حسابن بلمیا مثلا ابرته نمازی قج وقت قضایه قلدی یه اویره یه اکندو نمازی قج وقت قضایه قلدی بلمسا اولی بودرکم هر وقتوک قضاسن قلرکن یه اولین یه آخرنده نیت اده مثلا ارته نمازن قلورکن نیت اتم قضایه قلمش ابرته نمازلرنوک اولین یه آخرین قلمغا دیه کرو قلن قضاالرده دخی بو دوزنه نیت اده زیره قاضی خان فتواسنده ایدر فرضلرده وسنتلرده وقضاالرده هر نماز کم قله قاج رکعتدوغنه بله نیت اتسه دخی یکرکدر اما بلکل کم نماز قلمغا نیت ایجک الین قلدردغی وقت نیت اتمک کرکدر اکر دخی اوکندن اوندن جقق یه ابدست الورکن نماز قلمغا نیت ایذب کلوب قلورکن نیت اتمسه اول نیت اله دخی درستدر اما نیتله ال بغلدوغ اراسنده دنیا اشن دنیا کلامن اتسه اول نیت بوزلور اکلین نیت کرکدر اما صحیح بودر کیم ال بغلدوغندن صکره نیت درست دکلدر اما هدایه شرح نهاده درستدر دیر نتاکم اروجه ارته اولدوغندن صکره نیت درستدر قینده دخی بویله در بعضلر قینده سبحانک اوینجه یدکن بعضلر قینده رکوعه وارنجه یدکن درستدر اندن صکره درست دکل در

اما احتیاط و صحیح بودر کم ال بغدوقدن صکره بلساکم نیت اتمامش دله اتمش اما کوکل ایروق
یرده یمش الن شاشه کرو نیت اده

بلکل کم بو بیش شرط بلدوکمزدن صکره نمازک ایچندکی رکنلرین واجبلرین وسنتلرین
بلدورلم دخی بلکل کم نمازک شرطلرندن یه رکنلرندن بری ترک اولسه نمازی روا اولمز اکر
واجبلرن قصدله ترک اتسه نمازی ناقص اولر کنهاکار اولر اما عذاب اولمز

بلکل کم نمازک رکنلری التی در

اولکی کم نمازک اولنده الین بغلمدین الله اکبر دمکدر

بری قرآن اقرکن ارو طرمق در

بری قرآن اقومقدر

بری رکوعه وارمقدر

بری سجده در

والتنجسی نماز آخرنده اوتورمقدر التحیات اقیجق قدر

بو التیدن غیری بر فرض دخی امام ابو حنیفه قینده نمازی تمام قلدقدن صکره نمازدن
کندولکله جقمقدر پس قجن کم بر کشی نماز آخرنده عبده ورسوله یه دکن اقیجق دکلو اوترسه
دخی ابدستی صنسه یه کون طغسه نمازی امام ابو حنیفه قینده تمام اولمز زیرا کندو دلکله جقمدی
امام ابو یوسف و امام ابو محمد قینده تمام اولر بر فرض دخی ابو یوسفله شافعی قینده رکوعدن
سجددن قلقجق اودن¹⁷⁵ دولنمکدر ابو حنیفه قینده طغرو طرمق واجبدر اتمسه نماز ناقص در
بوندن صکره بو رکنلری نجه اولوجق یرنه کلور انی بلدورلم بلکل کم نماز اولنده الین قلدردغ
وقت الله اکبر دمک یکدر اما الله الرحمن یا الله العظیم یه سبحان الله یه الحمد لله دیه یه لا اله الا
الله یا الله دسه نمازی روا اولور منیه المصلیده ایدر الله اکبر دیجک اولندکی همزی جکسه
علمانوک چوغی قینده نمازی باطل اولر اکر اکبرک بیسن جکسه فاسد اولمز¹⁷⁶ ارو طورمقده
دخی فرض اولن شویله طرمقدر کم بلن اکمیه کورن کشی انی اکلمش صنمیه قرآن اقومقده دخی
فرض اولن بر اوزون ایت یه اوج قصه ایت اقومقدر رکوعده دخی فرض اولن شویله درمق
کرک کم بلیله باشی برابر اوله سجدهده دخی فرض اولن اولدرکم بورنن والنن یره دکرمک در اما
بلکل کم سجده ایلرکن ایقلرین قلدیرمیه قلددرسه نمازی روا اولمز خلاصده ایدر ارو طوررکن یا

¹⁷⁵ Avadan: İyice; adamakılı; hakkıyla, tamamıyla.

¹⁷⁶ S. Kâşğeri, a.g.e. s. 47.

سجده ادرکن بر ایغن قلدرسه فاسد اولر اکر جماعت چوق اولسه سجده ایجک بر بلونمسه ایلوغی اوزرنه یه نماز قلور کشی اوزرینه سجده اتسا کم اول کشی کندو قلا اولسه نمازی روا اولور منیه المصلیده ایدر اکر سجده اتدکی بر ایغی طردوغ یردن بر قرش قدری یوکسک اولسه نمازی روا اولور اکر ارتوق یوجه اولسه روا دکل¹⁷⁷ اکر النی اوزرنه سجده اتسه بورن یره دکمسه مکروه در مکرکم عذری اوله بورن ازرنه سجده اتسه آلن یره دکمسه نمازی روا دکل سجده ادرکن دزی یره دکمسه عالمرک چوغی قینده نماز روا دکل اما فقیه ابوللیث قینده روادر تحیاته اوترمقده

12a

دخی فرض اولن عبده ورسوله یه دکن دکلو اقیجق قدر اترمقدر قجن نمازک رکن لرن

بلسک

بلسک کم نمازک واجبیری اون اکیدر

برسی فاتحه اقمقدر دخی

برسی فاتحیه بر سوره یه اوج قصه آیت قشقمق در دخی

برسی بو التی رکنک ترتیین صقلمق در مثلا قرآن اقیب اندن رکوعه وارمق واجبدر پس قرآن اقمدرن رکوعه وارسه واجب ترک اتمش اولور طوره قرآن اقیه اندن سجده اده اکر رکوع انتسه سجده قلسه اکنجی سجده اتمدن اکسه طوره رکوع اده اندن سجده اده اما اولکی سجده کرو اده اکر رکوع اتمدن کی سجده دن صکره اکسه نمازی بوزلر کرو قله صدر الشریعه بویله دمشدر اما نهاییه وکافیله ایدرکی کی سجده کم هربر رکعتده ادرلر انلرک اراسنده غی ترتیب واجبدر کرو قلنی ار ایندغی ترتیب فرضدر دخی

برسی اولکی تحیاته اوترمقدر

برسی التحیات اقمقدر واما بعضلر قینده نماز آخرنده اقدقلری تحیات واجبدر اول اقنان

سنندر

برسی دخی التحیات اقدقدن صکره دلیلله سلام ویرمقدر

بری دخی وترده قنوت اقومق در

برسی دخی درت رکعت فرضلرک صکرغی کی رکعتده فاتحه دن ارتوق نسنه اوقمقدر

¹⁷⁷ S. Kâşğeri, a.g.e. s. 50

بری دخی رکوعدن وسجده دن قلقجاق دولنمکدر
بری دخی امامسه ایرته نمازنوک واخشم ویتسو فرضنوک اکی اولکی رکعتنده وجمعه
ویرام و تراویدن صکره قرآنی قتی اقومقدر
واجبلرک اون اکنجسی اوپله نمازنده واکندو نمازنده وقلن نماز سنتلرنده قرآن اکل
اقومقدر

قتی اقومق بودرکم اقدغنگ دوکلنی اردندگی جماعت اشد اکل اقومق بودرکم اردنده
طورن جماعت اقدغی قرآنی اشمیه اکر بعضسن اشدسه قیورمز¹⁷⁸ اما اقدغین کندو اشمسه
بعضلر قینده اقومش اولمز نمازی روا اولمز اما بعضلر ایدر اکر اقدغنوک حرفلرن بلورتسه
اقمش اولور نمازی روا اولر پس شول کشلرکم نماز قلر دلی دپرنمز قرآن کوکلنده اقر حرفلرن
بلورتمز نمازی روا اولمز خلاصده ایدر بر کشی قرآنی قتی اقیجق یرده بر آیتی اکول اقسه
دنب مجموعن کرو قتی اقسه درسندر اکر اکل اقیجق یرده بر قج آیت قتی اقسه اولندن کرو دوکلن
اکل اقومق کرک تاکم اکل اقومغله قتی اقومق بر یرده جمع اولمیه اما قینده ایدر اقدغندن صکره
غیسن اکل اقیجق یرده اکل اقیه قتی اقیجق یرده قتی اقیه اولندن کرو بشلمیه

بلکل کم نمازک سنتلری یکرم در مولانا علاء الدین وقایه شرحنده بویله دمش
بری ار آدم الله اکبر دیرکن الین قلدرمق در قلقلری برابرنه وارنجه عورت اموزی
برابرنه وارنجه

بری دخی تکبیر اتمکا الین قلددررکن برمقلرین اجمقدر
بری دخی نماز اجندکی تکبیرلری قتی ایتمکدرکم جماعت ایشه
بری دخی هر نمازک اولنده سبحانک اقومقدر
بری دخی اعوذ بالله من الشیطان الرجیم دمکدر
بری دخی بسم الله الرحمن الرحیم دمکدر اما امامه اویمش اولسه بسم الله دیمیا ابو یوسف
قینده نمازک اولنده سبحانک واعوذ اقیوب طوره امام محمد قینده انجق سبحانک اقیه اکر امام
اقورکن اوپسه بونلری اقومدین قرآن دکلمک یکدر زیرا قرآن دکلمک واجبدر بنلری اقمق سنندر
قلن رکعتلرده بسم الله دیب قرآن بشلیه سبحانک اعوذ اقمیه بو اجن دخی اکل اقمق کرک

¹⁷⁸ Kayur: Önem vermek, Zarar vermek.

بری دخی فاتحهء تمام اتدکدن صکره اکلجق آمین دمکدر یاخوذ امام اقیب ددکدن صکره

دخی

بری صغ الین صول النوک اوزرنه قومق در الله اکبر ددکدن صکره دخی ار آدم هر رکعتده قرآن اقمغه بشلمدن الن کوبکی التنده عورت کوکسی التنده بغلغا دخی

بری رکوعه انجک رکوعدن ینه قلجق الله اکبر دمکدر

بری دخی رکوعده اوچکز سبحان ربی العظیم دمکدر

بری دخی رکوعده اکی دزن اکی الیله دوتمقدر برمقنن اچوبن

بری دخی سجديه وارجق وقالجق الله اکبر دمکدر

دخی سجده اوچکز سبحان ربی الاعلی دمکدر نهائیده ایدرکم امام سبحان ربی العظیم

سبحان ربی الاعلی بیش کز دیه اما یلوکز قلان نه قدر جوق ایدرسه ثوابی دخی جوقدر امّا تک تک ایده اوچدن اون بره دکن

بری دخی سجديه انرکن اوّل دزن اندن الن قومقدر بری دخی سجدر اراننده یه تحیاته

اتورجق صول ایغن دشیب اوزرنه اوترب صغ ایغن دکب برمقنن قبلدن یکا یولنمک در اکر

عورتسه صغ ایغن دوشیه صول یان اوزرنه اترب ایغنوک اوچن صغ یانندن طشره جقره

بری دخی رکوعدن قلجق بر کز سبحان ربی الاعلی دیجک قدر دولنمکدر

بری دخی اوّلکی سجده درمق در قلجق سبحان ربی العظیم دیجک قدر دولنن اترب

اکنجی سجديه اندن وارمق در

بری دخی نماز نماز آخرنده اوتورجق التحیاتوک عبده ورسوله دن اشغاسن اقومقدر اندن

صکره رسولدن روایت اولنمش دعالرذن اقمقدر امّا اول اقدغی دعانوک حدی التحیات صلواتندن

ارتوق اولمقدر

سنتلرک یکرمنجسی اولدرکم اوپله ارته نمازلرنده تقدمله بروج ارانندغ سورلردن اوقیه

اخشده لم یکن دن اشغه سورلردن اوقیه اکندویله یتسوده بروجله لم یکن ارانندن اوقیه

بوندن صکره مستحبلرین بلدورلم

مستحب اولدرکم انی اشلامک حق تعالی قتنده سوکلو اوله

12b

اوّل مستحب ارو طور جق سجده ایجک یره بقماق سجده ادجک دز لرینه بقمق رکوع
ادجک ایاغ اوچنه بقمق

برسی التحیات اقورکن اشهد ان لا اله الا الله دیوب صغ النوک شهادت برمغن قلدرمق اما
واقعاتده وخالصده برمغن قلدرممق یکدر دمش زیرا نماز وضع سکون اوزرنه دردمش
بری دخی اسنیاسی کلجک اغزن اچمامقدر اگر کندوی یکمیب استرسه الی ارقسین اغزنه
قومقدر

بری دخی کجی یتدکی قدر اکسرکی منع اتمکدر
بری دخی موذن حی علی الفلاح دیجک درب نماز قلمغا یر قلنمق در

(نماز قلرکن کوکل تکریه یونلمک)

یوندن صکره بلکل کم نمازک فریضه لری وسنتلری وواجبلری وادبلری یرینه کلجک
کشنوک خلق قینده ظاهره نمازی تمام اولور اما بونی دخی بلکل کم حق تعالونک نظری قول
لرنک کوکلنادر پس نماز قلرکن کوکل تکریه یونلمیجک قتی ادبسلرک وکستاخلق اولور شوکه
بکزرکم بر فقیر حقیر بر اولو سلطانه قلوب قلمغا دستور دیلدی اول سلطان اول فقیر اگرجه قلوب
قلمغه لایق دکلدی اما اول سلطان عنایت قلب اول فقیری کندو قلمغه قبول قلدی کلسون بزه قلوب
قلن بکلره واولولره قلسون قتمزه هرنه وقت دلرسه کلسون نه حاجتی وارسه دلسون قبول قلایم
ددی اول سلطان قینه کردی دخی اردن سلطانه دندی ایغن سردی اتردی پس بو کشنوک عیبی
ادبسلرک نیجیدکن بلسک بلکل کم بر کشی الن بغلیب کوزن سجدسی یرنه دکب قرشو طرب
نمازه بشلسا کوکل دنیا اندیشه سنه مشغول اولسه بو ادبسلرکدن یوزبیک دریجه ارتقدر مقربلر
قتنده نتاکم حسن بصری ایتدکم کوکل حق تعالونک اولولوغ فکرنده اولمیب نجه اولرسه نماز قلمق
کشیه عذابی یقینرق ادر ثواب حاصل اولمز

پس کم نماز قلرکن کوکل دنیا اندیشه سنه دوشممک چاره سی بودرکم کشیده دنیا اسبابی
از اوله کمسیله کوکلنده حسد و عداوت ایلمیه زیرا هر کشنوک کم کوکلنده دوار و باغ و ملک
اندیشه سی یوقدر انوک کوکل اکش¹⁷⁹ اندیشلو اولمز پس اگر بر کشی بودنیه تشویشلرونک سبابن
کسمکه دویمسه باری نماز قلمغا بشلیجق نفسن قرقذب اکتلمک کرک دمک کرک کم سکا واجب
اولن بویدی کم دایمه سنی بسلیجی بونجه نعمتدر ورب درلو آفتلردن صقلیجی وهرکون نیجه

¹⁷⁹ Öküş: Çok kaygılı.

صوجلوک کورر عفو ادیجی کرم جوق اولو پادشاه قللغنده حضورله و خشوعله اولمق کرک ایدک اول پادشاه کریم سکا عنایت ادب ایندی کیجه کندز یکریم درت سعندر اون طقوز ساعتن سکا بغشلدی کندو مصلحتوکا سور اما بیش ساعت دخی ضایع ادب انوک کرمنه غره اولمق یرامز پس قچن بویله دیوب همتوک بنوک اوزرنه برکدب نماز قلمغا بشلسک بعض وقت کوکلک دنیا اندیشنه ینلریسه دخی کرو بو نسنهء اکوب حق تعالی حضرتته یوندسن زیرا کشی دنیا اندیشه سن کوکلنه برقمق الندن کلمزیسه باری کوکلن انک اوزرنه برکتمامک اولر پس قچن دنیه اندیشه سی نماز قلمقن کوکلکه دشمسسه کرو تزجک حق تعالی اولولغن فکر اتمک اوزرنه دندورسن اکر قرآن معنسن بلرسک انک فکرنده اولسن اکر بلمزیسک باری حق تعالیک حاضره وناظردهن اوکودن کدرمیاسن پس بر زمان کشی قصدن و همتن بویله قلب اصلاح اتمک اردنجه اولسه حق تعالی نفسن اکه بصی¹⁸⁰ ورر و مطیع ادی ورر بوکز شویله اولورکم کوکلنا حق تعالی سوکسی دشر کوکل اکه یونلمکدن واکه قلوبق اتمکدن لذت وراحت اولر نتاکم دنیا سون لری کوررسن کم درلو زحمتلر جکسلر انجنمز لر بلکه راحت کرر لر ودخی اولولره قلقلر ایدن کشلری کررسن کم نیجه زحمت جکرلر ایغن طوب نجاسی فخر ادرلر مجموع لذتلردن انی خوش کرر لر پس حق تعالیک کرمن اولولغن واکه قلوبق ادن دنیده و آخرتده عزیز اولدغن بلن کوکلندن انوک سوکسن کدرمیاب اول یوجه درکاهه یونلمکدن نجه لذت بولمیه خصوصاً کم نماز قلمق اول اولو پادشاهله مناجات اتمکدر بوکه بکزر نسنلری کتورب جق سیلدکمزدن بودر مقصودکم شاید اشدب قتی کوکلر یومشنه اول اولو پادشاهه یونلر و بزجلین عمرلرن غفلتله کجرب مغبون اولمیلر امام غزالی رحمه الله علیه کتاب اربعینده شویله یزمشدرکم نماز قلمق بر اولو پادشاهه بر فقیر تحفه التمک کبدر پس قچن اول نمزک رکوعن سجودن قیامن قعودن کرکلو اتمسه اول کشنوک الی ایغی کوزی وقلاغی اولمماق کبدر اکر بو ارکان لری یرلو یرنجه اتمسه اول ارکان لرده قرآنی کرکلو اقمسه وکوکل غافل اولسه بو کشنوک کوزی اولب کرممک وقلغی اولب اشممک الی ایاغ اولب دوتمق کبدر اکر نمازک رکوعن سجودن قیامن قعودن وقرآنن کرکلو اتمسه اما کوکل حق تعالیک حضرتته طغرو اولمسه اول کشنوک جانی اولمش کبدر امدی بوندن اکلغل کم بر پادشاه السز ایاقسز کوزسز قلفسز تحفه الدن یه جانسز کوده الدن ارمغان اقلیملری وقولری جق پادشاه اولولمش اغرلمش اوله یقسه کی یرامزلیق ادب مسخره لغامی المش

¹⁸⁰ Bas: Ayak tabanını vücudün veya bacağın ağırlığını verecek biçimde bir yere koymak; çikip gitmek; ayak basmak.

اولا پس بلسک کم بنک کبی تحفه ایلدن اول پادشاهوک خشمه لایق اولا بلکل کم کوکل دنیا اندیشه سنه یئلذب نماز قلن یه خود نجه اولرسه نمازقلن حسن بصری ایتدکنلین حق تعالنگ

13a

عذابنه مستحق اولر بونوک اوزرنه دلالت ادر قرآن آیتلری ودخی پیغامبر حدیثلری جو قدر نتاکم حق تعالی بیردی { **قد افلح المؤمنون الذین هم فی صلوتهم خاشعون** }¹⁸¹ معنسی بودرکیم قرتلدی عذابدن وزحمتلردن شول کشلرکم وشول موعمنلرکم نمازلرنده کوکل لرن حق تعالی حضرتنه یئلتلدر اما حق تعالی حضرتنه دنمکل سببی انی اولولیب قرقمدی قرقدلر ددی ودخی بیوردی کم { **والذین هم علی صلوتهم یحافظون** }¹⁸² یعنی قرتلدی عذابدن شول موعمنلرکم نمازلری اوزرنه دایم اولدلر وکرکلو قلدلر بعضی وقت ترک ادب نجه اولرسه قلمدیلر پس بو آیتدن اکلندکم کشی عذابدن قرتلر اول نمازش کیم کوکل حاضرلغه حق تعالی اولولمچون قلنه وتعجیل اله خلق طعنندن قرتلمغجون قلنمیه کاه قلب کاه ترک اتمیا دخی بیردی کم { **فویل للمصلین الذین هم عن صلوتهم** }¹⁸³ یعنی هلاکک جهنم شول نماز قلنلرکدرکم نمازلرین غفلته قلالر کاه قلب کاه قلمیلر بویله قلنلر ریایله قلمش اولرلر بو آیت اگرچه منافقلر حقنده انمشدر اما لفظ عامدر حکم مخصوص اولمز حکم مانع اولمینجه عموم حکمه انوکجون درکم صاحب کشاف بو آیتی منافقلره تخصیص اتمامشدر رسول حضرت دخی بیرمشدر ((**لیس من صلوتک الا من عقلت**))¹⁸⁴ یعنی نمازکدن سکا ثواب وفایده اولمز الا شول کوکل حضوریه قلدغکدن ثواب حاصل اولور دخی رسول بر عرب کردکم تیز تیز نماز قلم سلام وردکندن صکره ایتدکم طور کرو قل کم نماز قلمدک دیدی اوج کز قلدی اوج کز دخی درست طتمدی کرو قلدردی قرشو ایتدکم ((**قم فصل فانک لم تصل**))¹⁸⁵ یعنی طور کرو قل دیردی پس اول عرب رسول الله قتنه کلدی ایتدی یا رسول الله نجه قلم کم درست اوله نیچون تکرار قلدردکز ددی ایتدی

¹⁸¹ el-Mü'minûn, 23/2,3.

¹⁸² el-Mü'minûn, 23/9.

¹⁸³ el-Mâûn, 107/5,6.

¹⁸⁴ Bu hadis, hadis kitaplarında hadis kitaplarında farklı olarak zikredilmektedir. (حدثنا الشافعي رحمه الله قال) أخبرنا عبد الوهاب بن عبد المجيد الثقفي عن حميد الطويل عن انس بن مالك ان رسول الله رأى جبلا ممدودا بين سارينين فقال له ما هذا (الحبل فقالوا لفلانة تصلي فإذا علبت تعلقت به فقال لا تفعل تصلي ما عقلت فإذا غلبت فلتتم *eş-Şafîi, es-Sünenu'l-Me'sure liş-Şafîi, I, 130.*

¹⁸⁵ Bu hadisın tam metni şöyledir; حدثني محمد بن المثنى حدثنا يحيى بن سعيد عن عبيد الله قال حدثني سعيد بن أبي سعيد عن أبيه عن أبي هريرة ثم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم دخل المسجد فدخل رجل فصلى ثم على رسول الله صلى الله عليه وسلم فرد رسول الله صلى الله عليه وسلم السلام قال ارجع فصل فإنك لم تصل فرجع الرجل فصلى كما كان صلى ثم جاء إلى النبي عليه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم و عليك السلام ثم قال ارجع فصل فإنك لم تصل حتى فعل ذلك ثلاث مرات فقال الرجل والذي بعثك بالحق ما هذا علمني قال إذا قمت إلى الصلاة فكبر ثم اقرأ ما تيسر معك من القرآن ثم اركع حتى تطمئن راكعا ثم ارفع حتى تعتدل قائما ثم اسجد حتى تطمئن ساجدا ثم ارفع حتى تطمئن جالسا ثم اعمل ذلك في صلاتك كلها *Muslim, b. el-Heccac Ebu'l-Hsan el-Kuşeyri en-Nisâburî, Sahihü'l-Müslim, I, 298.*

انوکچون کم کوکلک نمازدن غافلدی حضورله دکلدی ایتدلرکم نندن دیدوکز ایتدکم ((لو خشع قلبه
لخشعت جوارحه))¹⁸⁶ یعنی اکر کوکل قرقرسه حق تعالیه یونلسه اعضالر دخی قرقایدی نجه
اولرسه قلب کوزی سجدهسی یرندن ارتوق یرده اولمیدی دیدی بو بابده آیت وحدیث ومشاخیخ
سزلری اکن جو قدر اما اختصار ایدلم کم انکار کدرمکا اکی طنق تیر اما نصیحت اشدکدن
صکره غافل اوله کم ناکاه شیطانله اویب ایده سن چون کوکل حاضرلغله قلنمین نماز قبول
اولمزش بس خود حاضر ادمزم باری بی فایده نماز قلب نچون زحمت جکم دیه بلکم اندیشک بو
اولسون کم شمیدادکن غافلغله قلدغک نمازه پشیمانی اولب آه ادب زاری قلب اغلیاسن تاکم
تقصیرلغک بلب اقرار اتدوکک سببله حق تعالی دخی ادبسلرکوکی بلمز لکله سهو اتدکلرکی
اولاکم بغشلیه بوندن صکره حق تعالین یردیم اسدکل تا شوپله اتکل کم نمزلرک حضور قبله
قلسین قجن بویله اتسک حق تعالی دخی کوکلکی صلاحیته کتورر عبادتوکده حضور قلب ویرر
نتاکم بیوردی **{والذین جاهدو فینا لنهیدینهم سبلنا}**¹⁸⁷ الآیه سلطان السالکین ابو علی دقاق بو
آیتک معنسنده شوپله بیرمش کم حق تعالی ایدر شولرکم دورشدلر ظاهرلرن اوکر دلر بزه یونتلر
والله بز دخی انلرک باطنلرین اوکرورز یرنه کترب بزه یونلدرز پس حق تعالی جون کم بویله
بیردی سندخی درش کم ظاهرکی حق تعاله قلوغنه یونلت وانوک حضرتندن یردیم دله کم
کوکلکی دخی کندو قلاغنه یونلده زیر بو عبادت بر تحفه کبی درکم پادشاهلره التلرلر دخی انوک
وسیلسی برله حاجت دیلیب عنایت استرلر نتاکم سکا اوکرتدی ایتدی کم **{ایاک نعبد وایاک
نستعین}**¹⁸⁸ یعنی عبادتومز سکه ایدرز وهم سندن بزه یردم استرز پس اکلغل کم بر عبادتله
ایش بتمزیمش اندن عنایت اولمینجه ننتاکم رسول بیرمشدرکیم ((هیج کمسه کندو طاعتله اجمغه
کرمیه ایتدلر یا رسول الله سز دخیم ایتدی بندخی عبادتومله کرمزم مکرکم حق تعالینک فضل
وکرمله کرم دیدی پس ایتدی بلکل کم کشی بیک ییل اخلاصله عبادت قلسه بر کونلک صغلیغی
شکرین یرنه کترمز پس طاعتله اوچمغا کرمکه مستحق اولمز حق تعالی فضل ورحمت قلمینجق
اما حق تعالی وعده قلدی طاعت ادنلری اوچمغه قیارین آخرتده عزیز دوترن دیدی))¹⁸⁹ البته

¹⁸⁶ Bu hadisın metni şöyledir; ولما رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم رجلا يعبث بلحيته في صلاته قال لو خشع قلبه et-Tirmizî, a.g.e. IV, 24.

¹⁸⁷ el-Ankebût, 29/69.

¹⁸⁸ el-Fatiha, 1/4.

¹⁸⁹ Bu Hadisın metni şöyledir: حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهري قال أخبرني أبو عبيد مولى عبد الرحمن بن عوف أن أبا هريرة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ثم لن يدخل أحدا عمله الجنة قالوا ولا أنت يا رسول الله قال لا ولا أنا إلا أن يتغمدني الله فسدوا وقاربوا ولا يتمنين أحدكم الموت إما محسنا فلعله أن يزداد خيرا وأما مسينا فلعله أن يستعذب Buhârî, *Sehihu'l-Buhârî*, I, 263.

فضل و عده سیله اچمغه قیر زیراکم کریمدر و عده سنده مخالفت اتمک محالدر قجن نماز ظاهرده و باطن ده خلق قینده و حق تعالی قینده نیله تمام اولدغن بلسک

بوندن صکره نمازی فاسد ادن نسنلری بلدورلوم

نماز فاسد اولمق اولدرکم نماز بوزیله اکلین قلمق لازم اولا پس بلکل کم نماز ایچنده سویلمک نماز فاسد ادر اگرجه سهویله یاخوژ ایودکن سیلدیسه دخی ودخی کندو اشدجک شکر ادب الحمد لله دمک ققیب سبحان الله دمک یه بر نسنهء عجلیب لا اله الا الله دمک یه صو اجمک یه بیاجک یمک اورج صیاجق دکلوپه اغلمق یه آه اتمک یه اکلیمک اما یونلری اکر کناهن اکب اتسه یه طامو قرقسندن اتسه نمازی فاسد اولمز مصحفه بقب اقمق امام اعظم قینده فاسد ادر ضرورتسز اکسرمک فاسد ادر امام اولسه بغزنه بلغم کلسه اقمغه مانع اولسه انی کدرمکجون اکسرسه فاسد اولمز و نماز قلن کشی

13b

امامدن ایرق کشیه یکلش ایتسه امامک نمازی باطل اولر بلکل کم امام نماز جایز اولجق قدر اقسه دخی اوکنه قرآن کلمسه درمدن رکوعه واره اکر وارمسه اوینلردن بری ایدی ویرسه امام دخی انوک اغزندن الب اقسه بعضلر ایدر اوینوک نمازی فاسد اولر امامک اولمز بعضلر اکسنوک دخی اولمز دیر صحیح دخی بودر اما کرو خلاصده ایدر امام یکلسه ایرق آیته کجسه اوینلردن بری ایدیورسه ایده نوک نمازی فاسد اولر اما امام دخی ایدنوک اغزندن الب اوقسه امامک دخی فاسد اولر اما اکر نماز اجنده نمازه مخالف اش اشلسه بعضلر ایتمش اکی الیله اشلسه نماز فاسد اولر بعضلر ایتمش اوچکز اشلسه فاسد اولر پس نمازده اوج آدم یوریهسه یه اوچکز بر نسنهء اورسه یه اوچکز دولبندن النندن قلدرسه نمازی فاسد اولر بعضلر ایتمش انی کورن جوق صنسه نماز قنر صنمسه نمازی فاسد اولر امام اعظم مذهبنه بو سز یقین در خلاصده ایدر نماز قلن خطه بقسه دخی انی اکلسه امام محمد قینده نمازی فاسد اولر امام ابو اللیث دخی بو مذهبی اختیار ایلدی امام ابو یوسف قینده فاسد اولمز قلن عالمر بونی اختیار قلدی دخی ایدر اکر سنت قلسه اردنجه یسه یه اجسه یه صنتسه یه صتون السه سنت فاسد اولر کرو قلب اندن فریضه بشلیه اکر بر لقمه یسه یه بر یوادم صو یودسه فاسد اولمز اردنجه بو مسئله مشکل در دمش حاشیه سنده مشکل ادکی بودر کم اول سنت فاسد اولدوغنه روایت یوقدر دمش اما ابو حنیفه دن شوپله روایت واردر دمش کم بر کشی اغزنه بر پاره شکر قیسه دخی نمازه درسه دخی اول شکر اریسه

بوغازندن اشغا كجسه دخى طدين طيسه نمازى فاسد اولمز اما اغزن اجسه يغمر كرسه انى
بودسه نمازى فاسد اولور دمش

(مسئله) بوندن صكره صف اراسنده يول اولسه خلق كججك اكر كيك لكى بر قاكلى
كججك قدر اولسه جماعتوك نمازى روا اولمز اما امامه اوينلر صفى ايراقدن طتسلر صفله امام
ارالغنده يول اولسه روا اولور اكر جماعتله امام ارالغنده ديوار اولسه شول قدر يوكسك اولساكم
جماعت بقب امام كرمسه جماعت نمازى فاسد اولور مكرم اول ديوارده قيو اولاكم بعضسنه بقب
امامك حالن بله الحاصل امامه اوين امامك حالن بلكم كرك امام كرمكله يه موذن اوازن
اشتمكله تاكم نمازى روا اولور اكر بلمسه روا اولمز خلاصده بيله دمشدر

دخى بلكم نمازى مكروه ادنلرى بلدورلم

بلكم كم قفتان يكن صقميب قلمق وسجديه انركن طونون دوشرمك قفتانيله يه كودسنده بر
نسنيله اوينمق وبرمغن چتلقمق يه صاجن دكمك¹⁹⁰ يه اورمك يه بركنه يه دولبنده يه تقياسنه
نسنه صقمق يه چوره بقمق شيله كم بوين دنه اكر كوكمسى دونسه فاسد اولر دخى نمازده الن
بوكرنه قوماق يه سجديه انجك يردن طاش يه دكن كدرمك اكر اجكز كدرسه نمازى فاسد اولر
دخى اغزن اچب اسنمك واكى اوكچسى اوزرينه اوترمق سجديه وارچق قولرين يره دوشمك
وتشهده وارچق بغدش قرمق عذرسز منية المصلديه ايدر دولبندونوك برزن سرقدب اكاكى التندن
المق اوچن باشنه بورومك شول قدرم بورنوك چوره يانى كرونميه مكروهدر¹⁹¹ امام محرابه
كرسه شول قدرم جماعت بقب كرمسه يه امام يوكسك يره جماعت دوكلى اشغده طرسه يه امام
اشغده جماعت دكل يوكسك ده طرسه مكروه در اكر امامله بر قاج كشى بيله طورسه مكروه
دكلدر امام ابو حنيفه ايدر اكر اول يرک يوكسك لكى بر ارشوندن اكسسسه مكروه دكلدر اكر بر
كشى اول صفنده ير واركن ارده درسه مكروهدر خلاصده ايدر رمضانديئى غيرى وقتنده وتر
نمازن جماعتله قلمق مكروهدر صاحب قدورى ايدر مكروه دكلدر زيرا جماعتله نافله قلمق شول
وقت مكروه اولر كم برى برن قغرب¹⁹² قلمغا اتفاق ادلر دير¹⁹³ صدر الشهيد ايدر بكلمدين يه
قامت كترمدين بر مسجد بجاغنده قلمق مكروه دكلدر شمس حلواى ايتمش امامدن ايرى اكى كشى

¹⁹⁰ Dökmek: aşağı indirmek; salmak, bırakmak.

¹⁹¹ S. Kâşğeri, a.g.e. s. 57.

¹⁹² Kığır: Çağırmaq; davet etmek, seslenmek.

¹⁹³ Kudurî'de Ramazan ayından başka zamanda Vitri cemaatle kılmak mekruhtür" ifadesi geçmektedir. bk. el-Kudurî, Ebu'l-Hasan el-Bağdadî, *Kudûrî*, Yayınlanmamış eser. İSAM, ktp, D. No: 122447, Tasnif Nu: 297.11, KUD.M, s. 24.

اولسه مکروه دکل اکر اوج یه درت کشی صحیح بودرکم مکروهدر اکر اوکنده یه یانلرنده یا دپسی اوزرنده جانلو جانور صورتی اولسه مکروه در اکر ایاغی التنده دوشنمش دوشکده اولساکم اوزرنه سجده اتمسه یا اوجق صورت اولساکم بقب کرونمسه یا باشی کسوک اولسه مکروه اولمز اکر شول صدرلرده قدقلری یوجه یصدقلمده یه کیدکی قفتاننده صورت اولسه نمازی مکروه اولر باشی اجغکن یا کشلک کیجکن جقرب ایش اشلیجک یه اوه کلب اترجق کیدکی طنن دولبندن کیب صرنب قلمق مکروهدر زیرا نمازی خورلمش واغرلماش اولر مکرکم تواضع کسترکمجون قله دخی نمزده کوکه بقمق وسجده دولبندن صیرب النن یره دقندرمق مکروهدر خلاصده ایدر قچن بر کشی مسجده اماملق اتسه دخی دکلی اوینلر عورتلر اولسه نمازی مکروه اولمز مسجندن طشره ده مکروهدر مکرکم اول اوین عورتلرده قومی اولاکم امام انی کابین¹⁹⁴ قیب المق روا اولمیه دخی ایدر بعض فتواده ایتمش کم حمامده نماز قلمق مکروه دکل امام سرخسی ایدر مکروه در دیر بعضلر

14a

ایدر مکروه اولدغی خلق بیقندغی صو دوکلدکندن در پس مکروه لکی اندن اوترو اولجق اروجه یرده قلمق روا اوله مکروه اولمیا وبعضلر ایدر حمام شیطان اوی اولدغجون مکروه در دیر پس نیرسند کرکسه قلمق مکروه اوله اما نافله لرده قرآن هر رکعتده برابر اوقمق کرک اولکی رکعتده چوقرق اوترسه مکروه اولمز اکنجده قرآن اوج قصه آیت قدر اوقسه جایزدر اما قینده ایدر اول رکعتده بر سوری صکرغ رکعتده انوک اوزرندکی سوری اوقمق مکروهدر نافله مکروه دکل فاتحن صکره برسور سورنوک اورتسندن اشغسن اوقسه بعضلر قینده مکروهدر بر رکعتده بر سوره وبر رکعتده بر سوره دخی اقسه اکر اولکی سوریله اکنجی سوره ارسنده اکی سوره اولسه نماز مکروه اولر اکر اوج سوره ادلسه مکروه اولمز بعضلر ایدر کم اکی سوره دخی مکروه اولمز بعضلر ایدر اول اتلدغی سوره ایترلیء اوقدغی سوره آیتلرندن اوزن اولسه مکروه اولمز پس بو اختلاف بلسک بلکل کم اراسن کسمیب اولشدریء اوقمق یکدر اکی رکعتده اکی سورنوک اول لرن یه آخرلرن یه خود اکسند بر سورنوک آخرین اوقسه مکروهدر اکی رکعتده دخی بر سوره اقسه اکثر علما قینده مکروه در بعضلر قینده مکروه دکل صحیح بودرکم مکروه دکلدرا اما یکرک اولدرکم هر رکعتده بر سوره اقیه بر رکعتده اقدوغ قرآنوک یه سورنوک اراسنده نسنه قسا مکروه در اما اونتسه یه بلمسه مکروه دکل امام قرآن ایورکن اقسه صحیح

¹⁹⁴ Kâbin: Nikah;damadın geline verdiği ağırlık.

بودرکم قرآن اقمش اولمز نمازی دخی روا اولمز امامه اوپان قرآن اقسه بعضلر ایدر امام اخفایله اقسه مکروه اولمز وبر رکعتده بر قاج سوره مکروه اولمز زیرا رسولدن شوپله روایت اولمشدرکم طقر قسه سوری بر رکعتده اقمش و ابو حنیفدن شپله روایت اولمشدرکم اکی سوره اقمق بر رکعتده سورم دمش ودخی صودکسی کلمشکن نماز قلمق وقرکن کزن یومق یه اوکنده اوپرلر یه کلاجی¹⁹⁵ ادرلرسه کم نماز قلنه تشویش اولمیه مکروه اولمز ودخی اوکنده تتور یه اوجق ینمق یه التون کمش اولمق نمازی مکروه ادر اکر اوکنده قندیل یه جراق ینسه مکروه اولمز امام نمازده کمسه ارشماکجون اوزتمق حرامدر بعضلر کفردر دمشلر بعضلر بر بللو کشجون یه جماعت چوغالمجون اوزتسه مکروه اولمز دمشلر خلاصده ایدر نمازین صکره یرنده قبلیه قرشو اوترمق مکروهدر رسول حضرت بوکا بدعتدر ددی¹⁹⁶ امام دلساکم ارته نمازین صکره کون طوغنجیدکن اوتره دعادن صکره جماعتدن یکه دنه اوتوره قرآنه ذکره مشغول اوله ودخی دستورسز بر کشنوک سورلمش یه اکلمش یرنده نماز قلمق مکروهدر مکرکم ارالرنده دوستلیق اوله بللو بلاکم اول قدرجه نسنایچون انجمنز ودخی کون طغرکن یه بتارکن بر سکو¹⁹⁷ بویی مقدارنجه یه چاق¹⁹⁸ اورته یرده یکن قضا قلمق روا دکل قلان نماز مکروهدر اما کون بتارکن اول کونوک اکندو نمازین قلمق روادر مکروه دکل ودخی بلکل کم ارته وقتی کردکن واکندو نمازین قلدقن صکره قضادن وسجدهء تلاوتدن وجنازه نمازین ارتوق نماز قلمق مکروهدر ودخی جمعه کون خطبه اقتورکن وپیرام نمازین یا اخشم نمازین اوکدین نافله قلمق مکروهدر تحفه ده بویله تفصیل ادر اما بو وقتلرده قضایه قلمش واجب اولمش نماز وجنازه نمازین قلمق مکروه دکلدن نافلهء کندز درت رکعت بر سلامله قلمق مکروه دکل بوندن ارتوق بر سلامله قلمق مکروهدر امام ابو حنیفه قینده کیجده کندوزده درت رکعت بر سلاملا قلمق یکدر مکروه اولن نمازی کرو قلمق یکدر

بوندن صکره انی بلدورلم کم قرآن اقیجق نجه یا کلیجق نمازی فاسد اولر ونجه یا کلیجق

مکروه اولرکم بون بلمک کرکلودر

¹⁹⁵ Keleci: Söz, laf, lakırdı, konuşma.

¹⁹⁶ Bu konuda Peygamber (a.s.v.)'in kibleye karşı oturduğuna dir hadis bulunmaktadır. (وقد سلم النبي في) Buhari, Babu'l-Kible, I, 165. (رکعتی الظهر وأقبل علی الناس بوجهه ثم أتم ما بقي

¹⁹⁷ Sünü: Kargı, süngü, mızrak.

¹⁹⁸ Çak: Tamam, tastamam, tam orta.

زیرا قرآن اقین نمازده اکش یاکلور اول قرآن اقمغه متعلق بر قاج مسئله بلدورلم قجن قرآن اقین بر ارادن اقرکن بر ایرق یره کجسه اکر بر آیت قدری اقمدیسه دنب اولکی ترتبجه اقمق کرک بعضلر ایدر دنب اولندن اقمق کرک زیرا انس نمازده اقرکن بر سوردن بر سوریه کچردی رسول اکا ایتدی بشلدوغک سورده تمام اتمینجه بر سوریه دخی کچمه دیدی امام قرآنی قتی اقیجق یرده فاتحه اکل اقسا فاتحه دن صکره اقیاجغن قتی اقیه فاتحهء دندرب قتی اقمیه اول رکعتده بر سورده اقسه اکنج رکعتده یاکلسه انک اوزرندکی سورده دن برقج لفظ اقدقن صکره اکساکم مکروهدر اول سورده قیا اشغا یانندگی سورده اقیبا بعضلر ایدر بشلدوغی سورده اقیه ترک اتمیه بر کشنوک دشی اغرسا اغزنده نسنه دتسه اغریسن منع اتمکیچون چقرب اقمغا کجی یتسه اخر وقته دکن کویه اکر اغریسی کتمسه اقیمدن دخی قلسه جایزدر اکر بر کشی نمازه بشلسه اعوذ اقدقن صکره اوکنه کلساکم سبحانک اقیمدی دنب سبحانک اقمیه زیرا اقیجق وقت کجدی اکر قرآن بشلسا دخی اکساکم سبحانک اعوذ بسم الله دمدی دنب انلری اقمیه بونلرک ترک اله سجدهء سهو لازم اولمز سوریه بشلسه دخی فاتحه اقدمی اقمدم بلمسه سورده اقیبا انجق فاتحه اقیبا بعضلر قتنده سورده قیا فاتحه اقیبا هر رکعتده اولنده بسمله اقیب اندن فاتحه اقمق سوکلودر امام اعظم دن صحیح روایت

14b

بویله در قینده بویله دمش اما ایرق کتابلرده بسملهء اول رکعتده اقمق کرک دیر انجق امام اعظم قینده

ودخی نمازده فاتحه اقمق واجبدر بر قصه سورده یه اوج آیت اقمق واجبدر اما فاتحه واجبلغی قوتلودر تاحدی کم فاتحه اقمینجه نمازی کرو قلمق واجب در دمشلردر امام محمد قینده نمازده ارو طرمق جوق اکلنمک یکرکدر رکعتلری چوق قلب رکوعی سجودی جوق اتمکدن دیدرر رسولدن شوپله روایت اولمشدرکم ((امام اولن نماز اوزتمق کرک زیرا اوینلرده خسته وضعیف قوجلر یه قیدولر اولرلر نمازی اوزدجق اوشنب انجنورلر ایروق جماعته کلمزلر جماعت دخی ازالر اما باشنه قلیجق ندکلو کرکسه اوزاتسون قرآنی ورکوعده کی وسجوددکی تسبیحلری نه قدر کرکسه جوق ایتسون))¹⁹⁹ قرآنی براربر اقمق اعتبار لفظلرینه در آیتلره دکل مثلا حدید سبح اله اذا وقعت اوقسه اکی رکعتده برابر اقمش اولر اگرجه اذا وقعت طقسن یدی

¹⁹⁹ وحدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا المغيرة وهو بن عبد الرحمن الحزامي عن أبي الزناد عن الأعرج عن Bu hadisin metni şöyledir; أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثم إذا أم أحدكم الناس فليخفف فإن فيهم الصغير والكبير والضعيف والمريض فإذا صلى مثلًا حدید سبح اله اذا وقعت اوقسه اکی رکعتده برابر اقمش اولر اگرجه اذا وقعت طقسن یدی . Muslim, *Sehîhu'l-Muslim*, I, 341.

آیتدر وحید سبج یکر طقز آیتدر زیر سبج آیتلری اوزوندر اذا وقعت آیتلری قسادر لفظلری برابردر اما ارته نمازنده اول رکعته اوزون اقمق سنندر بر کشی دلسز اولسه یه قرآن بلمسه بعضلر ایدر دلن طوطغن دپرده تاکم صورته اقر کبی اوله بعضلر ایدر دپرتکم دخی لازم دکل بعضلر ایدر دلسز اکر قرآن حرفلری مخرجن برسه دلن دپرده بلمزسه دپرتمیة نمازده یه نمازدن طشرده قرآن اقسه ترتیبه اقمق یکرکرداردن ثوابی جوق آیتلر اقمقن اولدن بو ارابه دکن یزدغمز قنیدندر اما خلاصده ایدر برکشی قرآن اقمق دلسه ادب بودرکم طنلرنوک ایوسن کیه دولبندن ارتنب قبلیه دنه مصحفه بقماغجون ابدست اله اندن اقیه²⁰⁰ اما اکر دوشکنده اقمق دلسه یترکن ایقلرن دوشرب اقیه قرآن اقمق واکر نمک یکدر نافله نماز قلمقدن اما نمازده اقیاجق قدر اوکرنودکن صکره قلنن اوکرنمکن فقه اوکرنمک یکرکدر بر کشی فقه مطالعه ادرکن یه یزرکن بر کشی انک قتنده قرآن اقسه مطالعه ایدن یا یزن دکلمسه کناهی قرآناقین ازرنه در اما اکر مسجده برز خلق یتمش اولسه بر کشی آشکاره قرآن اقسه انلر درب دکلمسه کنه قرآن اقین اوزرنه در بر کشی اشن اشلرکن قرآن اقسه اکر اش کوکلن اقمقدن ارمزسه اقیه ارمزسه اقمیه نمازدن صکره طرب هر کشی حاجتمندجون بر فاتحه اقوک دمک مکروهدر زیرا جوق کشی دیجک جماعته اقر کلور حمامده قتی قت قرآن اقمق مکروهدر مصحف یستتمق مکروهدر مکرکم سفرده اوله صقلمغجون یستنه

بوندن صکره قرآن لحن اقیجق نیجه اولجق فاسد اولر انی بلدورلم

بلکل کم کشی قرآن لحن اقدوغ بش درلودر

بررسی اولدرکم بر حرف یه کلمه یا آیت بر ایرق حرف یه کلمه یه آیت یه دخی ارتوق

اقیه

بری دخی اولدرکم اوکدین اقیجق حرف یه کلمه یا آیت صکره اقیه

بری دخی اولدرکم چکمیاجک یرده چکا یه تشدید سز اقیه یه تشدید سزی تشدیدلو اوقیه

بری دخی اولدرکم اولشدرجی کسه کساجعی اولشدره

بشنجسی اعرابن یه حرفلرک مخرجن یکلش اقیه پس قجن بعضسن بعضی یرینه اقیه یه

لفظندن ارتورسه یه اکستسه یه اعرابن یکلش اقسه اکر ارتوردغ حرف یه کلمه قرآنده وارپسه

معنی تغییر اولمزسه دکلی علما قینده نمازی فاسد اولمز اکر قرآن ده یوغسه ابو یوسف قینده فاسد

²⁰⁰ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 57.

اولر ابو حنیفیله محمد قینده فاسد اولمز اکر معنی تغییر اولمدیسه اکر قرآنده اولسه معنی تغییر اولسه دکلی اماملر قینده فاسد اولر قجن اقدوغ قرآن ده اولسه امام ابو یوسف قینده نمازی فاسد اولمز اکرجه معنی تغییر اولرسه دخی قلن اماملر قینده معنی تغییر اولجق فاسد اولر اکرجه اقدوغ قرآنده اولرسه دخی بو سزلری صاحب خلاصه صدر الشهدی دن روایت اتمشدر²⁰¹ اما بعض علما قینده قرآن نیجه اولرسه یکلسه نمازی فاسد اولر بعضلر ایدر یا کلب اقدغ قرآنسه فاسد اولمز بلکل کم صدر الشهدی سوزی اوزره ان المسلمین یرینه ان المسلمون اقسه نمازی باطل اولمز دکل اماملر قینده زیرا معنی تغییر اولمز هم مسلمون لفظ قرآنده واردر اکر قوامون یرینه قیامین اقسه یه توابین یرینه تیابین اقسه ابو یوسف قینده نمازی روا اولمز زیرا قیامین تیابین قرآنده یوقدر ابو حنیفیله محمد قینده روا اولر زیرا معنی تغییر اولمز اکرجه قرآنده یوغسه اکر بر آیت یرنه ایرق اقسه اکر اولکی آیتده وقف ادب اتدیسه یه اونندیسه نمازی فاسد اولمز مثلاً {ان الانسان لفی خسر الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات} {ان الابرار لفی نعیم} {²⁰³ دسه نمازی فاسد اولمز اکر طرمدین اولشدرسه معنسی تغییر اولجق نمازی فاسد اولر شنوک کب کم {ووجه یومئذ علیها غبرة ترهقها قتره} {²⁰⁴ اولئک هم المؤمنون دیه نمازی فاسد اولر خلاصده ایدر قرآن اقرکن حرف ارترسه یدخله دیجک یرده یدخلهم دسه رادوه دیجک یرده رادوه دسه یه بر کلمنوک حرفن بر کلمیه دخی اولشدرسه شنوک کبی کم ایاک نعبد یرنه کنعبد دسه اکر قرآن معنسی ایرقسرسه نمازی فاسد اولر²⁰⁵ ایرقسرزه فاسد اولمز اکر ارترسه مثلاً ایتهسه و فیهما فاکهة و نخل و تفاح و رمان²⁰⁶ دسه ابو یوسف قتنده نمازی فاسد اولر زیرا تفاح قرآن ده یقدر ابو حنیفیله محمد قینده فاسد اولمز زیرا معنی تغییر اولمز اکر بر کلمهء

15a

بر کلمدن اوکدن اقسه اکر معنی ایرقترسه نمازی فاسد اولر شنوک کب کم عیناً یشرب یرینه یشرب عیناً اقسه اکر معنی ایرقسرزه فاسد اولمز شنوک کبی کم لهم فیها زفیر و شهیق یرینه شهیق و زفیر دسه اکر جکجک یرده جکمه قرآن معنسی ایرقسرزه نمازی فاسد اولر شنوک کب کم دعاء و نداء یرینه دعاء و نداء اقیه اما صکره ایتمش کم صحیح بودر کم جکجک یرده چکممک برله فاسد اولمز نتاکم تشدید ترک اتسه فاسد اولمز اکرجه معنی ایرقیرسه دخی دمش

²⁰¹ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 57.

²⁰² el-Asr, 103/2,3.

²⁰³ el-İnfîtâr, 82/13.

²⁰⁴ Abese, 80/41.

²⁰⁵ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 57.

²⁰⁶ er-Rahmân, 55/68.

امدی معنی ایرقیجق کرک نماز فاسد اولیدی شمدی فاسد اولمدغی دفع حرججون اوله زیرا دکمه کشی مدلری تشدیدلری صقلیمز اما اکر بر حرف بر حرف دن اوکدین اوقسه معنی ایرقسرسه نمازی فاسد اولر ایرقسمرسه فاسد اولمز ایرقسدوغی کعصف یرینه کعسف اقمق کبی اکر درمیجق یرده طررسه که اکر معنی جوق ایرقسرسه نمازی فاسد اولر جوق دکلسه فاسد اولمز جوق ایرقسدغی شنوک کب کم شهد الله انه لا اله دیه طره اندن صکره الا هو والملائکة واولوا العلم دیه اکر مبتدا ایله خبر اورتسنده یه صفتله موصوف اورتسنده درسه نماز فاسد اولمز لیکن خطا اقمش اولر اما اکر اعراب یکلسه قرآن معنسی جوق ایرقسرسه نمازی فاسد اولر جوق اولمز یسه نمازی فاسد اولمز جوق ایرقسدغی شنوک کب کم لا ترفعوا اصواتکم یرینه اصواتکم دیه اکر بر حرفوک مخرجن یکلسه اکر ایتدکلیله ایدجک مخرجی یقین دکلسه صادله طا مخرج کب برن بریسی یرینه اقسه نماز فاسد اولور شنوک کب کم صالحات یرنه صالحات دیدی اکر یقنسه صاد مخرج کییی بری برسی یرینه اقسه علمانوک جوغ قینده فاسد اولمز بوندن صکره لیغیظ یرینه لیغیض یا لیغیز اقسه فاسد اولمز دمش غیر المغضوب یرنه غیر المغضوب اقسه فاسد اولر دمش فی تضلیل یرینه فی تذلیل اقسه فاسد اولمز تضلیل اقسه فاسد اولر دمش ونحفد یرنه ونحفظ اقسه کرک فاسد اولمیه دمش ولا اله غیرک یرنه خیرک اقسه فاسد اولدغنده علما اختلاف اتدلر دمش

(فصل) بوندن صکره شول حرفلرکم مخرجلری بری برنه یقندر برقاج صورتلر کترمش ایتمش بعضسن بعض یرینه اقسه نماز فاسد اولمز دمش شنوک کبی کم مسطور یرنه مستور اقسه معنی تغییر اولر کرک فاسد اولیدی نتاکم بر یرده دخی صدور یرینه صدور اقسه نماز فاسد اولر دمش پس بلکل کم بو روایتلر مضبوط دکلدر پس اول دیدکمز قاعدیه اعتبار اتمک یکدر بو مجموع تفسیر اولن صورتلرده معنی تغییر اولرسه امام ابو حنیفه و امام محمد قینده نمازی فاسد اولر امام ابو یوسف قینده یکلب اقدوغ لفظلر قرآن ده واریسا نمازی فاسد اولمز اگرجه معنی تغییر اولرسه دخی ابو یوسف مذهبی عوامه وسعتدر امام ابو حنیفیه امام محمد مذهبین اختیار ورعایت اتمک یکرکدر پس بو یکلش اقیجق نماز فاسد اولن وفاسد اولمین یرلرک صورتلری جوغدی اما بز اختصار اتدک زیرا یکلجق نماز فاسد اولدیغن اولمدیغن بلمک قرآنوک معنسن بلمکه موقوفدر اکر قرآنوک معنسن بلورکشی اولرسه یکلجق نماز فاسد اولدیغن بلور کرو قلور اکر معنسن بلمزسه یرامز نماز باطل اولر اکر قرآنده یکلسه دخی نمازی فاسد اولدی صنسه اکلین قلسه عمل باطل اولر اکر فاسد اولمش اولسه کرو قلسه واقعه معنی تغییر اولب نمازی

فاسد اولمامش اولسه نمازی قلمامش اولر کناہکار اولر پس واجبرکم هر کشی نمازده اقیجق قرآنی کی ازبر اده روان قله مخرجلرین مدرن تشدیدلرن طورجق وجکجک یرلرن کی صقلیه واکر بلمزسه صوره بیله تاکم نمازده خطادن صقنه واکر بر کشینک دلی قرآن اقمغه یاقشمسه شیله اولساکم نه قدر جهد اتسه دلی یقشمغه چاره اولمسه معذور اولر لحن اقرسه دخی روا اولر اما اکر شوپله اولساکم دورشمسه اکر نمک اردنجه اولمسه نجه کرکسه اقسه نماز قلسه شوپله کم معنی تغییر اوله روا اولمز پس جهد ادب نمازده اقیجق قدر قرآن وتحیات وقنوت وتسیحلی و ذکرلری اوکر نمک کرک تاکم کرکلو اوقیه نمازن فاسد اتمیه بلکم نمازن شرطلرین ورکنلرن دخی اوکر نمک کرک اکر اوکر نمک یکلش قلسه نمازی روا اولمز بلمامک عذر اولمز زیرا کشی مسلمانلق ایچنده اولجق البته دین مصلحتنه کرکلو اولن نسنلری اوکر نمک واجبر عالملر نه قدر ایراق یرده اولسه لر وارب صوب اوکر نمک کرکدر یقینده دانشمند یغدی اوکر نمک دمک عذر اولمز اما بعض علما دمش کم شول نسنه کم ضرورت دیندندر یعنی اسلام انسر تمام اولمز نماز زکوة اورج حکم لری کبی وکفردن وطاعت یوین یرامز صفتلردن صقنمق کبی بونلری مسلمان اولن اوکر نمک کرک زیرا فرضدر واکر اوکر نمزسه طاعتن دایم بلمدن فاسد ادرسه اول طاعتله بورج اودنمز فرض اشمینه نجه عذاب ادرلرسه اکه دخی ایله عذاب ادرلر اما اول اوکر نمکدی انجه مسئله لردن اولسه انی دکمه آدم بلمسه بلمامک معذور اولر

بوندن صکره سجده سهوی بلدورلم

بلکل کم کشی نمازنوک واجبن اونذب ترک اتسه یرندن ایرسه سجده سهو لازم اولر اتسه کرک تاکم نمازی تمام اوله اما اول واجبی قصدله ترک اتسه یا یرندن ایرسه سجده سهو لازم اولمز

15b

اوت نمازی ناقص اولر پس سجده سهو اولدرکم کشی اکی یاننه سلام ویردکن صکره اکی سجده اده اندن اوتره التحیاتی کرو اوقیه آخرنه دکن برنجلر قینده بر یانه سلام وردکن صکره اتمک یکدر اکر امام اولرسه زیرا اکی یاننه سلام وردکن صکره ادرسه شاید جماعتدن کمسه طوره کیده یه نماز فاسد ادجک ایش اشلیه خلاصة الفتاوه ایدر سجده سهوین صکرغی تشهده اوترمق فرض دکدر اوترمسه دخی نمازی رواد²⁰⁷ پس قجن بر کشی قرآن اقمقن

²⁰⁷ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 82.

رکوع اتسه یه اوج سجده اتسه سجده سهو واجب اولر قجن فرضک اوجنج رکعتده فاتحن ارتوق قرآن اقسه بر اوزون آیت قدری سجده سهو لازم اولر خلاصده ایدر فاتحه اقسه اردنجه بر سوره اقسه کرو اندب بر فاتحه دخی اقسه نسنه لازم اولمز²⁰⁸ هم مقدمه شرحنده ایدر نماز قلن کشی نمازک ایجندکی فرضلردن بریسن اونتسه صکره اکسه اکر اودمکا یرارسه اودییه صکره کرو سجده سهو اده اکر اودمکا یرامزسه نماز باطل اولر کرو قلمق کرک²⁰⁹ مثلا بر رکعتده قرآن اقوماغ اونتسه اکر سجديه انمدین اکرسه اقیه اندن سجديه واره صکره سجده سهو اده اکر سجديه واردقن صکره اکرسه سجده سجدهن قلب قرآن اقمق اولمز پس اودمکا یرامدی باطل اولدی واکر رکوعی انتسه اکنجی سجدهن اوکدن اکرسه طوره رکوع اده اندن اکی کز سجده اده زیرا اولکی سجده کرو اتمک کرک صکره سجده سهو اده اکر اکنجی سجدهن صکره اکرسه رکوع کرو اتمک اولمز نمازی فاسد اولر قجن اولکی تشهده عبده ورسوله دن صکره اکلنسه اوجنجی رکعتده طرمغی کجکدرسه سجده سهو اده اکر اکل اقیجق یرده قتی اقسه بر اوزن آیت قدری سجده سهو اده خلاصده ایدر ندکلو قصه اقسه سجده سهو اتمک کرک اکر اولکی تشهده اترمغی اندب اوجنجی رکعتده طرسه دزلری طغرلدیسه اوترمییه زیرا اولکی تشهده اوترمق واجبدر اوجنج رکعتده طرمق فرضدر طرمغه یقین اولجق اوترسه واجب یرینه کترماکجون فرض ترک اتمش اولور یرنجلر انوکجون درمغه یقین اولدقن صکره اوترسه نمازی باطل اولر درلر اکر درمغه قصد اتسه دزلری یرندن قلمسه اوتره سجده سهو اتمیه بعضلر ایدرکم ایده اما تشهده اترمدن طردقن صکره سجده سهو اتمک کرک اکر اکنجی تشهده اترمغی اوندب بشنجی رکعتده طرسه اکر سجده اتمدن اکرسه دونه تشهده اوتره سجده سهو اده اکر بشنجی رکعتک سجده سندن صکره اکسه سجدهن قلغه تشهده اوتره سلام ویره اما قلدوغ نمازی نافله اولر بر رکعت دخی قتمق کرک زیره بشنجیه قصدیه بشلدی اکر بر رکعت دخی قتب الت رکعت ادرسه دخی یکدر اما فرضی کرو قلمق کرکدر اکر اکنجی تشهده اتردقن صکره یکلب تشهده بشنجیه قلمسه اکر سجده اتمدن اکرسه دونه تشهده اوتره سلام ویره سجده سهو اده زیرا سلام واجبیدی یرنده اتمدی اکر بشنجی رکعتک سجده سندن صکره اکسه بر رکعت دخی قته التی رکعت اولور تشهده اوتوره سلام ویره دردی فرض اکسی نافله اولر قجن کم طرجق یرده اترسه اترجق یرده طرسه یه فرضک الک اکی رکعتده فاتحه یه فاتحه دن صکره سوره اونتسه یه فاتحه تکرار اقسه یه اول

²⁰⁸ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 83b.

²⁰⁹ Abû'l-Leys es-Semerkindî'nin "*Mukaddimetu's-Salat*" adlı eserinde, yakarıda beyan edilen lafız farklı geçmektedir. Yani "secde-i Sehiv yapması gerekir" lafız geçmemektedir. Abû'l-Leys es-Semerkindî, *Mukaddimet's-Salât*, vr. 78b. Bayezid Devlet Ktp, Bayezid, Nu: 2002.

سوره اندن فاتحه اوقسه سجدهء سهو اده اکر ارو طرورکن التحيّات اقسه يه اولکی تشهده عبده ورسوله دن کجسه سجدهء سهو اده منية المصلیده ایدر ابی حنیفدن بویله روایتدرکم بر حرف قدری ورسوله دن کجسه سجدهء سهو اده²¹⁰ اما ایرق کتابلرده صلوات قدری اثرمینجه سجدهء سهو واجب اولمز در

اگر قنوت انتسه رکوعده اکسه صحیح بودرکم طرب قنوت اقمیه نماز تمام اده صکره سجدهء سهو اده اکر رکوعدن قلقدقن صکره اکسه قنوت اقمق کرک دخی سجديه انب صکره سجدهء سهو اتسه کرک اکر رکوعده یکن فاتحه يه سوره اقمده اکسه طوره اقیه بعضلر قینده اول رکوع کنه اده دیر بعضلر قینده اتمیه نمازن تمام لیب سجدهء سهو اده اکر رکوعده يه سجدهء دیکن یکلسه رکوع يه سجدهء قدری طرسه فکر اتسه اونندوغن اکماغجون سجدهء سهو اده اکر بر رکعتدن صکره امامه اویسه دخی امام سجدهء سهو اتسه اکر امامک سهوی اول رکعتده یسه کم اوین ایرشمدی اویانه نسنه لازم اولمز اکر اودغی رکعتده یسه اکه دخی لازم اولر سجدهء اکر امامله سجدهء اتمسه نماز آخرنده اده اکر کندو دخی سهو اتسه اول باشنه قلدغی رکعتده اکی سجون بر سجدهء یتر خلاصده ایدر لاحق سجدهء سهونده امامه اویمیه²¹¹ اما مسبوق اویه لاحق اولدرکم امامه اولدن بله اویه يه ابدستی صنّب کیرو المغه کیده اول کلب امامه اوینجه بر رکعت یا دخی ارتوق قلدغندن صکره اویه پس مسبوق امامه اویا سجدهء سهونده امامله سلام ورمیه اکر نمازی تمام اولدغن بلب امامله سلام ویررسه نمازی فاسد اولر کرو قله اکر بلمیب سلام ویررسه فاسد اولمز تماملدقن صکره سجدهء سهو اده دیر اما شرح طحاویده ایتمش مسبوق اکر امامدن اوکدن يه صکره سلام وردیسه نمازی فاسد اولمز اکر بلا وردیسه اولور اما قجن کم امام سلام ورسه دخی سجدهء سهو واردوغن صکره بلسه مسبوق دخی طرب نمازن اودمکا بشلمش اولسه اکر مسبوق قلدغی نمازده

16a

سجديه وارمدیسه ذنب اترب امامه اویه سجدهء سهوی بله ایدب اندن طرب نمازن قلمق کرک اکر سجدهء اتمش اولسه مسبوق اول قلدوغ نمازی قیب امامه اویماق کرکدر اکر اویرسه نمازی فاسد اولر بل که مسبوق نمازن تماملیه اندن سجدهء سهون ایده اما کتاب الصلوة (خلاصة) ایتمش اکر امامه اویمیب نمازن تماملرسه دخی نمازی فاسد اولر دمش اکر مسبوق قلن نمازن قلمغه طردقن صکره امام اکسه کم نماز سجدهء لرنندن بریسن اونتمش دخی انی اودمکجون سجدهء

²¹⁰ Kâşğeri, a.g.e. s. 69.

²¹¹ Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 82b.

اتسه مسبوق اگر قلدغی نمازده سجده اتمدیسسه اترب سجده اتمکده امامه اوپسه کرک اگر سجده اتمدیسسه قلدغی نمازن قیب امامه اوممق کرک زیرا قیب امامه اوپارسه نمازی فاسد اولر اگر اویمیب نمازن تمام لرسه دخی فاسد اولر اما سجديه وارمدن امامه اویمیق نمازی فاسد اولدغی انوکجون درکم امامله قلمق واجب اولدغی یرده باشنه قلدی سجديه وارقدن صکره اویقق نمازی فاسد اولدغی انوکجون درکم باشنه قلمق اولمشکن قیب امامه اویدغیجوندر خلاصدغی سز تمام اولدی بلکل کم اگر فاتحه سورسن تمام اقدمن ایرق سوره اقمغه بشلسه اگر فاتحنک جوغن اقمدیسسه سجدهء سهو اده اگر جغن اقمدیسسه نسنه لازم اولمز مجمع شرحنده فاتحهء واجب دکل اما تحیات اقمغه انتسه سجدهء سهو اتمک کرکدر خلاصده ایدر اگر رکوعده یه سجدهء یه تشهده اوترمشکن قرآن اقسه سجدهء سهو کرک²¹² اما مجمع شرحنده ایدر اگر التحیات ارو طررکن یه رکوعده یه سجدهء یکن اقسه سجدهء سهو لازم اولمز اما کرو خلاصده ایدر اگر تشهده اترجق تحیات اقسه دخی قرآن اقسه سجدهء سهو لازم اولمز

قجن نمازک فرضلرن وواجبلرن وسنتلرن ومستحبلرین وفاسد ومکروه ادنلرن بلدکسه و نمازی نیجه قلمق کرک بلدکسه دخی ککز²¹³ اولماغجون نماز نجه قلمق کرک ایدوکن بلدکسه ترتبجه نیجه کرک انی دخی بلدورلم

بلکل کم اول نمازی قلمغه نیت اتمک کرکدر نیت اتمکده قلدوغی قنقی نمازدغن دلیلله دمک سوکلودر حق تعلی حضرتنده بعض علما دلیلله دمک بدعتدر دیر مکرکم دلیلله دمینیجه کوکلن دلنددرمیه اما اگر قلدغی سنت ایسه نیت اتم نماز قلمغه دخی درسه یتر اگر وتریسسه نیت اتم وتر نمازن قلمغا دیه اگر فرضسه نیت اتم اشبو ارته نمازده دیه قج رکعتدغن دمزسه دخی روادر اگر جنازه نمازن قلسه ایده نیت اتم نماز قلمغا تکریجون ودعا اتمکا اشبو اولویجون دیه اندن صکره قجن نمازی تمام لسک سلام ورمدن طرب بر نماز دخی قلسک نیت قلب الک قلدرب الله اکبر دمدن روادر کرکسه فرض تمامله نافلیه نیت ایت کرکسه نافلهء تمامله فرضه نیت ات کرکسه وقت نمازن تمامله قضایه نیت ات زیرا نمازده الن قلدرب الله اکبر دمک بزم قتموزده شرط در شافعی قتنده رکن در دمدن درست دکلدر بر نماز تماملیب الین قلدرب الله اکبر دمدن ایرق نماز قلمق روا دکل در نیت اتمکدن صکره اکی الن باشی برابرنه السه باش برمقلرن قولغی یمشغونک التنده قیه برمقلرن اچه الله اکبر دیه الین السه کوبکی التنده بغلیه صغ الن صول الی

²¹² Abdurreşid el-Buhârî, a.g.e. vr. 84a.

²¹³ Gengez: Kolay

اوزرنه قيه صغ النوك بش برمغن صول بلكى التنده بغليا قلان برمقنر صول بلكى اوزرنه اوزده الله اكبر ددكن صكره اكى الن سرپميه تاكم وارب اكدن يكا اوزميه اردنن يكا كچميه عورت الن اموزنه التب الله اكبر ديه الن كو كسى برابرنه بغليه اما اللرن يكي ايچنه قيه يه اليه دستوانه كب نسنه كيه اللرى كرنميه اكر كورنرسه نمازى روا اولمز وايقنر كسترميه ابو حنيفنك بر سوزنجه اياغ كرونسه نمازى روا اولمز الين بغلقدن صكره سبحانك اقيه اندن اعوذ اقيه اكر امامه اويمشسه اپسم²¹⁴ طوره نسنه اقميه اكر كندو امامسه يا باشنه قلو ريسه بسم الله ديه اندن فاتحه اندن قرآن اقيه اما بو اوجن اكل اقيه قلن ركعتلرده بسم الله تمام ديه اندن فاتحه وقرآن اقيه اندن ركوعه وره اكى الين اكى دزى اوزرنه قيه برمقنر اچه ركوعده شولقدر اكله كم ارقسى دبذ اوله ارقسنه برجنق صقسلسر طوره باشن ارقسنه برابر طوته نه اشغا نه يقارو طوته دخى اوجكز سبحان ربى العظيم ديه دخى ركوعدن قلغه امامسه سمع الله لمن حمد ديه جماعتسه ربنا لك الحمد ديه باشنه قلو رسه اكسن دخى بييله ديه ركوعدن قلقجق كى طغرو طوره اندن الله اكبر ديه سجديه انركن اول دزن قيه اندن الن باشى برابرنه يره قيه برمقنر اچميه قول لرن يره دوشميه بل كم شويله قولده يقارو قلدوره كم چتوك²¹⁵ كجه دقنميه قرنن دخى يقارو قلدوره اويلوغى اوزرنه دوشميه الن بورنن يره دكوره اما دوليندن ياخود اسكوفن²¹⁶ كدرمدن سجده ادرسا كه النى ير قتيلغن طيميه نماز روا اولمز مكروه اولر اكر قالك دشك يه نخال كيبى نسنه اوزرنه سجده اتساكم ايچنده يوك يه قالك بينوق اوله الن قنقجه اشغا كده نماز روا اولمز سجده اوجكز سبحان ربى الاعلى ديه اياغى برمقنر قبلدن يكه يونلده اندن الله اكبر ديين قلغه اوتره برز كرو سجديه واره اول اندكنلين عورت دخى ار كيبى اده اما قوللرن يره دوشميه وقرنن اويلوغنه دكه يقارو قلدريميه بو سجده باشى قلقجق الله اكبر ديب اكى الن قلديره اندن دزن قلدوره وطينمدن طروكله قلن دخى بو رسه تمام اده اما اول ركعتدن ارتوق سبحانك اعوذ اقميه

16b

بسم الله وفاتحه وسوره اقرلر اكنجى ركعتى قلب تشهده اتورجق صول اياغن دوشيه اوزرنه اوتره صغ اياغن دكه اكى الن اكى ايلغى اوزرنه قيه برمقنر اوزده التحيات عبده ورسوله يه دكن اقيه اما هر نمازك آخر تشهده كركسه اكى ركعت كركسه درت ركعت نماز قلسون تحياتوك صلواتن دخى بله اقيه اردنجه رسولدن اشدلمش دعالردن دخى اقيه اما اقدوغى

²¹⁴ Epsem: Sessiz, dilsiz, suskun.

²¹⁵ Çetük: Eskiden mest üzerine giyilen sarı pabuç.

²¹⁶ Üsküf: Yarısı arkaya sarkan uzun bır sarı.

دعا صلواتدن اوزون اولمیه اشغه دعا بابنده بلدوروز تحیاتی و صلواتی و دعایی نجه اقمق کرکرد
 اما عورتلر تشهده اتورجق صول یانی اوزرنه اوتره اکی ایغن صغ یانندن جقره ودخی سلام
 ویرمکه امامسه هر یاننه سلام ویرجک حاضر اولن جماعته وفرشتهلره نیت اده اکر امامه
 ایمشسه صغ یاننه سلام ویرجک امامه بله نیت اده اکر صول یاننده ایسه کرو ایله ایده اکر یلوکز
 قلسه اکی یاننده غی فرشتهلره نیت اده

(فصل) بوندن صکره بلکل کم امام اولن فاتحه اوقدقدن صکره اوج آیت یه بیش آیت قرآن
 اقیه اکر جماعته خسته وضعیف قوجه واریسه یه ایشه ایور کبی کمسه واریسه رکوعده
 وسجوده تسبیح اوجرکزدن ارتوق دیمیه اکر یلوکز قلسه نقدر جوق دلرسه اقیه اما تسبیح لری
 تک تک ایده اون بره دکن زیادسی یه اون اوج یه اون بیشه دکن فرضک اکی اولکی رکعتنداً
 ارتغنده فاتحدن ارتوق نسنه اقمیه قلان نمازلرده فاتحدن صکره البته قرآن اقمق واجبدر وسنتلری
 اوده قلب اندن وارب فریضه لری امامله قلمق یکرکردر تا حدی ایدب دررلرکم اخشم نمازنوک
 فرضن امامله قلب وارب سنتن اوده قلمق یکرکردر اکر مانع اولب اوده قلمیم دمزه اما باشنه قلن
 دلرسه قرآن قت قتی اقسون دلرسه اکل ارته نمازنوک فرضنده واخلشامده ویتسو فرضنوک اکی
 اول رکعتنده قرآن آشکاره اقمق کرکردر جمعه و بییرام نمازنده و تراویحه کم رمضانده در وترده
 وجماعته قلنن رجب وبرات و قدر نمازلرنده قرآن آشکاره اقمق کرکردر قلن نمازلرده اکل اکل
 اقمق کرکردر

فصل امام وجماعت و مسجد حکملرن بلدرلم

خلاصده ایدر امام جماعت برله نماز قلمق رسولک اولو وکرککلو سنتدر جماعته قلمق
 ثوابی یکرمدیدی کز باشنه قلمق قدری در پس ترک اده انوک ثواب ناقص اولور قینده ایدر
 جماعته قلمق فرض کفایه در طحاوی وکرخی قینده بعض فقها و صحابی قینده که داود بن
 اصفهانی و احمد بن حنبل در فرض عیندر اماملق ایدن قرآن کی درست اقمق کرک و جمیع
 احکاملرن بلمک کرک و زاهد و اولو کجی کناهلردن صقنمق کرک اکر اکی کشی حاضر اولسه
 قنقسینک زهدی و مسلمانلغی ارتغسه اول قلمق یکردر واکر بونده دخی برابریره قنقسی کم
 یشلویسه اول قله انده دخی برابریره قنقسینک یوز خلق کوکجکسه اول قله انده برابریره قنقسن
 کم جماعت دلرسه اول قله ودخی قولک وکززک و زنادن طغمشوک و فاسقوک و اهل بدعتوک
 و کمخه کینک و قلغنه کپه کچورنوک و سقلن یولدنوک اماملغی مکروهدر اکی کمسه مسلمانلقده

و عملده برابر اولسه بریسی قرآنی یکرک اقسه جماعت انی قیه اول برن امام ادنسه پرامزلق اتمش اولرلر بر امام جماعتنه بن سزه بر آی نمازی ابدست سز قلیویردم دیسه اکر یلانجیسه سز نه اینمیلر قت دکب ادبیلر زاهد کشیسه یه ایدرسکم طونمه ارسز بلشمش بلمدم دسه نمازلرن دندورلر قرآن بلمز کشی دلسوزه اویمق روا دکل عکس درستدر قضایه قلمش نمازده اماملق روا دکل اما مقیم وقت نمازنده مسافره اویمق روادر مسافر سلام وردکدن صکره مقیم طره تمام اده دخی ارو طررکن قنن اتورنه ابدستلو تیمملویه اویمق روادر امام محمد قینده روا دکل اوپله قضاسن قنن جمعه نمازن قلنه ودنکی اوپله نمازن قنن بکونکی اوپله نمازی قلنه اویمق روا دکل در بر کشی ایتسه اکی رکعت نماز نذر اولسون دسه بر کشی دخی ایله دسه بربرنه اوپسلر روادر بر کشی ایتسه اکی رکعت نماز بکا نذر اولسون دسه بر کشی ایتسه والله اکی رکعت نماز قلم دسه اند اجن نذر ادنه اویمق روادر نذر ادن اند اجنه اویمق روا دکل در اکسی دخی اند اجسه بری برنه ایق روادر تطوع قلنه اویدگی کبی اما اکسی دخی تطوعه بشلسلر دخی کرو بوزسلر بری برینه اویمق روا دکل بر قوم تطوع قلمقده امامه اوپسالر دخی کرو بوزسلر انی اودمکده امامه یه بعضی بعضسنه اوپسه روادر لاحق لاحقه مسبوق مسبوقه امامتلق اتمک روا دکل قان الدرب قولن بغلمش کشی قان الدریمینه امامتلق اتمک روا دکلدنر اما اکر ششله دیو قرقمزسه درستدر هر یرده کم امامک اماملغی روا اولمیه اماملق اده کندو نماز روا اولر امام محمد قینده کندنک دخ روا اولمز بر کشی طام اوستنده طرسه امامه اوپسه امامک حالن دخی بلسه روا دکل اکرجه طام مسجده اولشمشسه دخی برکو دکنده طرسه امامه اوپسه صغه قرشب درستدر اکر صغه قرشب درمزه درست دکلدنر قجن جماعته ایرشمزسه اونده عورتنه وخدمتکارلرنه قلی ورسه یه عاقل وبالغ اوغلنوجولرنه قلی ورسه جماعت ثوابن بلر اما بو عذر اولمدن قلمق مکروهدر بر کشی باشنه نماز قلسه فاتحه اقدقندن صکره کلسه برکو اکه اوپسه فاتحهء اکلدین آشکاره اقیه که تا امام سلام وردکندن صکره طرب ارشمذکی نماز کرو قلمق کرکیدکن اکلپه قنیده ایدر امامه

17a

اویمش کشی شکی اولسا که امام اوج رکعتی یوخسه درت رکعتی یه اکی یه اوج رکعتی قلدی بلمسه کوپسه جماعت دکسهء اتررسه طررسه نمازی روادر اما اکی کشی امامه اوپسه امام نمازک بعضسن قلدقندن صکره برسی قج رکعتده ارشدکن بلسه بری بلمسه دخی یلدشنی کزتسه اول نهجه قلسه یه قج رکعت قلسه اولدخی ایله قلسه نمازی روا اولمز

(مسئله) بلکه کم مؤذن اوازن اشدن کشی مسجده کلب جماعتله قلسه کرک جماعتله قلمزسه شافعی قتنده نماز جایز اولمز بزم قتمزده نمازنوک فضیلتی اولمز ناقص اولر ودخی مسجده کلجک صفوک قنقی یانی ازیسه اول یاننه طوره اکر برابرسه امامک صغ یاننه دوره ودخی جماعت بردن ارتق اولسه ایغی امام ایاغندن کرو کرکدر جماعت اولب باشلری امام باشندن الرو کچرسه دخی روادراما بلکه کم ایق الرو الب کرو اولمقده اعتبار انجوکدر اکر بالدیبری امام بالدرندن الریسه نماز روا اولمز خلاصه خلاصه سزی تمام اولدی قینده ایدر قجن کم قتی یغمر وقتی صوق وقتی قرکولق اولسه جماعته مسجده وارمغه عذر اولر هرکم بو عذرسز جماعتی ترک اده طانقلغی کچمز تعزیز اورمق واجبدر قمشدر سویلیب نصیحت اتمزسه کناهکار اولرلر ودخی کندو محلسی مسجدن ترک ادب ایرق مسجده وارمیه مکر اول مسجد امامنوک تقواسی ارتوق اولدوغجون اما اول مسجده امام وعظ ونصیحت ایتسه انده وارمق یکرکدر اکی درلو ثواب حاصل اولمغجون ودخی بر کشی کیجه کندز فقه اقمغه مشغول اولسه جماعتله نماز قلمغا کلمسه انک طنقلغی کچمز بعضلر ایدر کاه کلب کاه کلمسه طانقلغی رواد بر امام کم رکوعده سجوده دولنمیه تیز تیز قله انی قیب ایرق امامه اویمق یکدر امام قنوت اقوماغ انتسه رکوعه وارسه جماعت بله رکوع اتمسه قنوت اوقسه کرو جماعت رکوعه وارسه اندن اوپسه جماعت نماز فاسد اولر زیرا جماعت اتدکی فرضدر امام اتدکی نافله در فرض نافلیه ایدرمق روا دکلدر بر کشی کلسه اوک صفده بر بولمسه ارده صفده کمسه اولمسه کویه بر آدم کلنجه اکر امام رکوعه یقین اولسه آدم کلمسا بر کوی صفداً چکا یاننه کتره یالکز طرمیه بعضی علما ایدر یالکز درر زیرا بزم زمانمزده خلایقوک اکثری بلمز چکجک نمازدن چقر در ودخی اول صفده بر اولسه ارد صفدن یرب الرو کجک رواد صفله امام اراسی کول اولسه بیوک لکی ودرکلکی شولقدر اولسا کم مردار نسنه دشب ان مردار اتمسه یه اراق اولسه ایمق جایز دکلدر ابو یوسف قتنده ابو حنیفدن دخی بیله روایت اولمشدر اما امام محمد قینده جماعتوک نمازی رواد مکر شول قدر اولو ارمق اولاکم اوق کمجکلر یوریه ودخی صحیح بو درکم امام عورتلر اماملغه نیت اتمسه عورتلر نماز جایز اولمز عورتلر حاضر دکلکن اماملقرینه نیت اتسه صکره عورتلر کلسلر اوپسلر بعضلر ایدر نمازلری جایز دکلدر ودخی امام کندنوک ابدست سز ادکن صکره بلسه ممکن اولدغی قدر کشیه دیه بعضلر ایدر دمک لازم دکل زیرا یکلبل قلدی یکلمق عفو اولبدر بر کشی یتسو فرضن باشنه قلسه رمضانده تراویح جماعتله قلمق جایز دکلدر تراویح امامله قلمسه وتیری امامله قلسه رواد بعضی اماملر ایدر یتسو فرضن امامله قلمسلر تراویح وتیری امامله

قلمق روا دکل بعضلر ایدر تراویحک بعضسن امامله قلسه وتری دخی امامله قلمق جایزدر بعضلر ایدر جایز دکل ودخی بر کشی یتسو فرضن قلمدن مسجده کرسه کرسکم امام تراویح قله درر فرض قله اندن امامه اویه تراویحک قلنن اودیه بعضلر ایدر اودمیه زیرا جماعتسز تراویح درست دکلدن بر کشی تشهده اتررکن ایسه امام سلام وردکدن صکره اوینسه تحیاتک قلنن دخی اقیه اندن سلام ویره مسجد طام اوستنده نماز قلمق مکروهدر بر کشی تراویح قلرلر صندی امامه اویدی کردکه وترمش امام سلام ویردکندن صکره بر رکعت دخی قله درت رکعت اوله اکر قلمزسه دخی نسنه لازم اولمز

اما عورتلر جماعت اولب بر برنه اماملق اتمک مکروهدر اکر مکروهکن جماعت اولرلرسه اماملری ارتلریده طره کنج عورت ار آدم جماعتنه کرمک مکروهدر اما قری عورت اویله یه اکنده نمازیه اویرسه روادر اما عورتلر ارد صفده درمق کرک ارنلره قرشمق کرک اکر ار آدم یننه طرسه ار ادمک نمازی روا اولمز اکرجه کندو خصم یا اری دخی اولرسه قجن بر عورت ارنلر اراسنه اکی یانندگی ویر اردنده طرنلرک نمازی روا اولمز اکر اکی عورت بری بری یاننه طرسه ار ادم صفنده اکی یانلرنده اکثر کشنوک نمازلری فاسد اولر اکر اردلرنده دخی وارسه هر صفدن برر یانندگی قدر کشلرک نمازلری فاسد اولر کرو قلمق کرک اما بونلرک نمازلری فاسد اولدغنونک یدی شرط وار اکر بری اکسک اولرسه اول ار ادملرک نمازلری جایز اولر اول اوله دورن عورته ار ادم امرنمش اوله اکرجه کجوجک قزجغز اولرساکم امرنملر نماز فاسد اولمز اکر قری اولساکم اکه امرنملر نمازی فاسد ادر زیرا کنج اکن امرنورلردی اکنجی عورت اوصولو اوله دیویسه ار ادملرک نمازی فاسد اولمز اوکنجی اول عورت قلدگی نماز ار ادم قلدگی نماز اوله یعنی قلدقلری نمازده ایدقلری امام بر اوله پس عورت باشنه قلسه ار دخی باشنه قلسه بری بری یاننه درسار ار ادمک نماز جایز اولر یه خود بر رکعتده

17b

ارشمش اولسلر عورت طرسه اول ایرشمدکی نماز قلسه امام سلام ویردکندن صکره ار دخی بیله اتسه عورت یاننده طررکن نمازی فاسد اولمز زیرا قلدقلری نمازده امامه اویمش اولملرلر اما لاحق اولسه بو صورتده ارک نمازی فاسد اولر زیرا ایدقلرنده امامه اویمش کبی اولرلر انوکجون درکم اول ایدقلرنده قرآن اقمزدر دنجی قلدقلری نماز رکوعلو سجودلو نماز کرک اکر جنازه نمازیسه ار ادمک نماز روادر بشنجی اکسی دخی بر یرده کرک اکر عورت اشغه ار یقارو طرسه اول یرک یوکسکلکی ار بوینجه اولسه نماز روا اولور عورتله بر یرده

طورممش اولر التتجی اورتلرنده نسنه اولمیه اکر ارالرنده بر ایره قشنجه نسنه اولسه ارک نمازی فاسد اولمز یدنجیء اولدرکم امام اول عورتک اماملغنه نیت اتمش کرک اکر اتمامش اسه عورتلرک نمازی جایز اولمز ار ادملرک جایز اولور اما بلکل کم بر کشی امامه اویمشکن بر عورت دخی یاننه طرسه ار ادم الیله اشارت اتسه کرو طر دیو عورت کتمسه اول صفده ار وارب طورجق ایرق یر اولمسه عورتوک نماز جایز اولمز ار ادمک نماز جایز اولر

(مسئله) بوندن صکره بلکل کم بر کشی فرض نماز قلمغا بشلسه دخی مؤذن قامت

کترسه اکر دخی سجديه وارممشسه اول نماز قویه واره امامه اوپه زیرا امامله قلمغک ثوابی یکرم یدی کز باشنه قلمق ثوابندن ارتوقدر اکر سجديه واردقندن صکره کترسلر قلدغی فرض درت رکعت اولمازیسه انی قیه امامه اوپه اول قلدغی اکی رکعت نافله اوله اکر قله دردی نمازک اوج رکعتندن صکره قامت کترسلر نمازن تمام اده اندن صکره نافله نیتنه امامه اوپه اما قلو دردی اکنو نمازیسه اول نماز قویه امامه اوپه اکر اوج رکعتن دخ قلدیسه زیرا اکنو نمازن قلدقندن صکره نافله قلمق مکروهدر اکر بر کشی سنت قلرکن قامت کترسلر اکی رکعت قله صکره امامه اوپه اکر اوده سنت قلمدین مسجده کرسه کرساکم امام فرض قلر اکر امام قلدغی ایرته فرضیسه کره اکر کندو سنت قلنجه امام نماز تاملرسه سنت قیه امامه اوپه اکر قلدغی اوپله فرضیسه سنت قیه امامه اوپه نماز دن صکره قدی سنتی اودیبه کرکسه اوکدن قدی سنت قلسون کرک فرضدن صکرغی سنت قلسون اکی دخی جایزدر اکر امامه ایرشسه قلو دردی اکنویله یتسو فرضیسه سنت قیه اودمیه امامه اوپه اکر امام رکوعدیکن ارشسه امام قلقمندن اوپسه اول اکی رکعت ایرشمش اولر اول رکعتی اودمیه اما برزجوک الن بغلیب درب اندن رکوعه وارمق کرک بر کشی اند اجسه اوپله نمازن جماعتله قلمغا اول نمازک آخر رکعتنه ایرشسه اند یرنه کلمز اما جماعت ثوابن بلر امامه اوپن رکوعه یه سجديه امامدن اوکدین اتسه نمازی مکروه اولر اما امام رکوعه وارمندن کرو قلفسه نمازی باطل اولر کیرو قلمق کرکدر خلاصده ایدر بر قاج نسنلر واردرکم امام اول نسنهء اشلیجک جماعت دخی اشلمک کرک وبرقاج نسنلر وارکم امام اشلرسه دخی جماعت اشلمک کرک اول نسنه کم امام اشلیجک جماعت دخی اشلمک کرک بودرکم امام قنوت اقمیجق جماعت دخی اقمیه امام بیرام نمازنده تکبیرلر کترمسه جماعتدخی کترمیه امام اولکی تشهده اوترمسه جماعتدخی اترمیه امام سجده آیتن اقسه سجده اتمسه جماعتدخی اتمیه امام سجدهء اتمسه جماعتدخی اتمیه ودخی اول نسنلر که امام ایدجک جماعت اتمک کرک اولدرکم امام بیرام تکبیرلرن ارتوق اتسه شول قدرکم هیچ بر مذهبه اول قدر تکبیر درست اولمیه جماعت

اتمیه و آخر تشهده اترمه جماعت اتره امام اترمیب اول رکعتده سجديه وارسه جماعت نماز جایز اولمز و برقاج نسنلر دخ وارکم امام انی اتمیجک جماعت اتمک کرک نماز اولنده امام الین قلدرمه الله اکبر دیرکن جماعت قلديره سبحانک اقمسه یا فاتحن صکره سوره اقمسه جماعت اقیه ابو یوسف قتنده محمد قینده اقمز امام نماز اجندکی تکبیرلری یه رکوعلردکی وسجودلردکی تسبیحلری یه التحیاتی اقمسه جماعت اقیه امام کجی بیرام کونلرنده فرضلردن صکره ایندکلری تکبیرلری ایتمسه جماعت ایده امام سجدهء سهو وارسانسه سجده اتسه جماعت اتمیه اکر صکردن اویمش اولسه بله اتسه صکره امامه سجدهء سهو لازم دکلدکن بلسه مشهور بدرکم اول صکردن اوین مسبو قدر نمازی فاسد اولر کیرو قله ودخی بلکل کم ابو حفص کبیر و صدر الشهدید ایدرلر فاسد اولمز

بندن صکره مسجد حکملرن بلدورلم

مسجد طامنده صو دکمک یه نماز قلمق یه جماع اتمک مکروهدر هر کشی کرکردکم اونده سنت وناقله قلجق یر ایلیا اما اول اراجق مسجد حکمنده اولمز امام ابو اللیث ایدر جنازه نمازن قلماغجون دوزلن یر دخی مسجد حکمنده در اما صحیح بودرکه دکولدر شمدکی زمانده مسجد قیوسن یمق مکروه دکلدر مسجد اجنده بر حجره یمق خالی وحصیر قوماغجون جایزدر اکر جماعت کلمسه مؤذن بکلیب قامت کترب یلوکزجه قله فچن یر مسجده کرسک که انده بکلمز لر نماز قلمغجون نماز قلمیب جقب شویله کتمک مکروهدر مسجده فغرب تکرکم وحصیر التته سمکرمک مکروه در و مسجد اجنده اوینه یول اتمیه اکر ضرورتدن ادرسه کنده برکز تحیت المسجد قله زیره هر کجکده قلسه حرج اولر ایاغ بالجغن²¹⁷ مسجد

18a

دیوارنه یاخود درکنه سلمک مکروهدر اما مسجده اترب قرآن و کتاب یزمق واغنجوقلر اکرتمک مکروه دکلدر اکر اوجرت المزیسه اوکرتدوکچون والا مکروه در مکر هو اس اوله یه مقام ضرورت اوله مسجده اوتره

فصل

برقج مسئله بلدورلم کم نماز قلنه جوق واقع اولر

²¹⁷ Balcık: Koyu; yapışkan, çamur.

مجمع شرحنده ایدر بر کشی ابدست المَش اولسه صکره شبیهه وارساکم عجب ابدستم
صندیم یه صنمدیم دیسه بللو بلمسه صنمش اولمز زیره صندوق بللو بلمدی اکر ابدستدن صکره
شبه بلنسه بعض عضون یودیم یومدیم بلمسه اوّل شبه لندکی اولسه اول شبه لندکی عضون یویه
اکر برقاج شبه لندکی واریسه یومیا زیره یوئمدغن بللو بلمدی
اکر شبه لنسه کم بر وقت نماز قلدیم بلمسه اکر نماز وقت اجنده شبه لنسه اودیه اکر
صکره شبه لندیسه اودامیه نماز قلرکن قج رکعت نماز قلدغن بلمسه اکر اوّل شبه لندکسه اکلین قله
اکر برقج کز شبه لندکی وارسه شبه اتدکی کعتدن ازن دوته انک اوزرنه تمام اده مثلاً شبهلنسه بر
رکعتی قلدی یا اکی رکعتی قلدی بللو بلمسه بر رکعت قلمش طوته بر دخی قله تشهده اوتره
طوره بر دخی قله کرو تشهده اوتره زیرا احتمال وارکم بو اوج دیو قلدوغ دردنجی اوله دردنجده
اترمق واجبدر اندن بر رکعت دخی قله کرو تشهده اوتره سلام ویره سجدهء سهو اده
اکر شبهلنساکم اکی رکعتی قلدی یه اوج رکعتی قلدی بلمسه اکی قلمش طوته تشهده
اوتره زیرا شایدکم دردنجی اوله اندن صکره بر دخی قله کرو تشهده اتره سلام ویره سجدهء سهو
اده الحاصل قنقسی کم بر احتمالجه آخر اولمغه یریه تشهده اوتره
اکر ایرته نمازن قلرکن بر رکعتی قلدی یه اکی رکعتی قلدی بلمسه بر رکعت طوته
اول رکعتی تمام اده تشهده اوتره زیره شایدکم اکنجی اوله اندن بر رکعت دخی قله تشهده اوتره
سلام ویره سجدهء سهو اده اکر ایرته نمازنده ارو طررکن شبهلنسه اکی رکعتی قلدی یه اوج
بلمسه اول بوزدگی رکعتی تمامیه اوتره تحیات اقیه سلام ویرمدن طره اول بوزدگی رکعتی تمام
اده اندن صکره اتره سلام ویره زیره شایدکم بوزدگی اوجنجی اولا قیب اترمق واجب اوله شاید
کم اکنجی اوله تماملق واجب اوله اکر تشهده شبهلنسه بلمسه اکی رکعتی قلدی اتردی یه اوج
نماز فاسد اولر اکلین قله اکر شبهلنسه وکوکل بر یکا دولنسه انوک اوزرنه تمام اده سجدهء سهو
لازم دکل

(قضایه قلمش نماز)

بلکل کم بر کشی قضایه قلمش نمازن اکرکم وقت نمازن قلمق جایز دکل اکر قضاسن
اوندب قلب و وقت نمازن قلسه شیله اولساکم قضای قلنجه وقت نمازی قضایه قلسه وقت نمازن
قلمق جایزدر اما بوندن صکره کرو ترتبنجه قلمق کرک اوّل قضا قلب اندن وقت نمازن قلسه
کرک اما قضایه قلمش نماز بیش وقتدن کجب التیه ایرشسه ارسندگی ترتیب بوزلر قضای اکرکن
وقت نمازن قلمق جایز اولر اما اکر ترتیب بوزلمدن قضای اکرکن وقت نمازن قلسه نمازی فاسد

اولر بیش وقت قلنجیه دکن اکر الت وقت نمازن قلسه اول فاسد نماز لر کرو صحیح اولر ابو جعفر مذهبنده اکر ایرته نمازی قضایه قلسه سنتله بله اویلدن اوکدن اودسه سنتی دخی بله اودیله قلن نماز سننتری قضایه قلسه اودنمز اما وتره قضایه قلسه اودمک کرکدر اکر قضایه قلان بیش وقتدن کچمشسه ترتبجه اودمک کرک مثلا اول ارته نمازن اندن اوپله نمازن اودیله اکر اول اوپله واندن ایرته نمازن اودرسه جایز دکل اما اکر قضایه قلمش نمازن بیش وقتدن کجسه ترتیب بوزلر نجه کرکسه قلسون کرک اول ارته نمازن قلسون کرک اوپله نمازن قلسون ودخی بعض علما ایتمش قضا قلمش اولین آخرین بلدرمک کرک هر وقتوک در مثلا قضایه قلمش جوق ارته نماز لری قلسه نیت اتم قضایه قلمش ارته نماز لرنوک اولین قلمغه دیه یا آخرین قلمغه دیه قلن وقتلری قضا سن قلمش دخی بو دزنه نیت اده

(نمازن حکمتی)

بلکل کم حق تعالی حضرتتنده نماز دن اولو وسوکلو عبادت یوقدر الا ایمان کترمک جمیع عبادت لری اصلدر ایماندن صکره اولو عبادت نماز قلمقدر انوکجون درکم شافعی درت وقت کاهل لک ادب قلمیا الدر بیورر وبر سزونجه کافر اولر زیرا بر کشی مسلمان اولجق حق تعالینک برلکنه واولولغنه اعتقاد اتمک کرکدر اناناب اعتقاد اتمک کمسه بلمز زیرا آدم اوغلننک کوکلن دکن تکرری انجق پس تکرر نوک برلکنه ورسولک حق پیغامبردغنه اعتقادی واردوغی بیرقارن اشلیمک در وهم رسول دخی قلمک دیو تاکیدله اصمردلی تا حدی کم ((هر کشی بر وقت نمازی قصدله ترک اتسه کافر اولر دیدی))²¹⁸ پس هرکم بونلری اشدب بلب کاهل لک ادب قلمسه حقیقتده حکم ادرزکه تکرری تعالینک برلکنه واولولغنه اعتقادی یوقدر کافر در اکرجه دلله دخی اقرار اتسه وبر وجهله کافر اولمزدر اما درت وقت نماز قلمینک حدی الدرمدکر نتاکم زنا دن اما بزم قنومزده که حنفیلرز الدرمدک یوقدر زیرا که بللو بلنمز اول نمازی قلمدغی اعتقادسزلغندغ زیرا احتمال وارکم اعتقاد وایمان ضعیف لغندن یه شیطان مکرندن اوله پس درت وقت نمازی قلمیجق دکب زندانه قییمق کرک توبه قلب نماز قلمغه عهد ادنجه دیرز نماز اولو عبادت اولدغیجون بر کشی کرسلرکم جماعتله

18b

نماز قلم حکم ادرلر اسلامنه اکرچه ایمان کتردکن اشمدرلرسه دخی

²¹⁸ عن بریده عن النبی صلی الله علیه وسلم قال : « بکروا بالصلاة فی یوم الغیم ، فإنه من ترک الصلاة فقد کفر » . İbn Hibban, Ebû Hâtım Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî, *Sahih İbn Hibbân*, II, 37.

و بر کشی خسته اولسه ارو طرمغه کجی یتمسه یتمدکی اولدرکم ارو طورجق کزی قراره
 یه دزلری دتریه شولقدر زحمت اوله کم حضور قلمیه ودخی بعضلر ایتمشلردرکم ارو طررکن
 قلیجق خستلغی ارترسه اوتره قله رکوعجون باشن برز اکه سجده یجون یزون یره قیه اکر سجديه
 وارمزه سجده اتمکجون باشن رکوعه اکدکندن برز اشغه اکه اکر اتررکن قلمغه کجی یتمزه
 یتورکن قله ارقسی اوزرنه یته ایقلرن قبلدین یکا ایلیا رکوعجون باشن برز اکه سجده یجون برز
 دخی اشغرق اکه اکر باشندن یکا بر تخته پارسی یه یصدق کبی نسنه اولسا قلدره باشن اوزرنه
 سجده اتسه جایزدر اکر باشن اکب دکرمکا کج یتمزه وصیت اده نقدر نمازی قلدیسه بو قدر
 نمازم قلبدرر اکر الرسم انکجون فدییه ویرک اودک دیه فدییه اولدرکم بر یخسوله بر وقت
 نمازجون بیش یوز یکریم بغدای ویرلر یه بهاسن ویره لر اکر ضایع اولرسه کندو کرو اودییه
 نماز اولو عبادت اولدغیجون درکم صیرولغله²¹⁹ کم باشن دپردیمیه ساقط اولمز بعضلر ایدر باشن
 دپرتمز اولسه برکن بر کجه دن ارتغن اودمک واجب اولمز دمشلر بوکه قیاس اتمشلرکم بر کشی
 دلورسه برکون برکجه نمازن اودر عقل کلجک ارتوق اغنسه اودمز بر کشنک اکی الی کسک
 اولسه ابدست الدورجق کمسناسی اولمسه یوزن قوللرن دیواره سورب قلمق کرک ودخی شیله
 صایرو اولسه کم قبلدن یکا دونمسه دندرجسی دخی اولمسه قنقی یکا کم کوچ یتز قله.

فصل

بو فصلده مسافر نمازن بلدورلم

بلکل کم بر کشی اوج کونلک یوله نیت اتسه طردغی یرک عمارتلرندن ایرلسه مسافر
 اولور اکر شهرک ات سکر دجک یری یه بیرام نمازن قلاجق یه جری دیرجک یری اولسه اکر
 شهردن بر اوزق اوق آتمی یر وارسه اندن ایرلمق شرط در مسافر اولمغه اکر یغسه شرط دکل
 اکر اوج کون لک یول قرو دیسه دوه یا پایه یریشیله در وکجه قندغیله حساب اولمز بعضلر ایتمش
 کنلرده دخی اوزن یه قصه کن حسابلمیه بلکه اورته کونده اوج کونلک یول حسابیله بعضلر
 ایتمشلرچون کم حق تعالندن قل لرنه رخصتدر دکلمکجون قسه کونله حسابیله واکر دکزدنسه اوج
 کونلک یول حسابیله کمی اورته بیل اشب کتدکیله پس اول حسابنجه بر یره کم طغدن اوج کونده
 وارسه مسافر اولر اکرجه دز یردن بر کنده دخی واررسه قجن اوج کونلک یوله قصد اتسه
 کتدکی یرک عمارتلرندن ایرلسه درت رکعت فرضی اکی قله اکر درت قلسه مکروه در سنتلری

²¹⁹ Sayru: Hasta.

قلمزسه دخی درستدر اما اوچر رکعتی تمام قله لیکن اورجده دتمق یکرکدر اگر بین یریب زحمت چکمزسه دخی بلکل کم مسافر اولن ادکنه اوج کن و اوج دن مسح اده اگر درت رکعت فرض قضایه قلسه اکی قله اوج اوج اکی اکی قله اگرجه مقیم اولدغندن صکره اودرسه قجن بر شهرده اون بیش کن درمغه نیت اتسه مقیم اولر نمازن تمام قلب اورجن تمام دوتمق کرک اگر یغیلق²²⁰ کافر انه کرسه امان دلمدن صلح اتمدن بر یازده یه بر کافر شهرنده اون بیش کون درمغه نیت اتسه مقیم اولمز زیرا قل افندسنه وچری باکنه تابع اولر بر اراده درمغه نیت اتمکده اگر قلک افندسی وجرنک بکی بر شهرده اون بیش کن درمغه نیت اتسه قل دخی چری دخی مقیم اولرلر کرکسه درمغه نیت اتسنلر کرک اتمسنلر شول قره اوله کجب قونن لر بر صحراده اون بیش کون درمغه نیت اتسلر مقیم اولمز لر اما ابو یوسف ایتمش اگر بر یرده قنسلرکم انده اون بیش کنلک اججک صو اوله وطورنلرنه بیجک اوله اون بیش کن انده درمغه نیت اتسلر مقیم اولر نمازلرن تمام قلب واورجلرن دوتمق کرک اما طحاوی شرحنده اون بیش کن درمغه نیت اتسلر دکزده کمی اچنده ویازیده مقیم اولرلر در

فصل

بونده جمعه و بیرام نمازن بلدورلم

بلکل کم جمعه قلمق واجبدر هر اره کم مقیم اوله صاخ وکوزی کورر اوله وایاغ یرور اوله عورت وقل و مسافر وصیرو وکوزسز وکترم اولمیه اگر بو شرطلرک بر یسی اکسک اولسه جمعه و بیرام نمازی واجب اولمز اما کلب جمعه نمازن قنلرلرسه اوپله نمازی یرنه طورر خلاصده ایدر جمعه نمازنوک بر شرط خطبه اقومقدر اکی خطبه اراسنده اترمق واجب دکلدر بعضلر ایتمش اوج آیت اقیجق قدر اوتره دخی از اترسه دخی اولور بیرام نمازنده خطبه اقمق واجب دکل اقرسه نمازدن صکره اقیه جمعه خطبه سی کب اقیه سنت خطبهء ارو طررکن اقمق در یوزن جماعته دنب اقمق مکروهدر خطبه وجمعه اوپله وقتی کرچک اولر زوالدن اوکدین خطبه اقسه زوالدن صکره نماز قلسه جایز دکلدر ابدستسز یا ارسز خطبه اقسه صکره اتسه کلسه نماز قلسه جایزدر اما خطبه اقدقدن صکره اونه ورسه یمک یسه یه جماع اتسه غسل السه کلسه نماز قلسه روا اولمز تا خطبه کرو اقامینجه اگر بالغ اولمش اوغلن خطبه اقسه سلطان حکمله وبالغ اولمش کشی نماز قلسه جایزدر اما کافی شرحنده خطبهء ایرق کشی اقمق بر کشی نماز قلمق جایز دکل جماعت یوغکن خطبه اقسه جماعته صکره نماز قلسه جایز دکل مبسوطه

²²⁰ Yağı: Düşman.

ایدر بر روایتده جایزدر بر روایتده جایز دکل²²¹ اما خطبه اقسه دخی ابدستی صنسه بر خطبه حاضر اولممش کشیه طور جمعه قلور دسه جایز دکلدر اکر اول کشی دخی بر خطبه دکلمشه قلور دسه قلسه روادر اما امام سرخسی رحمه الله ایدر خطبیه ارشممش کشی قلی وردکی دخی دیدکی دخی جایز دکلدر²²² دخی بلکل کم هر نسنه کم نمازده حرامدر خطبه اوقرکن دخی حرامدر پس خطبه اقترکن یمک اجمک سیلمک لک حرامدر خطبه اقین دخی سیلمک کرک مکرکم امر معروف کلجسی اوله اکر خطبه اقترکن فقه مطالعه قلسه بعضلر مکره در در بعضلر دکلدر در امامدن ایراق اترسه خطبه اشتمسه بعضلر قینده قرآن اقیه در بعضلر ایدر شول خطیب کم ظالم اوله اندن ایراق اوترمق یکدر زیرا خطبه سی لغو اولر روا اولمز نهائیده ایدر خطبه اقترکن تهلیل تسبیح و صلوٰة ایتمک نمازی لغو ادر اما ابو حنیفک صحیح قولنده روادر لغو اولمز در

جمعه نمازنوک بر شرط دخی اولدرکم قلدق لری بر شهر اوله شهر اولدرکم هر صنعت اهلنک اشی انده کجه ایرق شهره کتمکا محتاج اولمیه ابن شجاع ایدر شهر اولدرکم نماز واجب اولن ارنلر دزلسلر اول شهرک اولو جامعنه صغمیلر امام سرخسی ایدر ظاهر مذهب بنم قتومده اولدرکم جمعه قلنن یرده سلطان یه قاضی اوله جمیع حدلر یرینه کلب شریعت حکم کجه اکر قاضی اولمزسه مفتی یاخود بک اوله دردقلری یر شهره اولشق اولساکم ارا یرده اکنلک و اوتلاق اولمسه اول قوم کلب جمعه نمازن قلمق واجبدر اکر خود مؤذن اواز اشدلرسه البته کلب قلمق کرکدر ایراقلخی نه قدر کرکسه اولسون بر شهرده سلطان منشورسز بر کشی غالب اولب بک اولسه ظالم اولمزسه انک امریله روادر مجمع شرحنده ایدر ابو حنیفک بر قولنجه بر شهرده اکی یرده جمعه قلمق جایز دکلدر وبر قولنجه جایزدر ابو یوسف قینده بر شهرده اکی یرده جمعه قلمق جایز دکلدر مکرکم اراسنده اولو ارمق کجه بر یانندگی بر یاننه کمیسز کچمیه ایله اولیجاق اکی شهر حکمنده اولر برنده بر جمعه برنده بر جمعه قلنه امام محمد قینده اکی یرده قلمق جایزدر شمس الائمه ایدر صحیح اولدرکم بر شهرده اکی یرده جمعه قلمق درستدر کرکسه ضرورته اولسون کرک اولسون خلاصده ایدر اوج یرده قلمق جایز دکلدر ابو حنیفه و ابو یوسف قینده و امام محمد قینده درستدر قاضی خان واقعاتده اکی یرده جمعه قلندغنه خلاف اولدغن ابو یوسف اله محمد قینده کترمش پس جمعهء اکی یرده قلجق کم اراسندن اولو ارمق کچمیه اما ابو یوسف

²²¹ es-Serahsî, Şemsü'l-Eimme Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed Ebi Sehl el-Buhârî, *el-Mebsût*, II, 120.

²²² es-Serahsî, a.g.e. II, 120.

قینده اوکدن قلنن جمعه جایزدر صکرگی جایز دکلدر پس شول یرده جمعه روالغنده شبهه اوله امامله جمعه قلدقندن صکره قامت کتوره باشنه اوله نمازن قله اندن درت رکعت جمعه سنتن قله اردنجه دلسه اکی رکعت دخی قله دلسه قلمیه جمعه قلن امام خطبه اقمزدن اوکدن درت رکعت جمعه سنتن قله اکر جمعه سنتن دمیب درت رکعت نماز درسه دخی درستدر خطبه اقدغندن صکره اکی رکعت جمعه نمازن امامله قلمغه نیت اتم دیه قله اندن صکره درت رکعت جمعه سنتن دیب قله اندن صکره اکی رکعت دخی قله

اما بیرام نمازی دخی اکی رکعت در جمعه کبی امامله قله بیرام نمازنه نیت ادب اول الله اکبر دیه الین بغلیه سبحانک اقیه دخی اوج تکبیر دخ اده هر برنده الین قلدره قلغنه الیه اندن صکره الین بغلیا اعوذ بسمله فاتحه بر سوره دخی اقیه اکنجی رکعتده قرآندن صکره اوج تکبیر اده اول کلین اندن صکره الله اکبر دیه الین قلدرمدن رکوعه واره نمازن تمام اده اورج بیرامنده تکبیر یولده قت قتی ایتمیه حاجیلر بیرامنده قتی قتی ایده قریبان بیرامنده ارنلر جماعتله قلنن فرضلرک اردنجه عرفه کننوک ارته نمازندن بیراموک اکندوسنه دکن قتی قتی تکبیر ایده خطیب اورج بیرام خطبسنده فطره نه در وکمه واجبدر بلدوره قریبان بیرام خطبسنده قریبان نه در وکمه واجبدر بلدوره نجه کم اشغده بلدوروز

فصل

بو فصل الو حکمن بلدور

بلکل کم الیه نماز قلمق فرض کفایه در یعنی اول اولو الدکی یرده جمعی کشلره فرضدرکم انوک نمازن قللر اما ارادن بر قج ادم قلسلر درستدر قلنندن دخی فرض ساقط اولر اکر هیچ بریس قلمسه قامو کناهکار اولرلر زیرا قجن بر مسلمان اولسه قلن مسلمانلره واجبدرکم انی اولولمغجون دیزلب انک نمازن قلمق انوکجون خیر دعا قللر یرلغنمق²²³ دلایلر اولو نمازنوک شرط بودرکم اولو ینمش اوله وقایده ایدر الونک نمازن قلمغا سلطان یکدر اکر حاضر اولسه قاضی یکدر اکر حاضر اولسه محله سنوک امام یکدر اکر اکر حاضر اولسا عصبسی یکدر²²⁴ خلاصده ایدر الویه نماز قلمغه امام اعظم یکدر اکر حاضر اولسه سلطان یکدر ابو حنیفه ومحمد قینده محله امام یکدر اولونک ولیسندن ابو یوسف ایدر ولیس یکدر محله امامندن روضده ایدر سلطان یه قاضی یه امام حاضر اولمسدر محله امام یکدر اولدخی حاضر اولسا اول قبیلونوک امام

²²³ Yarlığa: Bağışlanmak.

²²⁴ Tacu'ş-Şeria', U'beydulaah b. Mesu'd, *el-Vikâye*, s. 43.

یکدر اولدخی حاضر اولمسا اول قبیلنوک امام یکدر اولدخی حاضر اولمسا ولیس یکدر مبسوطده
ایدر اغلندن

19b

اتسی یکدر خواهرزاده کتابنده ایدر اتسی یکدر امام محمد قینده اغلی یکدر ابو حنیفه ابو
یوسف قینده اتاسی یکدر ددسی وارکن اکر اتسی یه اوغل یوغسه عصبلر قله ترتبجه قنقسی کم
میراث یمکده اوکدن اسه اول قله اکر اولنک اته انه بر اکی قرنداشی اولسه اولسی قله اکر الوسی
ایرق کشیه قلدرمق استسه کجسی قومق الندن کلر اکر قل اولسه اتسندن افندس یکرک در نمازن
قلمغه اولن وصیت اتساکم نمازم فلان قلسون دیو عیونده ایدر وصیتی باطلدر²²⁵ نوادر رستمده
ایدر درستدر صدر الشهید ایدر فتواد انوک اوزرنه درکم وصیتی روا دکلدر
جنازه نمازن مسجده قلمق مکروهدر اکر اولو طشره خلق مسجد اجنده اولرسه دخی یه
اولو مسجد اجنده خلق طشره اولرسه وقایده ایدر اولو طشره جماعت مسجد اجنده اولسه بعضلر
قینده مکروه در بعضلر قینده مکروه دکلدر²²⁶

شهید

یوندن صکره بلکل که شهید ینمز کفن دخی صرلمز اما اوزرنکی طنلرندن کفن قدر بله
قورلر قلنن کده ررلر نمازن قلرلر
بلکل کم شهید شول مسلماندرکم انی ظلمله الدورلر دمور التله کرکسه کسون کرکسه
کسمسون هر نسنه کم انکله الدورجک یرنه الدرکم واجب اولر دمور التی حکمنده در شنوک
کب کم اوده یقدی یه کسکن قامشله یه کسکن طشله یه اغجله اوردی نسنسن کسدی الدردی ناحق
یره انده دخی شهید اولر یمزلر الدورن یرنه الدورلر اما اولن اوغلن یه دلو یه اروسز السه ابو
حنیفه قینده یورلر اکر جانور یرتدیسسه یه اوستنه یاریقلدیسسه یه صویه بغلدیسسه یه کافرلر انده
اوغر شده یارلو اولب دشسه برندن کتورسلر مقامنه التسلر یه اجسه یه یسه یه کلاجی اتسه یه
دشدکی یرده برکون برکجه یاتسه اندن اولسه آخرتده شهید مرتبسندن نسنه اکسلر اکر وصیت اتسه
ابو یوسف قتنده شهیدلک باطل اولر امام محمد قینده اولمز بعضلر ایدر خلاف آخرت اشن وصیت
ادجکدر دنیا اشن وصیت ادجک شهید اولمز اکسی قتنده دخی یورلر قجن مسلمانلر کافرلرله یه
حرامیلرله یه بر امامه اویمیب دیرلب اوغراشلر یه کندو نفسن یه مالن صفقرکن الدرسلر یه
انلری بصب الدرسه یه بنلر اوده برقسلر یه اولرنه صو صلسلر فی الجمله بو دیدکمز نسنلردن آلن

²²⁵ es-Semerkañdî, Ebi'l-Lays Nasr b. Muhammed b. İbrhim, *Ü'yunu'l-Mesâil fi Furû'il-Hanefiyye*, s. 31.

²²⁶ Tcu'ş-Şeria', a.g.e. s. 94.

شهید الر نیله کرکسه اولسون تاحدی بونلری طورلرن اورکنسلر دخی بصب الدرسلر شهیددر هرکم یر یوزنده فساد اتسه یوریه سلطانه یر امامه عاصی اولب شریعت امرنه مطیع اولمیلر کبی یاخود بر ظالم پادشاهه اویب ناحق یره مسلمانلری اورنلر یر یول کسنلر کبی دخی هرکم حقه منکر اولسه دلایلر شنوک کب کم نماز فرض دکلدن دیه قرقسز یوریه توبه اتمدن الدرسلر بونلری یومیلر نمازلرن قلمیلر امام محمد دن شیله روایت اولمشدرکم قجن بونلردن انکار اتمدن یا صوح دکمدن الرسلر نمازن قللر اما یومیلر اکر کمسیلر ظلم اتدکجون الدرسلر یویلر نمازن قلمیلر اما کندو نفسن الدرن امام ابو حنیفه وامام محمد قینده یویلر نمازن قلمیلر دیو فتوی وردی

(جنزه نمازی)

بلکل کم جنزه ار اولسه ار نیتن اده عورتسه عورت دیو نیت اده بالغ اولمش اوغلن یر قز اوغلن اولسه اکه نیت اده اکر بلمسا نیت اتم اشبو اولیه دعا اتمکا دیه امامسه نیت اتم تنکری تعالیچون نماز قلمغا واشبو ار الوسنه دعا اتمکا امام اولین دیه اکر امامه اویسه نیت اتم نماز قلمغا اشبو ار الوسجون امامه اویبن دیه اکر امام اولدن ایرشمیب صکره کلسه ابو حنیفیله محمد قینده کویه امام الله اکبر دینجه تاکم امامله بله دیه زیرا کندو کتردکی تکبیر نماز قلمغا بشلیجق کتردکی تکبیر در انکجون ال قلدرمق کرک امام سلام ویرجک اول ایرشمدکی تکبیرلری کتوره اکر جنزایی کترب کتمزلرسه اکر کترلرسه ارشمدکی تکبیرلری قیه اما ابو یوسف قتنده صکره کلن ادم تکبیر ادب اودیله امام تکبیرنه کویمه ارشمدکی تکبیرلری امام سلامندن صکره اودیله جنزه کترلمدن اکر کترولسه الن ششه فراغت اوله امام جنازنوک کوکس برابرنه طوره نماز قله کرک ار کرک عورت اولسون قجن درت بیس اولو حاضر اولسلر قموسنه یر نماز یتز کرکسه اولولری صف صف قسنلر کرکسه بری بری اردنه قسنلر اکر برزی عورتسه امامدن یکا ارلری قیلر عورتلری اصره²²⁷ قیلر اکر ارک اکسدخی ازادسه قنقسی کم افضلسه امام اوکنه ان قیلر جنزه نمازنه جماعت شرط دکلدن یلوکز بر کشی دخی قلسه درستدر اما جماعت جوق اولمق یکدر زیرا رسول الله علیه السلام بیرمش درکم ((قجن یوز کشی وبر سوزنجه قرق کشی اولنک نمازن قلسه دعا اتسه حق تعالی اول الی یرلغیه قجن الی یومدن کمسلر سنتدن چقرمیلر))²²⁸ اما اعتقادلرنه شویله اولرساکم الو ششمامش اوله اوزرنه قللر جنزه نمازی درت تکبیردر اولن قلدره الله اکبر دیه سبحانک اقیه اردنجه الله اکبر دیه الن باشن قلدرمیه تحیاتده اقدقلری صلوات

²²⁷ Isra: Öte, karşı taraf, aşağı.

²²⁸ Bu hadisin tam metni:

اقیه اندن الله اکبر دیه دعا اقیه دعا باینده دعاسن بلدره وز اندن کرو الله اکبر دیه باشن قلدرمیه
اکی یاننه سلام ویره

**بوندن صکره خسته المکا یقین اولجق نجه اتمک کرک ونجه یورلر ونجه کفنلرلر ونجه
کتورلر وسننه نجه قرلر انی بلدورلم**

20a

بلکل کم خسته ادمه الم نشانی بلرسه ایده لر وصیت اتمک پیغامبر سنتدر وصیتک وارسه
ایت دیالر اکر کمسده الموک یه بورجوک وارسه یه نماز یه اورج بورجک وارسه ایت مظلمه
اولمسون یرنه کتورلم دیالر ضعیف اولیجق صاغ یانی اوزره دوندورلر یوزون قبلدن یکا دندرلر
ارقسی اوستنه یتورسلر دخ یکدر زیرا جان جقمغا قوی اولر قلغی دبنده قرآن اقیلر اشهد ان لا اله
الا الله ونشهد ان محمدًا عبده ورسوله آمنت بالله وبکتابه وبرسوله والیوم الآخر ولجميع ما جاء محمد
وبما قال دیه اکر جاهلسه بونلری عربجه دمیه ترکجه دمک یکدر ترکجه ایتمک بودرکم طنقلق
ورورم کم تنکری تعالی بردر محمد تکرری تعالونوک حق پیغامبردر ایتدم جمیع پیغامبرلره
وکوکن انن کتابلره کم حقدر وناکم پیغامبر خبر ویردی حقدر اما خستیه سندخی ایت دمیلر زیرا
شاید خستلق زحمتندن ققی ایتزمم دیه کافر اوله اما قترق اینده لرمک خسته اشده ودخی الودن ادم
قتنده کمسنای جغرب اغلمغا قمیلر عورت اصلندن کمسه قمیلر الدکدن صکره کوزلرن یوملر
اککی التندن بر دستارله یقارو باشنه بغلیالر زیرا اغزی وکوزی اجوق قلسه صورتی چرکن اولر
موءمن حالنه لایق اولمز اندن صکره اکلمیب کترلر یومغه الدالر یمق واجب اولدغی بعضلر قینده
الن ادم اریسز اولر انکچوندر بعضلر قینده الن ظاهرده مردار اولمز اما ابدست سز اولور
انکچون قجن یومقلق استیلر بر تخته اوزرنه قیلر اوت یرنه بر پاره بزجوکز برغلر بعضلر ایدر
کبکی التندن دزنه دکن اورتلر اندن صکره طهارت الدرب ابدست الیجق ینان یرلرن بیلر اندن
صول یانی ازره یتورلر صاغ ینن بیالر بین ادم انه بز صرب یمق کرک یدقلری صو اریجه
اولمق کرک الیجق اولرسا جوغن یاصدرله قینرسا دخی یکدر صابونله یسالر یکدر زیرا النک
کودسی اروجه اولور یدقلرندن صکره ألیی اوتردلر قرنن اکلجق صغیلر بر قج کز اکر ایچنده
نسنه واریسه چقا تا کفنه صرچق جقب کفنه بلشمیه اکر بوندن صکره نسنه چقسه اول ارای یویلر
اکلین برکزدن یمیلر اکر دایم چقرسا چقن یره پنبوق دقلر ودخی

بلکل کم عورت ارن یمق درستدر عورتین ار یمق درست دکدر قروش افندسن یمق درست دکل زیرا ملکندن چقدی عورت کتابی اولمسا ارن یمق درست دکدر اکر کفن لدکدن صکره بلسلرکم بر عضو ینماش کفنن کدرلر بیلر اکر بر عضودن از اسه یمیلر اکر صو بلونمسه تیمم الدورلر نماز قللر اکر نماز قلندقدن صکره صو اله کرسه بیالر ابو یوسفوک بر سوزنجه نمازن کرو قللر بر سوزنجه قلمیلر نمازن قلمدن اورتسلر طپرغن ارته ایررکن نماز قلجق ادم کلرسا امام محمد ایدر چقرمیلر اوزرنه نماز قللر یودقلرندن صکره باشنه و صقلنا کوجک ققلو نسنه درتلر کل صوی برله ازلمش عنبر کبی یایلوکز کل صوی النه وایاسنه ودزنه کافور سورلر ار ادم کفنی اکی چادر بر کولک در چادر اوزنلغی شول قدر اولکم باشندن ایغندن بردوتم ارته بغلیلر وانی دخی شول قدر اولکم درت برmq قدر بری برنه قوشدورجق ارته وکولکی اوزنلغی اموزندن طیوغنه دکن اوله دانشمند یا سید یه مشایخردنسه بعضی عالملر قینده باشنه بر ارشون دولبند صرمق یکدر عورت کفنی اکی جادر بر کولک در بو دیدکمز قدر بر درنجکدر²²⁹ باشنه دولیجق وبر پاره بز دخی کم امجکلری اوزرندن ارقسندن یکا بغلیلر یاخود اکی اوجنی اکی چادر اراسنه صقلر ارقسنه دولشه کفن اچلمسون دیو اکر اولن یخسول اولرسه اکی چادر ادلر اکر عورت الرسه اکی چادر بر کولک ادلر انجق

(کفنلمک)

بوندن صکره بلکل کم هر کشنک کفن درلکنده کیدکنه کوره در اکر درلکنده انجه بزدر کیورسه اولجک دخی انجه بزدر ادلر اکر یخسول اولمزسه درلکنده یقسول اولب یغون بزدر کیورسه الجک یغون بزدر کفن ادلر ار ادمه کمخا اتمیلر صوفدن وکتانندن ادلرلرسه روادر اما بنبوق بزدرن اتمک یکدر اما اروجا اولمق کرک اکر یکی اولرسه دخی یکدر عورته ابریشمدن کفن صررلرسه درستدر اما کجوک اوغله بر بز دخی صررلرسه کیورمز اما اکر بر کشی السه کفن صررلرسه قلمسه قومندن نفقسی کیمک اوزرنه واجبسه کفن اول صره امام محمد قینده امام ابو یوسف قینده عورتوک ار اوزرنه در اکر عورت بای دخی اولرسا فتوی دخی بنوک اوزرنه در اکر النوک کفنن صیسلر اچه چقرلر جمیع مالندن کرو کفنلیلر بوندن صکره بلکل کم قچن الی کفنلمک اسدسلر کفننه کوجک ققلو نسنه دتوزلر عود عنبر کونلک کبی یا یودقلری تختیا وزدرلرسه ویا یورلرسه ایودر اکر کفننه کل صوی صچرلرسه دخی یکدر اندن صکره اول کولکن کیدورلر اندن اکر عورت الرسه صاجن اکی بلک ایلیلر کولکی اوزرنه قیلر اندن

²²⁹ Derincek: Baş Örtüsü.

صکره درنجنک صرلر اندن صکره اکی چادری بری بری اوزرنه دشیلر اچندکی چادرک اول
صول یانن طولیلر طاشندگی چادری دخی ایله ادالر اکر ششله دیو قرقرلرسه یانندن برز یرته لر
اوزونجه بغیلر

ودخی جنازهء درت کشی کترمک سنتدر جماعت جناز نوک اردنجه کتمک یکدر جنازی
اموزلرندن

20b

یره قومدن اوترمق مکروهدر جنازی قزلن سنلنک²³⁰ قبلدن یاننه قیالر سنی نیک
ویوکسک قزلر قبلدن یکا تابوت صغجق دکلو صپاجق ایلمک یکدر اکر یر یومشق اولب تزجک
یقلرسه تابوتله قمق یکدر مکروه اولمز اما بعضلر ایتمش تابوت اجنه برز طبراق قیلر اول
طبراق اوزرنه یتب سنت یرنه کلمکجون دخی الیی سنلیه قیجق کفنن ششب قبلدن یکا یونلدب
قومق کرک و مسلمان اولن کافر خصمن که بری ار بری عورت اولب بری برن کابن قلب المق
روا اولمیا یومق سنلیه قومق درستدر اما اول کافر خصم مسلمان یومق سنلیا قومق درست دکلدر
اکر عورت الرسا سنلیه اری قیه یوزن قبلدن یکا دندوره اکر اری یغسه اول عورتوک قوم خصم
قویه اکر قوم دخی یغسه صالح پیرلر قیه اکر بلنمزسه صالح مسلمان یکتلر قیه قویجق بسم الله
وعلی ملة رسول الله دیه عورتلری اولو اوزرنه یا اردنجه سنلیا وارمغه قمیلر صو صغب قتی
اغلرلرسه قمیلر چغرمدین کوزدن یاش اقرسه کناهکار اولمز اولو اکنجه قتی قت ذکر ایتمک یا
قرآن اقمق مکروهدر زیرا یهودلر السنه بکزمش اولو سنلیه ورن ادم لر اولو کوملمدن اولو اسی
دستورنسر کتمک مکروهدر اکر الیی بر کجله النمش یره کممش اولرلرسه جقرب بر حلال یره
کوممک کرک بلکل کم الیی سنلیه قوماینجه سرو صورمزلر قچن بر ادم یازده السه کومسلر
اتسی اتسی دلساکم چقرب کندو شهرنه الدهه قمیلر زیرا مکروهدر اما کوممدن الدکی یردن اکی
میل قدر الب کدرلرسه قیرمز اولوی او اجنده کمیلر الوی قدقلرندن صکره لحدنه یا اوزرنه
کرپوج یا قمش قیلر کرامت قومق مکروهدر کرمدله یا اغجله اوزرن یاپسلر جانور اچمامغجون
یه بللو اولمغجون قیرمز بعضلر ایدر مکروهدر دکلی بر قرش قدر یردن یقارو قلدورلر ارجلو
ایلیلر اوزرنه برز صجغاز صچلر اکر سنله طاشنه یزو یازسلر بعضلر قینده مکروه دکل اما قرآن
وتکری آن یزمق کرک بونلری بلدکن صکره نماز اجنده وصوکنده اقنن دعالی بلدرلم ال
بغلدقن صکره اقیجق دعا بودر سبحانک اللهم وبحمدک وتبارک اسمک وتعالی جدک وجل

²³⁰ Sinle: Mezar, mezarlık.

ثناؤك ولا اله غيرك تحياته اوترجق اقيجق دعا بودر ((التحيات لله والصلوات والطيبات السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله))²³¹ بو ارايه دكن اكي كز اتردقه دخى صحيح بودركم واجبدركم (ع)لملر قينده امام شافعى قينده فرضدر اما عبده ورسوله دن اشغا صلواة اقمق اكنجده اوترجق يا اكي ركعت قلب اوترجق سنتدر

بلكل كم صلواتده روايت جوقدر اما شول صلوات كم على وعبد الله ابن عباس وعبد الله بن مسعود وجابر روايت قلمش لردر بودر ((اللهم صل على محمد وعلى آل محمد وارحم محمداً وآل محمد كما صليت وباركت ورحمت وترحمت على ابراهيم وعلى آل ابراهيم ربنا انك حميد مجيد))²³² بندن صكره دعا اقمق دخى سوكلودر دعا دخى جوقدر اما عالمر ك چغى بو دعای اقمق يكدر دمشلر ((اللهم انى اسالك الجنة وما قرب اليها من قول وعمل واعوذ بك من النار وما قرب اليها من قول وعمل))²³³ وتر نمازنده اقيجق دعا بودر ((اللهم انا نستعينك ونستهديك ونستغفرك ونتوب اليك ونتوكل عليك ونثني عليك الخير كله نشكرک ولانكفرک ونخلع ونترك من يفجرک اللهم اياك نعبد ولك نصلی ونسجد واليك نسعى ونحفد ونرجوا رحمتك ونخشى عذابك بالكفار ملحق رب اغفر وارحم وانت خير الراحمين))²³⁴ قنوت بو ارايه دكن اقمق واجبدر بوندن اشغسى دعا بودر اقمق سوكلودر دعا بودر ((اللهم اهدنا فيمن هديت وعافنا فيمن عافيت وتولنا فيمن توليت وبارك لنا فيما اعطيت وقنا شر ما قضيت انك تقضى ولا يقضى عليك انه لا يذل من واليت ولا يعز من عاديت تباركت ربنا وتعاليت فلك الحمد على ما قضيت وهديت نستغفرک ونتوب اليك رب اغفر وارحم وانت خير الراحمين))²³⁵ اكر قنوت بلمزسه بو دعای اقيه ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار²³⁶ بعض عالمر ايتمشلر اوجكز رب اغفرلى ولاهل الايمان ديه سجده آيتن اقيجق سجده اتدكلرى دعانوك صحيح بودركم اوج كز سبحان ربى الاعلى ديه بعضلر ايدر سبحان ربنا ان كان وعد ربنا لمفعولاً بعضلر ايدر أمنت للرحمن سجدت للرحمن فاغفرلى يارحمن ديه محيطده ايتمش سجده ادب نسنهء دمزه دخى درست در زيرا بو سجده نماز سجده سندن اقوى دكل دمش اما درب اندن سجده اتمك يكدر اكر

²³¹ Muslim, I, 301; Buhārī, I, 403.

²³² Nisaburi, Ebū Abdullah İbnü'l-Beyyī Muhammed Hakim, *el-Müstedrek A'le's-Sahihayn*, I, 402.

²³³ el-Menâvî, Abdurrazzak eş-Şâfî, *Fezû'l-Kâdir Şerhü'l-Camii's-Sağîr*, II, 128.

²³⁴ el-Muğnî, a.g.e. I, s. 448.

²³⁵ فلك الحمد على ما قضيت وهديت نستغفرک ونتوب اليك رب اغفر وارحم وانت خير (el-Beyhakî ve diğer eserlerde)
فلك الحمد على ما قضيت وهديت نستغفرک ونتوب اليك رب اغفر وارحم وانت خير (ibaresi geçmemektedir. bk. *es-Sünenü'l-Kubra Lil Beyhakî*, II, 210.

²³⁶ el-Bakara, 2/201.

درمدن ادرسه درست در دمش ودخى جنازه نمازنده ار ادم نمازن قلرکن اقيه جق دعا بودر
((اللهم اغفر لحينا وميتنا وشاهدنا وغائبنا وصغيرنا وكبيرنا وذكرنا واثاننا اللهم من احببته منا
فاحبه على الاسلام ومن توفيته على الايمان اللهم ان كان محسنا فزد في احسانه وان كان مسيئاً
فتجاوز عنه

21a

اللهم لاتحرمنا اجره ولاتفتنا بعده واغفر لنا وله ولسائر المسلمين اجمعين انك ارحم
الراحمين))²³⁷ اكر عورت نمازن قلرسه بويله اقيه اللهم اغفر لحينا فتوفه على الايمان ورنجا
اندى ايدى اللهم ان كان محسنة فزد فى احسانها وان كانت مسيئة فتجاوز عنها اللهم لا تحرمنا
اجرها ولاتفتنا بعدها واغفر لنا ولها ولسائر المسلمين والمسلمات انك ارحم الراحمين اكر بالغ
اولممش ار اوغلن الرسا بونى اقايا اللهم اجعله لنا فرطاً واجعله لنا ذخراً واجعله لنا شافعاً مشفعاً
ولأبويه ولجميع المسلمين والمسلمات برحمتك وفضلك يا ارحم الراحمين اكر بالغ اولممش
قرجغز الرسه ايدى اللهم اجعلها لنا فرطاً واجعلها لنا ذخراً واجعلها لنا شافعاً مشفعاً ولأبويه
ولجميع المسلمين والمسلمات برحمتك يا ارحم الراحمين نهايده ايدر ظاهر روايت بودرکم
دردنجى تکبيردن صکره سلام وره انجق بعض عالملى ايتمش نمازلىر ختم اولدغى دعالرداً اقيه
اندى سلام ويژه دمش صحيح بودرکم {ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب
النار}²³⁸ اقيه دمش جنازه نمازلىر ده اقدقلىر مشهور دعا بدر اما مجمع شرحنده ايتمشدرکم
بزم عالملىر ومز جنازه نمازنده اقمغه بللو اتميب دررلىر پس کندويچون والويچون وقامو
مسلمانلرچون نه دعا کرکسه اقايا حق تعالدىن يرلغنمق لق دليا اما عوف بن مالک ايتمشدرکم
پيغامبر حضرتنوک عليه السلام اردنده دردم جنازه نمازن قلرکن بو دعای اغزندن ازبرلدم دعا
بودر ((اللهم اغفر له وارحمه وعافه واعف عنه واکرم منزله واوسع مدخله واغسله بالماء
والثلج والبرد ونقه من الخطايا كما ينقى الثوب الابيض من الدنس وابدله دارا خيرا من داره
واهلا خيرا من اهله وزوجا خيرا من زوجه وادخله الجنة واعذه من عذاب القبر ومن عذاب
النار))²³⁹ اكر بو دعای بلمزسه هر الوده اوجکز بو دعای ايدى اللهم اغفر لنا ولهذه النسمة
ولجميع المؤمنين والمؤمنات بندن صکره بلکل کم ارته نمازن قلب سلام وردکدن صکره اشبو
دعالرى اقيه لر ((اللهم انا نسألك رحمة من عندك تهدي بها قلبى وتشرح بها صدرى وتجمع

²³⁷ Neseî ve diğer hadis kaynaklarında (يا ارحم الراحمين) ibaresi (واغفر لنا وله ولسائر المسلمين اجمعين انك ارحم الراحمين) geçmemektedir. bk. *es-Sünenü'l-Kubra Li'n-Neseî*, VI, 266.

²³⁸ el-Bakara, 2/201.

²³⁹ Muslim, a.g.e. V, 74.

بها شملی وتحضر بها غایتی وترفع بها شاهی وتزکی بها عملی وتبيض بها وجهی وتلقنتی بها
 (اللهم اصلح لی دینی الذی هو عصمة امری واصلح لی دنیای الی فیها معاشی²⁴⁰)
 واصلح آخرتی الی الیها معادی²⁴¹) اللهم اجعل خیر اعمارنا آخرها وخیر اعمالنا خواتمها
 وخیر ایامنا یوم تلقاک ((اللهم انا نسألك الخیر كله عاجله واجله ما علمت منه وما لم اعلم))²⁴²
 ((اللهم انت ربی لا اله الا انت خلقتنی وانا عبدک وانا علی عهدک ووعدک ما استطعت اعوذبک
 من شر ما صنعت ابوء لك بنعمتك علی وابوء بذنبي فأغفر لی بذنوبي فإنه لا یغفر الذنوب))²⁴³
 یوندن صکره اوتوز اوجکز سبحان الله والحمد لله الله اکبر ديه اندن صکره ((لا اله الا الله وحده
 لا شریک له له الملك وله الحمد وهو علی کل شیئ قدیر))²⁴⁴ ديه دخی آية الكرسی اقیه الن
 قلدوره دعا ایده پیغامبر علیه السلام بیورمشدر مصابحه کترمشدردرکم هرکم کنده یوزکز کیجده
 یوزکز ((سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر))²⁴⁵ ديه تنکری تعالی یوز حج ثوابن
 ویرر ویوز ات غزایه ویرمک ثوابن ویرر ویوز قل آزاد ایلمک ثوابن ویرر پس بو تسیحطری
 نمازدن صکره دایم اقمق کرک کم بو ثوابلردن محروم قلمیه ودخی بیورمشدرکم هرکه نمازدن
 صکره الن قلدرب دعا دلمسه نماز ناقص اولر ودخی تنکری تعالی جل جلاله غضب ادر ایدرکم
 ای قلم بنم قتمده حاجتک یوقمدرکم یلورب دلمزسن زیرا کریم لر نسنه دلمیانی سومز لر اما بلکل
 کم دعا اتمکده شرط بدرکم اول تنکری تعالی اکا اندن صکره بیش کز ربنا ديه اندن پیغامبره
 صلوات کتره اندن صکره کندنک دخی مؤمنلرک یرلغنمقلغن دلایا دعا ادرکن کوکلن حق تعالی
 حضرتنا یونلده زاریلق اده اغلیا یاخود اغلمسنه دعانوک شرطری اوندر اما بو غایت کرکلوسدر
 عربجه بلمزسا ترکجده اده یلوره پس ارته نمازنده ال قلدرجق بو دعای اقیه اللهم انی اسألك خیر
 هذه الصباح وخیر القدر وخیر المساء وخیر الدنیا وخیر الآخرة وخیر ماجری به القلم واعوذ
 بک من شر الصباح وشر المساء وشر القضاء وشر القدر وشر الدنیا وشر الآخرة وشر ماجری
 به القلم ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذ
 هدیتنا وهبلنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب ربنا اغفر لنا ذنوبنا واسرافنا فی امرنا وثبت
 اقدامنا فانصرنا علی القوم الکافرین ربنا آتنا من لدنک رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا اللهم صل
 علی سیدنا محمد وعلی آل محمد اللهم اغفر لنا وارحمنا ولا بآئنا ولا مهاتنا ولا ستادینا ولجميع

²⁴⁰ et-Tirmizî, a.g.e. XI, 296.

²⁴¹ Muslim, a.g.e. XIII, 249.

²⁴² İbn Mâce, a.g.e. XI, 300.

²⁴³ Buhârî, a.g.e. XVIII, 363.

²⁴⁴ Buhârî, a.g.e. XI, 70.

²⁴⁵ Buhârî, a.g.e. XX, 374.

المؤمنين والمؤمنات بفضلك ورحمتك يا ارحم الراحمين اويله نمازن قلب سلام وردكذن صكره
بو دعای اوقيه اللهم لك الحمد كله وببيدك الخير كله واليك يرجع الامر كله علانية وشره اللهم
انت اهل الحمد وانت على كل شئ قدير اللهم اغفرلى ماسلف من ذنبي فيما بقى من عمرى
وارزقنى اعمالا زاكية ترضى بها عنى استغفر الله العظيم

21b

الذى لا اله الا هو الحى القيوم واتوب اليه بوندن صكره اوتوز اوج كز يه اون كز
سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ
قدير اقيه اردنجه آية الكرسي اقيه الن قلدره بو دعای اقيه اللهم انى اسألك حيوة الصالحين
وخوف المظلومين وحرص المشاقين وقناعة الرضين وصبر المحبين ودرجة الصابرين
المتوكلين وموافقة النبيين بوندن صكره ارته نمازى دعاسنده ربنادن اشغاسن اقيه كرو قلن
نمازلرى قلب سلام ويرجك بو دعای اقيه ((اللهم انت السلام ومنك السلام واليك يرجع السلام
فحينما ربنا بالسلام وادخلنا دارالسلام تباركت ربنا وتعاليت يا ذا الجلال والاكرام))²⁴⁶ كرو اول ددكم
قدر تسبيح اقيب آية الكرسي اقدقن صكره الن قلدره بو دعای اقيه اللهم ارزقنا فقها فى الدين
وكفاية فى الرزق وعافية فى البدن ورحمة عند الموت ومغفرة بعد الموت اندن صكره بش كز
ربنا ديه صلوات وره اللهم اغفر لناى آخرنه دكن اقيه دعادن صكره هر كره الن قلدردقجه حق
تعالیه زارلق ادب حاجتى نيسه دليه

²⁴⁶ Muslim, a.g.e. III, 255.

اوجنجى بـاب

زکوة بلدورر

بلکل کم بو بابه زکوة وعشر واورج بپرامنده وپردکلری فطری وحاجیلر بپرامنده اتدکلری قربان ودخی بر کشی بیانده معدن بولسه یه مال بولسه حکم نه در انی بلدورر دخی بنلرک وبيت المالک وخمسک وکافرلردن الدکلری خراجوک وارمغانوک هر برن کمه ورمک کرکدر انی بلدردک

بلکل کم زکوة فرضدر شول کشیاکم مسلمان اوله بالغ اوله آزادلو اوله اوصلو اوله اکر مالی التون کمش اولمزسه صنماغجون اولسه کرک یا بنمکجون یا بییمکچون یا کیمکچون یا اش اشلمکچون اولمسه کرک اندن کرو الندکی مالی کمسه حق متعلق اولمسه کرک یاخود مالی کمسه النده اولب کندو الب تصرف اتمکدن عاجز اولمسا کرک

پس بلکل کم مسلمان اولمينا واغلنا ودلویه وقوله زکوة فرض دکلدر دخی مکاتب قوله وبورجلو آدمم کم مالی بورجندن ارتق اکی یوز دیرم کمش بهاسنه یا یکریم مثقال التون بهاسنه ایرشمیه زکوة فرض دکلدر اما کمسه اوزرنده الیمی اولسه اقرار اتسه قاضی بلسه صکره الیجق کچن یل لرچون زکوة ورسا کرک امام محمد ایدر قاضی برجلونوک نسنه سی یغدغنه حکم اتسه اما وارسه صکره مال قزنسه دخی الیملو حقن السه اول الدغنک کچمش زکوتن ورمیه دخی شول مال کم ضایع اولدی یا دکزه دشدی یا بر کشی کوجله الندن الدی کرو المز یا بر کویه اودنج وپردی اول کشی انکار ایلدی طانقلغی یوق زکوة فرض دکلدر یعنی بنلرک کبی مال بر قج یل کجدکدن صکره انه کرسه کچن یلیچون زکوة ورمک واجب دکلدر اما اونده کوملو مال اولساکم یرن بلمسا زکوة ورمک کرک اکر بغنده یا یرنده کومسه یرن بلمسا بعضلر ایدر زکوة ویره انکچون بلجق بعضلر ایدر ویرمیه اما ایرق یرده کمسه زکوة ورمز یرن بلمیجک

(التون و کمش و قیمتی طشدر زکوتی)

بندن صکره بلکل کم کمشده اکی یوز درمدن اکسک اولسه زکوة فرض دکلدر اکی یوز درم اولسه بیش درم زکوة ویرلر اکر اوزرنه ارتسه قرق درم ارتدقجه بر درم زکوة وررلر قجن قرق درم ارتسه هر قرق درم ده بر درم زکوة ورلر قرقدن اشغده نسنه ورمزدر التونده دخی یکریم مثقاله ارمینجه زکوة یوقدر یکریم مثقال اولیجق بچق مثقال زکوة ویرلر یکریم مثقال اوزرنه ارتسه هر درت مثقاله اکی قراط ویرلر قراط مثقالک یکریم بخشنده بر بخشدر ابو حنیفه مذهبی بودر

امام ابو یوسف و محمد قینده اکی یوز درم کمش اوزرنه یا یکریم مثقال التون اوزرنه ارتسه ندکلو ازجق ارتسه قرق بخشنده بر بخشن زکوتجون ویرمک کرکدر بلکل کم التونک کمشوک مجموع جنسنه زکوة ورمک کرکدر کرکسه سکلنمش اقچه فلوری اولسون کرکسه قب قجق اولسون کرکسه عورتلر طقنقق نسنه اولسون کرکسه کمشلو یانقق قلیج اولسون اما انجوده طشلرده لعل ویاقوت وزبرجد وپیروزه کبده زکوة واجب دکلدلر اکر التون کمشله بری برنه قرلمش اولسه قنقسی جغسه انک حکمنده اولر کمشی چغسه اکی یوز درمه ارمینجه زکوتی یوقدر اکر التون چغسه یکریم مثقاله ایررسا زکوة ورلر اکر التونه یا کمشه بقر یا قلعی یا ایرق نسنه قرلسه کرو قنقسی جغسه انک حکمنده اولر اکر التوندن کمشدن اول قرلن نسنه جغسه صتمغجون اولمینجه زکوة واجب اولمز اکر صوف وکمخاسی وکتان وپنبوغی وبالی ویاغی و تخیلی وزعفرانی اولسه الحاصل التون وکمشدن غیری مال اولرسه صتمغجون اولرسه واجبدر اما صتمغجون اولمسه الدقندن صکره صاتمغه نیت اتسه زکوة واجب اولمز مکرکم صته بهاسنه نسنه اله تجارتجون پس ایله اولجق انلری قیمتته طتب زکوتن ورمک کرک اکر کمش قیمتنا طتب زکوة ورمک واجب اولرسه کمش قیمتته طته اکر برز التون وبرز ایرق نسنسی اولرسه اکر هر برن بشلو بشنه طتجق زکوة واجب اولمزه برابر قته بهایه طته اکر اول نسنلر اکی یوز درم کمش بهاسنه یا یکریم مثقال التون بهاسنه ایرشرسه مجموعسنگ زکوتن ویره

بوندن صکره بلکل کم

22a

بو ددکمز نسنلرده زکوة اول وقت واجب اولرکم بر یل اوزرنه کچه اکر کشنوک مالی یل اولنده زکوة ویرجک دکلو اولسه یل اورتسنده اکسلسه یل آخرنده کرو تمام اولسه زکوة واجب اولور اما تمام اولدقندن صکره مالنک قموسی هلاک اولسه زکوة واجب اولمز اما مالنک برزی هلاک اولسه حسابلیه هلاک اولنندن ورمیا کرو قلنندن ویره ودخی بلکل کم زکوة عبادتدر نیت اتمینجه اودنمز پس زکوتن آیرب چقررکن نیت اتمک کرک زکاتجون چقردغی اقچهء ایروجا قیب قرشو مسلمان یخسولنه ورمک کرک اکر زکاة جقدغی وقت نیت اتمزسا قرشو یخسللره وردکجه نیت اتمدن مالنوک چوغن الشدرسه زکاتی اودنمز اما اکر مالنک قموسن الشدرسه یخسللره زکاتی دخی اودنور

بوندن صکره جنلو جنور زکوتن بلدرلم

بلکل کم دوده بیش اولمینجه فرض اولمز صغرده اوتوز اولمینجه زکوة فرض اولمز قیونده قرق اولمینجه زکوة فرض اولمز اندن صکره بونلر یلک جوغن یبانه یمک کرک اکر یلک یارسن یبانه اوتلیب یارسن اوده یم یسا زکوة فرض اولمز اندن کرو کوشکده²⁴⁷ وبوزغوده وقزوده زکوة یوقدر یاشنه یتمینجه اما اکر بنلر اناسله بله یوررسه انسنه تابع اولر انسله بله حسابلیب زکوتن ورمک کرک اندن صکره بون دخی بلمک کرک کم اشلر دورده وبنلور دورده وجفت سورر اکزده ویول کترر دورده وبنلر انده زکوة فرض دکلدن زکوة فرض اولمینلری بلدکدن صکره

زکوة نجه فرض اولور انی بلدورلوم

بلکل کم بیش دوده بر قیون ورمک کرک یکریم بیش دویه ایرشنجه بر قیون دن ارتوق یقدر یکریم بیش ده اکی یاشنه کرمش بر دوه ویره اوتوز التیه ورنجه اوتوز التده اوج یاشنه کرمش بر دشی دوه وره قرق التیه ورنجا قرق التده درت یاشنه کرمش بر دشی دوه ویره التمش بره وارنجه التمش برده بیش یاشنه کرمش بر دشی دوه وره یتمش التیه وارنجه یتمش التده اکی دشی دوه وره اکثر یاشنه کرمش طقسان بره وارنجه طقسن بر دوده درت یاشنه کرمش اکی دشی دوه ویره یوز یکریمیا ورنجه یوز یکریم دوده درت یاشنه کرمش اکی دشی دوه ویره یوز یکرمدن ارتدقده نقدر اولرسه بیش دویه بر قیون وره یکریم بیش اولنجه یکریم بیش دوه وره اکی یاشنه کرمش اوتزه ورنجه اوتوزده بر دشی دوه وره درت یاشنه کرمش بو اوتز دخی کم یوز یکریم اوزرنه ارتدی قتجق یوز اللی اولور یوز اللیده اوج دشی دوه ورنه دوردر یاشنه کرمش اندن صکره یوز اللی دوه اوزرنه ارتجق بیش دویه بر قیون وره یکریم بیش دوه اولنجه یکریم بیشه اکی یاش بر دشی دوه وره اوتز التیه وارنجه اوتوز التده اوج یشر بر دشی دوه وره قرق التیه ورنجه قرق التده درت یشر بر دشی دوه وره اللی دوه اولنجه اللی دوه اولنچق کیرو همان درت یشر بر دشی دوه وره پس بو اللی یوز اللیه قتجق اکی یوز اولر اکی یوز دوده درت دشی دوه ویره دردر یاشنه کرمش اندن صکره بو اکی یوز دوه اوزرنه ارتسه بیش دوه بر قیون ویرر یکریم بیش اولنجه یکریم بیش دوده بر دشی دوه ورنه اکی یشر اوتز التیه دوه اولنجه اوتز التده اوج یاشر بر دشی دوه ورنه قرق التیه اولنجه قرق التیه درت یاشر بر دشی دوه ورنه اللی اولنجه اللیده همان کرو درد یاشنه کرمش بر دشی دوه ورنه قرق التیه وردکنلین الحاصل یوز اللی

²⁴⁷ Köşek: Deve yavrusu.

دوه اوزرنه ارتوب اللیه ورنجه نجه زکوة ورسه اکی یوز دوه اوزرنه ارتن دوده دخی هر اللی
ارتدقجه کرو ایله زکوة ویرر قج اللی کرکسه ارتسون

بوندن صکره صغر زکوتن بلدورلوم

بلکل کم قرجه صغر وصو صغر ارکی دشی بردر زکوة ورمکده پس بلکل که اوتز
صغرده اکی یاشر بر طنا ورر کرک ارکک دشی اولسون قرق صغر اولنجه قرقدده اوج
یاشر بر صغر ورر اکر قرق اوزرنه ارتسه هر صغری بهایه طوته قرق اقدده بر اقبه التمش
صغر اولنجه التمش صغر اولنجه التمش صغر اولجق اکی صغر وره اکثر یشر اما التمش صغر
اوزرنه ارتسه اون اولنجه نسنه ورمیا اون اولجق جمله یتمش اولر قرق صغرجون اوج یاشر بر
صغر وره اوتز صغریچون اکی یاشر بر صغر وره بندن صکره هر اون صغر کم ارته مجموع
صغر قج اولرسه حسابلیه هر قرق صغرجون اوج یاشر بر صغر وره اوتز صغرجون اکی یشر
بر صغر وره

بوندن صکره قیون زکوتن بلدورلم

بلکل کم قیون دخی قرق اولمینجه زکوة یوقدر قرق اولیجق بر قیون ورر زکوتده کجی
ودشسی بر برنه قتلر یوز یکریم اولنجه همان بر قیون ویرر یوز یکرمدده اکی قیون ویرر اکی یوز
اولنجه بو اکی یوزدًا صکره یوز قیون زیاده اولسه درت یوز اولنجه انجق درت یوز قیون اوزرنه
ارتجق یوز اولمینجه نسنه ورمز یوز اولیجق بر قیون ورر اندن صکره هر یوز قیون ارتدقجه بر
قیون ورر ندکلو جوق ارتسه

بوندن صکره ات زکوتن بلدورلم

بلکل کم ات کم بنمیچون اولسه زکوة ورمزلر ارکک دشی قرشب یورمه اما دولجون
اولسه یلک چغن پینده اولسه زکوة ورمک واجبدر پس اتلرک بهاسی برابر اولرسه دلرسه هر بر
اتچون بر دینار ورسون دینار ددکلری اون التوندر کم اون درم کمشدر دلرسا اتلری بهایه طته هر
اکی یوز درمده بیش درم وره ارتوق کلرسه

22b

قرق درمده بر درم ویره قرقدن اکسکده نسنه ورمیا اکر ارکک اتلری باشنه یورسلر
قرقلر باشنه یورسلر امام ابو حنیفک بر سوزنده زکوة واجبدر ویر سوزنده واجب دکلدن امام ابو
یوسفک و امام محمد قینده انده هیچ زکوة یوقدر کرکسه ارکک دشی بله یورسون کرکسه باشنه
یورسون یل اولمدن بر قج نسنوک بر قج یللق زکوتن اوکدن ورمک درستدر خلاصده ایدر بر

کشینک اکی یوز درم کمشی اولسه یکریم بیش کمش ورسه بیش یلک زکوتجون اندن صکره اول اکی یوز درم هلاک اولسه بر درم قلسه انکله بیک اقجه قزنسه اول بیک اقجه اوزرنه بر یل کجسه زکوة ورمیا زیره اوکدن وردکی یکریم بیش درم کمش اولسه بو صکردن قزندغینک زکوة یرنه در قجن بر کشنوک یکریم متقال التون اکی یوز درم کمشی اولسه بیش درم کمش ورسه دخی یل اولمدن کمشی هلاک اولسه اول وردکی کمش التون زکوة یرنه دورر زیرا التون کمش اکسی بر کبدر اما حیوان بر نسنه کبی دکلدر پس بر کشینک قرق قیون و بیش دوسی اولسه یل اولمزدن اوکدن بر قیون زکوتن وراین دسه وردکدن صکره یل تمام اولمدن قیون قرلسه دوسی قلسه وردکی قیون دونوک زکوتی یرنه درمز اما کتاب نوادرده ایتمش اکر کمش زکوتن ورسه ایتمسه بو زکوة کمشمچون اولسه دسه بیل تمام اولمدن کمش هلاک اولسه التون قلسه وردکی کمش التون یرنه درمز اما بیک درم کمش اولسه بیل تمام اولمدن زکوتن ورسه ینه بیل تمام اولمدن کمش هلاک اولسه بر کشته بیک اقجه الیمی اولسه بو وردکی زکوة اول المنوک زکوتی یرنه دورر اما بلکل کم زکوتی بر ایرق شهر یخسوللرنه ورمک مکروهدر مکرکم اول یخسول خصم اوله یه بو شهردکی جاهل اوله اول عالم اوله یا بو شهرک فقیری فاسق اوله اول شهرک زاهد اوله بر کشیه اکی یوز درم کمشدن ارتوق ورسه درستدر زکوة بورجی اودنور اما مکروه در اکر بورجلو اولرسه برجن اودیجک دکلو ورمک درستدر برجی ندکلو جوق اولرسه اولسون اما دلسه کم دکل زکوتن بر فقیره ویره زهدی طاعتی اولدغیچون قرشو یوز درم ویره الحاصل اکی یوز درمدن ارتوق بر کزدن ورمیا دفعه دفعه ویره ندکلو جوق ورسه مکروه دکلدر اما اولی بودرکم بر کنده اکی یوز درمدن ارتوق ورمیه بل که کونده بر کز ویره یاخوذ ایده بر کز ویره اکثر یوز درم اما فضلا ایتمش جنلو طور زکوتن دخی بو زمانده کندو ورمک یکدر زیرا اماملر الب زکوة یرینه ورمزلر اکر بر ظالم کوجله بر کشینوک جنلو مالنک زکوتن السه صحیح بودرکم زکوتی اودنور اکر ورن زکوتجون دیو نیت اتسه امام سرخسی ایدر صحیح اولدرکم ظلمله الدقلری نسنه زکوة یرنه کچر²⁴⁸ اکر بر کشیه اوتوز اقجه زکوة فرض اولسه اوتوز اقجه اغری کمش پرسن ورسه درستدر ابو حنیفه قینده اکرچه اول کمش پرسنوک بهاسی یکریم بیش اقجه کتورمزه دخی امام محمد و ابو یوسف قنتنده بهاسی برابر کرک اکرچه اغرلیغی یکریم بیش اقجه اغرلیغی دخی یغسه پس بر کشی بر دوزلمش کمش یا التون نسنایجون اواق کمش ویره اغرلیغ اول فرض اولن زکوة اغرلیغ دکلو اولسه اما بهاسی اول قدر اولمسه ابو حنیفه قینده

²⁴⁸ es-Serahsî, a.g.e. III, 312.

درست اولمز انلرک قینده درست اولر اکر بیرام ده اغلنچوقلره بیراملق ورسه یخوذ اوغلنلر اوستادنه هدیه لک ویرسه زکوة نیتن اتسه درستدر اکر وردکی کشی بای اولمزسه هم اوستادی کريله اوکردر کشی اولمزسه اما ابو خیر وتکری قینده قبول اولجق خیر اولدرکم اکه دنیا غرضندن بر ذره غرض قرلمیه بر یخسول کشیده الیمی اولسه اول کشیه الیمنی بغشلسه کندو قیندغی مالک زکوتته نیت اتسه درست اولمز یاخوذ اول کشدکی مالک زکوة قدر اکه بغشلسه اول اوزرندکی مالک زکوتته نیت ایلسه کرو درست اولمز اما اکر المیی اول یقسوله بغشلسا اول مالک زکوة اودنور یقسول لره نسنه ورسه صکره زکوة نیت ایلسا درستدر اکر اول وردکی یقسولده درسه خرج اتمدیهسه

اما بلکل کم زکوتده وعشرده واورج بیرامنده وردکلری فطرده ونذرده وکفارتده واجب اولن نسنوک بهاسن ورمک درستدر حيله ادب زکوة کدرمک وشفعه کدرمک امام محمد قینده مکروهدر زیرا مسلمان اولن کشیه لایق دکلدر هم زکوة انکجون فرض اولدکم یقسول لر انکله درلر حيله ادب ورمیجک اول مقصود حاصل اولمز حق تعالی امرنه مخالفت ادب کناهکار اولور

فصل

بو فصلده عشر بلدورلوم

عشر اولدرکم کشی حاصلنک اون ده برن وره بلکل کم هر نسناکم انی اکرلر بتار انده اونده برن ورمک کرک اکر اکمدن کندو بترسه انده عشر یوقدر مکرکم کشی قوریا صته شول قمشلق قریب صاتدقلری کب پس مسلمان اولن کشیه واجبدرکم تخیلن ویمشن وپنبوغن وزعفرانن وکتانن وبوستانن حسابلیه اونده برن جقره ندکلو از اولرسه امامه یه سلطانه وره اکر برن یه باغ وبوستانن قغیله یه دولبله جکب صورسه یکرمده بر وره

23a

عشر النور یردن اولن قون بالندن عشر اللر خراج آلنور یردن اولن بالدن نسنه المیلر بلکل کم عشر چقرمقده بر کشنوک ملکی اولمق شرط دکلدر جقرن دخی عاقل وبالغ وآزاد اولمق شرط دکلدر مختصر محیطده ایدر وقف یرک دخی حاصلنک اونده برن ورمک کرک مکاتب اولن ودلو اولن کشنک وبالغ اولمدق آدم یرنوک دخی حاصلنوک اونده برن چقرمق کرک²⁴⁹ اما

²⁴⁹ İbn Mâzze el-Buhârî, a.g.e. II, 491.

خلاصده بالغ اولمدق آدم یرندن یا وقف یردن حاصل اولن نسنده عشر یوقدر دمش کرو قلن کتابله مخالفدر مکر عبادت معنسن ترجیح اتمش اوله دمش بو عشر وردکی حاصل صتمغجون قسه اوزرنه بر یل کجسه زکوة واجب اولمز قجن عشر النور یری کریه ورسلر یه اورتقلغه ورسلر یه بر کشی اول حاصل اولن یری اسنوک اللدن کجله السه اول یر اسنوک طنغی اولسه یر کندنوک ادکنه اول یردن حاصل اولنوک عشرن ورمک اول یر اسی اوزرنه در اما اکر بری ارتوق اولب اکمکا ورسا تخمن یر اسی ورمسه اکن ورسه ابو یوسف و محمد قینده عشر اول یری اکن اوزرنه اولر اکر سلطان خراج یر اسنه ورسه درستدر ابو یوسف قینده فتوی انوک اوزرنه در اکر بر اسی خراج ویرجک کشی اولسه قاضلر و دانشمندلر کبی امام محمد قینده درست دکلدلر اما اکر عشر یر اسنه ورسه اکسی قینده دخی درست دکلدلر اما سلطان عشری یر اسندن دلنسا یر اسی صدقه اتسه درستدر اما سلطان دلکدن صکره ورسه درست دکلدلر محیطده ایدر یر اسی عشر خراج مستحقنه ورسه امامه وردرکه اکلین اله وبر قج یل کجسا خراج المسلر کجینجون المق یوقدر امام ابو حنیفه قینده اکر یرک بچلمدن هلاک اولسه خراج واجب اولمز بجدکدن صکره هلاک اولسه واجب اولر اکر کرو اکب حاصل ایرشمکا یرارسه هر شهرکم امام کافردن کجله السه اول یرک کافرلری مسلمان اولسه کرو یرنده قسلر اول یر خراج یر اولور اکر خراج صویله صورلرسه کرو اولدخی خراج یر اولور اگرچه کافر اکمدیسه دخی خراجی صو شول ارمقلردرکم انی عجملر قزدلر سیحون جیحون دجله فرات ارمقلری کبی ابو یوسف قینده هر کافر شهرکم صلح ادب الدلر دخی اول یرک قوم اوزرنه خراج قدلر اولدخی خراجی یردر هر یرکم انی کوجله الدلر دخی قومی مسلمان اولدی امام مخی در دلرسه اول یری چریه اولشدرسون دلرسه قومی یرنده قسون یرلرنده قدقندن صکره کرکسه عشر اتسون اول یرلرنده کرکسه خراجی اتسون

فصل

بو فصلده اورج بیرامنده وردکلری فطری بلدرام

بلکل کم هر کشی کم مسلمان عاقل بالغ اوله وکندو حاجتندن ارتق اکی یوز درم کمشلک نسنیه کجی یته واجب اولر انک اوزرنه بیرام کن اولدقندن صکره کم هر بر باشجون کندو باشندن وبالغ اولممش یقسول اوغل وقزنوک باشندن وقولندن وقرواشندن ومدبرندن وام ولدنڈا بیش یوز

یکرم درم بغدای یا بیک قرق درم ارپه یه بونلرک بهاسن ویره اگرجه بو خلیق کافرسه دخی بو فطری نماز قلمزدا اوکدن ورمک درستدر نه وقت کرکسه ورسون

فصل

بو فصلده حاجر بیرامنده اتدکلری قربان بلدرلوم

بلکل کم هر کشی کم عاقل بالغ اوله مسافر اولمیا حاجتندن ارتوق اکی یوز درم کمشلک نسنه یه کوچی یئا قربان اتمک واجبدر بلکل کم التی ایلقدن کجمش قزی و اوغلق قربانه یرار اکر سمزجه اولب یمکا یرارسه پس هر کشی بر قزی یا برقیون قربان اده اکر یدی کشی بر صغر یا بر دوه بغزلسلر درستدر اما هر برنوک اولوسی برابر کرکدر اکر ارادن برنوک الوسی ارتق اولرسه هیچ برسنگ قربان درست اولمز کرو اول یدیدن بری اتچون السا کرو هیچ برنوک درست اولمز قربان بیرام نمازندن اوکدن بغزلیب الشدرمک درست دکلدر اما کویده اولب بیرام نمازی قلنمسه طکلجق بغزلیب الشدرسه درستدر قربان اتن کندو بیب کمسیه ورممک دخی درستدر زیرا ثواب بغزلمغله حاصل اولور اما اوج بخشده بر بخشن الشدرمک سوکلودر قموسن الشدرسه دخی ثوابی جوقدر قربان اتن بایه یقسوله ورمک درستدر

فصل

بو فصلده بر کشی معدن بلسا یا یرده کملو نسنه بولسه نجا اتمک کرک انی بلدرلوم

بلکل کم قجن بر کشی التون یا کمش یا دمر یا قلی یا بقر یا ایرق نسنلر معدنین بولسه یا یره کملو مال بولسه اکر بولدغی بر کمسنوک ملک اولرسه اول بولنن نسنه اول یر اسنک اولر یر اسی اول یری کافردن الدقلری وقت کم الدیسه اولدر صکره الن دکلدر اکر کافردن الن بلنمسه صکره مالک اولنکدر اکر بر کمسنوک ملک اولمسا بیئده برن اول اقلیمده پادشاه اولنه ویره کرو قلنن بولن کشی اله اکر یرده کملو مال بولرسه کم انده مسلمانلر علامتی اوله صقلمق کرک قغزیمق کرک اسی بولنجه اکر بولنمزسه اسی جانجون یقسول لره الشدرمک کرک اکر کافر علامتی اولرسه معدن حکمنده اولر

فصل

بو فصلده زكوتى و فطرى و عشرى و خراجى كافرلردن انان مال كم بيشده برن بکلر
الور دخى كافرلردن صلح ادب الدقلى

23b

مال كملره ورمك كرك و قنقسن بکلره و اماملره ورمك كرك كم الشدره و قنقسن اسى
الشدرمك درستدر انى بلدورلوم

بلکل كم زكوتى یدى درلو كشييه ورمك درستدر:

برسى اولدركم هيچ نسنه سى اولميا

برسى اولدركم برجلو اوله اوديچك نسنسى اولميا

برسى دخى اولدركم دايم غزايه واره يخسول اوله نسنه قزنمغه الى دكميه زيرا هدايده
ايدر بزم قيمزده غزايه ورنلر باى اولجق ورميه در²⁵⁰

برسى بهاسنه كسلمش قلدركه اوديچكى اولميه

برسى دخى اولدركم مالندن ايرلمش اوله النده نسنه سى اولميه اما اكر اودنج الجق ادم
بولرسه اودنج اله وره يرندن ويريبيا زكوة الميا

برسى دخى اولدركم كعبيه وارمق فرض اولمشدر اوله صكره يقسول اوله نسنسى قلميه
كعبيه وراجق بو التى كشييه زكوة ورمك اول وقت درستدركم يقسول اوله مسلمان اوله يقسول
اولدركم حاجتندن ارتوق اكيوز درم كمشه كجى يتميه اما بو يقسول و مسلمان اولن كشى بالغ
اولمامش اولرسا عاقل اوله كمسيه الدنميه كندويه اصلو اولن نسنای بله زكوة ورمك درستدر دلو
كشييه دخى يقسول اولجق زكوة ورمك درستدر

يدنجى بو زكوة ويرجك كشلرك زكوة درمكا وربدكلى كشدركه دخى زحمت جكدكى
قدر ويرلر ارتوق ورميلر نهايده ايدر كريبه دوتسلر بر كشى اول زكوة درشرمكجون نه قدر نسنه
وررلرسا اكه دخى اول قدر نسنه و رلر باى اولرسه دخى ورمك درستدر زيرا اشجون و رلر
اكر ديرب كتورجكى اقجه هلاك اولرسه نسنه ورميلر زكوة ورن كشى دلرسه زكوتن بو التى
بولك قومك هر برسنه برز ورسن دلرسه بر بلوكنه ورسون انجق شافعى قينده برنا ورمك
درست دكلدر قموسنه ورمك كرك بييدكى قدر و دخى زكوة ماليه مسجد ييمق والويه كفن صرمق
وقول صاتون الب آزاد قلمق درست دكل زكوة كندو اوغلنا وانسنا واتسنا و دادسنا ورمك و عورتنا
قلنا ورمك و خلايغنا درست دكلدر و پيغامبر عليه السلام اصلنا ورمك درست دكلدر پيغامبر

²⁵⁰ el-Merġinânî, a.g.r. I, s. 112.

اصل ددکمز علی عباس و عقیل و حارث او غلنریدر بنلرک قول لرنه دخی ورمک درستدکلدر اگرچه آزادلوپسه دخی بر کشی مستحق صنسه زکوة ورسه صکره بلساکم بایمش یا کافر مش یه اتسی یه او غلیمش یه پیغامبر اصلمش کرو المیا زیرا اول بلمدی مستحق صندی وردی زکوة اودانور اول ورمکله اما کندو قولی یه مکاتبی اولرسه وردکن کرو اله و عشری و فطری دخی بو زکوة وردکلری کشلره ویرلر خلاصده بویله در اما هدایه ایدر زکوتدن ارتغن حربی اولمیان کافرلرک یقسول لرنه ورمک درستدر²⁵¹ مجمعه ایدر خراج و رر کافرک یقسولنه ورمک درستدر اما امام ابو یوسف قتنده درست دکلدر امام زفر ایدر زکوة دخی کافر یوقسولنه ورمک روادر زیرا حق تعالی صدقه یقسوللرکدر دیدی مسلمان اولمق قید اتمدی حدیث برله قید اتمرز در اما بلکل کم مجموع صدقلری مسلمانره ورمک یکدر مسلمانک دخی زاهدنه ورمک یکدر زاهدک عالمنه ورمک یکدر عالموک دخی خلقدن طمعن کسب قناعت ادننه ورمک یکدر قناعت ادنده دخی ریاسی اولمینا ورمک یکدر زیرا حق تعالی قرآنده بعض خیرک برنه اون ثواب دیدی بعضی سنه برنه یدی یوز ثواب دیدی بعضی یرده برنه حسابسز بی نهایت ثواب و رر دیدی کمه دلرسا امدی بو تفاوت اولدغی اول صدقه وردکلری کشلرک حق تعالی حضرتنده مرتبلی الیلویکلر اولدغله در بعضلر ایدر ثواب از اولدغی چوق اولدغی صدقه ورن کشی اعتباریله در زیرا مالی شهبسز اولنوک زکوة و صدقسی ثوابی چوقدر مالی شهبلو اولندن کوکل خوشلغله و اخلاصله ورن ثوابی چوقدر ریایله و کراهتله ورنندن مالنوک غایت ایوسندن ورمک ثواب جقدر یرامزن ورمکدن کندنک غایت حاجتنا کرکلوی ورمک یکدر کندودن ارتتن ورمکدن بلکل کم بو صدقه ورمکدن مراد بخیللق خبائث کدرمکدر پس اخلاصله و کوکل خوشلغله ورمک کرک در وردکندن صکره سونمک کرک که حق تعالی بیروغن یرنه کتردم هم فانی باقی دکشردم ازی چوغا و ردم وردکدن صکره پشیمان بیب ملوک اولسا دلیدرکم اخلاصی یقدر اخلاصسز عبادت جانسز کوده کبدر حق تعالی حضرتنده اکا اعتبار یوقدر ودخی بو صدقه اکین اکمک کبدر بتر یره ورمک کرک بتر یر اولدرکم وردکی آدم مسلمان اوله شول ددکمز فضیلتلریله متصف اوله وهم اخلاصله و ره تکرجون ورمک اولدرکم کندو کوکلنا خوش کلنا ورمیه تکرری تعالی عبادتنده اولب تکرری تعالی قینده عزتی و کرامتی اولنه و یره یاخوذ حق تعالی فقیر اولنلره صدقه ادک دیدی انک بیروغن یرنه کترلم دیه ایله اولجق کافره دخی صدقه ادرسه ثواب اولور یرنه اون ثواب اما بی نهایت ثواب اول وقت اولرکم مال حلال اوله اخلاصله و یره کندیه کرکلوسن و ایوسن و ره وردکی

²⁵¹ el-Merğinânî, a.g.e. I, 113.

کشی عابد و عالم و متعفف و متوکل اوله اکر مقصودی ثواب حاصل اولرسه زکوتی و عشری و فطری کیمه ورمک کرکدن بلدکن صکره

24a

خمس و بیت المال و خراج کیمه ورمک کرک انی بلدورلم

بلکل که شول کافر دًا اورب الدقلری مالک بییشه برن کم آلورلر دخی شول مالکم بیانده معدن بلنلردن الورلر انی اوج بلوک کشی اراسنده الشدرمک کرک بر بلوکی اتسی اولمیان اکسوزلر درکم دخی بالغ اولمش اوله بر بلکی دخی نسناسی اولمین لردر بر بلکی یخسوللغندن اوترو غزادن قالمش یا حجدن قلمش کشلردر پیغامبر اصل یخسول لرنه دخی ویره لر زیرا بو اوج بلوکه وردکلری یقسول لقلرندن اترودر اما هر برنوک یقسوللغی بر درلودر شول مال کم بکلر الر یر خراجندن و تعابی کافرلردن دخی کافرلر کتردکی ارمغاندن انی بکلر چریه اولشدوره کم کافرله و مفسدله اوغراشماغجون اما فساد اهلنه و ناحق یرلره نسنه ورمیا شول مالکم کافرلرک کندولرندن الرلر باش خراجی دیو دخی شول مالکم کافرلر صلح ادب و ررلر دخی شول مال کم بر کشی اولور کمسی قلمز الورلر بیت المال دیو اول مسلمانلر مصلحتندن اترودر اول مال برله اکر اوجلرده حصارلر واریسه یقلمش یا دربندلر و سدلر و ارسه پییق کرک دخی کپرولر و ارسه و کاروان سارای و ارسه پییق کرک الحاصل شول نسناکه مسلمانلر مصلحتنه کرکدر اول مال اکه خرج اتمک کرک اندن کرو قاضلره و مدرسلره و علم اهلنه اماملره و مؤذنلره و قرآن اوکردنلره و فتوی یزنلره و خطبلره و طالب علملره ورمک کرک کرک زیرا بنلر دخی مسلمانلرک دینی و دنیالری مصلحتجون در دخی وارب کافرله اوغراشنلره ایلی باغدن و حرامدن صقلینلره ورمک کرک بکلر دخی کندولره نفقه سی اوزرلرنه اولنوک بیجکلری قدر بو مالدن اللر بونلردن ارتوق یره ورمک ظلمدر اما بونلره شولقدر ورمک کرک کم کندولره و کندولر اوزرنه یدرمک کیدرمک واجب اولنلره ینا زیرا کم عورتلرنک و اوغلنلرنوک و خدمتکارلرنوک یماک و کیمکی بنلرک اوزرنه و اجبر انلره یتجک نسنه ورمزلرسه بونلر خرججون صناعت اشلیب نسنه قزنسه کرک در بنلر بونوک کبی اشه مشغول اولجق بو مسلمانلرک دینی و دنیایوی مصلحتی خرابه کدر بوزلر بو خراج و خمس و کافرلردن الدقلری مال و راجک یرلری هدایده بیله بلدرمش دخی ایتمش کم بزم زمانمزده اول چریه و یرجک مالی دخی قاضلره و مدرسلره و عالملره ورمک کرک زیرا تکرری تعالی یاردم برله مسلمان یکن الپدر کافر اوزرنه ایلی کافرلر صقلمغا طنلق و یرب چری طتمق حاجت دکلدر

اما بلکل کم بو قاضلردن و مدرسلردن و سپاهلردن و طنلغن المدن السه کجمش طنلغن المق
 واجب دکلدن میراثن بینلر دعوی ادب الیمز زیرا بخشدر اجرت دکلدن بر کشی اماملیجون
 یاخوذ مؤذن لکجون یا مدرسلیکجون یا قاضلیغیجون نسنه اله اکر شرط ادب الیسا مکروه در
 شرط بدرکم ایده اکر اشبو قدر بکا نسنه و ررسکز بن بو نسنه ادرم و رمز سکوز اتمزم دیه اکر
 ایلا دمیب بو دکلرمز ادرسه خلق دخی نسناسی یوغدن بلب وقت و نسنه دوشرب و رلرسه
 یه بر کشی کوی یا بر وقف ادرسه یا بر قج اقجه وظیفه ادرلرسه حالدر مکروه دکل زیرا بنلر
 کسب ادب اش اشلیب نسنه قزنمزلر بولرک رزقی شول ددکمز کافرلردن الدقلری نسندن اولسه
 کرک بکلر ظلم ادب و رمزلسه بنک کبی نسندن یمکا محتاج اولرلر پس اول ضرورتدن اوترو
 یمک حلال اولور اما صکره کلن عالمر شریعت علمن ایتمکجون و اماملق و مؤذنلک اتمکجون
 نسنه قول ادب المق درستدر دمشلر زیرا کرمشلرکم کمسه نسنه المدن علم اوکرتمز و اماملق
 و مؤذن لک اتمز ایلا اولجق اسلام ارکان و دین یولی خراب اولر پس ایتمشلر اسلام یولی خراب
 اولمقدن بو بدعتی روا کریمک زیانی ازدر دیو فتوی و رمشلر درستدر دیو اما زاهدلک اولدرکم
 بنک کبی نسنای دخی المیا دخی بر صنعتجوق اشلیاکم بو عبادتلری یرنه کتورمکا مانع اولمیا
 اول اشدن اله کرن نسنیا قناعت اده یاخوذ نسنه اشلمیا توکل اده اتره حق تعالی رزقن و حاجتن یرنه
 کتوره زیرا حق تعالی قرآنده بیوردی قل لرمک رزقن بن البته و ررم دیدی هرکم توکل اده بکا ایئا
 بن اکا یترم قمو حاجتن زحمتسز یرنه کبورم دیدی بس توکل ادنوک رزقن صنمدغ اومدغی یردن
 حق تعالی ویریر بو الو مقام تکرری تعالی دستلرنک مقامدر بو مقام دولت و سعادت لو اولن کشلر
 اشدر دینی و اعتقادی ضعیف اولنلر بوندن قجرلر قرقرلر بر سبب اشلمینجا رزق حاصل اولمز
 سانورلر شیطان نفس وهم غالب قلمشدر قمزکه حق تعالی سزلرن و وعدلرن عقل قلغله اشدن
 اعتقاد اده و اخلاص برله قبول اده و به العون

در دنجی باب

اورج حکمرن بلدر

بلکل کم خلاصده ایدر قجن کوزدجک یرده بولت یه تتون یاتوز اولسه بر کشی رمضان این کرسه کلسه قاضی قتنده طنقلق ورسه قاضی اول کشینک طنقلیغن قبول اده قجن اول کشی مسلمان اولسه نماز قلسه اولو کناهلردن صاقنسه بالغ اولمش اولسه دلو اولمسا کرکسه اول کشی آزاد اولسن کرکسه قل اولسون کرکسه عورت ابو حنیفه روایتنده اکر حد قذف اورلمش اولسه طانقلیغی کجمر اما امام طحاوی قینده طنقلق ورن ادم الو کناهلردن صقنور کشیدکی بلنمزه دخی طنقلیغی درستدر اکر بو ددکمزلین مسلمان کشی طنقلق ورب ایدرساکم فلان شهرده کلدلر قاضی قتنده اورج این کردکلر نه طنقلق

24b

وردلر قاضی طنقلق لرن درست دندی درسه اول طنقلق برله قاضی حکم اتمک کرک که اورج دتلر اما شوآل آینده اکی ار یا بر ار اکی عورت کرککم طنقلیغی تمام اوله بلکل کم بر کشی اورج این کرسه قاضی قینده طنقلق ورسا قاضی طنقلیغن طتمسه کندو دخی یسه کفارت واجب اولمز کرو اودمک کرک انجق بو دیدکمز ای کورنجک یر اچق اولمیجق در اما اکر ای یری اچق اولرسه بر کشی طنقلیغی کجمر اورج اینده دخی بیرام اینده دخی شولقدر کشی کرکدر کم قاضی انلرک یلن سز اوزره اتفاق اتدکلرن محال کوره اما طحاوی وبقالی ایدر بر کشی شهردن اولمسه یا اوی بر یکسک یرده اولسا کلسه طنقلق ورسه اول بر کشی سوزن قاضی قبول اده اما ظاهر مذهبنده شهردن طشره اولنوک دخی طنقلیغی درستدکلدر جوق جماعت اولمینجه کم قاضی انلرک سویلدکن محال کوره اکر بر کشی صوقفده کرسه اورج این طنقلق ورسه اول شهرده قاضی اولمسه خلق اول کشی سوزله اورج دته اکر مسلمان کشی اولرسه اکر بیرام این کرسه اکی مسلمان کشی ای یری اجقلوق اولمسه بیرام ایلمک درستدر انلرک سوزله بو طنقلقده دعوی وطنقلوق ویررم دمک شرط دکل در کجی بیرام²⁵² آی دخی ظاهر مذهبده اولو بیرام آی کبدر حکمده قجن بر کشی طنقلغه اورج دتسلر اتوز کون اولسه ای کورنمسا بر کون دخی طنلر اکر اکی کشی طنقلغه دتدلرسه اتزکون اولیجق ارتسی بیرام ادلر زیره صحیح بدرکم ای کوزدجک یرک یوکسکلکنه الجقلغنه اعتبار اتمیلر اکر امام یلکز ارج این کرسه بعضلر ایدر اغرلین ییا

²⁵² Kici Bayram: Kurban Bayramı.

بعضلر ايدر آشكاره یرسه دخی قیرمز بعضلر ايدر اوجه نیت اتمیا هم یمیا اکر بییرسا کفارت یقدر قامو عالملر قینده قجن طنقلر ارجک یکرم طقزنجی کن طنقلوق ورسلرکم اورج طندقلری کوندن برکون اوکدن کرملر طنقلرن قاضی قبول قلمیا انکجون کم کردکلری وقت کلب دمک واجبدی اکر کرنلردا ایرق یردن اولرسه طنقلقلری کچا اکر اورج این اویلدن اوکدن یا صکره کرسلر صحیح بدرکم ای کلجک کجدندر اول کن اورج طتمیلر اکر ارج آخر کننده شوال این کرسلر زوالدن اکدن یا صکره یمیلر اکر اول کون شوالدن صنّب یسه کفارت واجب اولمز

قجن بنلری بلدکن صکره نیجه ادجک کشنوک اورج تمام اولر کفارت اولمز نیجه

ادجک مکروه اولور آنی بلدورلوم

بلکل کم اورج اولدرکم هر کشی بالغ اولمش اوله اکر عورتسه طون کرمش اوله یا اوغلن طغرمش اولمیا دخی اورج اینک قامسنده دلو اولمش اولمیا اورج دتمغا نیت ادب یمکدن اجمکدن یقتلق اتمکدن ارته یری ارقورسنه اغردغندن کون باتنجا یغلنا. نیت بدرکم بدرکم ارته ارج دتاجغنه کولکله قصد اده دلله دخی ارته ارج دتاجغن درسه دخی یکدر رمضان ارجی دمزسا دخی درستدر رمضان ارجی اولر اکر نیت اتمک رمضان ارجن دوتمغا درسه دخی یکدر جون نیت نیدکن بلدک. قنقی ارجلرده کندزن نیت اتمک درستدر آنی بلدلرم بلکل کم رمضان اورجنده دخی شول اورجده کم بر کشی بر کون یا بر آنی بللو اتدی ارج دتمغا نذر ادبن مثلا ایتدکم جمعه کون اورج دتمق یه رجب آنی ارج طتمق بنم اوزرمه نذر اولسون ودخی نافله اورجده کیجه نیت ادرسه یاخوذ کندزن نیت ادرسه قبا قشلغادکن درستدر اما کیجه نیت اتسه یکدر بو اوچنده دخی

اما بیش اروجده کجدن نیت اتمک کرک کندز نیت اتمک درست دکلدر

برسی دخی قضایه قلمش ارج ادمک

برسی اما کفارتجون طندغی اورجدر برسی درت یرده در

برسی اولدرکم رمضانده اورج یدکجون طتر برسی اولدرکم اندشدغیجون طتر

برسی اولدرکم عورتن انسنه یا کندو المغه درست خصمنا بکزتدکیجون طتر

برسی اولدرکم خطایله آدم الدردکجون طتر

برسی اولدرکم بکا اوج کن یا بر آنی نذر اولسون دیه این کنن بللو اتمیا

برسی دخی کعبیه کدرکن احرام بغلندقداً صکره او جانورلرندن اولدرجک واجب اولن

اورجدر

برسی دخی عمريله حجيله اشلايچک طندغی اورجدر

بوندن صکره رمضان آين صيچق کفارت نه وقت واجب اولر انی بلدرلم

بلکل کم رمضان اروجنه نیت اتسه اورج فرض اولن کشی دخی قصدله قرنن طیورجق یه خستلغنه اص ادجک نسنه یسه یا اجسه یا عورته یا اوغلنه التی شول سنت اتدکلری یره دکن وارسه یا حجامت اتدرسه یا کوزنه سرمه قیسه دخی اروجن صندی صانسه یسه کفارت واجب اولور اکر کوجلّه اولمزسه پس قجن بر کشیه ایتسلر یقتلق ات یقسا سنی الدوروز یه بر نسنک کسرز دسلر اولدخی بلساکم اکر اتمزسه بو ددکلرنی ایدرلر یقتلق اتسه اورج صنر کفارت لازم اولمز اکر جماع کجله اتسلر یاخوذا ایرکن اتسلر اورجی صنر کفارت لازم اولمز

بوندن صکره بلکل کم بو یمکده اجمکده تفصیل جو قدر اما برزن ایدالم

خلاصده ایدر قجن بر کشی ییچک یرکن اغزنده جینیو دررکن اویسه اغزنده جینمش نسنه قلسه بلسه کم ارته اولمش اغزندن قجرب برقمق کرک اکر یدارسه کفارت اولر اکر مردار المش نسنه اتن یسه اکر قرت دشب ییمش اولسه کفارت اولمز اکر ییمامش الرسه کفارت اولر اکر جک ات یسه دخی کفارت اولر اکر

25a

یغرلمش خمیر یسا کفارت اولمز اکر اون یسه ابو یوسف قتنده کفارت اولمز امام محمد قینده کفارت اولر اما ارپه یه بوغدای یسه کفارت اولر زیرا بنلری یرلر آدملر قرنن طیرر اکر طاش یه اغج پاره سی یه بیرق یه ارشمامش یمش یسا یه یش قوز قبن یاقوز یا فندق یه بادام صمدن قبیلّه یدسه کفارت اولمز امدی بلکل که بنلرده کفارت اولمدغی انکجوندرکم بنلری کشی قرنن طیرمغجون یا صیرولغنه کفارت اولمغجون یمز پس اکر یدکی بر طبراق اولساکم انی خستیه یدرلر طین ارمنی طین محتوم کبی یه بر اغج پاری اولساکه انی صایرویه یدرلر اصی اتمکجون صندل عود اغجی کبی یه بیرق یه جیچک اولسه سنامکی و افسنین بیرغی کبی کل و افتمون و نیلوفر و بنفشه چیچکی کبی پس بنلری یسه هم قضا هم کفارت اولر اما شول یرده کم کفارت اولمز اورج صنر کوننه کن اودمک کرک

(اورجده واجب اولن كفارت)

بلکل کم اورجده واجب اولن كفارت اولدرکم اکر کجی یتزسه بر قل آزاد ایلیه اکر اول قل کاور اولسه یا مکاتب اولرسکم هیچ نسنه اودممش اوله درستدر اما اکر اکی الی یا اکی ایاغی یا اکی النوک باش برماغی کسوک اولسه یا کزسز یا یلک جغنده دلو اولسه انی کفارتجون آزاد ایلکم اولمز اکر بر الی یه بر ایاغ یه بر باش برمغی یا بر صغ الی وصول ایغی کسک اولرسه یه صغر اولرسه یه خادم اولرسه یا اکی قلغی کسوک اولرسه کفارتجون آزاد ایلکم درستدر اکر قل آزاد ایلما کوجی یتمزسه التمش کون اورج طوته اکر کج یتمزسه التمش مسکین طیوره اکی نوبت یا بر مسکین یوز یکرم کز طیوره یاخوذ التمش مسکین هر برینه بیش یوز یکرم درم بغدای یا اونن یه بیک قرق درم ارپه یه اونون ویره اکر بونلرک بهاسن دخی وردسه درستدر اما مجموع بر کشیه ورمک درست دکلدر اما کنده بیش یوز یکرم درم بغدای بهاسن وردسه درستدر ظهار کفارت دخی بودوزنه در اما اندشمق کفارت اولدرکم بر قل آزاد ایلیا یاخوذ اون مسکنه عورتن اورتجک دکلو کیجک ویره اکر مجموع اعضاسن اورتجک طون ادرسه دخی یکدر یاخوذ اون مسکین اکی نوبت طیوره یه خود شول ددکمز لین بغدای یه ارپه یه بهاسن ویره اکر بو اوجدن برن اتمکا کج یتمزسه اوج کون اولشدر اورج طوته

(خطایله آدم الدرن کفارتی)

بوندن صکره بلکل کم خطایله آدم الدرن کفارتی بنلره مخالفدر زیرا انده بر مسلمان قل آزاد ایلکم کرکدر کافر آزاد ایلکم درست دکلدر قوله کج یتمزسه اکی آی اولشدری اورج طته اکر بو اکی آی اراسنده رمضان کلرسه یه بیرام کنی الرسه یه قربان بیرامندن صکره اوج کون اولرسکم بنلرده اورج طتمق اولمز یمک کرک اولشدری طتمق اولمز اما اکر اراقده حیض کرسه اولشدری دتمغا مانع اولمز اما اکر اندشیب طتدغی کن اراسنده حیض اولرسه اکلین طتمق کرک زیره انده حرج اولمز

بندن صکره بلکل کم شول نسنه کم اورج صر اما کفارة اولمز انی بلدورلم

بلکل کم قجن کشی اوج کنلک یوله سفره قصد اده دخی دردغی یرک عمارة یرلرن دن کجه کده یا صیرو اوله یه بر اش اشلرکن بکلسه بلساکه یمزسا اجمزسه هلاک اولور یه بر رنجه اوغرر بیا کفارت اولمز کرو اودیه اما بلمک کرک کم بو اشلدکی اش کندیه اشلمکی واجب اولر اشمدر شول قل افندسنه اشلدکی کبی یا کریه دتمش کشی اشلدکی کب یه اوچون یه کندویجون

نسنه قزناماجون اشلدکی کبی خلاصده ایدر قجن بر قروش اش بشررکن یه اتمک ایلرکن بکلسه بلساکه یمازسه یه اچمزسه هلاک اولر یا رنجور اولور یسا یاخوذ اچسه کفارة اولمز بر کشنوک عورتدخی بکلسه اشلرکن یسه کفارة اولمز قجن بکلر کجله بر اشلمکا سرسلر اول اشد بکلسلر یسلر کفارة اولمیا دیز.

اندن صکره بلکل کم صیروولغک بعضسنه اجلق زیان ادر بعضسنه اتمز انی دخی بلمک کرک اکر یمامک زیان اتمزسا یسا کفارت اولر کرو خلاصده ایدر قجن بر کشی قرقسه اورج طتجق کزم اغرس ارتا دسه یا استمام قت دته دسه یمک درستدر بو قرقدغی کندو اجتهادله یه خود بر مسلمان حکیم ددکله اولسا کرک بر کشی ستمه برکون طوتسه برکن قسه طتاجغی کن طتاصنسه یسه کفارة واجب اولر پس کشی بللو بلساکم یمیک صایرو اولور یا صیروولغی ارتریبا مجمعه ایدر اکر صیروولغم ارتر دسه قرقسه یسه درستدر ابو حنیفه قینده ابو یوسف قینده ومحمد قینده شول دکلو ضعیف اولساکه ارج طتجق نمازی اورو طررکن قلسا یمک درستدر اکر صایروولغی ارتجغن بلمسا مسلمان حکیملرنه صره اکر صرچق آدم بولمسا ارج طتجق دخی زیان ادرم اتمزم بلمسا بر اغج پارسی یه طاش یه کاغد پارسی یوده اندن بیا اما اکر بو طاش یه کاغد یه اغج پارسی بر یرمز اش اتمکجون اتسه کفارت واجب اولر

بلکل کم سفره کدن کشی کرک زحمت چکسون کرک چکسون یمک درستدر قجن برکو کندو اورجن صمغا قصد اتمدن اورج صنسه شنوک کب که اغزنه صو ورمک استسه دخی بغازندن ایچرو کتسه اکسزده یاکوجله اورجن یدرسلر یه احتقان اتسلر یه برننه یه قلغنه نسنه دمرسلر یه قرننه یه دپسنه یقو یقسلر دخی اول یقودن اجنه نسنه کجسه اورجی صنر زیبا نسنام کشنوک اجنه کجه کرک اشغدن کرک یقارودن قامو اماملر قینده اورج صنر خلاصده ایدر اکر صو یلندن نسنه طمزرسلر وارسه ایچنه کجسه ابو حنیفه قینده اورج صنمز ابو یوسف قینده صنر عورتلره اوکندن احتقان اتسلر قامو اماملر قینده صحیح بدرکم ارج صنر اکر قصه کندو قصدله اما اغزی طلو اولمسا کرو بغازندن ایچرو کتسه کندو ارادتتسز اورجی صنمز

25b

اما کندو قصدله یودسه صنر امام محمد قینده زیبا نسنه یمش کبی اولور ابو یوسف قینده صنمز اکر اغز طلو قصدله قسه اورج صنر کفارت اولمز اکر اوندب یسه یه اجسه یه یقتلق اتسه اورجی صنمز اما صندی صنسه یسه اورجی صنر کفارت اولمز اکر ارته اولمش صنسه یسه کرساکه ارته اولمش یه کندوزن نیت اتدکدن صکره یسه کرو اودمک واجب اولر کفارت اولمز

اگر اخشم اولدم اولمدیم یه ارته اولدیم اولمدیم بلمسا یکرک اولدرکم بللو بلمینجه یمیا اکر یسا کرساکم ارته اولمش اخشم اولممش ارجی صنر بر کشی ارجن یسه دخی صایرو اولسه یا عورت یسا دخی طون کرسه کفارت اولمز اکر ارجن یسا دخی بر کشی اکلین کجله یدرسه یه یسه یا کندوسی سفره کتسه کفارت اولر بر کشی سفره کتسه دخی اوده نسنه اونتسه المغا کلجک اوده بیجک یسه کفارة ورمک کرک بر کشی کندو قصدله قصه اما اغز طلو اولمسا یا صویه کرسه یه کندز دشی ازسه یا حجامت اتسه یا غیبب اتسه یا مسواک اتسه اغزنه دخی اورجی صندی صنسه قصدله یسه کفارت ورمک کرک امام محمد ایدر بر عالمه صرسا اول ایتسه ارجوک صنر دسه اندن یسه کفارت اولمز اکر بر جانوره جماع اتسه صوی کلمسا دخی یسا اکر صنمدغنی بلمزسه کفارت اولمز اکر کمسای طتسه اوپسا دخی صوی کلسه کفارة اولمز اکر عورتلر بر برنوک اوزرنه چقسا ار ادم کبی صولری کلسا اورجلری صنر کفارت اولمز اکر جماع اده یررکن کرساکم ارته اولمغه از قلمش فی الحال کندزن چکسا ارته اولسه اندن صکره صوی کلسه ارج صنمز اکر کندزن چکسا دخی صوی کلسا حال بدرکم ارته اولمش اوله بعضلر ایدر کفارة اولمز بعضلر ایدر اکر دبرندسه کفارة اولر اکر جانوره جماع اتسه صوی کلمینجه صنمز عورت طون کرسه یه اوغلن طغرسه اورجده یسه نمازن اودمییه اورجن اودییه زیرا نماز اودمکده حرج اولر قتی انجنر

بوندن صکره اورجی صنمین نسنلری بلدورلم

بلکل کم اونذب یمک یه اجمک یه یقتلق اتمک اورجی صنمز اکر اوپسه دشی ازسه یه کمسیه بقب امرنسه صوی کلسه یا باشنه درتسه یا کوزینه سرمه درتسه یا کمسیله اوپنسه یه اوپسه یا غیبب اتسه یه کندو دلکنسز اغزی طلو قسه یه ارته اولسه اریسز بولنسه یا بیقترکن یا قلاغی دلکنداً اچرو صو کتسه یه خود بورنندن وبعازندن ایچرو توز ودتون ویا سکک کتسه اورج صنمز اما یغمر یا قار کتسه صحیح بودرکم اورجی صنر اما بعضلر ایدر اکر سفردیسه صنمز در زیرا طشره اولن بنلردن صقنمق قتی زحمتدر اما یغمر طملسی اغزنه کرسه دخی یرنه قرشسه طادن طیمدن بعازندن ایچرو کتسه اورجی صنمز اکر دشی اراسنده غی نسنه چقرسه اغزندن طشره چقرمدن یدسه ارجی صنمز اکر نخود قدری یغسه اما اکر الیله السه طشره چقرسه دخی کرو یدسه اورجی صنر اکر نخود قدری یغسه دخی خلاصده ایدر بر کشی برمغن دبرنه صقسه غسل واجب اولمز اورج دخی صنمز اما کرو خلاصده ایدر طهارة الرکن برمغی ایچرو کتسه اورجی صنر امدی طهارتده صندغ شاید ایچرو صو کتدکجون اوله واله بو اکی سز بری

برینه مخالف اولر اکر شاف اولجق اولرساکم بر اوج طشره اوله اورج صنمز اکر ابلکه دزلمش
 نسنهء یدسه بر اوجی النده اولسه چکسا کرو چقرسه اورجی صنمز اکر دشی قنسه اغزی یارنه
 قرلسه اچرو کتسه اکر قانی جغساکم تکردهکی قزل اوله اورجی صنر اکر اغزی یاری جغساکم
 قزارمیه صروجه اوله اورجی صنمز اکر ایرق کشی یاری بغازندن ایچرو کتسه اورجی صنر
 کفارت دخی لازم اولر یکلو عورت یه اوغلن امزرن عورت قرقسه اوغلننا یه کندویه بر زحمت
 یه بر رنج اوغریه دسه یسه کفارت واجب اولمز

بوندن صکره اورج مکروه ادنلری بلدورلم

بلکل کم اورجده نسنه دتمق مکروه در اما عورت ارنندن قرقب یه خلیق افندسندن قرقب
 طدارسه مکروه اولمز یاخوذ عورت اوغلنجوغن طیرمسه ایرق یدرچک ایچرچک نسنه بلمسه
 نسناجک جینسه یدرسه مکروه اولمز اما صقتمق کرک کم بغازندن ایچرو کتیه اکر طدی کدرسه
 دخی اورجی صنر نفس ضعیف اولمین کشی کزل آدم اویمک یا جینمدک صقز اوکرمق مکروه در
 بعضلر ایدر جینمش صقز یه قره صقز اولجق اورجی صنر ودخی شک کون اورج طتمق
 مکروهدر نافله اورجه نیت ادرسه مکروه اولمز اکر ایتساکم ارته ارج طترم اکر رمضاندرسه
 رمضاندرن دکلسه نافله اولسون دسه یه برجم وار انکجون اولسون دسه مکروه اولر حجه ورن
 کشی عرفه کن یه عرفه نک اکدنکسی کن نافله اورج طتمق مکروه در زیرا اول کنده اشلنن حج
 اشلرن اشلامکا طاقتی اولمز حرج اولر سفرده اولب زحمت چکب انجنب طتمق مکروهدر ودخی
 رمضاندرن صکره شوال آینده الت کن الشدری طتدقتری اورج طتمق مکروهدر زیرا نصرا
 اورججه بکزر بعضلر قینده مکروه دکلدر چون که اختلاف اولدی اولشدری طتمامق یکدر

وعاشورا اورجی محرم آینک اوننجی کندر یکرک اولدرکم انی داخ یلکز طتمیه برکون
 اوکدن یه برکن صکره دن طته دایم اورج دتنلر بیرام کنلرن وکیچ بیرامدن صکره اوج کن دخی
 طتمق مکروهدر یالکز جمعه کن دخی طتمق مکروهدر هر ایک اون اوچن اون دردن اون بیشن
 طتمق سوکلدر بعضلر ایتمشدر مکروهدر مسواک الدب اغزنه مسواک اتمک ابو یوسف قتنده
 مکروهدر ابدست الرکن اولمیجق امام ابو حنیفه قینده و محمد قینده مکروه دکل در نه وقت کرکسه
 اولسون اکر آدم قوجلسا عورت قریسا کجلی یتیمسا بیلر هر

26a

کنجون فدییه و رالر فدییه بیش یوز یکرک درم بغدای یه بیک قرق درم ارپه یه بهاسن ورسه
 کرک مسکین لره اکر فدییه وردکن صکره مزاج قوتلنن ارج دتمغا کجی یترسه اول فدییه وردکی

اورجلری کرو اودمک کرک دخی خسته اولب یه مسافر اولب بین اکر سفرده یا خسته لغنده اولسه اودمک واجب اولمز اکر صاغ اولدقدن صکره یه مسافر یرنه کلب مقیم اولدقدن صکره اولسه قج کن صاغ اولدیسه و مسافر یرنه کلب قج کون دری اولدیسه اول قدر کونی اودمک اوزرنه برج اولر پس اکر اودمدن السه وصیت اتمک کرک هرکونجون فدییه ورالر

بلکل کم بو شرطلرکم دیدک اروجک فاسد و مکروه اولمغندن اروجک ظاهره و خلق قینده درست اولدغنه در اما اول شرطلرکم حق تعالی قتنده قبول اولجق شرطلردر اولدرکم اول یدکی حلال اوله اندن صکره دلی یلن سیلمکدن و غیبتدن و بهتانندن صقلیا و کوزی حرامه بقمقدن صقلیا و قلاغ کنه اولجق کلجیلر دکلمکدن صقلیا النی حرامه یاپشمقندن ایاغنی حرامه یوزمکدن صقنا الحاصل جمیع اعضالری حرامدن منع اده نتاکم اغزنی فرجنی ارزولرندن منع ادر بو شرطلری فقیهلهر دممشدر دمیه زیرا بلدک که فقیهلهر خلق قینده طاعت صحیح اولمق شرطلرین ایدرلر انجق

فصل

بو فصلده اعتکاف بلدورلم

بلکل کم اعتکاف پیغامبرک اولو سنندر هیچ کندو ترک اتمدی تا امتی دخی بلالرکم بونی البته اشلمک کرکمش اعتکاف بیش وقت نماز قلنر مسجده اترمقدر اعتکافه نیت ادب ارج طتمق برله ازجعی بر کون بر کیچدر اما ایوسی اولدرکم رمضانک اون آخر کونی معتکف اوله جمعه مسجده اولمق یکدر اکر بیش وقت نماز قلنرسه اما عورت کندو اونده اعتکاف اده بر ایروجاغان قلمغجون یر وارسه انده اوتره امام ابو حنیفنگ بر سزنجه عورت مسجده معتکف اولمق درستدر بر خلوتجه ارنلره کرنمیجک یر اولرسه

بندن صکره بلکل کم معتکف مسجدهن جقماق کرک مکرکم ابدست الماغه یا صو دکمکجون جقه اکر ایرق نسنیچون جقب برز اکلنرسه اعتکاف بوزلور جمعه نمازن قلمغا جقه نماز وقتنده اوکدن جقمق کرکدر نماز قلدقدن صکره جمعه سنتن قلب تیز اکلنمیپ کیرو مقامنه وارمق کرکدر بو ددکمز امام اعظم مذهبنجه در اما امامین قتنده جقسه بر مصلحته وارسه اعتکاف بزلمز کونک جغن اول مصلحتده کجرمزه اکر اول مصلحتجون اولمین نسنی صاتون السه مکروهدر وییاجکن دخی مسجده بیا اکر یقتلق اتسه صوی کلسه اعتکاف بوزلور اکرجه اوندب دخی اتدیسه اکر کمسیه یاپشسه صوی کلسه کرو اعتکاف بزلر اکر اعتکاف بر کندن

ارتغه نیت اولرسه اولشدرمق کرک اکر اراسنده اغنسه اعتکاف اکلین اتمک کرک یالکز کندز
اعتکافنه نیت ادرسه یا نذر اتسه درستدر اکر عورت بر آی اعتکافه نیت اتسه اراقده طون کرسه
باشندن پتمیه ارتدوغندن صکره اعتکاف بر ارایه یتوره معتکف اولن کشنوک ادبی بودرکم ذکر
قرآن اوقمغا مشغول اوله دنیا کلامن اتمیه کمسیله اکر سیلسا یا صوشسا اعتکاف مکروه اولر
خسته صرمغا وارسا یا طنقلق ورمکا وارسه ایرق طنق وارکن اعتکاف بوزلر قول افندسی یا
عورت اری دستورنسر اعتکاف اتمک درست دکلدرا اوندب ارجن یسا اعتکاف بزلر

بشنجی باب

حج و عمره حکمرن بلدورر

بلکل کم حج اتمک فرضدر برکز شول کشیه کم مالی اوله مسلمان اوله اصلو وبالغ اولمش اوله کزسز وکترم اولمیا وارب کلنجیدکن کندنک و عورتنک واغلننک ونفقلمری کندو اوزرنه واجب اولنلرک کیجکلرنه وییجکلرنه یتجک قدر نسنسی اوله امام ابو یوسف ایدر وارب کلدکن صکره بر ایلق بیجک کیجک نسنیه کوچ یتسه کرک بو ددکلرومزجون زیر ا کلدوکلنلین تزجک نسنه قزنمز ابو حنیفه ایدر کلدکن صکره بر کلنکا دخی کجی یتسه کرک بوندن صکره کندی وازغن وصیون کترمکا دوه کرسنه ووارب کلنجه کندیه وییاجکنه اندن خرج اداکنه کوچ یتسه کرک تجریده ایدر اوی اولساکه ایچنده اترمه کندو اکسوکنه کرکمز اوله اما صتمغجون دخ اولمه صتب کعبیه وارمق کرک اکر اقبسی اولسه کعبیه وارمغه پتر اما اوی دخی اولمه اوترجق کعبیه وره او المیه او الرسه کناهکار اولور اما روضه ایدر بازارکانک ادجک مالندن ایرو مال اولسه یتجک دکلو حج واجب اولر نسنه الب صتدغی مال حسابلمک کرک در زیر بازارکانک درلکی سرماییه در کدجک ضرر اولر ایرق صنعت بلمزکم نسنه قزنه وبر شرط دخی اولدرکم یول امنلک اوله بعضلر ایدر یول آمین اولمق حجه واجب اولمق شرط دکلدر اما حجه کتمک شرط در انلرک مذهبجه حجه وارمغه کج یتسه اما یول امنلک اولمه اولسه وارمه برجلو اولور وصیت اتمک کرک کم یول امین اولیجق انکجون حج ادالر

بوندن صکره بلکل کم حج فرض اولدغتلین وارمق کرک اما اکر اول فرض اولندغی یل وارمه صکرغی یل وارسه کناهکار اولر ابو حنیفونک صحیح مذهبی بودرکم ددک امام محمد قینده کناهکار اولمز اما ایوسی اولدرکم اول واجب اولدغتلین واره اکر بر کشی حجه فرض اولمدن وارسه صکره حج فرض اولسه اول اوکدن واردغله اودنور صکره کرو وارمق حاجت اولمز اکر بالغ اولمدق اوغلن یه قول حج اتسه صکره فرض اولسه کرو وارمق کرک اول اتدکی صکره فرض اولن حج یرنه کجمر تاحدی اوغلن احرام بغلنسه اردنجه بالغ اولسه یا قول احرام بغلنسه اردنجه آزاد اولسه اول اتدکلری حج فرضلری یرنه درمز اکر حج فرض اولان عورت اولرسه اوج کلنک یول

اولمزا كعبنوك اراقلىغى ارى دستورنسىز وقوم خصم بلا اولمدن وارمق درستدر اكر اوج كنىك يول اولرسه يه دخى ارتق بعضلر قينده ارى اولمينجه يه شنوك كىي خصم اولمينجه كم انى المق درست اولميه كرك اول خصم كاور اولسون خراج ورر كرك مسلمان اولسون كعبيه وارمق فرض اولمز اما اكر اول كاور خصم هيچ بر پيغامبره انمزه بلا وارمق درست اولمز بعضلر ايدر ارى اولمق يا خصم اولمق كعبه فرض اولمق شرط دكلدر كعبيه وارمق شرط در پس كجى يتدكدن صكره ارى يا خصم اولميب وارمسه السه وصيت اتمك كرك كم انكچون حج ادالر اكر ارى يا خصم بله اولمدن حجه وارسه حج اودنمز زيرا شرط يرنه كلماش اولور بوندن صكره حجوك وقت شوال ذى القعه وذى الحجه اينوك اوندر اكر بو اوج ايدن اكدن احرام بغلنسه اول احرامله حج اتمك درست در اما مكروه اولر اكر بو اوج ايدن اوكدن حج اشلردن نسنه اشلسا طواف اتمك يه طاش اتمق كىي درست اولمز

بندن صكره بلكل كم حجك فرضلى اوجدر

برىي احرام بغلنمقدر

برىي عرفاتده وقفيا درمقدر

برىي طواف زيارتدر كم عرفاتدن كلجك ايدرلر

واجبلىر بيشدر

برىي مزدلفده وقفيا درمقدر

برىي صفيله مروه اورتسنده اكى درك اراسنده يلمكدر

برىي طاش اتجق يرلرده طاش اتمقدر

برىي صاجن يلتمكدر

برىي طواف زيارتدن صكره اتدكلرى طوافدر كم اكه طواف صدر درلر طواف وداع دخى

درلر

حجوك سنترلى اوجدر

برىي اول وارجق اتدكلرى طوافدر

برىي ابراهيم مقامنده نماز قلمقدر

برىي دخى اول طواف ادجك اوج اوكنده يلمكدر كرو قلن طوافده يلملر دخى عمره

سنندر يلك مجموع عمرنك وقتدر بيش كندن ارتوغ اكسى بيرام كندر اوج كن كجى بيرام

ارتالریدر زیرا اول بیش کنده عمره درست دکلدن عمرنک فرض طواف اتمکدر واجبی صفیله مروه اراسنده اکی درک اراسنده یلمکدر صاچن یلتمکدر

بوندن صکره احرام بغلنچق یرلری دخی حج نیجه ادلرکم تمام اولر انی بلدورلم

بلکل که مدیندن ورائک احرام بغلنچق یری ذوالحلیفه در عراقدن ورائلرک یری احرام بغلنمغه ذات عرفدر شامدن ورائلرک جحفدر نجدن ورائلرک قرندر یمندن ورائلرک یلممدر حج اتمکا ورائلرک کشلر بو ارالردن احرام سز کجک حرامدر اما بو ددکمز یردن ایچرو اولن کشلر احرام سز کجک درستدر بس انلر حج اتمک استایجک مکه حرمندن طشره جقلر اندن احرام بغلنلر اکر اوی مکه اجنده اولن کشی حج اتمک دلسه مکه حرم ایچنده بغلنه کعبه حرم دیدکمز اول یردرکم انک اغجن واوتن کسمزلر و جانورن ارکتمزلر اکر عمره اتمک دلسلر حرمدن طشره جقه احرام بغلنه بلکل کم هرکم احرام بغلنمق دلسه بیغن ودرنغن کسه وقلنغن وقسغن یولیه ابدست اله بیقنمق دخی یکرکدر

بوندن صکره بر آق یکی یا یونمش بنیوق بزندن ازار بلنه طوته ازنیلیگی کبکی التندن دزی التنا دکین اوله انی بلنا طولنب دکلجک دکلو اوله بر انجلین بز دخی ارقسنه اله بلندن اشغاسنه انجا اکر بو اکی بز اوزون وانلو اولرسه درستدر اما اکن اوزن اولب سرنب اسراف اتمیلر اکر اسدن وصوقدن اوشرسه بو ارقسنه وبلنا بغلندگی بزلی احرامجون اوج درت قت ادب بری بزلی اوزرنه کیرسه و بگلنرسه دخی درستدر اما بری یرنه دکممک کرک خلاصده ایدر اکر قالدک بنیوقلو قفتان ارقسنه السه یکن کچرمسه دکمن اورمه درستدر اسدن وصوقدن اشنورسه بیله اتمک یکدر اکر باشی دخی اوشرسه تقیاسن یه دولبندن کیمک یکدر اسی وصوق کجب خسته اولمقدن ایلدن غیرتلنب کندوزنه رنج کترمکا سبب اولمیا زیرا اکر برکن تمام طولبندن کیرسه یه قفتانن بر قیون قربان اده اکر برکندن اکسک کیرسه نسنجک صدقه ایده نقصان یرنه کله احرام بغلندقدن صکره حج اتمکا نیت اده اکر یلکز حج اتمکا نیت ادرسه ایده اللهم انی ارید الحج فیسره لی و تقبله منی معنسی بدرکم ای بنم پادشاهم دلرم کم حج ادم اول حج بکا ککز ای دورسن قبول ایت بنم جمی اکر عمره دخی بله اتمک اسدرسه حمله ایده ((لبیک اللهم لبیک لا شریک لک لبیک ان الحمد والنعمه لک والملك لا شریک لک))²⁵³ معنسی بودرکم طردم سکا طاعت وقوللق اتمکا بری بری اردنجه اوجن کسمدن ای پادشاهم طردم سکا قلق اتمکا سکا بکزر بر پادشاه دخی بقدرکم اکا قلق ایدم پس طردم سکا قلق اتمکا کم اکمک سکا

الله بن یوسف أخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ثم أن تلبية رسول الله ﷺ Bu Hadisin metni şöyledir; لبیک اللهم لبیک لا شریک لک لبیک ان الحمد والنعمه لک والملك لا شریک لک Buhârî, II, 261. صلى الله عليه وسلم

لايق سندن ارتغه لايق دكلدر پادشاهلقدده ارتغك يقدر بكدشك يق اكر بو دعادن غيرى دعالر بله اقسه درستدر قجن احرام بغلنب نيت اتدكدن صكره بو دعای اقسا احرام تمام بغلنمش اولر بندن صكره كم يقنلق اتمك كلامن سيلمكدن وشريعتده كناه اولور سوزى سيلمكدن واورشمقندن صقتمق كرك اندن صكره قرو بر جانورن اولميب وكمسيه كستري ورممك كركدر وققولو نسنه درتتمك كركدر درنغن وبييغن كسميه وباشن ويوزن ارتميه وباشن وصقن صابون وخطميله يوممق كركدر باشندن وكودسندن قل كدرممك كركدر وكوكلك وكوكلك وقفتان وادك كيممك كركدر ودولبندن صرنممق كركدر اما الوسيه واوه كرمك وطغرجغن وكيسه سن بلنا بغلمق درستدر

بندن صكره بلكل كم هر وقت كم نماز قلسه يا بريجه يره جقسه يا دزه يا انسه يا نسنيه بنور آدملره اوغرسه يا ارته نماز وقت اولسه بو دعای اقيا لبيك لبيك لا شريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك تقدر چوق ايدرسه ثوابى اولقدر جوقدر قچن مكهء كورسلر تكبير ايده لر تكبير بدركه ايده الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر معنسى بودر كم تكرى تعالى مجموع نسنلردن اولودر قلولق ادجك هيچ كمسه يوقدر

27a

تكرى تعالدين ارتوق اولوليق بدركم قمو يردلمش اكه محتاجدر انوك هيچ نسنيه احتياج يقدر قجن كم مكيه وارسه مسجد حرامه وراكه اكه كعبه درلر مسجد حرامه كرجك ال قلدره نمازده الن قلدر ب تكبير اتدكى تكبير اده دخى طغرو حجر الاسوده واره اوپه اكر غلبلقدن اوپمزه الن دكوره يا الننه بر نسنه اله انى اكه دكوره دخى اول نسنای اوپه اكر انى دخى ايده مزسه الن حجر الاسوددن يكا اوزده دخى برمقلرى اوچن اوپه وار ب ايمكچون ايتشب كمسيه زحمت ورميا ايله اتدكدن صكره طواف اتمكا بشليا طواف اولدر كم حجر الاسوده واردقدن صكره صغ قلندن يكا قپودن يانندن كعبيه جكزنه²⁵⁴ ارقسنه الدغى احرام بزنگ صغ يبنندن اوچن صغ قلتوغى التندن اله صول اموزنوك اوزرنه برغه شول بهادرلر يوردكى كى يوريب كعبى يدى كز جكزنه اوچ اول جكزندكنده بييله درنده يلما هر بر جكزندكنده شول اشكدن قلن بنيا دبرى كم كعبنوك بر ديوار قينده وارانك طشره سندن كچه هر كز حجر الاسوده كلدكجه اوپه غلبهء اولرسه شول ددكمزليين اده اكر ايله داخى ايدمزه حجر الاسوده قرشودنه تكبير اده پيغامبره صلوات وره كجاركن يمانى ددكلرى يره كليجك دخى حجر الاسوده اتدكلرى كى

²⁵⁴ Cegzin: Dolaşmak, dönmek.

اتمک سوکلودر طواف نتاکم حجر الاسوددن بشلدی کرو حجر الاسودده تمام اده یدی کز یدیه یتوره اندن ابراهیم مقامنه کله انده اکی رکعت نماز قله اول اراده قلمغا قلائی اولمزسه مسجد حرامک یورسنده قلائی اولدغی یرده قله هر یدی طواف تمام اتدکن صکره ابراهیم مقامنده یا ایرق یرده اکی رکعت نماز قلمق واجبدر وقایده بیله در²⁵⁵ نماز قلدقن صکره کله حجر الاسودی اویه اویامزسه دیدکمزلین اده اندن صکره کعبدا کده اول صفا ددکلری یره واره صفا اوزرنه وارنجق چقه کعبیه قرشو طوره تکبیر اده پیغامبره علیه السلام صلواة ویره الین قلدوره دعا اده حق تعالین حاجتی نیسه دلیه اندن صدفن انه مرویه وره کدرکن اکی درک اراسنده بله مرویه اوزرنه ججق کرو کعبیه قرشو طوره تکبیر ایده پیغامبره صلواة ویره الین قلدوره دعا اده اندن انه کرو صفیه کده کدرکن اکی درک اراسنده بله یدکز بورسمه اتدکن صکره مکده طوره ندکلو کعبی طواف اده بلرسه اده مسجد حرامده نماز قله اندن صکره ذی الحج آینوک یدنجسی کون اولجق امام اولن کشی خطبه اقیه خطبسنده خلقه اوکراده منایه نه وقت ورمق کرک انده قج کون درمق کرک انده دردقجه نجه اتمک کرکدن اندن عرفاته نه وقت ورمق کرک وارجق وقفیا نرده طرمق کرک ونمازی نجه قلمق کرک و عرفاتدن نه وقت اتمک کرک انی اوکرده اندن صکره خلق عرفاته ورجق امام کرو عرفاتده خطبه اقیه خطبه سنده خلقه اوکرده مزدلفیا کلجک نیجه وقفیا درمق کرک ونیرده طرمق کرک وقاج یرده طاش اتمق کرک نجه اتمق کرک وقربان نجه بغزلمق کرک نه وقت بغزلمق کرک ننک کبی نسنه بغزلمق کرک بیرام ارتسی اولجق کرو امام انده بر خطبه دخی اقیه حق تعالی یه شکر اده بو حج روزی قلب کرکلو حرمتلو یره کتردکیجون مسلمانلری اکتلیه حج ادب اوکرده واردغکزدن صکره کرو کناه اشلیب تکرکوزه عاصی اولب حجکز ثوابن یویمک دیه بو خطبه لری بلدرک بو کز کرو قلن عملرن بلدورام بلکل کم عرفه کنک اکدنکسی کون حاجلرک اول منا ددکلری یره وارجق انده درمق کرک عرفه کنک ارتاسی اولنجه عرفه کون اولجق طکلجق عرفاته کدر انده وارجق وقفیا دورلر قدوری شرحنده ایتمش وقفیا درمق اوپله نماز وقتنوک اولندن بیرام کننوک ارتاسنه دکن در هرکم بو وقتده عرفاتده بلنسا وقفیا درسا بر ساعت یا دخی ازجق فرض یرنه کلر اگرجه اول کشی ایر یا اغنمش دخی اولرسه²⁵⁶ عرفات طاغی سنورنک دکلی یرنده وقفیا درمق درستدر اما عرفه درسی ددکلری یرده درمییه قچن عرفاتده اوپله نمازی وقت اولسه امام خطبه اقیه جمعه کن اقدقلری کبی

²⁵⁵ Tacu'ş-Şeria', a.g.e. s. 141.

²⁵⁶ el-Kudurî, a.g.e. s. 69.

اوپله نمازن و اکنډو نمازن اوپله وقتنده قله بر باک²⁵⁷ اکی قامتله اوپله فرضله اکنډو فرض
 اراسنده سنت قلمیا بو اکی وقت بر وقتنده قلمغک شرط بو درکم احرام کیمش اوللر هم امام برله
 قللر پس بلکل کم نماز قلدقدن صکره امام جماعتله موقف اعظم ددکلری یره کله امام بنت اوزره
 درمق کرک جبل رحمت ددکلرنه قرشو درمق یکدر امام خطبه اقیه جماعت اردنده درالر دکلیلر
 قجن کن بتسه عرفاتدن کدلر اکل اکل مزدلفه ددکلری یره کللر امامدن اوکدن کتمیلر بله کللر هر
 کم اوکدن کجسا عرفاة سنورن کجسه بر قیون قریان اتمک واجب اولر ودخی مزدلفیه کلجک
 جبل قرح ددکلری یرده انب قنمق کرک انده یر اولمزسه قنده کرکسه قنالر مزدلفه سنورنده اخشم
 نمازیله یتسو نمازن بله قللر بر قامتله بر باکله اراسنده سنت قلمیالر اکر اخشم نمازن یولده کلرکن
 قلمش ادم وارسه کرو اکلین قله امامله زیرا اول قلدغی درست اولمز اکر امام بولنب جماعتله
 قلرلرسه اندن صکره وقفیه طورالر مزدلفه سنورنوک قامو یرنده درمق درستدر اما محشر درسی
 ددکلری یرده درست دکلدر وقفیه طورجق دعا ایدرلر حق تعالندن حاجتی نیسه دلایلر بو وقفیا
 درمق واجبیدر ارته نمازن اوپله ووقتنده قللر اندن مزدلفدن کوجلر منایه کدالر انده کلجک ورالر
 اول عقبه ددکلری یردن طاش اتلر دره اجنده اتمق یکدر اکر دره اوزرندن دخی اترسه درستدر
 یدی طاش اتمق کرک هر طاشی بقله قدر اوله اکر دخی بیوک اولرسه درستدر

27b

اما اکن بیوک اولمیا کم مسلمان لرک ایاغنا طقنب زحمت اتمیا اکر اول قدر کسک پاره
 سی دخی اترسه درستدر طاش اتمق بیله کرک کم شهادت برمغن بش برمغی اوچنه چکه دخی
 هربر طاش برمغنک درنغی اوزرنه قیه دخی اته اما شول قدر اتاکم درت قارش کندودن ارق کده
 اکر اکسک اولرسه درست اولمز زیرا طاش اتمق اولمز اما برکز اتلن طاشی کرو اتمق اولمز
 ارته نمازی وقت کرمدن طاش اتمق درست دکلدر ارته وقت کرچک بیرام کن اتمغا بشلیا اول
 طاش اتجق لبیک اللهم لبیک دعاسن ایده اندن صکره هر طاش اتدقجه بسم الله والله اکبر
 دیه معنسی بودرکم اتم طاشی تنکری تعالی آن ایډین که تنکری قمو نسنندن اولودر اندن صکره
 دلسه قریبانن بغزلیه اندن صکره باشن یولده اندن صکره مجموع نسنه حلال اولور عورتدن ارتق
 اندن صکره منادن مکیه کله بیرام کون طواف زیارت ددکلری طواف اده بیرامدن صکره
 اکی کون اجنده دخی بو طواف اتمک درستدر بو طواف فرضدر اکر بو طواف بو اوج کندن

²⁵⁷ Bân: Ezan.

صکره اتسه مکروهدر اما درستدر اویت²⁵⁸ بر قیون بغزلمق کرک بو طواف دخی کعبیی ید کز طواف ادب صفایله مروه اراسندگی اکی درک اراسنده بله خلاصده ایدر بو طواف جنب کشی یه طون کرمش اتسه درست دکلدر کرو اده اما اریسزله عرفاتده وقفیا درسه درستدر بو طواف زیارتی دخی تمام اتدکدن صکره عورتدخی حلال اولور

بیرام ارتاسی منایه کله اویلدن صکره اوج یرده یدیشر طاش اته بر کنده اول عایشه مسجدی قینده اتا هر بر طاشی شول اولّ اندغی طاشلر کبی اته هر اندقجه **بسم الله الله اکبر** دیه تمام اتدکدن صکره **طوره الحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد** دیا معنسی بودرکم **قمو اکملر وقلقلر حق تعالی حضرتته لایقدر اندن ارتغا لایق دکلدر** اندن ارتوق قللق ادجک پادشاه یقدر اولمق دخی ممکن دکلدر اول بر اولو پادشاهدر کم مجموع پادشاهلرک پادشاهلیغی اندندر قاموسی آنوک قولدر صلوات ورمک معنسی بودرکم ای بنم پادشاهم یوجلتلک پیغامبرک مرتبسنی دنیده شریعتن داخی قلمغله امتن کافرلر اوزرنه غالب قلمغله ادن مسلمانلردنده دکزدرمکله آخرتده مرتبسن یوجلتلک انی قامو مقاملرک یجاسنه جقرب شفاعتن امتنوک کناهکارلری اوزرنه قبول قلمغله دخی پیغامبرک شریعتن طتب کناهدن صقنتلرک دخی مرتبلرن یوجلتلک انلرک ثوابن آخرتده جوق ویرب اچماغه قیمغله بو دعای اقدقن صکره اکی الین قلدوره اموزی برابرنه الهه دعا اده کندویچون وکرو قلن مؤمنلریچون حاجتی نیسه دلیه دعا اتدکدن صکره عایشه مسجدندن برز الرو واره یدی طاش دخی اته اول اراده کرو انده دخی بو اولّ اندغی طاشی اما کرو اردنجه دعا اقیان قلدوره دعا اده اندن دخی الرو اولّ مزدلفدن کلدکی وقت طاش اندغی یره وره یدی طاش دخی انده اته اولّ نجه اتدیسه انده دخی ایله اده اما انده اولّ یدی طاشی تمام اتدقن صکره درب دعا اتمیا اندن صکره اول اوج یرده طاش اتا اندن اکدنکی کون طاش اتجق نجه اتدیسه اول کن طاش اتجق دخی کرو ایله اده اوجنجی کن دخی کرو اوپله نماز وقتی کردکدن صکره اول اوج یرده بو دیدکمزلین طاش اته دردنجی کن ارته اولمدن کوچه اکر دردنجی کون ارتاسی اولرسا طاش اتمق وقتی کرور طاش اتمدن کوچمک درست اولمز

بوندن صکره بلکل کم بو اوج یرلرده اندغی یرلرده اولّ عایشه مسجدنده اتب اندن کرو قلنن دن اتمق یکدر اما اول ترتبنجه اتمزسه یا برسن تماملیب برسندن اترسا دخی درستدر بو

²⁵⁸ Evit: Evet.

طاش اتدغی کنلرده منده یتیق مکروهدر اندن کرو طاشلری تمام اتمدن اواغن دواکن کندرمک²⁵⁹
 دخی مکروهدر اما طاشلری دوه اوزرنه بنمشکن اتمق درستدر مکروه دکلدر اما اکی اکدنکی
 یردن اتدغی طاشلری بیاق اتسه یکدر قاق صکره²⁶⁰ عقبدن اتدغی طاشلری طوار اوزرندن
 اتدغله بیاق اتدغی برابردر قجن منادن کجسه اول محصّب ددکلری یره قناوره کعبیه طواف وداع
 ددکلری طواف اده یدی کز بو طواف واجبدر طشردن کلنا اما مگده اولنلره واجب دکلدر زیره بو
 طواف کعبیله کروشب کتمکچوندر اما بو طوافده بلمز طوافدن صکره صفایله مروه اراسنده
 وارب کلمز بو طواف اتدکدن صکره زمزم قیوسنه کله انده صو اچه اندن کعبیه کله اشکن اوپا
 یوزنی کوکسنی حجر الاسودله قپو ارالغنه قیا کعبنوک ارتوسنه یاپشه بر زمان طوره کعبنوک
 اولولغن اکه وکناهلرنوک اولولقلرن اکه بنک کبی شریف وکرکلو مقامدن ایرلدغن اکه اغلیا دعا
 اده حاجتی نیسه دلیه حق تعالین اندن کعبیه بقب اردن اردن کده اغلیو مسجددن جقا

عورت دخی ار کبدر بو ددکلرمزی اشلمکده اما بر قج نسنلرده ار کبی دکل

برسی بودرکم عورت باشن ویوزن اچمیا بلکه یوزنه بر نسنه اصا یفقه جق یوزنه

طقندر میه انوک التندن بقا

بری بدرکم تکبیرلری قتی ایتیمیه

بری دخی بودرکم طوافده یلمیا هم صفایله مروه اراسنده اکی درک اراسنده یلمیا بری

اولدرکم دکلمش قفتان کیه

بری دخی اولدرکم حجر الاسود اوپماکجون کلب ارنلر اراسنه کر میه

بری دخی اولدرکم صاجن یولتمیه بلکه برز اوچندن کسه عورت حیض کرچک ویا اغلن

طغرب نفاسده یکن حجوک جمیع اشلرن اشلمک درستدر اما طواف درست دکلدر زیرا طواف

مسجد حرام اجنده اولر طون کرنه اوغلن طغرب نفاسنی تمام اولمینا خود مسجده کریمک حرامدر

اما مانع اولسه طواف زیارت ایدمسه بر دوه قریان اتمک کرک در کم حج تمام اوله بلکل کم

28a

کعبدن کدجک مدینیه کلب پیغامبر علیه السلام یتدغی یرله منبر اورتسنده درمق قبلیه

قرشو پیغامبره صلوات ورمک ودعا اتمک سوکلودر

بوندن صکره بلکل کم حج اوج درلودر

برینه افراد درلر

²⁵⁹ Uvağın deveğın göndermek: (Taşların) Küçüğünü büyüğünü atmak.

²⁶⁰ Kak Sonra: En sonra.

و بر سنا قران در لر

و بر سنه تمتع در لر

افراد اولدر کم یالکز حج اده عمره بله اتمیا حج نیجه اتدکلرن دیدک

اما قران و تمتع ندر انی بلدورلم

بلکل کم قرآن ددکلری حج اولدر کم احرام بغلنچ حجه و عمره یه بله نیت اده ایده کم اللهم انی ارید الحج و العمره فیسرها و تقبلهما منی معنسی بودر ای بنم پادشاهم دلرم کم حجه عمره بله ایدم اول اکسن بکا ککز ادی ویر ودخی قبول ایلکل بویله ددکدن صکره عمره ایده اول بلدک که عمره طواف اتمکدر یدی کز اوج اولنده بله اندن صکره صفایله مروه اورتسنده یدکز یورمکدر اکی درک اراسنه کلنچک هر برنده یلمکدر اندن صکره باشن یولتمکدر اما قران حجن ادن عمرسنده طواف اده صفایله مروه اراسنده وره کله اما بشن یلنمیه انوک اردنجه طواف اده حج اجون حجک کرو قلن اشلرین دخ اشلیا شول ددکمزلین تمام اده اندن صکره بیرام کن طاش اتدقندن صکره بر قیون بغزلیا بو حجه عمری بله اتدکی شکرجون اکر قیون بولمزسه یا المغا کجی یتمزسه اون کون ارج طته اوج کن بیرامدن اوکدن اوله آخر کون عرفه اولورسه یکدر اول یدی کونی دخی بیرامدن صکره اوج کون کجکدن صکره دته اکر بیرامدن اوکدن طندغی اوج کون ارج دوتلمیا چوق اولورسه البته قیون بغزلمق کرک ایرق ارج دتمق درست اولمز

(تمتع حج)

اما تمتع دیدکلری حج اولدر کم احرام بغلنه یلکز یدکز طواف اده شول ددکمزلین طوافنک اردنده لبیک دیدکی دعای کسه ایرق ایتمیه اردنجه صفایله مروه اراسنده یوریه اکی سی اراسنده یله صکره باشن یلده اندن صکره بیرامدن اکی کون اوکدن کرو احرام بغلنه طواف اده ددکمزلین بیرام کن قیون بغزلیا بو اکی عبادتی بله اتدکجون اکر بلرساکم قیون بغزلمغا کجی یتمیاجکدر اون کون ارج دته ددکمزلین که اوج کن بیرامدن اوکدن ویدی کون بیرامدن صکره اوله

بلکل کم قران حجن یا تمتع حجن ادن کشی بیرام کن اکی قیون بغزلمق کرک برسی حجه عمره اشلدکجون بری بیرام کون واجب اولن قربانجون اکر تمتع ادن بیرام بغزلیاجق قربان اوندن سرب بله کدرسه دخی یکدر اکر الب کتدکی دوایسا قربان بویننه بر نسنه اصه قیه تاکه قرباندوغی بللو اوله اما احرام بغلنه قربانن اندن بله سوره قجن قربانن بللو لسا سرسه احرام تمام اولر بو قربانن سرب وارن تمتع حجن اشلیا قجن طواف اتسه صفایله مروه اراسنده کلسا باشن یولتمیه بلکه حج اچون احرام بغلنه حج اشلرن تمام اده قربانن بیرام کون بغزلیا اندن صکره باشن

یولده قچن باشن یولتسه اکی احرام دن دخی بله حلال اولور احرام بغلندقلری یردن ایجرو اولنلر قران وتمتع حجن اتمیلر افراد حجن ادالر انجق اما طشره اولنلر قران وتمتع ادلرلسه درستدر اکر قربانن سرب وارمسه تمتع حجن ادن کشی عمره اشلدکن صکره عرسندن حلال اولب اونه وارسه اندن کلسه حج اتسه تمتع اتمش اولمز زیرا تمتع اولدرکم بر سفرده اده حبله عمری بو اونه وارمغله سفر بوزلور اما قربانن سرب ورسه وارمغله تمتع بزلمز زیرا قربانن سردکی سفرن بزلمغا قمز زیرا باشن یلتمکا البته حرمه کلسه کرک

بوندن صکره بلکل کم قرن حجن اتمک یکدر افراد حجن اتمکن حنیفلر مذهبنده تمتعاً ودخی افراد حجنماً اما ابو حنیفه سزنجه افراد یکدر تمتع حجنماً

بوندن صکره بلکل کم قچن بر آدمه حج فرض اولسه وارمسه اولسه وصیت اتمک کرک که انوکجون حج ادالر پس قچن وصیت اتسه مالنک ثلثندن اندرماکا یتجک دکلو چقرب کندو دردغی یردن حج اندرماک کرک اکر ثلثندن جقن مال کندو دردغی یردن اتمکا یتمزسه نه یردن حج اندرماکه یتزسا اندن اندرلر قچن حج ادی ورمکا ورن آدم یولده السه ابو حنیفه قینده کیرو اکلین اول وصیت ادن آدم دردغی یردن حج اندرلر امام ابو یوسف ومحمد قینده حج ادی ورمکا ورن آدم الدکی یردن اندرلر اکر حج وصیت ادن کشنک مال ثلثندن نسنه چقرسلر حج اندرماکجون اندن اول نسنه اغرنسه یا یوو²⁶¹ وارسه اکلین اول کرو قلن مالندن ثلثندن چقرمق کرک بر کشیاکم کندویه حج فرضدر کندو حجن اودمدن ایرق کشیه حج ادی ورسه درستدر ابو حنیفه قینده امام شافعی قینده کندو برجیچون اولر ایرغا نیتی درست اولمز بندن صکره بلکل کم ابو حنیفه و ابو یوسف قینده اندکی حج وصیت ادن کشنک اولر امام محمد قینده حج ثوابی اول حج ادن کشینک اولر اول وصیت ادن کشی اچسله حجه بیب اجدکی وخرجی ثوابی اول حج اندرن کشنوک حج یرنه درر نتاکم بر کشنوک اورجی برجی اولسه فدییه ورسه فدییه ثوابی اورج ثواب یرنه دورر بلکل کم قچن بر کشی اورجنک یا نمازنک یا حجنک یا کرو قلن عبادتنوک مزدن²⁶² بر کشیه ورسا درستدر مزد اکه وارر اما بر کشنوک نماز یه اورجی برجی اولسه یه بر ایرق آدم انی اودیوورسه درست دکدر اما ینه بر کشنک حج برجی اولسه کندو وارمغنا کجی یتسه ایرق کشیه اندرسه درست دکدر اما نافله حج اولرسه اندرماک درستدر اکر کندیا حج فرض اولدغندن صکره وارمغا کجی یتمسه النجیادکن کزسز یا کترم اولب قلسه ایرق کشیه اندرماک درستدر اما زکوتن و عشرن و فطرسن و قربانن و کرو قلن صدقسن کندو کجی یترکن ایرق

²⁶¹ Yavu: Kayıp, yitik.

²⁶² Muzd: Ücret, Kira.

کشیه دسه اول چقرسه ورسه درستدر

بلکل کم بو ددکمز نسنلر حجک و عمرنک فرضندن و سنتندن و واجبندن و ادبندن ظاهر
 اخلقه متعلق نسنلردر اول که باطن اسرارندن در حق تعالی حضرتندن قبول اولمغا متعلق
 نسنلردر انی دخی برز دیالم تاکم حج ادن کشلر اول نسنلری دخی رعایت اده حجری جانسز
 کوده کبی اولمیا اول اول حجه واردگی مال حالادن کرک اندن صکره اخلاص برله حج اتمک
 کرک دنیا مصلحتجون وارمق کرک اندن صکره حجک هر فعل حال دلیل بر نسنیه اشارتدر
 انلردن غافل اولمق کرک اوندن جقب کذب عورتندن اوغلانندن قومندن و یارنلرندن ایرلدی حال
 دله ایدرکم اولجک آخرت سفرنا کدجک دخی بیله الرسن اونتمه اکه کوره یراق ایله آخرت اشن
 الرو کترمکی تیز طت تأخیر اتمه در هر آدم کم آدرسن عمرک مدتوک هر برنفسی کبدر هر
 قنغه کم قنرسن عمرکدن بر کون کبدر هر آدم اتدقجه هر قنغه قندقجه کعبیه یقن واررسن
 وطنوکدن اراق اولرسن حال دله بو نسنه سکا ایدر کم هئر نفس هر کون کجکجه عمرک
 ودنیک مدتی قصالر اکسلور اولومدن یکا یقین واررسن غافل اولمه یراق ات غافل اولب کولمکا
 اوینمغا اچمکا مشغول اولسک شول کشلره بکزرسن کم الدرما الدرلر یولده کلر اینار اغچ دکر
 بالحق ایلر او یایماق یراغن ایدر عاقل کشلر بیله ادانی عییلر عاقل سز اکن دلومیش در سندخی
 عاقل کشلر وفرشتهلر دخی ارتوق عییلر جاهل دلومیش درلر واحرام بغلنب کتدکک سنلدکی
 احوالک اکدورر کفنه صرلدغدن صکره ودخی کعبیه ورب طواف اتدکک حق تعالی حضرتتی
 کرمکلکک اکدرر وقفیا دردغک قیامنده اوج یوز یل حیران و سرکردان ایچک قرخو طلب
 طرحک اکدرر کرو کلب طواف سعی اتدکک حساب ورمکا کلجک حق تعالی خضرتنه کلب
 کندو عظمتله قللغدن صرچغن اکدرر پس امدی غافل اولمیب حج اشلرن اشلرکن دایم بنلری
 اوکدن کدرممک کرک تاکم کولکا قرقو دشه وقت حاصل اوله دنیا اندیشه سی کولکدن جقا
 ذوق صفا و قرقو برله حق تعالی عظمتن فکر ادب حج اتمک کرک که حق تعالی حجوک قبول
 اده کناهلرکی کداره کولوکه نور وقوت برغا صفا بغشلیا اکر بو نسلردن غافل اولب حج ادن سن
 صفا حاصل اولمز بل که زیان ایدرسن

(خلاصة)

بوندن صکره بلکل که اول بیش طاعت و عبادت کم کشنوک طاشنا واجب اولر اول یرنه
 کلجک کشینوک طاشی بز نور مسلمانلغی خلق قنتنده ظاهرده تمام اولر انی بلدرک

بوندن صکره شول خلقلر و صفتلر کم کشینوک ایچنده اولر اول صفتلرک برنجسی
 یرامز صفتلردر کم اول اولنجق بو طاشندگی عبادتلر حق تعالی قتنده قبول اولمز حسد بخل ریا
 عجب کبری اوله طاعتی قبول اولمز اما بعضی عالمر ایدر طاعتک فضیلتن کدرر اما نماز
 واورج و زکوة و حج برجلری اودنور انی اودامدک دیو عذاب اتمزلر بلکل کم ظاهر آیات
 واحادیث بنوک اوزرنه درکم برجی اودنمیه زیرا بو کشینوک طاعتی قبول اولمق اولمق عقل
 برله بلنمز کورمز مسن کم بر کشی قتی کلسه یا سیلسه یه یوزن دندرب بر یکا بقسه نماز ایچنده
 نماز باطل اولر امدی ظاهر بدرکم نماز قلن کشینک نتاکم بدنی و طونی اروجا اولمق شرطدر
 نماز درست اولب اودنماکجون کرک کم کوکلی دخی اروجه اوله بونک کبی یرامز صفتلردن
 طاعتی درست اولمغجون خصوصاً کم حق تعالک نظری قل لرنوک کوکلنا در طاشنا دکلدر اکر
 ایدرلسا کم کفر سیلمکدن ارتق کناه عملی بیمز ایده وزکم بو یرامز صفتلر عمل یویمز اما بو
 عملر مقبول اولمغوک شرطدر بولنمیجق عمل صحیح اولمز بس بلکل کم کوکلدی صفتلرک
 برنجسی ایو صفتلردر کم اول آدمک اجنده اولجق بو طاشندگی عبادتلر حق تعالی حضرتنده
 قبول اولر کندو حق تعالک دوستلرندن اولر اکر ارجه اولمزسه ملوٓ اولر عملی مقبول اولمز
 امدی بلکل کم اول ایو صفتلر یرامز صفتلر اکن جقدر تا حدی شول عالمرکم علملریله عمل ادب
 اول یرامز صفتلری کندولرندن کدرب دورلر ایدب درلرکم قولله حق تعالی اورتسنده بییک
 پرده وارد اول بییک پرده اورتدن کترلب اچلمینجه قول الله تعالی حضرتنه لایق اولمز نتاکم
 ذالنون مصری رحمه الله ایتمشدرکم بین العبد و مولاه الف درجه معنسی بودرکم قولله افندسی
 اراسنده بییک دریجه وارد و بییک ایق نردبان واردر جنید بغدادی ایتمشدر قولیه حق تعالی اراسنده
 بییک کشک وارد اول کشکلر بری بری اوزرنه در حضر پیغامبر علیه السلام و امام کتانی
 ایتمشدر قولیه حق تعالی اراسنده بییک مقام واردر بلکل اول بییک مقام ددکلری اول یرامز
 صفتلری کندولرندن کدرب اول ایو صفتلری قزنمق در امدی اول دکمه کشیه میسر اولمز
 انوکجوندرکم دکمه و قتنده انسان کامل بولنمز زیرا کشینوک اعتقادی اخلاق اعمال مستقیم
 بلنمینجه کمال بولمز انکجون ایدب درلر بزم پیغامبرمز کم محمدر علیه السلام یکلکی کرو قلن
 پیغامبرلر اوزرنه اول یوز صفتلرک قموسن کندزندن کدرب اول ایو خلقلرک قموسن قزندغندن
 اوترویدی پس کرو قلن کشلرک دخی حق تعالی قتنده مرتبسی ارتغ اولدگی و اکسک اولدگی اول
 یرامز صفتلردن صقندگی اول ایو صفتلرله بزندی ازوجوق اولدغله در ابو اسماعیل انصاری
 اول بییک مقام که اول یرامز صفتلردن عبارتدر قموسن کتابنده کترمشدر اول بییک مقامک اول

توبه در آخری حق تعالیک سوکسی کشینوک کوکلنده برکشمکدر دمشدر اول علامت اولدرکم
حق تعالی دلدی اشدن طشره اولمیا ودخی حق تعالی قرآنده دخی بیرمشدرکم { {أفمن اتبع
رضوان الله کمن بآء بسخط من الله الی

29a

قوله والله بصیر بما تعملون} {²⁶³ بو آیت اول بییک مقامه اشارتدر امدی اول آیت اول
بییک مقامه اشارت اولمغا نیجه یرر انی بلدرلم بلکل کم آیت معنسی بودرکم شول کشی کم حق
تعالی خشنودلغن حاصل اتدی برابر مدر اول کشله کم تکرینوک خشن حاصل اتدی حال بلدورر
زیرا دمک اولرکم انلره درجات واردر حق تعالی حضرتندن ظاهر کلام بویدی کم لهم درجات
فی الآخرة دیدی اما مبالغه اتدی هم درجات عند الله دیدی حق تعالی عظمتله انلری مبالغه یله
اکدکندن انلرک مرتبلی اولولغین اکلغل انلرک مقامن حاصل اتمکا جد عزم قلغل درشکل امدی
تکری تعالیک خشنودلغن قزئمق تکری تعالی کشنک طاشنه وایچنه فرض اتدی عبادتلی یرنه
کتورمک برله اولر دخی حق تعالی حضرتنده سوکلو اولن اشلری وخلقلی قزئمق برله اولر حق
تعالیک خشنودن اراق اولمق کناهلردن ویرامز صفتلردن صقئمق برله اولر امدی اول بییک
مقامدخی تکری تعالی سوب دلدی نسنلری یرنه کترمکدر ودمدکی نسنلردن صقئمقدر والله
بصیر بما يعملون دیدکی معنسی بو درکم ایودن یوزدن عبادتدن وکناهدن نا اشلرسکز تکری
تعالی کرور بلور پس بو سز تکری تعالی قلغن یرنه کتورنه بشارت وسونمک اولور وکناه
اشلمیب بیرغن صینا قزئمق وغصیه²⁶⁴ برقمق اولر زیرا نه اشلرسکوز تکری تعالی بلور دمک
طاعت اشلینا حق تعالی اجمق وآخرت پادشاهلغن ورجکدر وکناه اشلینی طامیا قیب عذاب
ادجکدر دمک اولر

پس بلکل کم اول یرامز صفتلر وایو صفتلر جقدر قاموسن بو کتابده درسون سز اوزر اما
اول ایو خلقلرک ویرامز صفتلرک غایت کرکلورن بلدورلم بنلری بلیجک کشی کرو قلن یرامز
صفتلردن دخی صاقنور کرو قلن ایو صفتلری دخی قزانور پس اول مقدمه کترلم انده اول یرامز
صفتلرده فایده ادجک سزلی بلدرلم اندن صکره اکی باب کترلم اولکی بابده اول یرامز
صفتلردن اون صفت کترلم هر برنک اول کندزن بلدورلم اندن صکره زیانن بلدورلم اندن صکره
انی نجه ادب کشی کندزندن کدرمک کرک انی بلدورلم اکنجی بابده اول ایو صفتلردن اون صفت

²⁶³ Âl-i İmran, 3/162, 163.

²⁶⁴ Gussa: Keder, üzüntü, endişe, tasa, gam.

کتورلم اول صفتلر هر بری ندن عبارتدرانی بلدرلم اندن هر برسنگ فایده سی ندرانی بلدورلم
حق تعالی قوتی وپاردیم برله

مقدمه

بلکل کم حق تعالی آدم او غلننده اوج قوت قمشدر

برسنا قوت عقل درلر باشنده اولر

برسنا قوت شهوت درلر جکرده اولر

برسنا قوت غضب درلر یورکده اولر

اندن صکره بلکل کم حق تعالی نوک نورندن بر نور اول یورکا متعلق اولمشدر اکا کوکل

درلر اول نور کافرلر کوکلنده یقدر صحیح سز بودر

اندن صکره بلکل کم قجن اول قوت غضب کم اکا قاقمق درلر ارتسه اندن ات وارسلان

صفتی قپار مسلمانلره تکبرلک ایلمک کمسای بکنمامک کبی کمی دلرسه دکمک اسدمک کبی

کوکلنده کین دتب دشمنلق بغلمق کبی قجن قوت شهوت کم اکه نفس ارزوسی درلر ارتسه آدم دایم

ایومک وایو کیمک دایم راحتده اولمق ارزولرن الرو کترمک اردنجه اولر پس بو صفتدن دخی

دنیا سومک وبخللق وحیله وحرص قپر الحاصل قامو یرامز صفتلر. بو قاقمقلق قوتیله شهوت

قوتی زیاده اولمقدن قپر قچن بو اکی قوت ارتسه بر ارایه کلسه اکه نفس آماره درلر نفس آماره

اولدرکم دایم کشی کناه اشلمکا ویرامز صفتلره یلتر صوفلر واهل ریاضت قینده نفس آماره بودر

ودخی نفسده وعقلده وروحه اختلاف چوقدر بو کتابده انک تفصیلن بلدرمک مقصود دکلدر قچن

قوت عقل ارتسه دایم آخرتده فایده سی نه اولجقدر زیانی نه اولجقدر انی اکدورر

اندن صکره بلکل کم کوکل پادشاهدر حق تعالی آدم او غلننوک کودسندکی قامو اعضالری

وقوتلری اکا مطیع قلمشدر کرمزسن قچن اول کوکل کوزکا آچلمق دلسه آچلور یوملمق دلسه

یوملور الوکا طتمق دلسه طتار بر لحظه بیرغندن صکره طتمق النندن کلمز پس امدی حق تعالنک

بیرغی شول نسنای اشله شول نسنای اشلمه ددکی کوکله در. اما کوده کوکلک شهری کبدر کرو

قلن اعضالر وقوتلر که کودده وار کوکلک قالقجیلری کبدر بعضی قلقجیلر کورنمز آدمک باشنده

وایجنده اولن قوتلر کبی باشنده اولن بیش قوتدر

بری اولدرکم اکه حسن مشترک درلر اول قوت باشک النندن یکادر

بری دخی اولدرکم نسنای کرمدن اوکندن کچورر اکا قوت خیال درلر بو حس مشترک
ددکلری قوت اولدغی صورتلر اکه اصمرلر اول صقلر بو قوه خیال باشده اولر اول حس مشترک
ددکلری قوتوک اردنده اولور

برسی اول قوتدرکم بر نسنای کورجک اندن بر معنی اکلر شنوک کبی کم بر نسنای
کرور دشمنلک اکلر قرقار وزیان اکلر صاقنر یاخود اندن دوستلق اکلر یا اصی اکلر سور بو
قوت یا شول اکساسنده یاننده اولر بوکا قوتی وهمی درلر

برسی دخی اول قوتلرک اولدرکم بو قوتی وهمی اکلدغی معنیلری اکا اصمرلر اول صقلر
نه وقت کم آدم انی حاضر اتمک اسدیا کرو ورر بوکا قوتی محافظه درلر بو دخی قوتی وهمک
اردنده اولر

بشنجی بر قوتدرکم باشک اورتاسنده اولر درت قوتوک اکسی اکسدن یاننده اولر اکسی
الندن یاننده اولور بعضلر ایدرلر بو قوه بر قرتجغز ایچنده اولر اول قرتجغز دایم دپرنور آدم
ایورکن دخی ایسم درمز بو درت قوتله اول دخی بله اولور بو درت قوتله بلنن نسنلری بری
برندن ایرر سچر یا بری برنه قتر بر نسنه ایلر شنوک کبی کم یزmq تصور ادر دخی آدم تصور
ادر بری برنه قتر یازجی آدم تصور ادر وقت اولر کم بو بربرنه قتب بر نسنه اندکی طغزو اولور
وقت اولرکم یکلش اولر

29b

شنوک کبی کم اچماق تصور ادر آدم تصور ادر اکسن بری برنه قتر اوچر آدم تصور
ادر بو قوه قوه متصرفه درلر قوه متفکره دخی درلر نفس انی خدمتکار واشجی اتدکجون قوه
متخیله دخی درلر قوه وهم اکلدغی نسنلری اول اکلدغیچون

اما طبییلر قینده باشدغی قوتلر اوچدر زیرا حس مشترک وخیال بر قوتدر انلرک قینده قوه
وهم ومتصرفه اکسی بر قوتدر انلرک پس دماغک اوج بطن وار هر برنده بر قوت وار انلرک
قینده

اما اهل شرع قینده بر ارکم مجموع بر قوت اوله دماغوک اوج بخش وار هر بر بخشی
اعتبارنجه اول بر قوته بر درلو اکلmq حاصل اوله

ودخی بلکل کم بنلردن ارتوق کوکلک ایچ قلووقجیلری جوقدر اما بو کتابده قموسن
کتورجک سوز اوزار مقصوددن اراق دشر وانلری بلدرماکجون بر بیوک کتاب دزبدرلر
تشریح بدن درلر آدمک کودسنده قج سکوک وار نجا اولشب در وقج طمر قج سکر واردر اول

طمرلرک قچ دپرئر قچ دپرئمز ودخی ادمک ایچنده قچ قوّه واردر اول کتابده ایبدررلر هر کم تکرى تعالنک کمال قدرتن ونعمتن بلیم درسه اکه بقسون پیغامبر علیه السلام ایتمشدرکم ((آدم اغلنوک کودسنده اوج یوز التمش بندکشه وار هر برى نعمندر هر کون انوک شکرن یرنه کترمک کرک))²⁶⁵ بوندن اکلاکم اعضالرک قوئلری نعمندر چون که بلدک آدمک باشندغی واجندکی قوئلر کوکلک قلقجلیرى کبدر بلکل کم اول قوئلرده عقل وزیر کبدر شهوت قوّه شهره شول بیاجک کیجک واجاجک کترجی کبدر قاقمق قوّه شول بکلرک اشن بترجی سوباشلر وجلادلر وچاوشلر کبدر اما شول قوّه کم نفس ارزوسی قوئیدر یلانجی وقلماش²⁶⁶ وشر خیر صورتنده کسترجردر دایم عقل برله جاکشمکده در زیرا بو قوّه دایم کوکله اول دنیانوک حاضر نعمتلرن وباطل بزکلرن خوش کسترز بنوک صوکنده صرو حساب اولوب عذاب اولجغن انتدرب دلرکم بو حاضر نعمتله الدیه تکرى تعالی قلغندن اراق دشره عقل دایم ایدر بو دنیا لذتی تز کجر بونی حق تعالی سودرمشدر قللری بنکله مبتلا قلمشدر تاکم ظاهر اولکم بنکله الدنب حق تعالی قلغن و آخرت یراغن اندرلرمی یخسا دنیا حق تعالنک دشمنی دکن بلب کرکلو قدر الب دخی حق تعالی قلغنه و آخرت یراغنه مشغول اولرلرمی پس قچن کوکل اول شهوت ددوکن طتسه اول آدمک نفسی نفس امّاره اولر کوکل ایچ قلقجلیرى وطاشرغی قلقجلیرى نفس امّاره قلقجلیرى اولر قامو اعضالر وقوئلر کناه قزنمغا قلقجی اولر پس اول کشی آدم مرتبسندن دشر آدم صورتنده یردلدغندن فایده اولمز بلکه زیان اولر زیرا آدم اولمسه عذاب اولب طامیه کرمزدی طامیه کرمکدن بلکه طاش طپراق اولمق یکدر

پس آدم اغلنوک اعضالری وقوئلری نفس قلقجسی اولمق علامتی اولدرکم هر برى نیچون یرادلدیسه اکه صرف اتمیلر مثلا شنوک کبی کم دنی ذکر اتمکجون وقرآن اقیب علم اکرنمکجون وخلقه اوکت ورمکجون یرتمشدر ورر اول دلله بلان وغیبت ومسخرلق کلاجر سیلر کلشدرورر پس اول دلی حق تعالی ثواب قزنمغجون یرتدی انکله کناه قزرن نفسنه ایدغجون وکوز دخی حق تعالنک یرتدغی نسنلره بقب تکرى تعالنک الولغن وکمال قدرتن اکلمغجون یرتمشدر مثلا کوکا بقا کوکک الولیغن ویجالیکن فکر اده بون اکلیا کم بو یدی قت بیر دکزلریله اولکی قت کوکک قینده بر طارو دانسی قدر در کرو قلن یقاروغ کوکلر بیوکلکی اشغای کوکه نسبت کرو شيله بیوکلر مجموع کوکلر بیوکلکی عرش بیوکلکی قتنده بر نعل قدر دکلدر دنیا بویکلکنه نسبت ودخی کوکا بقجق بون اکلیا کم بو قامو کوکلرده وعرشده بر قرش قدر یر یوقدر

²⁶⁵ Bu hadise, hadis kitaplarında rastlanamamıştır.

²⁶⁶ Kumlaş: Aldatıcı, hileci, sahtekâr, terbiyesiz.

کم اول بوش اولاً مجموع طبطلو فرشتلردر تکرری تعالیه درلو درلو دعالر وتسبیحدر ادرلر پس عقل اولن کوکا بقجق بون فکر اتمک کرک ودخی بو یرتدغی عجایب نسنلرده حق تعالونک اولولغن اکلیب کندونک یقلیغن خورلیغن بلب دایم انک کبی اولو پادشاهک قللغنده اولمق کرک انک عظمتنا لایق قللق ادمدکنه تقصیرلیغن اکلیب عنایت طلب اتمک کرک و یره باقجق بون فکر اده کم بو یر بردر وکوکدن انن یغمر بردر وکنش اسلکی بردر اما یردن بتن درلو درلو اغجلر ودرلو درلو اوتلر کم بتار وججکلر کم ودرلو درلو یمشدر کم بتز هر برنک صورتی بر درلو ورنکی بر درلو طدی بر درلو ققوسی بر درلو ندن حاصل اولدی یه بو طاغلرده درلو درلو معدنلر التون کمش معدنی و غیر معدنلر کبی ودرلو درلو صولر اجی و طتلوندن حاصل اولدی پس بیرده دخی بقب کرو حق تعالنک عظمتن وکمال علم وقدرتن وحکمتن اکلیا بلاکم بنک کبی پادشاهه اولو قللوق کرکدر قجن کم نفس غالب اولاً کزله کوکلره ویرلره بقب بو نسنه اوکنه دشمز یمکا اچمکا کیمکا یرار کوکجک نسنلر اوکنه دشر آرزو ادر قناعت بوزلر نفس آرزوسی قوتلنر انلری حاصل اتمک اردنجه اولور طاعتده کاهلک ادر بلکم ترک ادر اما انلری حاصل اتمکجون عمرن ضایع ادر دخی کوزیله حرام نسنلره بقار کنه قزانور وقولغی دخی انوکجون یرتمشدرکم نصیحت اشته قلم قرآن اشته اوکرنه نفس غالب اولجق بنلری دکلمز بلکه فحش ویرامز کلجلر دکلر کنه کرر بونجلین کرو نفس عقل اوزره غالب اولجق اول ایچنده اولر قوتلری دخی کنه حاصل ادجک یرلره صرف ادر مثلاً اول باشندغی قوتلری دخی انکجون یرتدی کم دایم انلرکله آخرت اندیشه سن اده یدی آخرت تدبیرندن اولیدی ثواب حاصل اولجق طاعتلری اوکنده دتیدی ازبرلییدی قرشو اوکنا برغب اشلماکجون وکنه

30a

حاصل اولجق نسنلری اوکرندی صقلییدی قرشو اندن صقنماغجون قجن نفس امّاره اولسه آخرت قیدن اونتدرر دخی اول قوتلری طاعت و ثواب حاصل اولجق نسنلری اوکرنمکا صرف اتمز بلکه دنیا فکرنه وحیله وقلماشلقلرنه اوکرنمک صرف ادر دنیا قزناماغجون اما قچن کوکل عقل سوزن دتسه دنیانک بو ظاهر لذتنه ویزکلرنه الدنمز بو طاش اعضاسن داخی واجندکی قوتلر دخی حق تعالی نه اشیجون نه یچون یراندیسه اکه صرف ادر دایم عبادتده وطاعتده اولر آخرت قیدن یمکده اولر بونک کبی کشیه شاکر وصابر درلر اولولیغی و عزتی آخرتده بلنور اکر ایدرسک کم بو نفس امّاره عقل اوزرنه ندن غالب اولر یا عقل نفس اوزره ندن غالب اولر

بلکل کم اکثر نفس غالب اولدغی جاهل لقدم اولر زیرا کشی اولرکم دیننا زیان ادن ننک کبی اشدر ننک کبی صفتدر بلمز حق تعالی بو آدم اوغلنوک طاشنده یرتدغی اعضالری نیچون یرتدغی بلمز دخی بو اجندکی قوتلری نیچون یرتدغن نیا صرف اتمک کرکدن بلمز دخی اول اجندکی صفتلر قنقسی ایو و قنقسی یرامز در بلمز بو نسدن صقنمق دخی اشلمک بلدکن صکره اولر ثواب حاصل اولجق نسنهء بلمین نیجا صقنسون بلنلر دخی بیکنه برن صقنمز و اشلمز بلمین نیجه اشلیا صقنه ودخی اولرکم نفس غالب اولمق دنیا سومک شوملغندن و کنه اشلیب تزجک توبه اتمامک شوملغندن اولر عالمکر نفسی غالب اولدغی بو اکی نسنه سیابندن در

پس بلکل کم کوکل بر حصار کبدرکم انوک چوق قبولری وارد هر قپوسنده دوشمنلر دایم اترمشدر اوکرلر کم کرب اجندکن قرب حصار اللر پس امدی کوکلک طاش قبولری کوز قلاق ودل واغز و برن درکم اول قبولردن کرماکجون اوترب اوکن نفس اماره و شیطاندر چچن بر کشی کوزله بر کوکجک عورت کرسه یه دنیانک قماشلرندن بر کوکجک کیاجک یه بناجک یه بیجک کرسه یا بلاری قلاغله اشتسا کوکنه بو نسنلرک هوسی دشر دخی نفس و شیطان بونی یلتر اول نسنلری حاصل اتمکا دلرکم بون ایدره اول قپوی اچا دخی کره ازدره هلاک اده کرو قلن اعضالر دخی کرو بونجلین در کم بر نسنای سیلر یا طوتر دخی کرو اندن دخی کوکله بر اندیشه دشر همان دشدکنلین نفس اماره در و شیطاندر کرر کوکل حصارن الر غالب اولر

پس امدی کوکلک ایچ قبولری دخی اول ددکمز بیش قوتدر انلرک دخی برنجسی بو نسنلری وقت اولرکم کورمدن فکر ادب کوکله براغر ازدرر بو نسنیله کرو نفس اماره غالب اولر عقل اوزرنه بوندن ایرو دخی ایدرکم یقسول اولدک خلق قینده خور اولدک دنیده عزت حرمت ادملری اغرلمق برله اولر سندخی درش جهد ادب بایرله بلش اولولره قللق ات دولتلولرک اتکنه بیش سکا دنیاچک حاصل اولسون عزت حرمت اولسون نیجا بر اجلق مسکین لک چکسن شاید اولکم صایرو اولسن یه کزسز یه کترم یه پرلک اوله اشلمکا نسنه قزنمغا قادر اولمیاسن اکر اوی اغلی قزی وارسه ایدرکم البئه بنلرک یمکی کیمکی سنوک بینکادر بنلروکجون زیاده نسنه جک حاصل ایت سنوک درلککده بنلر دخی خوش کچسون شایدکم اولسن بنلر کجوجک قللر بنلری کموک قپوسنه کرملو ادرسن پس چچن بو اندیشلر کوکله دشسه نفسه و شیطانه کرو ایچ قبولر اچلور دلرلرکم کره لر کوکل شهرنی یغما قلب خراب اده لر چچن کوکل بو نسنلری تزجک اشلمسا عقل برله طانشسه عقل ایدر بو ایو یمک و ایو کیمک و ایو کرکلو عورتلر و خلائقلر اولمق خلق ایچنده مشهور و عزتلو اولمق اکرچه سوکلودر لذتلودر اما بنوک صوکنده زیان وارد زیرا

اگر بو نسنلر حرامدن اله کررسه آخرتده انکچون عذاب اولر دنیا نعمتی ودولتی تیز کچر آدم آنوک اولمدغونه قتلنر اما آخرت عذابنه قتلنمز اگر اول مال حاللنن اله کرورسه انی قزننجا بونجه تکرری تعالونک قللغندن قلمق کرک بونجه کناهه کریمک کرک قزندقدن صکره دخی اندن کشیه بونجه تشویش واز غنلق حاصل اولب آخرتده حساب زحمتی اولر کشنوک حاللنن دنیاسی جوق اولب ازمق حق تعالی قللغنده کاهل لک اتمک وکوکل دنیا اندیشسنه طغتمق دکمه کشیه میسر اولمز انکچون پیغامبرمز فقر اختیار اتدی پس اول اولمیجک درلکا قناعت ایت پیغامبره اوی حال بودر کم دنیا طلبنه مشغول اولمق داخی حاصلنه موجب دکلدنر اگر ایله اولسه هر طلب دن حاصل ادیدی پس عقل بو نصیحتله اول دنیاچون کوله دشن اندیشلری کدرر شیطانی ونفس اول قپولردن ایچرو کریمکا قومز بو نسنلرکم خاطره دشن بلدک که نفس اوجندن در بون دخی بلکل کم آدم اوغلننوک بو نسنلری کرمدن اشمندن اکمدن دخی دنیا اندیشه لری وکناه حاصل اولجق نسنلر اوکنه دشن اول نسنلر شیطاندن در نتاکم پیغامبر علیه السلام بیرمشدر ((قجن آدم اوغنی طغسه حق تعالی انوک یورکنوک ساغ قولغنده بر فرشته قورکم دایم انی خیره یلتر شیطان دخی صول قلغنده بر شیطان قرکم دایم انی شره یلتر))²⁶⁷ وبلکل کم اول اندیشلر اولدرکم اول اندیشه لر ککله حق تعالی طرفندن دشن هیچ اول نسننوک سببی اولمز

پس بلکل کم بو خاطره دشن کناهلو اشلر درت درلودر

بری اولدرکم سببسز حق تعالی طرفندن دشن بو نسنه آدم اغلنلرنه بر ابتلادر پس بو نسنه واقع اولجق کیجه کندز یلورب الله دن کرو یردیم دلیم کرک
بری دخی اولدرکم اول ککله اولن شیطان وسواسندن اولور
بری دخی کناه شوملغندن اولر

دردنچی اولدرکم نفس ارزوسندن اولر امدی بلکل کم حق تعالندن اولنوک علامتی بدرکم کرو عنایت حق تعالندن اوله نفس ارزوسندن اولن دخی محکم اولو دکمه وقت کتمز اما سبب نفس ارزوسی اولور اولکه شیطان وسواسندن

30b

اولر اول دخی اکسزده دشن اما محکم اولمز کاه کلور کاه کدر اولکه کناه اشلمکدن صکره کوله دشن تزجک توبه ادجک کرو کدر اگر تز توبه اتمزساکم بر قج کناه دخی اوزرنه اشلیا کوکل قرارر ایرق دخی کناه اشلمکدن قیرمز شقی اولر

²⁶⁷ Bu hadise, hadis kitaplarında rastlanamamıştır.

بوندن صکره بلکل کم کشی تکرری تعالی قلغنده اولب آخرت یراغنده اولمق غالب بودرکم نصیحت اشمکدن اولر زیره حق تعالی آدم اوغلنی خیره شره قابل یرتمشدر طاعته یلتایجی نسنه اشته طاعته میل ادر کناه یلتایجی نسنه اشته کناه میل ادر اما از اولورکم نصیحتن اشمکدن کشی خیره وطاعته یلتنا نتاکم اشغا تفصیل اداوز پس خیر نسنا دخی کم آدمک کوکلنه دشر نصیحت اشمکدن اکسزده حق تعالین اولرسه کشی اندن دوتمز کوکلنده اول نیت برکشر اکر اول کوکلک صاغ قلغندگی فرشتدن اولرسه محکم اولمز بر وقت کلور بر وقت کدر اولرکم شیطان دخی شر خیر صورتنده کسترر شنوک کبی که بر کشیه ریا عبادت اندورر یا ریا یره مالن خرج اندرر خلق ایو کشی وجومرد کشی دسنلر دیو دخی اولر که بر خیره یلتر اکه مشغول اولب بر دخی اولو خیردن کرو قماغجون شنوک کبی کم بر کشی علم اقمغا بشلر انی قمز ایدر آلت علم کی محکم بلمینجه اول دین علم اکلنمز فرض عین اولن علملره مشغول اولمغا قمز طالب علم اولرکم منطق حکمت هیئة مسئیله لرن قنقسندن صررسک علی وجه التحقیق ایدر نمازک فرض واجبی ندر صورسک بلمز علم اخلاق کم اصلدر صررسک بلمز پس بو نسنلر دلیل درکم شیطان انی ازدرمشدر خیری یقدر شیطانک بو رسمه وسوسسندن دکمه آدم سجمز مکرکم علم دین غایت دقایقله بله

بوندن صکره کشینک خلق ایو اولمق و یوز اولمق ندر انی بلدرورلم

امدی کشینک خلق ایو اولمق اولدرکم اشلدکی اشلرک مجموع ایو اوله نتاکم بر کشینک طاش صورتی ایودر وکرکلودر دسلر قامو اعضاسی کرکلو کرک اکر اغزی یا بورنی یا کوزی جرکن اولرسه اکه کرکلودر دمزلر اندن صکره بلکل قامو اشلری ایو اولدقدن صکره اول اش بر دنیا عرضجون اولمق کرک زیرا بر کشی قامو مالن الشدرسه خلق ایو دسون دیو یا کمسدن قرقب یا وردکی آدم کوکلنه یرار اش اشلدکیجون یا اتانب ورسا جومرد دمزلر بل که جومردلق اولدرکم بر کشی وردکن حقیجون ویره دنیا سوکسی اولمدغجون ویره وردکندن صکره کوکل خوش اوله اوزی کینمیا اما بلکل کم بو یرامز صفتلری آدم بر کزدن کندودن کدارمز ونی بونلری ثواب حاصل اولجق یره صرف اتمک اندن کلر زیرا قجن بنلری عقلنا قللقجی قلسه بونلر دخی ثواب حاصل اولجق یرده بونلور مثلا قجن بر کشی کرساکم نماز قلمز یا بر کشیه ظلم ادر یا بر ایرق کناه اشلر اکه قاقسه یا دکسه ثوابه کرر پس اشته قاقدغنده ثواب حاصل اولدی زیرا عقل طانشغیله قاقدی اکر بنک کبی نسنیی کرسه قاقمسه کناهه کرر زیرا کناه اشلینی کرب قاقمق دین ضعیفانندن اولر شهوت دخی کم اکا نفس ارزوسی درلر اولدخی یرنده اولسا اندن دخی ثواب

حاصل اولر مثلا بر کشینک عورتی اولسه انکله یتب درمق ثوابدر اکر صبر ادب قینا وارمزسا بله یتب درمزه کناه اولر یا اغل قزی عورتی اولسه انلروکجون حلال وجه دن نسنه قزنسا یتجک قدر انلروکله یسا اسراف اتمدن ثواب حاصل اولر اکر انلره یتجک دکلو نسنه قزنمق اردنجه اولمسا کناهه کرر امدی بو یرامز صفتلری کبر وحسد وخلقه یوز صنمق وزنایه وفساده قصد اتمک کبی کوکله برقمق الدن کلمز زیرا بنلر نفسن خاصیتدر مادام که نفس وار بنلر خاطره دشر اما دشدکدن صکره کوکلنی قصدی انک اوزرنه برکتمک کیرو تزجک توبه اتمک الندن کلر پس آدم اول یرامز صفتلر اکسزده کوکله دشمله معذب اولمز زیرا الندن کلمز اما دشدکدن صکره که کوکلن انک اوزرنه برکدب اشلمک اردنجه اولدغیجون معذب اولر برنجه عالمر قینده اشلمینجه معذب اولمز

بوندن صکره بلکل کم اول یرامز خلقلری آدم کدرمک اردنجه اولمق کرک که کدره زیره حق تعالی ورسول علیه السلام بیرمشدر کم یرامز اشلری اشلمک یرامز صفتلری کدرک اکر کدرمک الدن کلمزمسا کدرک دمکدن فایده اولمزدی هم بیان جانورن کررسن کم اوکردرلر بیاندغی خوین ترک ادر نتاکم طوغان بیاندیکن قشی اورر قچر شویله اوکردرلرکم قشی اورر بصر یتز اسی کلنجه اغاج باشنده اترکن آدم اقیجق کلر انه قنر ارسلان قبلان پارس دخی بیانده یکن آدم بلیجق پاره لر انی ترتیب ادرلر شویله اوکردرلرکم بسلین آدمله بله یاتور بله طورر نسنه اتمز بسلین انی دوکر قرقسندن نسنه طنمز پس آدم اغلنوک که عقل وار حق تعالی بنلری ایو یاوزی بلمکجون یرتمشدر عبادت و طاعت اتماکجون یرتمشدر اول یرامز اشلرن وخلقلرن کدارر کدرمک دلجک اما شول آدم کم عمرنوک جوغن کناهله و عاصلغله ویرامز خلقلریله کچرمشدر انوک کوکل قتی اولمشدر انوک کبی آدم یرامز اشلرن کیچ ترک ادر زیرا که سوکسی کوکلنده برکشیدرر طبیعتی انکله اوکرنمشدر طبیعتندن انی کدرمک مشکلدن اکر کمسنوک خود کوکلی اول یرامز صفتلری عادت ادنمک برله اولمشدر نعوذ بالله من ذلک اول یرامز صفتلردن دنمز بلکه انکله فخر ادنب اکثر نتاکم بر نجه آدملری کرورر کم حيله و قوجلق ایدب یلان سیلیب مؤمنلره ضرر ارشدردکله فخر ادنور یا جوق زنا اذکیله چوق خمر اجدکله چوق آدم ادرکله فخر ادر اوکنور بو نسنه شقاوة علامتدر اما شول کشرکم اشلدکی اش کناهدکن

31a

بلمز یا خود اول یرامز صفت اوزره جوق اولمامشدر عادت اتمامشدر نصیحت اشدجک تیز دنر بس جون بلدک کم اول یرامز صفتلردن و اشلردن آدم اردنجه اولجق دنر بلکل کم اندن

دمنکوک بر سببی اولدرکم کشی اول یرامز صفتوک عذابنده ندر دمشدر انی بله دخی کندنوک اول عذابه قتلندغن اوکندن کچوره دنینوک وعمرنوک زوالن وتز کجدکن بله وبو کندن یارنا بر کشنوک درلکنه اعتمادعی یغدغن بله دخی بو دنیا لذتنوک ودولتنوک دایم صوکی پشیمانلقدردیو اوکندن کچره دخی بیک یللق پادشاهلیغی بر کنلک مغرول لق یا صیرولق²⁶⁸ یویار کرمک کبی ادر انی کوکلنا برغا هر کم مسلمان اوله آخرته اعتقاد اوله حق تعالی حضرتینه وارب اشلدکی اشلرک سورسن ویرجاکن اکه بو ددکمز نسنلری اوکنه برغا اول یرامز صفتلری ویرامز اشلری ترک اتمک ککز اولور یاخود پشیمان اولور اول نسنلری ترک اتمک اردنجه اولور انوک کم کوکلنده حق تعالی قرقرسی اولمیا یاخود آخرته اعتقادی اولمیا اول خود مسلمان اولمز انک کبی آدم کناهندن دونمز

یوندن صکره بلکل کم برنجه آدم اولرکم حق تعالی انلرک ذاتنده سعادت قوره کمسدن اوکرنمدن قامو اشلری وصفتلری ایو اولر تکرری تعالیه لایق اولر عیسی پیغامبرویحیی پیغامبر کبی بایزید بسطامی ومعروف کرخی کبی دخی کشلر اولرکم اولدن انوک ذاتنده یرامزلق اولر شیطان صفت اولر قامو صفتلری یرامز اولور ابن صیاد وایو جهل کبی اما بویله از اولور آدم اوغلنوک جوغی بویله اولورکم ایو نسنا ونصیحت اشتسه عبادت طاعت اشلمکا هوس ادر کناهن توبه ادر اکر یرامز کشیه یولداش اولسه یرامز کلاجلر اشتسه اکا اویر خصوصاً کم جاهل واغلان وعورة اوله زیره خیره وشره بنلر تزجک اویرلر امدی بلکل کم بو ددکمز نسنلرک کمی قرآن کمی حدیث معنسی در اما قرآن وحیثن کترمک کتاب اوزون اولمسون دیو اما بر آیت وبر حدیث ایدلوم کیم بو قامو ددکمز اشاره ایده .آیت بودرکم حق تعالی بیردی { **قد افلح من زکیها وقد خاب من دسیها** }²⁶⁹ معنسی بودرکم عذابدن قرتلدی مقصودنه ایرشدی شول کشی کم نفسن یجلتدی امدی بلکل کم نفسن یجلتمک اولدرکم حق تعالی فرض قلدغی علملری بله وفرض قلدغی عبادتلری دایم اشلیا ویرامز صفتلرین کدرب ایو صفتلرله نفسن بزیه دایم همتی بنک اوزرنه اولاکم قامو عمرن حق تعالی خشنودلیغ حاصل اوله چوق یره خرج اده **وقد خاب من دسیها** دمک معنسی بودرکم امیددی کسلدی آخرت پادشاهلغندن وایچماق نعمتندن شول کشی کم نفسن اشغا برقدی علم عبادت حاصل اتمدی یرامز خلقلرن کدرمدی وایو خلقلرله بزمدی حدیث بودرکم پیغامبر علیه السلام بیردی که ((**ان فی جسد بن آدم لمضغة اذا فسدت کله صلحت کله الا**

²⁶⁸ Sayru: Hasta.

²⁶⁹ eş-Şems, 91/9 - 19.

وهي القلب))²⁷⁰ معنسی بودرکم بدرستی آدم اغلنک کودسند بر پاره اتجوکز واردرکه اکر اول بر پاره ات ازسه آدم اوغلنوک قامو نسناسی ازر اکر اول بر پاره ات اوکسه قامسی اوکر اول بر پاره ات ددکمز کوکل یورکدر امدی بلکل کم اول کوکل ددکمز نسناکم آدم کودسند پادشاه کبدر وقلن اعضالر وقوتلر آدمده اول کوکله خدمتکار کبدر بیرغندن طشره اولمز اول یورکده اولر قجن اول کوکل اوکسه تکریا دنسا قامو اعضالر وقوتلر تکری بیرغنده اولر قامو خلقلر ایو اولور قجن اول ازسه نفسه اوپسه قامو اعضالر وقوتلر دخی تکری بیرغنده اولمز کناه اشلمکده اولر پس بلکل کم اول یقارو تفصیل اتدکمز سزله بو آیتوک وحیثوک معنسیدر وکوکل ندن ازر ندن اوکر یقارو دیدک

بوندن صکره بلکل کم رسول علیه السلام حضرتته سردلر اوچکز ایمان ندر دیو اوچکز دخی ایتدی ایو خلقدر دیدی امدی بلکل کم ایمان ددکلری یلکز ایو خلق دکلدر اما پیغامبر علیه السلام ایو خلقدر ددکی اولدرکم هر کمده کم ایو خلق اوله ایمانوک شرطلری انده بلنور یاخود بلنمش کبدر ودخی پیغامبر علیه السلام بیردکم ((یو خلق کناه کدرر اردر شول کون اسسی قار اردر کبی ویاوز خلق عبادتی فاسد ادر سرکه بال اردب یدکی کبی))²⁷¹

بس امدی بز دخی اول یرامز صفتلرک اونن بلدورلم سکا بو بابده تاکم اول یرامز خُلقلردن صقناسن اول خلقلریله بزسنن حق تعالی قینده ایمانوک قبول اوله تکرانوک فضل برله تکرانوک دوستلرندن اولسن بو اون یرامز صفتکم کتردک جمیع یرامز صفتلرک باشدر بوندن صقنن کرو قلنندن دخی صقنر اول اون ایو صفتلر قامو ایو صفتلرک باشدر بنلری قزنی بلن کرو قلنن دخی قزنور

²⁷⁰ Bu Hadisin tam metni şöyledir; حدثنا أبو نعيم حدثنا زكريا عن عامر قال سمعت النعمان بن بشير يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ثم الحلال بين والحرام بين وبينهما مشبهات لا يعلمها كثير من الناس فمن اتقى المشبهات استبرأ لدينه وعرضه ومن وقع في الشبهات كراع يراعى حول الحمى يوشك أن يواقعها ألا وإن لكل ملك حمى ألا إن حمى الله في أرضه محارمه ألا وإن في الجسد مضغة إذا صلحت صلح الجسد كله وإذا فسدت فسد الجسد كله ألا وهي القلب. Buhârî, a.g.e. I, 28.

²⁷¹ Bu hadisin metni şöyledir; ابن عباس الخلق الحسن يذيب الخطايا كما يذيب الشمس الجليد والخلق السيء يفسد العمل كما يفسد الخل العسل. İbn Şuca', Şibreveyh b. Şehrdâr b. Şibreveyh ed-Deylemî el-Hemezânî, *el-Firdevs Bimasur'l-Hattâb*, II, 200.

اوّلکی بابده

یرامز صفتلر

کل امدی بو اوّلکی بابده اون یرامز صفتلری بلدرلم کم قموسنوک اوّلی دنیا سومکدر
پس اوّل بلدرلم کم دنیا ندر اندن صکره انی سَومک زیانن بلدرلم اندن صکره دنیا
سوکسن کشی نجه کدره انی بلدرلوم
بلکل کم دنیا ددکلری یلکز مال دکلدر هر نسناکه نفس امّاره ندن لذت الور نفسه خوش
کلور اول دنیادندر امّا شول قدر نسناکم کشنوک کندویه ونفقی کندویه واجب اولنلرک بیاجکنا
وکیاجکنه وکرو قلن وجه معیشتنا یتاجک دکلو قزنمق کناه دکلدر زیرا اول دنیادن دکلدر دنیا
کشنوک یرلری وقول لری وخلايقلری یرلری بغلری چوق اولمقدر ودخی درلو درلو حیللر
وصنعتلر کم اوکرنور دنیا قزنمغجون وبایلره خدمتلرکم دکل دنیادندر حق تعالی بو ددکلرمزه
اشاره ادب بیرمشدرکم { **انّما الحیوة الدنیا لعب ولهو وزینة وتفاحر بینکم وتکاثر فی الاموال
والاولاد** }²⁷² بو آیتک معنسی اکن جقدر قموسن ایدرسوز سوز اوزر اما بو ارایه کرکلو قدر
ایده لم ایت معنسی بودرکم حق تعالی ایدر ای آدم اوغلنلری بو دنیا درلکی ودنیا اشنه دورشمک
دکلدر الا شول

31b

اغلنجقلر اویندغی اوین کبیدر زیرا دنیای ارترمغا دُورشن کشی زحمت جکر تکرری
قلغندن قلر زحمتدن صکره اکا فایده اولمز فایده سی اولدقدن صکره حسرت وندامت اولور نتاکم
اوغلنجقلر ایونندن فایده اولمز همان ارب قفتانن پاره لدوغی قلور دخی بو دنیا کشی الدر آخرت
اشندن قور دخی بو دنیا بتر باطل تیز کچر بزکلدرر ایو طنلر ایو بنتلر ویجا کرکلو اولر کبی
ودکانلر بزیک نسنلر کبی واولو بهالو قماشلر کبی ودخی دنیا بنلرکله فخر اتمکدر اولولنمقدر
ودخی بو دنیا مال واغل قز جغلتمقدر اولولنمغجون انلروکله زیرا مقصود اولنمکدن اوغل قز مال
ارتمقدن اهل طاعت اورتمک اولسه دنیایه قصد اتمش اولمز حق تعالی دنیای بیله بلدردکدن
صکره اردنجه بیردکم { **کمثل غیث اعجب الکفار نباته ثم یهیج فتره مصفراً ثم یکون**

²⁷² el-Hadîd, 57/20.

حطاما {²⁷³ معنسی بودرکم حق تعالی ایدر بو ددکمز دنیا نعمتتری وبزکلی شوکا بکزرکم بر کشنوک اکلمش تخل لری اوکدی یرلری بزدی باغلرنده یمش اغجلی مجموع یمش وردی باغلرن بغجلرن بزدی دخی بو کشی بونلره بقدی سوندی امیدن دوتدی دخی بنلری دوشره بیا اچا ذوق اجنده راحتلق سوره بو امیددایکن اکسزده بر اسی بیل اسدی قامو حاصل لرن صررتدی کندو مغبون محروم اولب حسرت اجنده قالدی پس سعادتی اولن ادم اکلسون کم دنیا نعمتتری وبزکلی دخی اگرچه کوزنه خوش کلور امیدن شوپله برکدرکم انکله مجموع نفس دلکلرن یرنه کتوره خوش کچا اما اکسزده اولر اول مال الندن جقر محروم اولب حسرت غصه اجنده قلمر نتاکم برنجه بازرکانلری ومال ایسن اورب مالن کنجن اوغلن قزن الندن الب دررلر کندو اول مال صقلیب مسکینلره ورمیب انوکجون عمرن یله ورب حق تعالی قللغندن قلدغی زیان حسرتن چکر اگر بویله اولمزسه دخی اکسزده الور اوزق اندیشه لرنه ارمدن پشیمانلق اجنده قلور بر نجلر ایتمشلردر کم بو آینه حق تعالی آدم اغلنوک درلکن عمرن شول یغمر یغب بتن اولتله بکزدب درر زیرا اول اولتله اولر تازجه بتر ارتمق اردنجه اولور برز اندن صکره بر زمان برکشر محکم اولر اندن صکره صرارر اونر خراب اولر بتمامشه دندر آدم اوغلنی دخی طغددن صکره بر زمان ارتمق وشادلق اجنده اولر اوتوز یا قرق یاشنه ایرنجه اندن صکره طورلب برکشمک اردنجه اولور اللی یا التمش یاشنه وارنجه اندن صکره ضعیف اولب اکسلمکا هلاک اولمغا دونر النجیادکن مقصود بو اکی تشبیه دن دخی دنیا درلکی تز کجکدن بلدرب اکا مغرور اولب الدنمک آخرت عملنا مشغول اولک دمک اولور

بوندن صکره کرو حق تعالی بیردی {وفی الآخرة عذاب شدید} {²⁷⁴ معنسی بودرکم آخرتده قتی عذاب واردر امدی بلکل کم بو آیتوک صوکنده بویله دمک ددکی اولورکم بو دنیا نعمتتری بزکلی آدم اغلنلری الدیب آخرت یراغندن حق تعالی قللغندن کرو قیب آخرة عذابنه اوغرادجدر اندن صاقنوک اکه مغرور اولمک الدنب عبادتدن قلمق دمک اولر زیرا بو دنیا دولتی اله کیرجک دکمه آدم انوک حقن یرنه کترمز ازر دنیا تزجک الندن جقر امتی آخرتده عذابه اوغرامق اولر نتاکم پیغامبر علیه السلام بیرمشدر ((مثل صاحب الدنيا کمثل الماشی فی الماء هل یستطیع الماشی فی الماء ولا یبتل قدماه))²⁷⁵ معنسی بودر کم دنیا اسی کشی شول صو اجنده یورین آدم کبدر هیج کجی یتام صو اجنده یورین آدمک کم ایاغنا صو بلشمیا یعنی دنیاسی جوق

²⁷³ el-Hadîd, 57/20.

²⁷⁴ el-Hadîd, 57/20.

²⁷⁵ Bu hadis, hdis kitaplarında bulunamamaktadır.

اولن ازماینجه اولمز مثلا بر کشی کندو قزنمدن زحمتسز حلال مال اننه کرسه اول مال سبابله کوکلنا برز اولولجق دشر یقسول لری کندودن الجق کرر اگرجه بخلق اتمیب اول مالندن حق تعالی حقن جقرب یقسول لره وررسه دخی بو نسنه آدم کوکلندن کدرمک کج اولدغندن اترو پیغامبرلر وولیلر دنیای ترک اتدله غزادن حلال یردن ندکلو جوق ماله مالک اولسلر تزجک اولشدورلردی بر کیجه قیلرنده قملریدی اکسزده کوکلنمه سوکسی دشه دیو دایم خلق اچنده یالنجلق²⁷⁶ زحمتن جکرلردی نفسلرن صماغجون

یوندن صکره بلکل کم زیان ادن آخرت دولتندن محروم ادن دنیانک سوکسدر کندو دکلدر نجا کز اول کم دنیاسی جوق اوله اما کوکلنده سوسی اولمیا ابرهیم پیغامبر داود پیغامبر سلیمان پیغامبر یوسف پیغامبر کبی ودخی صحابدن وولیلردن دنیالری اولن کشلر کبی اما کوکلنده دنیا سوکسی اولمق نشان اولدرکم دنیاسنوک دردغله کتدکی بر اوله دخی نیجه کشلر اول کم دنیاسی اولمیا اما ایچ طلو دنیا محبتی اوله شول صبر یوق یخسول لر کبی پس قنق کشینک کم کوکلنده دنیا سوکسی حددن طشره اوله چوق کناهلر اشلدر زیرا بخیللق حسد مسکینلری سومامک بایلری سومک اوغرلق اتمک یول کسمک کمسیه کوکلنده دوشمنلق بغلمق آدم الدرکم بلکلم آتسن اغلن قردشن الدرکم شول بکلر الدردکی کبی دخی نیجا کناهلرکم دنیا سوکسندن الر اگر یونلر اولمزسا دخی عبادتنده نمازنده کوکل غافل اولب حق تعالیه یونلممک دنیا سوکسندن در بو دخی اولو زیاندر انوکجون پیغامبر ایتمشدر کم ((حب الدنيا راس کل خطیئة))²⁷⁷ معنسی بودر کم دنیا سومک مجموع کناهلرک باشدر دخی ایتمشدرکم ((من اصبح والدنیا اکبر همه فلیس من الله شیئ والزم قلبه اربع خصال))²⁷⁸ معنسی بودرکم هر کشی کم کجلسا وارتلسا حال بو اولساکم قیدلرنوک کی اولوسی دنیا قیدی اولسه حق تعالی قینده انوک هیچ مرتبسی اولمز وارلغی یقلغی برابر اولور دخی حق تعالی انوک کوکلنه درت نسنای براغر لازم ایدر

32a

بری اولدرکم کوکلنه دنیا اندیشه سن براغورکم هیچ اول اندیشدن اکسلمز

بری دنیا اشن براغورکم اول اشدن هیچ کندزن یغمز

²⁷⁶ Yalıncaç: Çıplak, Sade.

²⁷⁷ Bu Hadisin metinde şöyle geçmektedir; وخرجه الترمذی من حدیث أنس ومن کلام جنذب بن عبد الله الصنعانی رضی الله عنه حب الدنيا رأس کل خطیئة وروی مرفوعا وروی عن الحسن مرسلًا وقال الحسن من أحب الدنيا وسرته خرج حب الآخرة من قلب İbn Receb, Ebu'l-Ferec Abdurrahm b. Ahmed el-Hanbelî, *Camiu'l-U'lûm ve'l-Hikem*, I, 300.

²⁷⁸ Bu hadisin metni şöyledir; عمر من أصبح والدنیا اکبر همه ألزم الله قلبه اربع خصال لا ینفک من واحدة حتی یأتیه الموت هم لا ینقطع أبداً وشغل لا یتفرغ أبداً وفقر لا ینبغ غنا أبداً وأمل لا ینبغ متنها أبداً. İbn Şucâ', a.g.e. III, 580.

بری دخی یقسول لق قرقسن بر غورکم قرندگی دنیا کوزنه از کورنب کوکل یقسول لغی

ارتر

بری دخی اوزق فکرلر براغورکم هیچ اوچنه ایرشمز

پس بوندن اکلکل کم هر کشی کم دنیا محبتی انوک کوکلنده غالب اوله فکرن بلورسن دنیا ارترمغا صرف ادر حق تعالی قللغنه صرف اتمز حق تعالی دخی اندن عنایتن کسر انوک کوکل خراب اولر شیطان یری اولور نناکم حق تعالی بیرمشدر کم **{وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنفُسِهِمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ}**²⁷⁹ معنسی بودرکم ای انلرکم ایمان کتر دکوز شنلرک کبی المک که حق تعالی حضرتن اونتلدر انوک قللغن ترک اتدلر ایله اتدلگری سبب اولدیکم حق تعالی دخی بنلرک کوزون اچمدی بنلره یاردیم ادب رحمت ادب آخرت اندیشه سن کوکلنه برقمدی پس بونلر فاسقدر تگری بیرغندن طشره دشب ایراق اولجلردر بنک عکسند بر یرده دخی بیردی کم **{وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا}**²⁸⁰ معنسی بودرکم اند ایچر ایدرکم شولرکم بزم قللغمه مشغول اولدر عزم جلالم حقیجون بز انلره عنایت ورحمت ادرم انی اچمق یولنه دلالت ادرن انی ازمقدن صقلرن پس هر کشی کم بو دنیانک زیانن بلدی دنیا آخرت یراغن ادجک یردکن اکلدی دنیاده عبادته یتاجک دکلو رزقه قناعت اتدی ارقسن اسدن صوقدن صقلیجق دکلو طونا راضی اولدی حق تعالی قللوغنه مشغول اولدی دنیا اکه دولت وسعادت اولدی زیرا انوک سبابله آخرت پادشاهلغنه ایرشدی چون که بلدک دنیا سومک اول یرامز صفتلرک کتی یرامزدر ایدرسک کم کشی دنیا سوکسن کوکلندن نجه کدره کم بو زیانلردن قرتلا

بلکل کم کشی کوکلندن دنیا سوکسن جقرب دنیادن یکرنمک الندن کلمز اما دنیا سوکسن کوکلندن کدارین دین النده اولن دنیاسنوک بر یللق وجه معیشتنه یتاجکن ارتوغن درویشلره اولشدرمک کرکدر اندن صکره قناعت صناعت ادنمک کرکدر قرشو کوکلنه دشدکجه دنیا سوکسند زیان نیدکن تگری بیردغن وپیغامبر بیردگی سزلری اوکنا برقمق کرک بلکه نفسنه ایتمک کرک که ای غافل نفس شایدکم بکون اولسن یه کیجه اولسن اندن صکره دنیا راحتلرنوک ونعمتلرنوک زیانن اوکنا برقدقندن صکره آخرت عذابنوک قاتیلغن دخی آخرت نعمتنک یکلکن وزوال اولمدغن اوکنا برغه قرشو نفسن اوکتلیا تاکم شیطان وسوسه ایدب دنیا ترک اتدکنه پشیمان اولب کوکلن بولندرب ثوابن یوتمیا بو نسنه قتی اولو اشدر قجن کشی بو نسنه اوزرنه اولسه بر زمان مُحکم طورب صبر ادب قناعت اتسه حق تعالی یاردیم ادر دنیا سوکسن کوکلندن کدارر

²⁷⁹ el-Haşr, 59/19.

²⁸⁰ el-Ankebût, 29/69.

تکرونوک دوستلری مرتبسه ایرشر زیرا نتاکم دنیا سومک قامو کناهلرک باشدر ترکی دخی قمو عبادتلرک باشدر زیرا اتفاق ادبدرلرکه ولیلک مرتبسی کوکل دنیا سوکسندن صومقدر صودغی کب مرتبهء ولایت حاصل اولدی کرو قلن شرطلری دخی زحمتسز یرینه کلور بو ددکومز سزله دلالت ادر قرآن آیتلری وپیغامبر حدیثلری اکن جوقدر سز اوزامسون دیو کتورمسوز وقتها بر آیت وحدیث کم کتورورز انوکجوندرکم برنجلرک نفس غالب دین ضعیف اولمشدر نفس ارزوسنه خوش کلمین کلجیه انانمز پس شنوک کبی قرآن آیتن وپیغامبر حدیثن کم اول دیدکمز نصیحتا دلالت قوت ظاهر اوله کتورورز شایدکم انوک کبی آدم لرک انکاری وازغنلغی برز صنا دیو زیرا علمدن قدر نسناجوک اکلین کندو نفسی ارزوسنه قلیسز کلن قرآنی وحدیثی تاویل ادر کندو نفسی دلکنا مناسب اولماغجون حال بودرکم دین بابنده عمل اتمکا کناه ترک اتمکا احتمال عقاب وشبهی عذاب یتر دنیا سوکسی یرامز صفتدن اولدغن چون که بلدک

بلکل کم اول یرامز صفتلرک اکنجسی تکبرلکدر

تکبرلک اولدرکم کشی کندزن ایرق آدملردن یک کره شاید آدم اولاکم کندوده تکبرلک یق صنا نشانلرن دیالم کم تکبرلکی وارمدر یوقمدر بله نشان اولدرکم کندودن انچق مرتبلو آدم اوستن یاننه اتردغنه کجرکنه²⁸¹ یا یررکن اوکنا کجدوکنه ملول اوله وبرکودن نسنا دلایب اول کشی ورمدکنه ملول اولا وعیین ددکلرنه ققیه²⁸² چچن برکویله علمدن یه ایرق سز سیلشسه کندو سوزی اشغا قلدغنه ملول اولا دکمه بیاجک دکمه کیچک بکنمیا اما فاسقلره وبدعت اشلینلره خورلق کوزله بقسه خور کرسه تکبرلک اولمز امدی بلکل کم بو تکبرلک دخی اولو کناهدر حق تعالی تکبرلک ادنلر حقنده بیرمشدر {ان الله لا یحب کل مختال فخور}²⁸³ معنسی بو درکم حق تعالی سومز هر کشی کم یوررکن اکی یاننه صالنی صالنی یوریه الولندغندن اوترو ودخی سومز انی کم اولولنا دنیسی چوق اولدغیجون یا علم وهنری ارتوق اولدغجون وهم پیغامبر علیه السلام دخی بیرمشدرکم ((لا یدخل الجنة من کان فی قلبه مثقال ذرة من الکبر))²⁸⁴ معنسی بو درکم اچمغا کرمیه شول کشی کم کوکلنده بر زره تکبرلک اولا زیرا کم اولولنمق حق تعالیه مخصوصدر هر کم انده اورتقلق اده حق تعالیونوک عذابندن قرتلمز شوکا بکزرکم بر کشی دنیا بکلرک قتنده ندکلو اولو صوج اتسا شفاعت ادب قرترمغا یرار اما بر کشی کم بکلکنه قصد اتسه انی کمسه شفاعت

²⁸¹ Gücürgen: Gücenmek.

²⁸² Kakı: Öfkelenmek, kızmak, karşı gelmek, azarlamak.

²⁸³ Lokman, 32/18.

²⁸⁴ Muslim, I, 247.

ادب قرترمز جون کم تکبرلک زیانن بلدک بونی دخی بلکل کم بر کشی دلسه کم کندودن
تکبرلکی کدره اوّل اول

32b

کندو خورلغنه بقب بلمک کرک کم هیچ تکبرلک اکا لایق دکلدر زیرا اوّل اصلی کم ندن
یرادلدی بر قطره مردار سودک یولندن کلر اندن انانک رحمنه دشر بونجه زمان انده قان امر
عاجز خور یتور اندن صکره بالغ اولب عقل کلنجه کرو عاجزلق ایچنده در ایویوز مردار مسمل
ندر خبری یوقدر بالغ اولب عقل کلدکن صکره کرو خور عاجز خستقلردن صقنمق الندن کلمز
صوصمق اچماق الندن کلمز لطیف بیاجکلر ویمشلر بر لحظه ایچنده در مغله شیله خراب اولر کم
وارب بینا بر غنجا ققوسنه قتلنمز اکر بر کون صو دکیمیجک اولورسه هلاک اولر بو قموسله صو
کی اولدرکم اولر ائلرلر طبراهه قرلر اتن قر تجزلر یر پس عقل اولن آدم بنلری اکب کندو
خورلیغن و عاجلغن بلب تکبرلک اتمک کرک تکبرلکوک سببی مال جقلغله در یا اولو کشی
اغل اولدغدر یا پادشاه یا وزیر اولدغله در هر بر سبیدن اولن تکبرلکی کدرممک علاج واردر
هر یرن ایرو ایرو درسوز سوز اوزر اما قموسن کدرمکا شول ددکمز یتر یا خود بو فایده سز
قرو تکبرلک اچون عذابه اوغرایجغن اقمق یتر

بوندن صکره بلکل کم اول یرامز صفتلرک اوچنجسی عجبر

عجب اولدرکم کندوزنه بر اولولق تصور ادر بنوک داخی سببی تکبرلک کبدر تکبرلک
بر ایرق آدم اوزرنه کندوی اولو کرر عجب اولدرکم کندو مالنه یه کرکلولکنه یا هنرنه یه بر درلو
فضیلتنا انانک کندوزن اولو کرور انجق ایرق آدم اوکندن کجمز پس امدی بلکل کم بو عجب دخی
یرامز زیانلو صفتدر حق تعالی بیرمشدرکم {فَلا تَزْکُوا انْفُسَکُمْ هُوَ اَعْلَمُ بَمَنْ اَتَقَى} {²⁸⁵ معنسی
بودرکم تکرری بیردکم نفسکوزی اکمک ایو عمل اشلدک یا ایو خیرلر اتدک دیو یاخوذ بزده غیبت
کناه یقدر دیو زیرا سز کندوکزده اولن عیبی بلمزسز شیطان کشینک کندوعیین بلدرمز اولور الله
تعالی بلر کندودن قرقلری هُو اَعْلَمُ بَمَنْ اَتَقَى دیدی بون بلدرمکچون که کشینک ذات آرو ویوجا
اولدغی تقوی سبابله در نتاکم بیردی {اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰیْکُمْ} {²⁸⁶ حق تعالی حضرتنده
عزتلو کرامتلو تقوایی ارتوق اولندر تقوی اولدرکم حق تعالین قرقه بیرغن یرنه کتوره کناه اشلمی
ودخی عجب یرامز صفتدغن بلدرمکجون پیغامبر علیه السلام بیرمشدرکم ((اُولَم تَدٰیْنُوا لَخْفَت

²⁸⁵ en-Necm, 53/34.

²⁸⁶ el-hucurât, 49/13.

عليكم ما هو اعظم من ذلك وهو العجب))²⁸⁷ معنسی بودر کم اکر سز کناه اشلمیبدکز قرقرم سزک اوزرکزه کم کناهدن دخی اولو نسنه اشلیا سزکم اول عجبر

پس پیغامبرک بو سزوندن اکندی کم عجب کرو قلن کناهلردن اولویمش پس کشده عجب اولسا دوزشب انی کندوزندن کدرمک کرک انوک چارسی بو درکم انوک کناهن اوکنا برغا اندن شول تکبرلک کدرمکجون ددکلرمزی اوکنا برغا دخی اول کندزن کردکی مال یا علم یا عبادتی یا ایرق هنری کم حق تعالی یاردیم وقدرتیله حاصل اولمشدر اکر تکرری تعالی ورمسه کندو حاصل ادمزدی تکرری انی کرو الندن کدرمک دلسه دتمق الندن کلمزدی اوکنا برغا اندن صکره نه هنرله کم کندی کرسا اندن بر کندودن یقاروغ آدمی اوکنا برغا کندو هنرنوک خورلیغن بله اکا نسبت مثلا علم وارسا تکرری دوستلرنوک وپیغامبرلرک علمن اوکنا برغا کم انلر کرمکلرن دخی بلرلردی اکر دنیاسی جفلغندن وپادشاهلغندن اوترو کندوزن کوررسا سلیمان پیغامبردنیاس وپادشاهلغن اوکنا برغاکم کندو دنیاسی پادشاهلغی انوک قتنده دکزدر بر قطره دکلدر بو قموسله بونی دخی اوکنا براغاکم قامو مالک وپادشاهلغک صوکی الب قیب کتمکدر عقل اولب آخرته اعتقادی اولنه بو اکت یتر یرامز صفتلرن کدرمکا

بوندن صکره بلکل کم اول یرامز صفتلرک دردنجسی حسدر

حسد اولدرکم برکوی کورسن کم دنیده یا عبادتده یا بر ایرق هنرده سندن یک اوله دخی بو کوکلده برکشاکم اول نسنه اندن کده سکا کله یاخود سکا دخی کلمزسده اندن دخی کده پس قجن بونوک کبی نسنه کوکله دشجک تزجک توبه ایلمسک کوکلک انوک اوزرنه برکتسک طاعت وعبادت فضیلتن کدارر نتکم پیغامبر علیه السلام بیردی ((الحسد یاکل الحسنات کما تاکل النار الحطب))²⁸⁸ معنسی بودر کم حسد کشنوک عبادتک فضیلتن یویار کدرر نتاکم اود اغاجی یاندرر کل ایلر پس بو یرامز صفتلر عبادت فضیلتن کدارر فضیلت کتمک بودرکم حق تعالی عبادت مُقدرانتدن طشره کندو وردکی ثوابلردن محروم اولور ودخی اولو درجات وکرامت حاصل اولجغدی یرامز صفتلر اولمسا مقام شفاعت کبی ولذات روحانیه کبی حاصل اولمز بر نجلر قتنده حسد اولمق ریا اولمق وکرو قلن یرامز صفتلر اولمق طاعت صحیح اولمغک شرطدر نتاکم طون وبدن اری اولمق نماز صحیح اولمغک شرطدر پس بوندن اکلغل کم حسدک زیان اولودر

²⁸⁷ Bu hadis, hadis kitaplarında bulunamamaktadır.

²⁸⁸ Bu hadisın metni şöyledir; حدثنا عثمان بن صالح البغدادي ثنا أبو عامر يعني عبد الملك بن عمرو ثنا سليمان بن بلال عن إبراهيم بن أبي أسيد عن جده عن أبي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثم إياكم والحسد فإن الحسد يأكل الحسنات كما تأكل النار إياكم. Ebû Davûd, Süleyman b. Aşa's es-Sicistanî el-Ezdî, Süne-i Ebî Davûd, IV, s. 276.

انی ترک ادب صقتمق کرک نتاکم نماز قلن نجاستدن صاقنور هم بو حسد تکرنوگ تقدیرنا و قسمتتا راضی اولماقدر زیرا حق تعالی کیمی بای وکیمی یقسول وکمی عالم وکیمی جاهل قنر وکیمی پادشاه وکیمی قول قنر هرکم موعمن اوله حق تعالی تقدیرنه راضی اولمق کرک اول نسنا اندن کتسا بکا کلسه یا اندن دخی کتسه دمک تکرنوگ قسمتتا راضی اولمق اولور پس بو دخی دلالت ادرکم حسد اولو کناهدر قتی صقتمق کرک اما قجن ایتساکم انوک کبی هنر حق تعالی بکا دخی ویرسه اندن کتسه دمسه قیرمز قجن حسد اتمک کناهن بلسک انوک کناهن وزیانن اوکنا برغا زیره هر یرامز اشی و صفتی کندزدن کدرمک چاره سی بودرکم زیانن وکناهن اوکنا برغاکم اول اش و صفت

33a

برله حق تعالی قتنده یوزی قرا و صَوْلُچلو اولر زیرا بیرغن صمش²⁸⁹ اولور اوکنا برغا اندن بونی خاطرنا برغاکم کندو همتن انوک اوزرنه بغلماغله کم اول هنر حسد اتدکی آمدن کده کندیا کلمز زیرا تقدیردن طشره اش اولمز همان حسدنن دایم کندو غصده اولب ثواب کتمک اولور پس مسلمان اولن قجن کم بون اوکنا برغا حسدن کدارر

بوندن صکره بلکل کم اول یرامز صفتلرک بشنجسی بخل در

بخل اولدرکم مال اوله کندو حاجتندن زیاده اکی یوز درم قیمتی قدر دخی اوزرنه بر یل کجا زکوة ورمیا یاخود حاجتندن ارتوق مال اوله اکرجه زکوة ویرجک مال دکلسه یاخود کسب اهل اوله هرکون نسناجک قزانور اوله وبری چاره بولساکم کیاجکی و بیاجکی یوقدر درویش در اکه نسنه ویرمیا بل کم بخیللق دنیا سومکدن اولور قتی کناهدر حق تعالی بیرمشدرکم **{ولا یحسبنّ الذین یبخلون بما آتیهم الله من فضله هو خیراً لهم بل هو شرٌّ لهم}**²⁹⁰ معنسی بودرکم شول کشلرکم بخللق ادرلر ورمزلر شول نسنهء کم تکرری لطفندن وکرمندن ورر انلره علم و مال کبی اول بخللق لری خیر اوله کندولره یا بل که اول بخللق شدر انلره زیرا دنیلرن حق تعالی ورمشدر وایتمشدر کم سزدن ارتن مال مسکنلره ورک دمشدر قجن کم ورمسا حق تعالی بیرغن صیا کناهدر اولر صوک اوجی الر مال الندن جقر کندو عذابه اوغرر بوندن اولو شر دخی نه اوله **{سیطوقون ما بخلوا به}**²⁹¹ معنسی بودرکم اول بخیللغک کناه لازم اوله اکا عذاب

²⁸⁹ St: Kırmak, buzmak.

²⁹⁰ Âl-i İmrân, 3/180.

²⁹¹ Âl-i İmrân, 3/180.

چکماينجه قرتلميا پيغامبر عليه السلام ايدر ((كمك كم مال اوله دخى اول مالندن يخسول لره نسنه ورميا حق تعالى اول مالنى بر اغولو يلانه دندره شنوك كى اغلوكم اغوسى جقلغندن دپاسى كل اوله دخى بويننه طولشا قرشو دپاسنده صوقا هر كرّه صدغنونك آغسى قرق يله دكن كتميه دره))²⁹² برنجه مفسرلر سيطوقون معنسى بونى ديدلر كم بو بخيلغوك يرامزلغندن بلدرمكه پيغامبر عليه السلام بيرمشدر كم ((ثلث مهلكات شح مطاع وهوى متبع واعجاب المرء بنفسه))²⁹³ معنسى بودر كم اوج نسنه كشى هلاك ادر آخرتده عذابه اوغرادر درلدكن فايده اولمز اول اوج نسنوك برى بخلقدر كم آدمك كوكلنا دخى كوكلن اكه ايدره تزجك توبه اتميا برسى نفس آرزوسدر كم ادم انى يرنا كترمك اردنجه اوله زيرا كه ديدك نفس آرزوسن كوكله برقماق الدن كلمز اما دشدكن صكره اردنجه اولب دورشمك واهه اويمق كناهدر قجن بو نسنه يله بخيلغك يرامزلغن بلدك دلرسك كم اول بخلى كدره سن كر كى كناهن اووكا برغسن كورسن دنيا سوب مالندن حق تعالى حقن چقرب يخسول لر ورمك زحمتم ارتوقدر يقسا آخرتده بخيلق عذابى اول يلان بوينا طولشب قرشو دپاسندن اياغنادك صدغى عذابى زحمتى ارتوقدر دخى بون اوكلنا براغا كم اول خرجندن ارتن مال قيب كدجكدر شيطان اوكلنا برغرسا كم اوغلنا قزنا كر كى اوله كندودن صكره اوغل قزى صالح اولرسه خود تكرى رزق اكسك ايلمز اكر فاسق قيرسا ندكلو چوق مال قرسا فسقنا يارديم اولر دخى بتر ازر

بوندن صكره بلكل كم اول يرامز صفتلر كى التنجسى اولولق سومكدر

كم حق تعالى بيرمشدر { {تلك الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علواً فى الارض ولا فساداً والعاقبة للمتقين} }²⁹⁴ معنسى بودر كم اول آخرت اونى شول كشلرچون قلدن كم دنياده اولولق استمدلر دخى فساد اتمك استمدلر پيغامبر عليه السلام دخى بيرمشدر كم ((حب المال والجاه ينبئان النفاق كما ينبئ الماء البقل))²⁹⁵ معنسى بودر كم دنيا سومك دنيا اولوليغن سومك كوكلده نفاق بتورر شول صو بقالا بتورركى كى اما كشى دنيا سومدن انوكچون درشمدن تكرى

²⁹² Bu hadise, hadis kitaplarında rastlanamamıştır.

²⁹³ Bu hadisin tam metni şöyledir; أخبرنا أبو الحسن محمد بن يعقوب بالطبران ثنا عبد الرحمن بن العباس بن عبد الرحمن ببغداد; ثنا إبراهيم بن إسحاق الحرابي ثنا أحمد بن يونس ح وأخبرنا علي بن أحمد بن عبدان أنا أحمد بن عبيد الصغار ثنا الأسفاطي يعني العباس بن الفضل ثنا أحمد بن يونس ثنا أيوب بن عتبة عن الفضل بن بكر عن قتادة عن أنس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاث مهلكات شح مطاع وهوى متبع وإعجاب المرء بنفسه وثلاث منجيات خشية الله في السر والعلانية والقصد في فلهاذا والفقر وكلمة الحق في الرضا والغضب وروي ذلك من وجه آخر عن أبي هريرة مرفوعاً. el-Beyhakî, a.g.e. I, 471.

²⁹⁴ el-Kasas, 28/83.

²⁹⁵ Bu hadisin metni şöyledir; (حديث حب الجاه والمال ينبئان النفاق في القلب كما ينبئ الماء البق) es-Sübki, el-

Ahâdisu'l-Leti fîl-İhyâ ve Lem Yecid Lehâ Sübkî İsnâden, VI, 341.

تعالی دنیا و رسه حلال وجه دن یا دنیا اولولغن و رسه خلاق اراسنده عزتو اولسه اول کناهه دکدر نتاکم حق تعالی نک بعض دوستلرنوک چوق مالی دخی واردی عزتی دخی واردی خلق اراسنده هم بعضی صحابله پیغامبر علیه السلام حضرتته سردلر ((اشبو خلاق بری کرچک اولولر عزت ادرلر بزه اندن کناه اولرمی دیدلر پیغامبر علیه السلام ایتدی سزه اندن کناه یقدر اول نسنه مؤمنلرک بشارتی و عزتیدر آخرتده دخی ارتوق اولجقدر دیدی))²⁹⁶

پس بلکل کم دنیا اولولغن سومک دنیا سومکدن اولو کناهدر زیرا دنیا سومکدن بخل و حسد قیر دنیا اولولغن سومکدن کبر عجب قپرکم قمو کناهک اولوسیدر نتاکم بلدرک اکر کمسا دلسا کم بو اولولق سوکسن کداره اول کناهن اوکنا برغا اندن بونی اوکنا برغا کم قمو الولقرک صوکی جان الیجی النا دشب زیون مغبون اولمقدر دخی بون اوکنا برغام یوز یل ادم عمرن پادشاهلغله کچرسه و عزتده و راحتلقده کچرسه برکون صیرو اولسه بل که بر لحظه دشی یه کوزی اغرسه اول یوز یللق راحتلغن و پادشاهلغن برجوبجه²⁹⁷ کرمز زارلق ادر مسکین اولر اول زحمتن کندون کداریمز پس امدی بوکا بقب الموم زحمتن طامو عذب قتیلغن اکب الولق استمکدن وکرو قلن عذابه اوغرادن نسنلردن صقتمق کرک

بوندن صکره اول یرامز صفتلرک یدنجسی قاقمقدر

بس نیا اولرسه تزجک ققیمق کبردن و عجبیدن اولر پس هرکم قاقغن اولسه انده تکبرلک و عجب اولور بو اکسن بلدک کم اولو کناهدر دخی بلکل کم قاقمق ادمک طاش اعضاسن فاسد ادر زیرا قاقیقج الیله و ایغله ققدغ ادم دکمک استر ایچنده کین و دشمنلق بغلنر ققدغی کشنوک زیانن استر کیجه کندز غیبتنا و ذمنا مشغول اولور خوش اولدوغنه غصلر کم بو مجموع یرامز صفتلردر کیشیه پیغامبر علیه السلام بیرمشدر ((الغضب یفسد الایمان کما یفسد الصبر العسل}}²⁹⁸ معنسی بودر کم

33b

ققمق ایمان فاسد ادر نتاکم صبر بال فاسد ایدر صبر دیدکلری بر اجی اوندرکم بر درم بر جنق باله قتلر اغویا دندرر بال طبیعتندن دندرر ققیمق دخی ایمان شیله ادر یرامز ادر

²⁹⁶ Bu hadise, hadis kitaplarında rastlanamamıştır.

²⁹⁷ Cöbce: Çöp kadar az, çöp gibi değersiz.

²⁹⁸ Bu hadisin metni şöyledir; حدثنا عباس الدوري وغير واحد قالوا حدثنا عبد الله بن يزيد المقرئ حدثنا سعيد بن أبي أيوب حدثني أبو مرحوم عبد الرحيم بن ميمون عن سهل بن معاذ بن أنس الجهني حكيم عن أبيه عن جده قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الغضب يفسد الايمان كما يفسد الصبر العسل وقال يا معاوية بن حيدة ان استطعت ان تلقى الله وانت تحسن الظن به فافعل فان الله ثم el İbn Hâtem, a.g.e. I, 361. هذا حديث باطل ومخيس مجهول

پس بلکل کم بر کشی بر ظالمه ققسا سومسه ظلم اندکیچون یا نماز قلمینا یا بر ایرق کنه اشلینا ققسه اول ققمق ثوابدر نتاکم اغرلق ایونا قاقیب الین کسمک کرک وزنا ایونی الدریمک کرک نماز قلمین یا مؤذن اوازن اشذب مسجده جمعیه کلمیب ترک ادنی اسرکمیب دکمک کرک زیره اول وقت ققمق اولمز شول وقت کنه اولرکم قاقمیاجق ییره قاقیا قچن دلسک کم ققمیاجق ییره ققیاسن پس اونک کنه سنی حق تعالی عذابنه اوغرادجغن اوککا برغسن پس ققیجق ادم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم دیب اوترمق کرک انکله کتمزسه یتمق کرک انکله دخی کتمزسه درب ابدست المق کرک پیغامبر علیه السلام بیرمشدزکم ((من کظم غیضاً ولو شاء ان یمضیه امضاً ملاء الله یوم القيامة امناً وایماناً))²⁹⁹ معنسی بودرکم هرکم ققسا اول ققمغله اتمک استدکی نسنای دخی اتمک لندن کلسا قاقدغن یدسه اتمسه انی حق تعالی قیامتده قرقولردن امین ایلیا کوکلن امن ایمانله طلدوره

بندن صکره اول یرامز صفتلرک سکزنجسی ریادر

بلکلک کم ریا کشی کندوی عملیه خلقه ایو بلدرمکدر مثلاً خلقه علم عبادتن بلدورر شنوک کبی کم خلقه نصیحت ووعظ ادر اغلر بنلری عبادته یلتر اما کوکلنده بونی بغلمشدرکم خلق بوکا ایو کشی دیلر عزت حرمت ادالر نسنه ورالر اما اکر کوکلنده بون بغلمزسه کم مقصودی مسلمانلری طغرو یوله قلعزلmq³⁰⁰ اولرسه تکرری قرقسندن انوک ثوابی غازیلر وشهیدلر ثوابندن ارتوقدر زیرا بو نسنه پیغامبرلر مرتبدر نتاکم پیغامبر علیه السلام بیرمشدر ((العلماء ورثة الانبیاء))³⁰¹ معنسی عالملر پیغامبرلرک وارثلریدر زیرا پیغامبرلر نصیبیلری دنیادن دین یولن ونصیحت بلدرمکدر

پس قچن پیغامبرلر دنیا اوندن آخرته وارسلر دنیده مال قمزدر شریعت علمن ونصیحت اتمک یولن قورلر هرکم مسلمانلره وعض ایتسا دین یولنده بلمدکلرین بلدرسه اول کشی پیغامبرلر نصیحتن المش اولر پس هرکم مسلمان اوله عالم اوله علمه عبادتیه ریا اتمز زیرا ریا اتمک حق تعالیه خلق اورتاق اتمک کبی اولور کفر اولر دخی هرکم مسلمان اوله بر مسلمان یا عبادتده یا

²⁹⁹ حدثنا عباس الدوري وغير واحد قالوا حدثنا عبد الله بن يزيد المقرئ حدثنا سعيد بن أبي أيوب؛ Bu hadisin metni şöyledir; حدثني أبو مرحوم عبد الرحيم بن ميمون عن سهل بن معاذ بن أنس الجهني عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثم من كظم غيظاً وهو يستطيع أن ينفذه دعاه الله يوم القيامة على رءوس الخلائق حتى يخيره في أي الحور شاء قال هذا حديث حسن غريب et-Tirmizî, a.g.e. IV, 390.

³⁰⁰ Kulağuzla: Önüne düşüp götürmek, yol göstermek, rehberlik etmek.

³⁰¹ Bu hadisin metni şöyledir; el-Kudaî, Muhammed b. Selâme b. Cafer Abû Abdullah, Musnedu 'ş-Şihâb, II, 103. نهار عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم إن حسن الظن من حسن العبادة إن العلماء ورثة الأنبياء

نصیحتده کورسا انی ریادر دمز زیرا کشنوک کوکلنده کن حق تعالی بلر ظاهرندغله ظاهره حکم اتمک کرک شاید عمل ریا اوله دیب کناهه کرممک کرک نتاکم پیغامبر علیه السلام بیردی ((حسن الظن من الايمان))³⁰² معنسی بودر کم مسلمانلرده یرامز نسنه کرمیجک انلرک حقتنده ایو صنمق ایماندن در

ودخی بلکل کم اولرکم قفتانن اسکجه وقصجوق کیر اکل اکل یرور باشن اشغا برغور کمسه یوزنه بقمز یوردکی یرده دایم طداغن دپردر کوزون یوملر تاکم خلق ایده بو کشی دنیای ترک اتمش دنیا قیسی قلممش دایم عبادتده یمش دخی کشی اولرکم عبادتلا کتورر سوزنده یا بتسنده یا دزدکی کتابنده یه جوق نماز قنر رکوعن سجودن آزدن یا جوق ارچلر دتر صدقنر ورر ایو دسنلر دیو بونلر دکلی ریادر ثوابی یوقدر بل که کناه جوقدر نتاکم مصابیح حدیثلرنده علم بابنده کتورر ریایله علم اوکرنلری ریایله شهید اولنلری صدقه ورنلری کتورلر یوزی اوزره طامیا قیالر دیر

یوندن اکلندکم اول یرامز صفتلردن کوکل ارنمسا عمل قبول اولمز امدی نچا ادملر اولاکم اشی ریایدوکن بلمز بلمک علامتی اولدرکم اول قلدغی طاعتی صدقهء خلق قنتنده اتدکی کبی اتمیا خلوتده یاخوذ خلوتده اتدکی عبادتی خلقه بلدرمک اسدیا بلنمیجک ملول اولا الحاصل ریا قتی ضرب نسنادر دکمه ادم اندن صاقتمز ریاضت ادنلر نفسن صمش کشلر حق تعالی دوستلری اولمشلر ایتمشلردرکم بو یرامز صفتلرده دنیا سوکسن واولولق سوکسن کدرمک و عملندن ریا کدرمک قموسندن کچدر انوکجون عیسی پیغامبر علیه السلام ایتمشدرکم قجن اورج طتسکز بیغکزه یاغجغاز درتوک قجن صدقه اتسکز کمسه قینده ورمک قجن نماز قلساکوز اوکز قپوسن بیوک اندن قنک ددی عالمر انکجون ایبدرلرکم نافله عبادتلری وصدقلری کزلو اتمک یکدر فرض اولن عبادتلری نماز واورج و زکوة و فطره کبی آشکاره اتمک یکدرکم تهمت اولمیا اول فرض عبادتلردن دخی کی صقنمق کرک خلقه خوش کلسون بنی اکسونلر دمسه کرک تاکم فضیلتی کتمیه اکر دلسک کم ریای کوکلندن چقراسن

بلکل کم ریا اوج سبابله در

بری خلقک اوکدکی خوش کلمکدر

بری خورلدغی خوش کلممکدر

³⁰² Yukarıdaki hadisle aynıdır.

بری خلقده طمعی اولمقدر پس بنلرک مقابلسنه کوکلنه حق تعالونک خشنودلغ کرامت
 و عملی مقبول اولدغنه مقربلردن اولدغی فضیلتی اوکنا برغا ریا ادیجک حق تعالونک عذابنا
 اوغریجغن ثوابندن محروم اولجغن اوکنا برغا ایده کم حق تعالی اکلمک مقبول یکدر خلق قینده
 اوکلمکدن حق تعالی حضرتندن اراق دشب ثوابندن محروم اولمق یاوزدر خلق قتنده خور
 و حرمتسز اولمقدن زیرا خلق الدکندن اصی اولمز حق تعالی حضرتنده خور اولجق اولرسه دخی
 خلق خورلدوغی اولولمدغی زیان اتمز حق تعالی قتنده عزتلو اولجق زیرا دنیا عزتی تیز کجر اما
 آخرت عزتی دایم در زوال یوقدر و خورلیغ زحمت قندر اکا کمسه قتلنمز پس عاقل اولن آدم علمه
 ریا ادب آخرت ثوابندن عزتندن محروم اولمز اما عبادت وقتنده بر کشی حاضر اولسه عبادتن
 ترک اتمیه برنه کتوره وظیفه اما جهد اداکم کوکلنا ریا کترمیه بو بابک دقایق تفاسیل اکن جو قدر
 زیرا ریا اولرکم عملدن اوکدین اولور و ریا اولور کم عمل ایچنده اولور یا اولرکم عملدن صکره
 اولور دخی ریا وارکم خالص در ریا وارکم قرشوقدر

34a

مجموعنک تفصیلن بونده درسوز سوز اوزن اولور مقامه مناسب اولمز انوکجون
 اختصار اتدک نتاکم هر بابده اختصار اتدک غایت کرکلوسن سیلدک تفصیلنا دقایقنه مشغول
 اولمدق

ودخی اول یرامز صفتلرک طقزنجسی ایو ییاجکلر یمکا حریص اولمقدر انک دخی زیان

ندر نجه ادب کدرمک کرکدر بلدورلم

بلکل کم قچن برکشی چوق وایو بیجک یسا نفس قوتلنر اولنمک استر پس ایو یمک
 واولنمک چوق مال اولماینجه اولمز پس بوندن دنیایه حریص اولمق قیر دنیا سومکی خود بلدک
 کم قامو کناهلرک باشدر اکر دنیا انه کرب دایم یمکا اچمکا مشغول اولرسه نفس ازر قوتلنر عقلن
 یکر دخی قامو اعضالری وقوتلری کناهلو اشلر اشلما یلتر انوکجون پیغامبر علیه السلام
 بیرمشدر کم ((افضلکم عند الله اطول جوغاً وتفکراً و ابغضکم الی الله ائول نوم شروب))³⁰³
 معنسی بودرکم یکرکوکز حق تعالی قتنده اولدرکم انوک اجلغی اوزن اوله وجوق اوله کندو حالنده
 اندیشه ادب حق تعالی انی نیچون یرتدغنده صوکی نه اولجغنده فکری اوزون وجوق اوله وحق
 تعالی قاتنده جو غرق دشمن طوتلب سولمینلرکز اولدرکم چوق بیکن وجوق ایوکن وچوق اچاکن

³⁰³ Bu hadis hakkında bilgi için, bk. (حدیث الحسن "أفضلکم عند الله أطول جوغاً وتفکراً"), el-İrakî, Abu'l-Fadl el-Muğnî An Hamli'l-Asfâr, II, 749.

اوله اكر دلسك كم بنوك هوسن كوكلندن كدرسن پس طوقلغك زيانن واجلغك اصسن اكوكا برق زييره اجلغوك اصسى بودركم اج اولن ادمك كوكل نورلنر نفسى اولور يمك اجمك كيمك حرص كسلور دنيا سوكسى شرنندن قرتلر اوكلنا آخرت قيويسى دشر عبادتنوك لذتن بلور دنیده شاد اولب ازمز اجلرك مسكينلرك حالن بلر كوكل يفتلر مسكينلره شفقتى چوق اولر طاعتده ينجك اولور كوكلنده نفس ارزولرى كدر وطوقلغك زيان بودركم ادمك كوكل قرارر قت اولر قلدغى عبادتنوك لذتن بولمز قلسه دخى زحمتله قلسه نفس قوتلنر حرام زنايه يلتنر آخرت يراغن اوندر اندر قناعتى بوزلور مسكينلره خورلغله بقر بايلرى اولولر بونى بلدكسه بلكل كم ادم بو اصيلرى بولمز زيانلردن قورتلمز قناعت اتمينجه قناعت اولدركم ادم ارقسن اسدن وصوقدن صفليجق دكلو كياچكه راضى اوله يغوندر اسكدر دميا كنده برکز يمكا راضى اوله كشى كنده بر كز ييجك اريه اتمكى يمك قتى لذتلو كلر قنقى اسدمز اكر ات يه اتلو النا كرسه هفتده اكي كزذن ارتق يميا زييره اكر اكي كزذن ارتوق يسه انوك قناعتدن نصيبي اولمز پيغامبرلرك صحابلىرى هر برى هفتده بيك قرق درم اريه يرلردى كمى اوكلدب اونن اتمك ايلردى كمى قوت ايلردى صويله قرشدردى تكرى دوستلردن واردى كم برنجسى اوج كنده وبرنجسى يدي كنده بر كز يردى

اول يرآمز صفتلرك اوننجسى چوق سيلمكدر

بلكل كم بو طاش عمل لرك كوكل ده اثرى واردر بو قاموسندن دلک اثرى ارتوقدر زييرا هر سوز كه ادم سويلر انوك كوكلنده اول سوزك بر صورتى قلسه قچن جوق قرآن اقسه يا چوق ذكر ايتسه ويه چوق وعظ نصيحت ايتسه ككل نورلنر قچن يرآمز وكناهلو كلاجلر جوق سيلسه كوكل قرارر ندكلو جوق كناه ادرسه قيرمز انوكجون پيغامبر عليه السلام بيرمشدر ((لا يكبُ الناسَ على مناخرهم فى جهنم الا حصيد السنثم))³⁰⁴ معنسى بودركم ادم اوغلنلرى بورنى اوزرنه طاميا برقمز الا شول دلندن حاصل اولن كناهلر براغور بلكل كم دلک يكرم درلو زيان واردر اول زيان لرك برى يلان سيلمكدر

³⁰⁴ Bu hadisın tam metni şöyledir; حدثنا أبو النضر ثنا شعبة عن الحكم عن عروة بن النزال أو النزال بن عروة التميمي أن معاذ بن جبل قال يا نبي الله ثم أخبرني بعمل يدخلني الجنة قال يخ لقد سألت عن عظيم وأنه ليسير على من يسره الله تبارك وتعالى عليه تعبد الله عز وجل ولا تشرك به شيء وتقيم الصلاة المكتوبة وتؤدي الزكاة المفروضة ألا أدلك على رأس الأمر وعموده وذروة سنامه أما رأس الأمر الإسلام من أسلم سلم وأما عموده فالصلاة وأما ذروة سنامه فالجهاد في سبيل الله ألا أدلك على أبواب الخير الصلاة قربان والصيام جنة والصدقة طهور وقيام العبد في جوف الليل يكفر الخطيئة قال وتلا رسول الله صلى الله عليه وسلم تتجافى جنوبهم عن المضاجع يدعون ربهم خوفا وطمعا ومما رزقناهم ينفقون ألا أدلك على املك ذلك كله قال فأقبل ركب أو راكب فأشار الي رسول الله صلى الله عليه وسلم أن اسكت قال فلما مضى الركب قلت يا رسول الله وانا لنؤاخذ بما نتكلم بالسنتنا قال ثكلتك أمك وهل يكب الناس على مناخرهم في يومئذ الا حصيد السنثم et-Tirmizī, a.g.e. VIII, 202.

بری خَلَقَه صوْشَمَقْدَرَسَزَن ایلر و التَمکدر

بری لَطِيفَه ادب خَلْقِي کَلْشَدَرَمکدر

بری خَلْق اوکَمکدر

بری غِيبَت اتمکدر

دلک دخی آفتلری جو قدر اما بو بشی قتی اولو کناهدر بلردن صاقنن کرو قلنندن دخی صاقنر پس قچن بنلردن صاقنمق استسک بو بش نسنک کناهن اوککا برغسن هر برنوک بابنده حق تعالی نه بیورمشدر و پیغامبر علیه السلام نه بیرمشدر انلری بلاسن اندن صکره بونی بلاسن کم بو بیشن سیلاممک صقنمق ککردر اما بنلری سیلمکدن اولن کناهنک عذابنا قتلنمق قتی مشکل در پیغامبر علیه السلام بیرمشدر کم ((الکذب یودی الی النار)) معنسی بودر کم یلان سیلمک کشی طامیه التر و غیبت حقنده دخی بیرمشدر کم ((الغیبة اشدُّ من الزَّنا))³⁰⁵ یعنی غیبت اتمک کناه زنا اتمکدن ارتوقدر غیبت اولدرکنم بر مسلمان قردشکی بر نسنایله اکسن کم اشتسیدی ملول اولردی تا حدی پیغامبر علیه السلام بیرمشدر کم ((فلان کشینک قفتان اتاکی اوزندر دسک غیبت اتمش اولرسن اکر اول ددکی انده اولرسه غیبت اولر اکر انده اولمزه یلان سیلمش بهتان اتمش و غیبت ایلمش اولر)) دخی ارتوق کناهه کرر زیرا اوج درلو کناه اشلش اولور پس غیبت اولو کناهدر تویله کتمز مکر کم اول غیبت اتدکلری ادمدن حلال لق دلیلر ودخی پیغامبر بیرمشدر سوزن ایلرو التمکجون چکشمین حقنده ((مَنْ تَرَکَ الْمَرْءَ وَهُوَ مُحَقٌّ بَنِي لَه بَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ))³⁰⁶ معنسی بودر کم هر کم برکویله چاکشرکن سوزن کسه اراده ملول لک اولمسون دیو حال بو اولساکم کندو سوزی حق اولسه حق تعالی انوکجون اجماقده بر کُشک پیر زیرا بنم سزوم حقدر سیلیم ایلرو التم دسه سویلسا انوک سزن یکلش چقرسه ارده دوشمنلق بغلنر هم کندو نفسنا تکبرلک حاصل اولور اول دشمن لقدن حسد و غیبت قیر بولری خود بلدک کم قتی اولو کناهدن بر آدم کم حق سوزی اکلدقدن صکره قبول اتمیا اول نفسنا اویمش اولور صلاحیتدن چقمش اولور انوک کبی ادمله سیلممک کرکدر پیغامبر علیه السلام ایتمشدر کم ((وَيَلُّ لَلَّذِي يَحْدُثُ وَيَكْذِبُ لِيَضْحَكُ بِهِ النَّاسُ وَيَلُّ لَه))³⁰⁷ معنسی بودر کم

34b

³⁰⁵ Bu hadisin tam metni şöyledir; (وعن جابر بن عبدالله وأبي سعيد الخدري قالا قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الغيبة) أشد من الزنا فقيل وكيف قال الرجل يزني ثم يتوب فيتوب الله علي وإن صاحب الغيبة لا يغفر له حتى يغفر له صاحبه رواه الطبراني في

³⁰⁶ el-Huseynî, İbrahim b. Muhammed, *el-Beyân ve't-Te'rif*, II, 215.

³⁰⁷ Ebû Davûd, a.g.e. IV, 297.

طامنوک درسی اول کشنک درکم یلان کلاجر سویلیا خلق گلشسون دیو بو کنه اولو کنه اولدغیچون اوج کز دیدی پیغامبر کم طامو انکدر دیو اکر لطیفه ایدب سیلدکک کرچک اولورسا دخی جوق سیلمکک زیان چوقدر زیرا عالمدر ایدب درلرکم ((**کثرة المزاح یكثر الضحک ویمیت القلب ویورث الضغينة ویسقط الوقار والمهابة**))³⁰⁸ معنسی بودرکم کنکلی جوق اتمک آدملری جوق کلدورر وجوق کولمک کوکل الدرر وکولده کن بغلدر وحرمتن بوزر کشینک وهم پیغامبر بیورمشدرکم ((**من حسن اسلام المرء ترکه مالا یعنیه**))³⁰⁹ معنسی بودر کم مسلمانلغی کشینک کوکلو المقدن در ثواب اولمیجق سزلی سیلمدکی ودخی خلق اکمک یرمزدغن بلدرمکده پیغامبر بیورمشدر کم ((**أحثوا الثراب علی وجه الداخلین**))³¹⁰ معنسی بودرکم طبراق صچوک سزی اوکنلرک یوزنا بر کون پیغامبر علیه السلام قتنده بر کشی بر کشیی اوکدی پیغامبر علیه السلام ایتدی اول اوکن کشیه ((**ویحک قطعت عنق اخیک**))³¹¹ معنسی بودرکم هلاکک اولسون سکاکم قرنداشکک بوینن کسدک سزدن بروکز اکر بر کشی اوکسه ایتسون کم فلان کشی صانرم اش بیله در مثلا ایتمی کم فلان کشی قتی زاهد یا جومرددر بلکه ایده کم فلان کشی جومرد کشیا بکزر یوزنا اوکرسا دخی ایده کم حق تعالی علمکزنی وجومردلغیزی ارتورا قطعی سز جومردسز دمیا زیرا کم برکو برکوی اوکسه اولاکم اول نسنه انده یوق اوله یلان سیلمش اولور یا یوزنه اوکر اردنجه ایرقسی سیلر منافق اولر وقت اولاکم اوکدکی ظالم وفاسق اوله اوکن کناهه کرر نتاکم پیغامبر علیه السلام بیورمشدر کم ((**ان الله لیغضب اذا مدح الفاسق**))³¹² معنسی بودرکم حق تعالی خشم ادر ظالم وفاسقی اوکنا زیرا ظالمی وفاسقی کرک کم خورلیلر یرامز آدمغن خلقه بلدرلر تاکم عارلنه ظلمن وفسقن ترک اده اندن بلکل کم اوکمک اوکن کشیه دخی زیاندر زیرا کوکلنه اولولق حاصل اولر حق تعالونک عذابندن امین اولور قرقسی کدر کندو غیبتندن غافل اولور مثلا بر ظالم بکی اکسه ایتساکم سزک کبی عدل وجومرد وایلکلو پادشاه یقدر دسه کرچک صنر ساونور کوکل اولولنر ظلمن دخی ارتورر خصوصاکم اوکنلر دانشمند اوله پس بکلر قتنه وارجق دانشمندلره واجبدرکم بکلرک عیین ایدالر تکرری تعالی بک اولنلره عدل اتدکی فرض اتدکن بلدره لر تاکم اول بکلر دنیا اولولغله ازب کندولری تکرری عذابنه اوغرتمیملر اوکمک هر کشی مغرور ادر اولولندرر خصوصاکم اوکن کشی بک یا حاکم

³⁰⁸ Bu hadis bulunamamaktadır.

³⁰⁹ Bu hadis bulunamamaktadır.

³¹⁰ eş -Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylu'l-Evtâr*, V, 240.

³¹¹ Bu hadis bulunamamaktadır.

³¹² Bu hadis bulunamamaktadır.

اوله زیرا نفسک خاصیتی بودر کم ادمک عییلرن کز لر شرن خیر صورتنده معصیتِ طاعت
صورتنده کسترر فاسد تأویل ادر امدی چون بو اون یرامز صفتلری بلردک اول اون ایو
صفتلری بلدرالم

اکنجی باب

ایو صفتلری بلدر

بلکل کم بو ایو صفتلری وایو خلقلری اول کشی قزنمق استرکم انوک مسلمانلغی تمام اوله آخرته اعتقادی محکم اوله مسلمانلغی همان دلنده اولمیا زیره شول کشنک کم مسلمانلغی انوک کوکلنده اوله حق تعالی نکم بیردسه طتمق اردنجه اولور کناهدن صقنر اشلرسه دخی توبه ادر اشلدکنه پشیمان اولر اما انوک کم مسلمانلغی دلنده اوله اعتقادی فاسد اولدغندن اوترو یاخوذ دایم کناه اشلیب توبه اتمیب کوکل قتی اولدغندن در پس بیله ادن آدم تگری بیرغن یرنه کترمک اردنجه اولمز ندکلو و عظ نصیحت اشدرسه کوکلنا اثر اتمز کناهلو نسنلری بلدکدن صکره یغلنمق اردنجه اولمز

پس بلکل کم بو آدمک ایچنده اولن عبدتلرک اصلی ایو خولری قزنمق ویرامز خولردن صاقنمق در دخی طاشنده اولن عبادتلرک باشی کشنوک شول ددکمز الت نسنیه اعتقادی برک اولمقدر زیرا اعتقادی ضعیف اولن ادم اشتدکی بلدکی نسنیله عمل اتمز

بوندن صکره بلکل کم بو دیاجکمز اون ایو صفتلرک وایو خولرک اولوسی وکرکلوسی

مقصود اولنی کشنوک کوکلنده حق تعالی سوکسی اولمقدر

دخی حق تعالنوک تقدیرندن نکم کلسا راضی اولب خلقه شکایت اتممدر کرو قلنی بو اکسن حاصل اتمکا سبیلدر در پس اول حق تعالی سوکسن بلدورلم دخی انوک ثوابن دخی نیجه ادجک کشیه اول صفت حاصل اولر انی بلدورلم

پس امدی بلکل کم آدم بو اوج نسنای سوممکک اوج سبب وار

بری اولدرکم اول سودوکنوک ذاتنده بر اولولق و عظمت بلا

بری اولدرکم انوک چوق انعامن وایلوکن بلا

بری اولدرکم انوک هنرنده و صنعتنده کمالن بله بو اوج نسنده دخی حق تعالی ده حاصل وکاملدر پس آدم بلساکم حق تعالی نه عظمتده وهیبتده در دخی حق تعالنک انعاملری کندو حقنده نجه جقدر یمک اچمک کیمک واتورجق اولر وبونلرک سببی انعامن قو بدنی صاغ لغی مجموع طاشندغی اچندکی اعضالر قوتلری صاغلغی نه اولو نعمتدر زیرا بر کون کوزلری اغرسه یا

سدکی دتلسا مجموع پادشاهلیغن وریدی انوک زحمتن کدرمکجون بس بر اعضاسن و صغلی قمو دنیا مالندن پادیشالیغن ارتغمش پس درویش کشلر حق تعالی نک انعام ایرشمدی صنمیا غافل اولمیا دخ بلساکم حق تعالونک بو یرلرده وکولرده یرتدغی عجیب غریب مخلوقاتده صنع کاملدر کولکر کولکرده وفرشتهلرده ویلڈزلر و آی کنش عجایبن قو ویردکی درلو درلو حیوانلر ودرلو ودرلو اغجلر ویمشدر عجایبن قو ودرلو درلو اوتلر وجیجکلر عجایبن قو ودخی بونی فکر اتمک بر اوزن باشنده کوز قلق و دل

35a

طوداق یرتمشدر کوزنوک اغی قراسی و بیکی وار سنوک باشکده نه قدر قوت وار اسه انده دخی وار پیل صورتنده در پیلوک کودسنده نه قدر اعضاسن وارسه انده دخی وار اکی قندی دخی ارتوقدر اکر بر قندی صنسا مجموع عالمدغی استادلر درلسلر انی بتون ایلایمز پس چچن آدم بونلری فکر اتسه دخی کولکنده حق تعالی محبتی قیر دایم انوک قللغنده دُورشر اندن نه کلورسه اصدن وزیاندن راحتدن وزحمتدن راضی وخنشود اولور بلکه لذت الور نتاکم دنیده بر صورتا عاشق اولن آدم کررسن کم سودکی کشنوک سکدکندن دکدکندن دخی لذت الر بس بلکل کم سودکی نسنه کندو جنسندن اولمق شرط دکلدر بلکه نسنای سومک انی بلب اندن لذت المقدر کوز لذتی کوجک نسنلر کرمکده در قلاق لذتی کوجک آواز لر اشمکده در بورن لذتی کوجک ققولر بیلمکده در یمک لذتی کوجک طعاملرده در اما جان و عقل لذتی محسوس نسنلرده اولمز معقول نسنلرده اولر نتاکم کررسن علم و عبادت لذتن النلر یمک اجمک کیمک لذتن ترک ادر علم عبادت حاصل اتمکا دورشرلر پس چچن اهل عقل الله تعالونک ذاتنوک عظمتن وهم هییتن فکر اتسه مصنوعاتنده اکلسه دخی کندو حقنده بی نهایت انعاملرن اکلسه کولکنده حق تعالونک محبتی قیر فکر اتمکجا ارتر غافل کشلر نعمت دیجک ابو بیاجکلر اکلر اما عاقل آدملر بلورلرکم حق تعالونک نعمتی کندو بدننده دخی بدنلرندن طشره بی نهایتدر اکه کوره محبتلری اولور زیرا بونی فکر ادرلر که کندولری یوقدن وار ایلدی بر پاره سمک کبی خور وحقیر ونطفه یکن بنوک کبی لطیف صورتا دندردی اچنده طاشنده بنک کبی لطیف اعضالر وقوتلر یاراتدی دخی بو نعمتلره سبب اولن یری کوکی آی کنش یلڈزلری وهوا وصو وطپراق یارتدی اکرچه آدم بو نعمتلردن غافلدر اما بری بلنمیجق بلورکه نه نعمتدر زیرا بر بیل یغمر یغمسه یا صو بلنمسه یا کون بر کون طغمسه یا یاز اسلرنده صوجق بیل اسمسه بلور کم انلره نه نعمتدر کرو قلنن دخی بوکا قیاس ات

کم دخی حق تعالونک کمال صنعن و قدرتن کم که بیله بلسا بونلردن دخی غایت لذت الور حق تعالا محبتی حاصل اولر

اما عالمرک ظاهری ایدرلرکم بر نسنای سومک کندو جنسندن اولمغله شروط در پس حق تعالیی سومک متصور دکل پس قول تکرری سور دمک بیروغن دوتر انوک قلغنده کوکل برله دورشر دمک اولر جون که بلدک اول اوج نسنه دخی حقیقتده محبته سببدر زیرا انلری بلمکدن دخی کوکل جان لذت الور نتاکم ایو نسنلری یمکدن اچمکدن کیمکدن کورمکدن اشمکدن نفس لذت الر بو نسنیه انکار ادن کشلر فکر اتسلرکم اشدجک بر کمسیه کم غایتده عالم کشیمش یا غایت کرملو جو مرد کشی یمش یا صنعتنده غایتده کامل کشی یمش کورمدن کرمش کبی سورلر بر عجیب غریب او یمش یا بر خوب خط یزش در کرو انی کورمدن سورلر شایدکم صورتی چرکن اوله کورجک یکرنلر پس بو نسنلری فکر اتسلر کرسلرکم کرمدن دخی آدم سومک متصور امش انکارلری کدر بلورلرکم تکرری سومک متصور بدن صکره بلکل کم حق تعالی کندی سونلری قرآنده اکپدرر ایبدررکم {یاَیَهِهَا الذِّینَ آمَنُوا مِنْ یَرْتَدَّ مِنْکُمْ عَن دِینِهِ فَسَوْفَ یَأْتِیَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ یَّحِبُّهُمْ وَیُحِبُّونَهُ} ³¹³ بو آیتی حق تعالی پیغامبره ویریدی کم بلدرکم پیغامبرک عمرنوک آخرنه یقین برز قوم دینندن دنجکدر هم پیغامبرک دیندن آخرته وراجنه یقین اوج بلک قوم دینندن دندی بر بلوکی بنو مدلج قومیدی اولولرنا ذی الخمار الاسود الغنسی درلردی پیغامبرلق دعوسن ایلدی یمن اقلیمن طندی فیروز دیلمی الدردی پیغامبر علیه السلام آخرته کتدکی کون بلندی اولدکی وبر بلوکی دخی بنو حنیفه قومیدی انلرک ایچنده مسیلمهء کذاب پیغامبرلق دعوسن قلدی بنلری اذرردی پیغامبره بنی ویریدی کم یر یوزنوک یروسن سکا یروسن بکا دیدی پیغامبر علیه السلام {فَإِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ یُورِثُهَا مَنْ یَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِینَ} ³¹⁴ معنسی بودرکم یر یوزی حق تعالی نکدر کمه دلرسه ورر ودخی آخرت حق تعالدرن قرقب بیرغن دنتلرکدر ابابکری مسلمانلر چریسن چکدی واردی اوغرشدی صدی اول اوغراشده حمزهء الدورن وحشی مسیلمهء کذاب الدردی وبر بلوک دخی بنو اسد قومدرکم انلرک ایچنده طیلح پیغامبرلق دعوسن قلدی انلری کندیه ایدردی دنلرندن دندرردی پیغامبر چریله خالدی ویریدی واردی اوغرشدی صدی شامه قجدلر کتدلر طلیحه کلدی پیغامبر علیه السلام قتنده مسلمان اولدی پیغامبردن صکره ابو بکر صدیق زماننده دخی بر بلک قوم دینندن دندی

³¹³ el-Mâide, 5/54.

³¹⁴ el-A'râf, 7/128.

چون بو حکایتلری بلدک بلکل کم آیت معنسی بودرکم تکرری تعالی ایدر ای انلرکم ایمان کتردکز اکر سزدن برنجه کوز دینندن دونرسه بلالرکه زیان کندولره اولر تکرریا زیان یقدر بر زمان دن صکره انلرک برینه تکرری بر قوم کتره که حق تعالی انلری سوه انلر دخی تکرری سوه برنجلر ایتدلر اول قوم یمندن مسلمان اولنلردن در برنجلر ایتدلر فارس قومندن در ودخی پیغامبر علیه السلام بیرکم ((لا یؤمن احدکم حتی یکون الله ورسوله احبّ الیه ممّا سواهما))³¹⁵ معنسی بودرکم سزدن برکزک ایمان تمام اولمز تا حق تعالی سوکسی وپیغامبر سوکسی سزک کوکلکزه قلن نسنلر سوکسندن ارتوق اولمینجه امدی حق تعالی وپیغامبر سوکسی اول وقت ارتوق اولرکم دنیاچون ونفس ارزولریچون درشدکندن تکرری قللغی ارتوق دنیا مصلحتن آخرت مصلحتجون ترک اده مالنوک زکوتن

35b

وعشرن چقره ویره بلکه کندودن ارتتن محتاجلره ویره ودخی طور قیدندن واغل قز قیدندن اترو حق تعلی قللغنده کاهل لک اتمیا پس امدی حقی سورن دین آدم کندزن ارسون کرسون که کوکلنده دنیا سوکسمی ارتوقدر یخسه حق تعالی سوکسمی ارتوقدر نچه کشلر وارکم نمازی قضایه قدغچون یه جماعته ارشمدکجون هیچ غصه یمز اما بر اقجه یقسوله ورسه یا زیان اولسه بر قج کون ملول اولر پس بنک کبی کشی تکرری سورن دیسه فایدسی همان سزنوک یلن سیلدوک اولر زیرا بر کشی سومک علامتی اولدرکم انوک سزدن طشره اولمیا نه سن دلرسه ویره بل که جانن باشن انوک یولنه ترک ایده اکر بر کز سزون صرسا سورن ددکنا کمسه انانمز پس امدی شول پادشاه کم قامو نسنمز انوک کرمندن در دلکمزده هر نفس اکه محتاجز الدکدن صکره احتیاجمز دخی زیاده اولر قللغنده عبادتنده صدق اخلاص برله دورشمیاوز بیروغن دوتمیاوز دایم اکا عاصلق ادوز تزجک دنب ترک اتمیور قتی یالنچی اوتنمز قول اولورز سورز ددکمه کمسه انانمز بلکل کم هر کشی کم حق تعالی سوه شول دنینوک قمو لذتلرندن یکرنور هر کشنوک که کوکل اولمش اوله انوک اچ دنیا سوکسله طولر حق تعالی خدمتی اکه اگر کلور اشلیمز اشلرسه دخی زحمتله اشلر زیره حق تعالی خدمتی جان لذتدر هر کشنوک کم جان صایرو اولمشدر دنیا سوکسله اول کشی حق تعالی قللغی طادن بولمز نناکم بیجک جان غداسدر بر کشی صایرو اولسه ندکلو طتلو طعام ورسک طادن بلمز یکرنور یمکا

³¹⁵ Muslim, a.g.e. I, s. 152.

پس بلکل کم بر کشی نماز قلسه یا ایروق عبادت اشلسه دخی اندن لذت المسه اول طاعتی انجتمکله اشلسه بلسون کم انوک کوکلنده حق تعالی سوکسی یقدر زیرا سودکنوک قللغنده کشی انجنمز بلکه لذت الور پس انوک جان صایرو اولمشدر شیطانہ الدنمشدر درمان اسدسین آمدن اول رنجن کندودن کدرسون حق تعالی حضرتته ورب اولدلو اولمسون درمان اولدرکم کوکلن دنیادن صوتمق اردنجه اوله کناهندن توبه اده دایم اولومن اوکنه برغا طاعت اده

بوندن صکره بلکل کم اول ایو صفتلرک انجسی حق تعالی تقدیرنه راضی اولمقدر

تقدیره راضی اولمق بودرکم حق تعالین کنڈیا ناکم کلرسه یقسوللقدن وصیرولقدن ومالنا اغلنا وقیزنه مصیبت ایرشمکدن انجنب خلقه شکایت اتمیه طاعتنده عبادتنده سستلق اتمیه بلدک کم زحمتلردن انجنمک نفسوک الذدن کلمز اما ملول اولب کوکل انجنجک اکتلیا دیاکم هر نسناکم تکرری تعالی تقدیرندن کلور اکه راض اولمیب ملول اولمق انوک حکمنه مطیع اولمق اولر هر نسناکم کله کلدکن صکره طارغلنب ملول اولمغله کرو کتمز پس صبر ادب ثوابه کریمک یکدر دیا قرشو کوکل بولندقجه بو نسنیله اوکتلیه تاکم غصّلب کوکل طاغلوب حق تعالی قللغنده تقصیرلق اتمیه نتاکم حق تعالی بیرمشدر ((انا لله لا اله الا انا فمن لم یصبر علی بلائ ولم یشکر نعمائ ولم یرض بقضائ فلیطلب ربّا سوائ))³¹⁶ معنسی بودرکم قللق اتمکا لایق پادشاه بنون بدنن غیرری قللق اتمکا لایق پادشاهه یقدر هرکم بن اندکم بلایه زحمته قتلندی یا وردکم نعمت شکرن یرنه یتیرمدی تقدیرمدن کلن نسنیه راضی اولمدی بنم پادشاهلغوما و بیروغومه راضی اولمش اولر وارسون ایرق پادشاه اسدسون امدی

بلکل کم بلایه صبر اتمک اولدرکم شکایت اتمیا جاغرب فریاد اتمیا انجنرسه دخی صبر اده شریعته مخالف سوز سیلمیا ونعمته شکر اتمک دخی اولدرکم حق تعالینوک نعمتی جوق اولدقجه وارتنقجه قل دخی شکرن والچقلیغن ومسکینتن ارتوره کشنوک هیچ دنیاسی یوغسه اعضالر واجندکی قوتلر وصغلیغ قتی اولو نعمتدر ایلقلا بولمشدر انوکجون قدرن بلمز زیره اکر کوز نعمتن بلیم درسک کز سزلهه صورکم بلاسن یه بر کون کزوکه نسنه بغله کور کلاج اندکک کشینک یزون کرمه قلاغوک دخی نه نعمتدر بلیم درسک صاغرلهه صورکم دسون سکا کم

³¹⁶ Bu hadis farklı olarak zikredilmektedir; سعید بن زیاد بن قائد بن زیاد بن ابي هند الداري يروي عن ابيه زياد عن ابيه قائد (عن جده زياد بن ابي هند عن ابيه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول قال الله عز وجل من لم يرض بقضائي ولم يصبر على اعضالي واجندكي قوتلر وصغليغ قتي اولو نعمتدر ايلقلا بولمشدر انوكجون قدرن بلمز زیره اكر كوز نعمتن بلیم درسک کز سزلهه صورکم بلاسن یه بر کون کزوکه نسنه بغله کور کلاج اندکک کشینک یزون کرمه قلاغوک دخی نه نعمتدر بلیم درسک صاغرلهه صورکم دسون سکا کم

اشتمک نع اولو نعمتدر یه بر کون قلعوکه پنبوق طیق اشته کورکم نیجه طارلغورسن زحمت
چکرسن

پس بونلرک اولو نعمت ادکن بلدک شکرن یرنه کترمک اولدرکم هر بری نیچون
یرادلدیسا اول اشه صرف اولنا مثلا دل انوکجون یرادلدکم اوکنا بر نسنه دشجک دین یه دنیاسی
مصلحتته کرکلو و ضروری اولنلردن سیلیا بلدوره اندن قرآن اقیه ذکر ایده علم دیندن حدیثدن
اوقیه و الله تعالییه حمد ثنا اده اکر بیله اتمزسه دلوک شگری یرنه کلمز اکر دلیله غیبت یا یلان یا
بر کنه حاصل اولجق نسنه سیلسه اول دل عذابه سبب اولور کوز دخی انوکجون یرادلدی کم بو
کولردکی ویرلردکی موجودات عجایبنا بقا دخی اندن تکرنووک عظمتن وکمال قدرتن اکلایا اکا
کوره حق تعالووک قللغنه مشغول اوله زیره هر کشنک سوزن طتمق قللغن اتمک اولر اولولغنه
کوره دخی دیننه یرار نسنلری بقب کوره اکر بویله ادرسا کوز نعمتی شکرن یرنه کتوره اکر
بونلردن غافل اولسه بقدغی نسنلر نفسنه خوش کلر نسنلر اولجق رغبت اتسه اولمیجق اتمسه
نفرت دتسه انی یاردن پادشاهک وکمال صنعن اکلما کوز نعمتی شکرن یرنه کترمش اولمز
کفران نعمت اولر بهایم مرتبسنده آدم صورتنده یرادلدغندن فایده اولمز کرو قلان اعضالر دخی
هر بری برر قللغچون یرادلمشدر اکر اول قللغی اشلما تگری شگری یرنه کلمز امدی حق
تعالووک تقدیرنه راضی اولمق دیدکمز زحمتلره قتلنمق برله اولر دخی ایدرکم بزم تقدیرمزه
راضی اولمین ایرق پادشاه

36a

اسدسون دمکده اولو قرقو واردر اکلر سک زیرا مسلمان اولمز دمک اولور زیرا اندن
ارتق پادشاه اسدمک بتا طین کافرلر اشدر هم حق تعالنک تقدیرنه راضی اولمیب شکایت ادن
کشنوک حقیقتده ایمان درست اولمز نتاکم پیغامبر علیه السلام بر بُلک قومه ایتدی مؤمن لرمسز
دیدلر کم مؤمنلرز ایتدی کم ایمانکز نشانی و علامتی ندر دیدی ایتدلر حق تعالینک بلاسنه صبر
ادارز دخی وردکی نعمتا شکر ادارز تکردن کلن قضایه راضی اولورز کمسیه شکایت اتمرز
پیغامبر دیدکم بالله حق مؤمنلر سز

امدی بلکل کم حق تعالدن کلن بلایه صبر ادنلر اوج بُلوک قومدر بر بلوکی انلردرکم حق
تعالی سوکسله طولمشدر ندکلو قتی بلا کلسا انلر انی خوش کوررلر اندن انجنملر زیرا بلرلرکم
اول بلا وزحمت حق تعالی تقدیرله کلور هر برنه صبر ادجک حق تعالینوک رضاسی حاصل
اولر نتاکم بر کشی بر آدم سوسه اول سودکی ندکلو بلا وزحمت ادرسه قتلنور

اوچنجی دخی اولدرکم اول کلن بلادن طبیعتلری انجنور اما صبر ادر بونی اکلرینه
برغورلرکم اول زحمت حق تعالی تقدیرندن کلدی اکا صبر ادجک حق تعالی ثوابن ورر نتاکم
صایرو اولن آدم بر آجی اوتی ایچر اجسنه صبر ادر قتلنر شایدکم اجدکمدن صکره صایرولغم
کیده دیر

اوچنجی بلوکی اولدرکم ایدرلر حق تعالانک هر ایشنده بر حکمت وار بز آنی بلمرز
اولاکم بو بزه کلن بلاده بر فایده وار اوله کم بز آنی بلمرز درلر کرو اول بلایه صبر ادرلر
شکایت اتمزلر کوکل لرن تکرری قللغندن ارمزلر

نتاکم حکایتده کلمشدرکم حق تعالانوک تقدیرنه راضی اولنلردن بر کشی وارمش بر اوبایله
کچر قنرمش بر اشکی بر آتی بر خروسی وارمش همان بر کون خروسن دلکوالمش بر کون اتن
قرد دیلمش دمشکم شاید خیر بونده اوله بر کون اشکن دخی قرت یمش کرو دمش کم شاید خیر
بونده اوله عورتی ققیب دمش کم خلق کجوجک یکومز بز نیا اوراوز مسکین اولدوق بونده نه
خیر اولسون دمش اری ایتمش حق تعالانوک هر ایشنده بر کزلوجه حکمتی واردر بز آنی بلمرز
دمش بوندن صکره اول اوبانوک بر قوم دشمنی وارمش دونله بولری اورمغه کلمشدر دکلمشدر نه
یرده کم ات اورر یه خروس اوتر یا اشک آغرر بولمشدر اورمشدر اوغلن قزن اسیر المشدر همان
اول او قلمش انی بولمامشدر ارته اولمش کرمشدرکم مجموع ارمش کتمشدر کندولر قلمش عورتنا
دمش کم کردکم اول ددکوم خیرنایمش پس چون بولری بلدک تکرری تعالی تقدیرندن بر بلا
کلجک بولری اوکوکا برغسن صبر اداسن زیره صبر اتمیب شکایت ادب اول نسنه نوک
غصسن کوکله برغجق هم دنیده زحمت اولر هم آخرتده پس قجن بلسک کم اول ایو خولردن
وصفتلردن کم برسی حق تعالی محبتی کوکله برکمکدر برسی حق تعالی حکمنه راضی اولمقدر
کرو قلنی بو اکی سنه سبیدر بلکل کم انلرک اول توبه در

وبو ایو صفتلرک اوچنجسی توبه در

توبه اولدر کم توبه اتدکی کناهی ترک اده اشلدکنه پشیمان اوله ایروق اشلمک اوزرنه
اولمیه واول توبه نوک سببی کشنوک ایمان قوتلو اولمقدر زیرا قچن نفس شیطان یکن اولب ایمان
نورن سیندرمه بون اوکنا برغورکم بو کناه آدمی عاصی قنر آخرتده حق تعالی قنتنده یوزن قرا
قلب عذابه اوغرادر بون اوکنا براغور کناهه پشیمان اولر اکسز ده ألم دیو توبه ادر اول کشنوک
کم ایمان ضعیف اوله شیطان انی الدر اشلدکی کناهک زیانن اوکنا برقمز بل که کناهدن شویله

لَدَّت الـور كم كناه دخی او كـنا دشـمز دشـرسه دخی صـكره تـوبه ادم در شمـدی ادرسم كـرو صـرم نه فـایده در زـیرا اول كـناه جـوق اشـلمش در پس قـچن بـویله اولسه اول كـناهه ندكـلو كـجی كـناه اولرسا حق تعالی قینده كجی اولو اولر تزجك توبه اتمدكچون ودخی بلكل كم اغو اچمك آدموك كودسنة نجه زیان ادرسه كناه اشلمكدخی جاننا ایله زیان ادر اغو زیان دنیده بلرز كناه زیان آخترده بلورز عاقل اولن بلوركم كناه زیان طامو عذابدر اكا كمسه قتلنمز اما كناه ترك اتمك عذابدن جانن وبدنن قرترر

بوندن صكره بلكل كم توبه هر كشیه هر حالده واجبدر زیره حق تعالی بیرمشدر كم **{توبوا الى الله جميعاً ايها المرسلون}**³¹⁷ معنسی بودر كم تكری قلغنه دنوك توبه ادك قاموكز ای موءمنلر ودخی حق تعالی بیرمشدر كم **{ان الله يحب التوابين ويحب المتطهرين}**³¹⁸ معنسی بودر كم تكری كناهدن توبه ادنلری سور ودخی كندوی اری طتب طهارت ادب ابدست النلری سور و اجن طاشن یرامز اشلردن ویوز خولردن اردنلری سور ورسول حضرت علیه السّلام بیرمشدر كم **((التائب حبيب الله))**³¹⁹ حق تعالوك توبه ادجلر دوستدر

بلكل كم دنیا اهل توبسی كناهدن توبه اتمكدر حق تعالی قلغنه مشغول اولب ترك دنیا ادنلر توبسی عبادتن جوق كورمكدن وطاعتنه تكیه اتمكدندر وولیلر پیغامبرلر توبسی قرشو طاعتلری وعمل لری ارتدقجه اول اوكدنکی طاعتلری اكسكلكلرندن ادی ودخی بر نچه وقت كوكل لری حق تعالی حضرتندن ایرلب ایرق نسنیا مشغول اولدغندن ادی نتاكم پیغامبر علیه السّلام بیرمشدر **((انه ليغان على قلبي فاستغفروا الله واللييلة سبعين مرة))**³²⁰ معنسی بودر كم وقت كوكل حق تعالی حضرتندن ایرلور كوكل اقتضاسی برله بنم اختیارم برله اولمدن قرشو اردقجه استغفار ادرم حق تعالدن دلرم كم بكا اول صوچی بغشلیا زیرا پیغامبر علیه السّلام آدم اوغلاندر دايم حضورده وفكرده وتوجهده المق میسر اولمزدی یاخود بعضی وقت خلق دعوت اتمكا

36b

³¹⁷ En-Nûr, /31. bu ayet, Kur'an-i Kerim'de **{توبوا الى الله جميعاً ايها المؤمنون}** olarak bulunmaktadır.

³¹⁸ el-Bakara, 2/222.

³¹⁹ el-Albanî, Muhammed Nasiruddin, *Sisiletu'l-Ahâdisü'd-Daife ve'l-Mevdûa ve Eseruha's-Seyyi fi'l-Ümme*, I, 95.

³²⁰ Muslim, a.g.e. IV, 2075.

مشغول اولوردی و خاتونلرله صحبت اتمکا مشغول اولردی اول وقتلرده کوکل حق تعالونوک اولولغن وکندیبه چوق درلو انعاملر ارشدکدن فکر ادب تحیّر و تعظیم و شکر طاعت اتمکدن ایرلوردی انی کناهه صیردی زیرا پیغامبرلر مرتبسی انی واجب ادركم بونلرک کوکل حق تعالندن غیرى نسنه یه یونلمیا

بوندن صکره بلکل کم کشى توبه اتمک کناهندن تزجک دنمک کناه بلمامکدن اولور نتاکم بعض کشلر کناهه غرق اولمشدر نفس شیطان انی الدامشدر کناه یوق صنور کناه اشلر صواب صنر یاخود غافل لقدن طول املدن اولور توبه شمدي ادرسم صرم صکره ادم دمکدن اولور یاخود حق تعالونوک کرم رحمتی چوقدر کناهیم بغشلییا دمکدن اولور پس کرکدرکم بنوک کبی آدملر دایم عالملر مجلسنه و رالر و عظم نصیحت اشدی لر هر کناهوک زیانن و آخرتدی عذابن بللر ایدلرکم بدنومزده بر سهل صیرولق اولسه یوریب حکیم اسدرزکم اکا بتمار اده اول رنجورک زحمتندن و زیانندن قرتلور در بر کافر حکیم ایتسه فلان اوت رنجکه اص ادر دسه اول اوت نفدر اجی اولسه قفسی جرکن اولورسه اچرسن قتلنرسن شایدکم رنجه فایده اده درسن حال بودرکم نچا کشلر اوت ایچر صایرولغی ارتر زیان ادر حال بودرکم صال ویرن حکیم کافردر دین دشماندر شاید یرامز اوت صال ویره رنجوک ارته یه هلاک اده پس امدی بو کناه رنج زیان آخرت عذابنه اوغرتمقدر حق تعالی و پیغامبر علیه السلام اول رنجه توبه فایده ادر زیانن کدارر دیو بیورمشدر اکر اشدب توبه اتمزسوز پس حق تعالی سوزنه و پیغامبر سوزنه اول حکیمجه انمامش الورز یاخود جانمزه زیان رنجه آخرت عذابنه اوغرادن رنجه کم کناهدر اول بدنومز رنجی دکلو اعتبار اتمامش اولورز پس بو نسنه قتی دلولک و عقلسزلوقدر اکر صکره توبه ادم دمکدن اولرساکم بونی اوکنا برغا شاید اکسزده اوله توبه ادامیا یاخود کناهه عادت اوله بر کشه توبه ادامیا ادرسه دخی کرو صیا کناه اشلیب توبه اتمیب صکره ادم دین شول کشیه بکزرکم باغنده بر یرامز اغچ بندی دلدی که انی چقره باغن خراب اولمقدن صقلیا قوت اولدقجه جکدی چقرمدی قدی کلدج بیل چقرم دیدی بون فکر اتمدی که کلدج یله دکن اغچ دخی بیور کوکلری برکشز بو کز هیچ چقارمز پس بوندن اکلغل کم کناهنه تزجک توبه اتمیب صکره ادم دیان عاقلسزدر شیطان عقل الب الدمشدر دلرکم توبه سز الدوره شقی اوله زیرا کناه اوزره اصرار اتمک ترک اتمک غالباً شقاوته التور اکر توبه اتمدی حق تعالونوک رحمت کرم جقدر دمکدن اولرسه بو دخی دلولکدر زیرا حق تعالونوک رحمتی و مغفرت کناهندن توبه ایدنلره در نتاکم حق

تعالی بیرمشدر {وَأَتَى لُعْفَارٌ لَمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى} ³²¹ معنسی بودرکم حق تعالی ایدر بللو بلک کم یازغن یرلغرم شول کمسنوک کم کناهندن توبه اتدی تکریا ایمان کتردی دخی کرکلو طاعتلر اشلدی اول توبه اوزره دایم اولدی و پیغامبر علیه السّلام ایتمشدرکم ((الکَیْسُ مِنْ دَانَ نَفْسِهِ وَعَمِلَ لَمَّا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْإِحْمَقُ مِنْ تَوَانَا فِي الطَّاعَةِ وَالْتَّمَنَى عَلَى اللَّهِ)) ³²² معنسی بودرکم غایت زیرک آدم اولدرکم نفسن قهر اده مطیع اده کندییه آخرتچون کم صوک منزلیدر اولمدن عمل اده

دلو اولدرکم حق تعالی قللغنده کاهل لک اده دخی تکرری رحیم در دیه بنی یرلغر دیه زیرا حق تعالونوک کرمی جوق اولدغی قللری اوزرنه انی واجب قلورکم انک کبی ایلوکی وکرم چوق پادشاها چق قللق ادلر انی واجب اتمزلر کم ایده لر چون که پادشاهمزک کرمی نعمتی جوق بز دخی انوک بیروغن دتمیلوم بز دخی اکه عاصی اولمقدن دونمیلوم دیالر زیرا بز دنیا بکنوک برکشیا کرم ایلوکی چوق ارشسه اولدخی کرکدرکم انوک قللغن چوق اده اکا عاسی اولجق اولورسه لایق اولرکم اکا عذاب ادلر حق تعالی هیچ طاعت اتمینلری یرلغمق درستدر بزم قتمزده اما جون که قرآنده چوق یرده بیورمشدرکم کناه اشلیب توبه اتمینلره عذاب ادرم دمشدر پس وعده سنده مخالفت اتمک محالدر اتسا کرک پس عاقل اولن چوق عبادت ادب کندزن قتی اکسوکلو بلب قرقوده اولمق کرک

بندن صکره بلکل کم اول ایو صفتلرک دردنجسی حق تعالدرن قرقمقدر

تکریدن قرقمغوک نشان اولدرکم کناه اشلمیا یا کلب اشلرسه تزجک توبه ادب پشیمان اولمقدر بلکل کم حق تعالدرن قرقمق اولو دولندر حق تعالی بیرمشدرکم {هُدًى وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ} ³²³ معنسی بودرکم طغزو یول بولمق ودخی تکرنونک رحمتی شول کشلرکدرکم قرقرلر و پیغامبر دخی بیورمشدرکم ((مَنْ خَافَ مِنَ اللَّهِ خَافَهُ كُلَّ شَيْءٍ وَمَنْ خَافَ غَيْرَ اللَّهِ خَوَّفَهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ)) ³²⁴ معنسی بودرکم هرکم حق تعالدرن قرقسه قمو نسنای الله تعالی اندن قرقدر هر کم الله تعالدرن ارتقدن قرقسا قمو نسنلر این قرقدر بر نجلر ایدرلرکم معنسی بودرکم هرکم حق تعالی قللغن یرنه کترسه تکرری انی قامو خلکک قینده حرمتلو ادر و هرکم حق تعالی قللغن یرنه کترسه تکریدن قرقمسه حق تعالی انی خلق اجنده خور قلور کمدن کرکسه قرقار ودخی پیغامبر علیه

³²¹ Tâ Hâ, 20/82.

³²² ed-Demeşkî, Ebu Abdullah Muhammed b Ali Muhammed, *eş-Şezere fi'l-Ahâdisi'l-Muştehera*, I, 245.

³²³ el-E'râf, 7/154.

³²⁴ el-E'clunî, İsmail b. Muhammed el-Cerahî, *Keşfu'l-Hefâ*, II, 326.

السَّلام بیرمشرکم ((قال الله تعالی وعزّتی وجلالی لا اجمع علی عبدی امنین ولا خوفین))³²⁵
 معنسی بودر کم حق تعالی بیرر عزّتم حقیجون اکی قرقوی بر اراده جمع اتمد و اکی امنلکی
 دخی بر یرده جمع اتمد هرکم دنیده امین اولسه یمک اچمک اونیا مقده اولسه آخرتده انی قرقولره
 اوغردجاغم هرکم دنیده قرقو اجنده اولب طاعتده عبادتده اولسه آخرتده انی قرقودن

37a

صقلیاجغم امنه راحتده اوغردجغم انوکچون پیغامبر علیه السَّلام ایندی حق تعالیدن بندن
 ارتوغرق قرخرکز یقدر دیدی زیرا کمکه تکرک اولولیغن ارتوق بلرسه اول ارتوق قرقار نتاکم
 تگری تعالی بیردی {انما یخشی الله من عباده العلماء} ³²⁶ معنسی بودرکم حق تعالیدن قرقمز
 الا عالمر قرقدغی کبی کمسه قرقمز

خبرده کلمش در کم وقتی که شیطان لعنت جبرائل و میکائیل اغرلردی تگری تعالی ایندی
 نیچون اغلرسز اینلرکم پادشاهمز سنوک عذابو کدن قرقرز ایندی ایله ایدک که عذابو مدن امین
 اولمز الا زیان اشلولر غافلر ودخی شول وقت کم طاموی یرتدی انلرک عقل کرو یرنه کلدی
 ابراهم پیغامبر علیه السَّلام نماز قرقن اکلدوسی درت بیک آدم یرکردی داود پیغامبر
 یوزن سجديه قدی قرق کون اغلدی قرقن یوزن یردن قلدردی مکرکم نماز قلیدی کوز یاشندن
 اولتر بتدی ابو بکر صدیق بر قوشجوغزی کردی ایندی کاشکی بندخی سنجلین اولیدم دیدی
 عایشه انمز ایندی کاشکی که دنیده یرادلسم دیدی علی رضی الله عنه ایندی کاشکی اوتجوغز
 اولیدم بنی حیوان بیایدی بو نسنلری بولر حق تعالینک قرقسندن ایندلر پس بلکل کم قرقو کشی
 حق تعالینک قلاغنه سورجیدر اما کشی قرقمق معنسی بو دکلدردم آدم حق تعالینوک رحمتندن امیدن
 کسه بلکه کناهکار اولن کشنوک قرقسی ارتوق کرک طاعتده اولن کشنوک عذابدن قرقدغله
 رحمتده امید طتدغی برابر کرک

بشنجسی زهد ندر انی بلدورلم

بلکل کم اول ایو صفتلرک بشنجسی زهد دنیا چوغلتمغچون دورشمکدن کندزن جکمکدر
 دنیا ارترمغا دورشمک بنکله اولورکم قناعت اده بیاجکده کیاجکده اتورجق اوده سهلنه راضی
 اوله ایوسن استمیا بیاجکده ارپه اتمکنا راضی اوله اکر بغدای اتمکن یرسه اونون المیا اکر قنقی
 اسدرسه سرکیه بنه بییه یا طوزله بیا اکر اتمان بنلروکله یمزسه یغردله یا یمشله بیا هفتنده اکی

³²⁵ İbn Şuca'a, a.g.e. III, 174.

³²⁶ Fâtır, 35/20.

کزدن ارتوق ات یمیا بیجکده دخی اسدن صوقدن صقلیجق دکلوپه راضی اوله یغوندر اسکدر
دمیه عمر رضی الله عنه دنیدن آخرته کدجک کوکلکنی چقردلر اون اکی یرده یماسی واردی
رسول الله علیه السّلام حق حضرتته قوشجق عایشه انمز بر اسکی عبا کتردی وبر یغون کلیم
برله ایندی که بوندن ارتوق کیجده دشانجکی وارتونجکی یوغدی دیدی ودخی بر کون دیر
پیغامبر علیه السّلام بریکجه نعلین کیدی نعلنینه بقدی خوش کلدی تزجک جقردی بر درویشه
ویردی اونه کلدی سجده ایلدی عایشه انمز دیدی که یا رسول الله نیچون سجده ایلدکزدی ددی کم
نعلنما بقدم خوش کلدی سجده ایلدم تکریمه یلواردم کم اول کناه بغشلیا

بوندن صکره بلکل کم اون دخی اکن بیوک یوکسک اتمیا اکر ارکنسا زویلرده مسجلرده
اوله اکر بونلر غلبه اولسه عبادت اتمکا کوکلن درشمرسه بر کندو صغجق دکلو اوه قناعت اده
حدیثده کلمشدر کم ((قجن بر کشی اوی دیوارن الت ارشدن یوجا ایلسه بر فرشته چاغرر ایدر که
قنده التورسن بو اوک دیوارن یا فاسق در)) اورتناجک دوشناجک نسنسی دخی یتجکدن ارتوق
ایلمیا نتاکم پیغامبر علیه السّلام بیردی که ((بر دوشک کندویجون بر اویجون بر فنق اچون اتمک
کرکدر درنجی شیطان نصیبی در دیدی)) رسولک علیه السّلام بر سختیان دوشکی وبر سختیان
یصدغی واردی ایچنه خرما پیرغن قییدرلردی بر یوغون کلیم واردی اورنجک بوندن ارتوق
نسنسی یوغدی

پس بلکل کم یمکدن اچمکدن کیمکدن بو دیدکمز قدر نسنیه قناعت ادن بولور زاهدلک
مرتبسی بندن ارتوغن اسدین زاهد اولمز اکر اعتقادی توغلی برکشمش اولرسه ذخیره اتمک
کرک اکر برکمامش اولرسه کم کوکلن درشمریه عبادت اتمکده رزق غصسن کوکلندن چقرمیه
کندیه و اونه یتج ک دکلو بریلک ذخیره اتمک درستدر

بندن صکره بلکل کم زاهدلک اوج مرتبدر

بری اولدر کم نفسنده دنیا سوکسی اوله اما دنیاپه دورشمکده اولمیا
برسی دخی اولدر کم نفسن دنیدن یکرندره دنیا نعمتنوک زوالن زیانن یرامزلیغن اوکنه
برغا وبوکا دورشن آخرت دولتندن ونعمتندن محروم اولدغن بله
ودخی اولدرکم دنیانک لذتن اونتمش اوله هیج دنیا اوکنه دشمیه بو مرتبه ولیلر پیغامبرلر
مرتبسدن شاید اولاکم ایدسن آدم اوغلنی نیجه دنیای اونودر

امدی بلکل کم قجن کشنوک کوکل حق تعالی سوکسله طلسه انوک سوکسله اندن ارتوق
اندیشه اولمز نتاکم صایرو اولن یه عاشق اولن کشنوک کوکلندن یمک اجمک کیمک هوسی جقر

کوکل غیر نسنیه مشغول اولدغجون بوندن صکره بلکل کم زاهدلک وقت اولرکم آخرتده عذابدن قرقمقدن اولر وقت اولرکم آخرتده ثواب اومقدن اولر عذابدن اولمز وقت اولرکه حق تعالی محبتی کوکلنا غالب اولب الله قللغندن ارتق نسنیه کوکل میل اتمامکدن اولر

پس بلکل که قامو کناهدن یغلنمقدن وقامو ثواب اشلمکده عذابدن قرقب اشلمکدن ثواب اومب اشلمک یکدر بوندن دخی یکرک اولدرکم حق تعالونک پادشاهلغن اوکلنا برغب کناهدن یغلنا طاعت اشلیا زیره طامو اچماق اولمسه دخی حق تعالیه لایق ادی کم هر کشی دکلی عمرنی انوک قللغنده کچوره چون که زهد ندر بلدک بلکل کم حق تعالی دنیا طلب اتمک یرمزدغن دنیا طلبین ترک ادب آخرت طلب اتمک ایویدکن بلدرمکده بیرمشدر {من کان یرید حرث الآخرة نذ له فی حرثه ومن یرید حرث الدنیا نؤته منها وماله فی الآخرة من نصیب} ³²⁷

37b

معنسی بودرکم هرکه طاعت اشلسا از طاعتنه چوق ثواب ویرر هرکم دنیا قزنمق اردنجه اولسه آخرت اشن اونتسه دنیدن تقدیر اتدکمز قدر ویرورز قمو امدغی النه کرمز آخرت دولتندن ونعمتندن محروم اولر آخرت اشنه دورشمیب اونتدغچون هرکم آخرت عملن دلسه دیدی اشلسا دمدی پس بو اکلندکم بر کشی طاعت اشلماکا قصد اتسه اما مانع دشسه اشلایمسا تگری تعالی انوک مردن یزر هرکم دنیا دلسه دیدی دنیا سنی اولسه دمدی پس معلوم اولدکم کشنوک دنیا سنی اولمسا اما سوسا کناهارکار اولر اولب سومسه کناهارکار اولمز ودخی پیغامبر علیه السلام بیرمشدر کم ((من اصبح وهمه الدنیا شسه الله امره وفرق علیه صنعنه وجعل فقره بین عینیه)) ³²⁸ معنسی بودر که هر کموک که مقصودی دنیا اولسه هر کون انوک غصسنده اولب آخرت قیدین اونتسه الله تعالی دنیدکی اشلرن طاغده دورشب یرنه کترمیا درویشلک قرقسن ایچندن چقرمیه حال بودر کم ندکلو درشسا مقسومدن ارتوق نسنه النه کرمز هرکم آخرتجون دورشمسا هرکون آخرت قیدنده اولسه تگری طغلمش اشلرن دوشوره وجه معیشتن ضایع اتمیه کوکلن بای قله یقسول لقدن قرقمیا پس قجان دنیا اندیشسن کوکلدن جقرمسک زهد ادمسک بو آیت وحدیث معنسن اوکوکا برق دخی اول زهد ادن کشلره ورنل ثواب درجات ودنیایه دورشن کشیه اولن عذاب دایم اوکوکلن جقرمه دلرسک کم نفسکی یکاسن زهد اتمکا ینلسن

³²⁷ eş-Şûrâ, 42/20.

³²⁸ Bu hadis farklı rivayet eidilmektedir; (ابن عمر من أصبح والدنیا اکبر همه ألزم الله قلبه أربع خصال لا ینفک من واحدة) (الموت هم لا ینقطع أبداً وشغل لا یتفرغ أبداً وفقر لا یریلغ غنا أبداً وأمل لا یریلغ متنها أبداً حتی یأتیه). İbn Şuca'a, a.g.e. III, 580.

بوندن صکره صبر ندر انی بلدورلوم

بلکل کم اول ایو صفتلرک التتجسی صبردر صبر اولدرکم کشی نفسن دنیا لذتلرندن وارزولرندن ورمیب عبادت زحمتنه و دنیا بلاسنه و زیاننه قتلنا پس مال جقلغله ازمق دخی صبردر صبرک اولسی اولدرکم حق تعالین اکر صایرولق یا یقسول لق کلسا صبر اده طرلغنب شکایت اتمیا بوندن صکره بلکل کم صبرک کمال و اعلاسی اولدرکم نفسن صیاندکلو طاعت ادرسه نفس انجمنیا بل که نفسنا طاعت ارتدغی خوش کله یمکن اچمکن نتاکم پیغامبر وولیلر لذتی خوشلیغی طاعت اتمکن اولور انجق یمکن کیمکن اولمزله صبرک اورته مرتبسی اولدرکم دایم کشی نفسنا اسدکن بل که دایم عبادته اوله اکرچه نفسی انجنرسه دخی صبرک ادنا مرتبسی اولدرکم بر نجه وقت نفس انجندکی یرده اوله اما جوق وقت نفسن یکمیه طاعت یرنه کترمیا نفسی دلکن یرنه کتره

بوندن صکره بلکل کم طاعت زحمتنه قتلنمقن کناه اشلمکن صقنب صبر اتمک ارتقدر بوندن دخی اولو صبر اولدرکم کشنوک اغلی قزی سوکلو قرنداشی قوم آله اکه صبر اده پس بلکل که نفس انجندکی ارتوق اولدقجه صبر اتمک زحمتلو لرق اولور قجن ثواب ارتغرق اولر نتاکم ابن عباس ایتدی صبر کم قرآنده کلمشدر اوج درلودر بری طاعت ادب زحمتنه صبر اتمکدر اول صبرک هربرنه اوج یوز صواب ویرر بری دخی حق تعالی حرام اتدکی نسنلره صبر اتمکدر اول صبرک هربرنه الت یوز ثواب ورر بری دخی اول سودک کمسلردن اولدکنه صبر ادر انوک هربرنه طقز یوز ثواب اولر

پس بلکل کم صبر اتمک اولو مرتبدر انوکجون درکم حق تعالی بیرمشدر { **اِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ** }³²⁹ یعنی صبر ادر کشلره حق تعالی ثواب حسابسز ویرجکدر و دخی بیرمشدرکم { **وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ** }³³⁰ یعنی صبر ادک کم حق تعالینوک یردمی رحمتی صبر ادر لرله در و دخی بیرمشدر پیغامبر علیه السلام ((**المجاهد من جاهد نفسه والمهاجر من هاجر امره بالسوء**))³³¹ پیغامبر علیه السلام بو حدیث اول وقت بیردی کم غزایه ورمین کشلر دخی پیغامبر علیه السلام بو حدیث اول وقت بیردی کم غزایه ورمین کشلر دخی پیغامبر مگدن مدینیا کدجک بلا کدمین کشلر ایتدلر عجب بز دخی غزایه ورن کشلر ثوابن یا مگده یرن صوبین مالن ملکن قیب پیغامبر ادرنجه کدن کشلر ثوابن بلاوزمی دیدلر پیغامبر علیه السلام بیردی کم کامل غازی اولدرکم نفسن صیا دلکن ورمیه دخی کامل مهاجر اولدرکم کناهلردن کچا هجرت اده دیدی

³²⁹ ez-Zümer, 39/10.

³³⁰ el-Enfâl, 8/46.

³³¹ el-İrakî, Ebu'l-Fadl, a.g.e II, 1014.

یعنی یرن صوین مالن ملکن قیب بنوم اردمجه کلنلردن انوک ثواب ارتوقدر دیدی زیرا قچن صبر اتمک ثوابن بلسک بو نفس دیلمک غزاسی ارتوق اولدغی اولدرکم نفس بر کز دیلمکله مطیع اولمز کنده بیک کز اوکتلیب قرقذب مطیع ادرسک بیک کز کرو دونر پس دایم اولن زحمت وصواش بر کز اولب قتی اولندن زحمتلو اولر ودخی وطن ترک ادب پیغامبر اردنجه کتمکدن نفس ارزولرنوک ترک زحمت ارتقدر زیرا نفس ارزولری چوقدر ایو یمک ایو کیمک ایو اولرده اوترمق ایو عورتلر وقروشلر اغل قزی وقللری واتلری ویری وصوی وحرمتی وعزتی جوق اولمق کبی وراحتلغی وشادلغی دایم اولمق وبونلرک سبیلری حاصل اولمق کب امدی بونلرک هر یرن ترک اتمک مشکدر خصوصاً کم بنلرک سوکسی ققدر نفس بنلری سومک وحاصل اتمک اردنجه اولمق اکا طبعدر دایم تقاضاسن³³² کوکلدن کتمز

بوندن صکره شکر بلدرلم

بلکل کم اول ایو صفتلرک یدنجسی شکردر شکر اولدرکم هر نعمتمک بر کشیه ایرشر انوکچون حق تعالیه عبادت اده حق تعالی وردکی نعمتلری وکرملری قللری حقنده اکن جقدرکم اول نعمتلرک اول اولو نعمتی اولدرکم سنی یقندن وار ایلدی اندن اولو نعمت اولدرکم قامو اعضالروکی صاغ یرتدی کوزسز یا ال سز یرتمدی وبر اولو نعمت دخی اولدرکم هرکون رزقک ورر بلالردن صقلر کنه اشلدکجون خشم ادب رزقوک کسمز صغلغک بوزمز بر درلو نعمت

38a

دخی اولدرکم مسلمانلردن قلدی انلرده دخی الومن اکمز لردن وتکریدن قرقمزلردن قلمدی الحاصل حق تعالونک نعمتلری اکن جوقدر کمسه اول نعمتلری صایمغله دوکدیمز یرلر کوکلر قامو جانورلر ویر یوزنده بتن اوتلر ویمشدر ودانه ویغن یغمرلر وآی کون یلدزلر قامو آدم اوغلانچون یرادلدی نتاکم حق تعالی بیردی {الم تر و ان الله سخر لکم ما فی السموات وما فی الارض واسیغ علیکم نعمه ظاهرة وباطنة}³³³ معنسی بودرکم ای آدم اوغلنلری کرمکزمی بدرستی الله تعالی کوکلردکی نسنلری که ایو کنش ویلدزلر وبولتلر ویغمرلر ویر یوزندکی نسنلری کم حیوانلر ویمشدر ودانلر وپیرقلر واغجلر وججکلر واوتلر ودرلو درلو طاشلر وطپراقلر ومعدنلر وصولر کبی سزک منفعتکزجون یرتدی امدی بونلرک هر برنده نچه درلو دنیوی واخروی منفعت وار اکر

³³² Takaza: Serzeniş.

³³³ Lokman, 31/20.

هر برنوک تفصیلین درسوز کتاب طویل اولور اما بر نجسن مجمله دیالم کم کرو قلن تفصیل تنبیه اوله

پس بلکل کم حیوانلر نعمتی و منفعتی اولدرکم کمسین بنارسن کمسله اکن اکرسن کمسن یرسن هم سودندن ویوکندن ودولندن بونجه منفعتلر کررسن اغجلر اوتلر ججکلر یمشدر دانلر منفعتی اولدرکم کمسله کولکالنرسن یه یقارسن یه او بیدررسن وکمن یرسن یا طورک یر یا رنجلره درمان اولر وکمن سبب ادنرسن کرو قلن نسنلری المغا التون کمش کبی وکمن قب قجق ادنرسن بقر کبی یه اشلر اشلمکا آلت ادنرسن دمر کبی کرو قلن نسنلر نعمت و منفعت اولدغن قو اود صو وطوز منفعت اولدغن اکوکه کترکم انسر آدم هلاک اولور بون داخ اوکوکه کترکم بونلر غایت کرکلو اولمغن غایت رحمتندن بول وجوق یرتدی بر آدم جمیع عمرنده یاقوت کورمسه هیچ زیان اولمز لیکن بهاسی غایت قزدر اما برکون اود النه کرمسه بغایت زحمت جکلر اما کمدن اود دلسا ورلر بول اولمغن بونلرده آخرت منفعتی اولدرکم هر برسی حق تعالی وجودنه دلالت ادر دخی هر برنده عجایب و غرایب وارکم حق تعالیک کمال علمنا و قدرتنا دلالت ادر اهل فکر اولنلر اکلار اندن چوق ثواب حاصل ادر **واسبع علیکم نعمه ظاهرة و باطنه** دمک معنسی بودرکم الله تعالی سزک اوزرکزه کزلو و آشکاره نعمتلرن بول و کامل قلدی امدی بلکل که آشکاره نعمتلری و کزلو نعمتلری بدنوکده وار هم بدنوکدن طشره وار بدنکدی کورنر آشکاره اعضالرکدر الوک ایغک کوزک قلغوک برنوک کبی کزلوسی اچوکدی قوتلر کبی یعنی کم اشدکک کردکک ققولر الدغوک هر نسنای کرب اکلدغوک کورمدکلروکی تصور اتدکک بنلرک هر بری اولو نعمتدر بدنوکدن طشره آشکاره نعمتلر ککلرده ویرلردکی دیدکمز نعمتلردر کزلو نعمتلر اول مقدر اولب کلب ایرشجک نعمتلردر دخی فرشتهلر دخی حق تعالین ایرشن هدایتلر و توفیق عنایتلر معرفت و کمالاتدر هر کشنوک سعینا واستحقاقنه کوره اولر و بوندن غافل اولماکه حق تعالی بیردگی که یردکی وکولردکی نسنهء حق تعالی سزک منفعتکزجون یرتدی کزلو و آشکاره مجموعن وهم سزک اوزرکزه بول و کامل قلدی و بوندن دخی غافل اولمک کم بو نعمتلرک یوز بیک بخشده برنوک شکرن کمسه یرنه کترمز نتاکم حق تعالی بیوردی **{وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها}** ³³⁴ معنسی بودرکم اکر صایمق استساکز حق تعالینوک نعمتلرن صیامزسز پس آدم او غلنلری قتی ظلم ادجیدر نعمتلرک شکرن یرنه کتورممله وهم ارتوجدر زیرا نعمتلر صیماچق شکری هیچ یرنه کتورمز زیرا بو اولو وجوق نعمتلرک شکرن هیچ بر کشی تمام ایدمز انوکجون کم پیغامبر علیه السلام

³³⁴ en-Nahl, 16/18.

ایتمشدرکم حق تعالونک نعمتی شکرن یرنه کتورمدم دمشدر کشی قامو عمرن الله تعالی قلولوغنه صرف ادرسه برکون صاغلغی شکرن یرینه کترمیہ نناکم بر ولی قرق یللق عبادتی ثوابن وردی بر دشی اغرسن کدرماکجون صکره اول دشی اغرسن کیدرن بن فرشتیم دیدی ثوابن کرو ویردی ایتدی بلکل کم قرق بیل لق عبادة بر دشوک صغلیغی شکرن یرینه کترمز حق تعالی دنیده آخرتده وردکی نعمتلر کندو کرمدن وفضلندن در دیدی

پس بلکل کم تکرنوک نعمتی شکرن یرینه کترمک اولو مرتبدر حق تعالی آدم اوغلنلرن قتی ظلم ادجر کفران نعمتدر ددکی آدم اوغلننوک نفسی تقاضاسی بودر ددکی اولر اما بعض کشلر نفسن یکب ظلم اتمیب نعمت شکرن یرینه کتورمک اول نسنیا منافی دکل پس بلدورلم کمه نجه ادجک شکر مرتبسن بولر بلکل کم اول کشی حق تعالونک اولولیغن فکر اتمک کرک بو قامو یرلری کوکلری وبونلرک اراسندغی نسنلری قللرچون یردن پادشاه اولدر انی بلمک کرک بو درلو درلو نعمتلر کم کشیه ایرشر بدندکی نعمتلردن وطشرغی نعمتلردن کناهلرنه بقب کسمز خشم ادب هلاک اتمز انی بلمک کرک که بو دنیا بکی بر کشیه سهل نعمت ورسه اول کشی انی نیجا سور نجه قلولوق ادر اوکنا برقمق کرک اکر سزن دتمسه وردکی نعمتی کرو الور بل که الدورر خشم ادر پس انوک کبی اولو وکرمی چوق پادشاهکم بونک کب نعمتلر ورمشدر نجه وقللق اتمک کرک بلمک کرک پس اول شکر اولدرکم اول نعمتلرچون پادشاه برلیلر ناکم بیردیسه یرنه کتورلر وهر نعمت کم اکه ورمشدر تکردن بلالر اراقدغی سبیلردن بلمیلر زیرا انلر دخی حق تعالی قدرتندندر و بلمک کرکسن که هر اعضاک بر درلو نعمتدر حق تعالی نعمتلرندن هر برنوک شکری قللغی وار آخرتده صورلسردر شکرندن یرینه کترکم دیو نناکم بیورمشدر کم {قل هو الادی انشاکم وجعل لکم السمع والابصار والافئدة} ³³⁵ و بر یرده دخی بیرمشدر کم {ان السمع

38b

والبصر کل اولئک کان عنه مسؤلا} ³³⁶ معنسی بودر کم حق تعالی انوک کبی پادشاه درکم سزی یقندن وار ایلدی دخی سزه اشتمک وکورمک نعمتن وردی اما سز اول نعمتلرک شکرن قتی ازجوق ادرسز اول اشتمکلک وکورمکلک نعمتن وکوکل نعمتی شکرندن هر برندن صورلرسز شکرن یرینه کترمدیسه عذاب اولنسز حق تعالی کوکلی واشتمکلکی وکورمکی اكدغندن ایرق اعضالرک وقوتلرونک شکری یقدر دمک دکل بل که بونلر اولو وظاهر نعمتلردر اندن اترو اادی

³³⁵ el-Mülk, 67/23.

³³⁶ el-İsrâ, 17/36.

پس بلکل کم کرو قلن قوتلرک و اعضالرک دخی شکری واردر بلمک کرکدرکم برنه کتوریله پس بلکل کم کوکل و عقل تکرنوگ نعمتلرننددر کوکل شکری بودر کم حق تعالونوک و نعمتلرنوک چوقلغن بلا و حق تعالنگ برلکی والویغی و کمال علمن و قدرتن کندنوک خورلغن و هیچ لکن اکلیه و بو نعمتن صورلجغن بله و کرو قلن صفتلری کمالن ذکر اده اللهوک عظمتته لایق ادمکن و نعمتلرنوک یوز بکده برنوگ شکرن ادمکن بلا دخی کوکلندن یرامز صفتلری کدره ایو صفتلر کترمک اردنجه اوله کندیه نه صانرسه بر مسلمانه دخی انی صنا کوز دخی حق تعالی نعمتلرنندن بر اولو نعمتدر انوک برنجه شکری اولدرکم کوکلره و یرلره بقا بنلرک اراسنده یرادلمش عجایب نسنلره بقا آی و کنش یلدزلر و بولتدر و اندن انن قارلر و یغمرلر کبی و دخی درت یکادن اسن اسی سوق وقتی اکل اسن یلرر کبی و ددکمز جیجکلر اونلرکم هر بری بر صورتده و بر درلو طبیعتده و بر درلو خاصیتده پس بو نسنلره بقب حق تعالنگ کمال ذاتن و قدرتن اکلرسه کوز نعمتی شکرن یرینه کتورمش اولور اکر اکلمزسه کترمامش اولور بلکه حیوان مرتبسنده اولر زیرا اشک صغر دخی بو نسنیه بقسه اکر کندیه یرار نسنه اولرسه میل ادر یر یه ایچر اکر یرامزسه میل اتمز قور کدر پس آدم اوغلنن دخی بقدغی نسنده همان خط بو اولسه بهایم مرتبسندن کچمامش اولر زیرا آدم مرتبسنه اول وقت ایرشکرکم آدم علم استدلال اوله هر نسنیاکه بقر اندن کوکل ان یرر نه نقل اده اندن انوک کمال علمن و قدرتن اکلیا اکا کوره اکه قللق اده اولولیا و دخی هر نسناکم اشلر انوک آخرتده زیانمی وار اصیمی وار انی فکر اده حاضر لَدته و شادلغه مغرور اولب باقی دولتدن و لَدتدن محروم اولب اولو غصیه و عذابیه اوغرمغا راضی اولمیا پس شولر کم دنیا اندیشه لرن کوکل لرنندن چقردلر اول ایو صفتلرله کوکل لرن بزادلر انلرک کوکل لری کوزی آچلدی هر بر موجوددن حق تعالونوک بر بر کمالن اکلدرلر زیرا که هر موجود حال دلایله بر کلاجی سیلر عبرت فکرت اهل انی اکلر غافل آدم هر برندن کندو نفسی حظن اکلر انجق

بندن صکره بلکل کم قلاغوک اشندکی دخی حق تعالی نعمتلرنندن بر اولو نعمتدر شکرنوگ بر نجسی بودرکم انکله قرآن یا حدیث دکلیا پس دنیکا و آخرتوکه اصی ادر کلجلر دکلیاسن یلن و غیبت و دنیکا زیان ادر کلجلر دکلمیسن دنیا کلاجلرنده ضرورت اولندن ارتوق کلجلر دکلمیسن شنوک کبی کم بیاجک و کیاجک مصلحتن بترماکچون البته کلجی اولسه کرک و دلوک دخی اولو نعمتی شکری بودرکم دنیکا یرار آخراتده اصی ادر نسناسیلیمسن کناه حاصل اولجق سز سیلیماسن والوک ایاغوک دخی بر درلو نعمتدر انلرکله دخی بر اش اشلیسن کم اندن ثواب و آخرت فایده سی حاصل اوله الحاصل هر بر اعضانوک بر درلو شکری بر درلو قللغی واردر هر برن اوجدن اوجه

ایدرسوز سوز اوزر قمو سنک حاصلی بودر کم هر برسله بر اش اشلیاسن کم اندن ثواب حاصل اوله اما ثواب نه اشله حاصل اولور کنه نه اشله حاصل اولور اول علمه بلنور پس علم اوکرنمک انکجون فرض اولمشدر بالغ اره و بالغ عورته پس تکرری قلغن یرینه کتوریم دین آدم البته فرض علم اکر نمک کرک اکر اوکرنمزه یرادلدغندن فایده اولمز زیره اول نعمتک شکرری یرینه کلمز پس قچن کشی شکر ادایم شکر مرتبسن بولیم دسه بو ددکلرومز نسنای دایم اوکندن چقرمیا

بوندن صکره اخلاص ندرانی بلدورلم

بلکل کم اول ایو صفتلرک سکزنجسی اخلاصدر اخلاص اولدرکم کشی هر عبادت که اشلر حق تعالیچون اشلیا دنیا غرضلرندن بر غرضچون اشلمیا اما طامو عذابندن قرتلیم یا ثواب بولیم اوچمغه کریم درسه قیرمز اما عبادتده حقیقتا اخلاص اولدرکم بنلر و کجون دخی اولمیا بلکه ایده سن حق تعالی اول پادشاه درکم بزی یوغکن وار قلدی قامو اعضاموز صاغ یرتدی قوّه وردکم قللق اداوردیا کجومز یتدکی قدر اکا لایق قللق ایدامدکمز دخی بلورز دیا

پس بلکل کم آدم عمل اتمک ککزدر اما عملن ریادن صقلیب اخلاصله اتمک قتی کوجدر نچه کشی اولرکم علم ایدر طونلق المز اخلاص اولسون دیو اما کوکلنده بو نسنه بلا اولورکم جوق ایدیم اقدغم اوکمداً کتمسون ازیرلیایم بر یرده بحث اولوجق خصم اوزرنه غالب اولیم دیر یاخود علم ضبط ادایم اقبیلر بکنسونلر در اول وقتده اخلاص اولمز یه بر کشی چوق قرآن اقسه یا جوق ذکر ایتسه آوازی خوش کلدکجون اخلاص اولمز یا برکشی سهل یسا کیسا خرچی چوق اولسون دیو اخلاص اولمز پس اخلاص اولمسا طاعتده فضیلت اولمز بل که ظاهر حدیث بودرکم ثواب اولمز ریایچون عذاب دخی اولور زیارا اخلاص عبادتک جاندر جانسز کوددن فایده اولمز نتاکم تکرری تعالی بیرمشدر کم { وَمَا أَمْرًا إِلَّا لِيَعْبُدَ اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ }³³⁷

39a

معنسی بودرکم حق تعالی بیررکم قل لرم بیرلمدلر هیچ نسنیه الا حق تعالییه قللق اتمکا بیرلدلر بو حالتده دینلرنده طاعتلرنده اخلاص ادالر پس بو آیتدن بلندی کم طاعتده البته اخلاص کرکیمش پیغامبر علیه السلام بیرمشدرکم قال الله تعالی ((الْإِخْلَاصُ سِرٌّ مِنْ سِرِّ اسْتِوْدَعَهُ قَلْبٌ مِنْ أَحِبِّتِ عِبَادِي))³³⁸ معنسی بودرکم حق تعالی ایدر اخلاص بنم کزلو و قیمتلو نسنلرمدندر انی قل لرمدن سودکم کشنوک کوکلنده قورم ودخی رسول علیه السلام بیردکم ((مَنْ عَبَدَ يَخْلُصُ الْعَمَلُ

³³⁷ el-Beyyine, 98/6.

³³⁸ İbn Şuca'a, a.g.e. III, 187.

اربعین یوماً الا ظهرت ينابيع الحكمة من قلبه الى لسانه))³³⁹ معنسی بودر کم حق تعالونک قل لرنده هیج بر قول قرق کون کندو عملن اخلاصله اتمیا الا حکمت جشمیری کوکلندن اقه دلنه جقه امدی بلکل کم حدیثوک ظاهر معنسی بودر اما ایچنده چوق معنیلره اشاری واردر کوکل اهل بلر زیرا حدیثک ظاهر معنسی وار ظاهر علمن اقینلر بلر ودخی انج معنسی وار اول معنیلر انجادر انی کوکل دنیا اندیشه سندن ویرامز صفتلردن اردن بلور پس حدیثده اشارت واردر کم علم حکمت طاعت جشمسی کوکلده در قجن کوکل صلاحیته کلسه قامو اعضالر دخی صلاحیته کلر ودخی دل اددغی اولدر کم طاش اعضالر صلاحیته کلدکنه دلالت اتمکده دلده اشارت وار قجن عبادتنده اخلاص اوله دلده و عظ نصیحت اولور مسلمانلری دین یولنده شریعت یولنه دعوت اتمکده اولور مسلمانلره خیر صنر پس قچن عملکده اخلاص اتمک اسدسک اخلاص ثوابن الکه کتر ریانک کناهن وزیانن اوکوکه برق دخی اخلاصسز اولن عملدن اولمز دغن اوکوکه برق که همان زحمتی قنر زیرا ددک که جان سز کوده کبدر پس اندن نه فایده اوله نه اعتبار اوله بلورسن بوندن اکلغل کم اخلاص اولمین عبادتوک تکرری قنتنده اعتباری یوقدر

بوندن صکره بلکل کم ابو صفتلرک طقزنجسی توکلدر

توکل اولدر کم کشی هر اشی حق تعالدن بلا وهر اشدۀ اعتمادن اکه قله پس بلکل کم توکل اکی درلودر

بر اولدر کم دنیا مصلحتنده شریعتده درست اولن سبب اشلیا اما اول اش حاصل اولدغن تکریدن بله سبیدن بلمیآ زیره توکل اتمش اولر سبیدن بلسا توکل اتمش اولمز بل که کافر یه مبتدع اولور مثلاً بر کشی تخیل اکسه بلر کم عادت بیله در یغمر یغب کون طقنمینجه تخیل بتمز اما بوندخی بلمک کرک کم تکرری قادردر کم کون طغمدن یغمر یغمدن دخی بتوره نتاکم آخرت یمشلیری بو سببسز بتر دنیده دخی بر نجه وقت اول سبب سز حاصل اولر نتاکم مریم عیسی پیغامبری علیه السلام طغررکن بر بدقلی کسلمش خرما اغجی دبنه واردی حق تعالی امر اتدی اول اغج بدقلندی خرماسی بتدی جبرائل علیه السلام مریمه ایتدی خرما اغجن ارغله اولدخی ارغلدی یاش خرما دکلدی حال بودر کم قیش کونیدی اغجلر اراسنده خرما اغاجندن صوغا دیمز یوقدر دخی بلمک کرک کم اول یغمر بلتدن اندران حق تعالدر اول یره بترمکلک قوتن ورن حق تعالی در پس بونی بلسک تخیل بتدکن یغمر یغدغندن بلمسک توکل اتمش اولمیسن اما اگر بویله اعتقاد اتسک کم یغمر

³³⁹ el-İsbehânî, Ebu Nua'ym Ahmed b. Abdullah, *Hilyetu'l-Evliyâ*, X, 70.

یغمانجه تخیل بتمک ممکن دکل دسا کفر اولر اما هر اش که اشلسن بر نسنه حاصل اولماغجون شویله اعتقاد ادسن که اول نسنای ورن حق تعالی در اول سببی اشلمدن ورمکا دخی قادر در نتاکم خرق عادت دلسا سببیز دخی اول نسنلری ورر اما عادت بودرکم اول سببی اشلاچک ورر ویر درلو توگل دخی اولدرکم هر نسنای حق تعالندن بله هیچ سببا دورشمیا کندزن شول دکز ایچنه دوشمش بر تخته کبی بله کم اول تختنک دپرنذکی دردی دکز موجیلدر دکز دپرنورسا دپرانور دپرنمزسا دورر کندو النندن هیچ نسنه کلمز

اما بلکل کم هر اشک کم آدم اشلر دنیا اشدر یه آخرت اشدر آخرت اشی اولدرکم آخرته ثواب اولمغچون اشلر نماز قلمق ارج دتمق حجه وارماق صدقه ورمک تکرری اشله یوغسا قضا اندکمدن سبب نه نیه در درشدکومدن فایده نه دمیا زیرا حق تعالی قرآنده بیرمشدر کم طاعت اشلک دورشوک اکر سز طاعتده دورشرسکز طغرو یوله قولوزلیم اوجمغا قیام دمشدر اکر بنی اکرسکز بندخی سزی اکم اوندرسکز بندخی سزی اوندم یعنی ترک ایدم طغرو یوله قولوزلیم ازاسز عاصلردن اولسز دمشدر

پس طاعت اتمکده دورشمین حق تعالنک بیرغن طتمامش اولر طامیا کرماک لایق اولور بری دخی اولدر کم اول اشی اشلیچک عادت بودر کم اول نسنه حاصل اولر شنوک کبی که بر کشی بیچک قرن طیار صوصالغی صو اجیچک قنار عورتله یاتوب طرجق اغل قز حاصل اولر تخل اکسه حاصل کتورر بو نسنلری اشلمک کرک انلر حاصل اولمغجون اکر اوکنا یمک کلسه یمسا توگل ادایم تقدیرده وارسه یمکه الوم صنم یم یوغسه الم صنرسم دخی یمزم دسه توکل اتمش اولمز بل که کناهه کرر زیره حق تعالی عادت شویله قلمشدرکم بیچک یمینجه قرن طیمز عورتله یاتب طرمینجه اغل قز اولمز اکر بونلرسز دخی اولمق ممکن اسه ودخی شول اش کم آدم انی اشلاچک زیاندن قرتلور اددن قجمق صودن قجب قلجدن قورنمق کبی انی دخی اشلمک کرک اشلمیب ایدرساکه حق تعالی تقدیرنده وارسه قرتلم یغسا قاجمقندن نه فایده دیه توکل اتمش اولمز بل که کناهه کرر زیرا حق تعالی شویله عادت قلمشدرکم اود کیندرر صو بغز قلیج کسر اکرجه اود کیندرممک ممکنر نتاکم ابراهیم پیغامبری نمرود اودی کیندرمدی و صو بغتمق دخی ممکن در نتاکم موسی پیغامبر علیه السلام کندیه اویمان مؤمنلرله نیل ارمغنه کردلر یول اولدی کجدلر فرعون چریسه کردی لر بغدلر وبقاق دخی کسممک ممکنر نتاکم ابراهیم پیغامبر علیه السلام اسماعل پیغامبرک علیه السلام بغزن کسکان بجغله جلدی کسمدی طشه چلدی کسدی اما بونلره کوره اش اتمک یقدر

زیرا حق تعالی بونلری قلدغی عادتدن طشره بر اشدرکم پیغامبره معجزه اولمغچون یا بر ولیه کرامت اولمغچون اولر برسی دخی اولدرکم اول سببی اشلرسه

39b

دخی اول نسنه حاصل اولر اشلمزسه دخی حاصل اولر شنوک کبی که بر کشی شهرده اولسه بر صنعت اوکرنسه اندن نسنجک حاصل اولرکه انی زواده اندر اکر اوترب طاعت اشلرسه دخی حق تعالی اکه رزق اکسک اتمز

پس شول کشی کم قناعت وار تکرری قلغن عادت اندمشدر دنیا لذتندن کجمشدر اکر صنعت اوکرنمیب رزق حاصل اولجق سبب اشلیب اتورمسه دخی درستدر

اما شول کشی کم قناعتی صنعت اندمشدر اعتقادی برکشامشدر بر کون اجرسه دلکی الینه کرمز کوکل بولنور طاعتده حضور بولنمز طاغلور انوک کبی آدم صنعت اوکرنمق رزق حاصل اولجق سبب اشلمک یکدر تاکم کوکل طغلمیه بس بولنرک کبی آدم ارکن اولرسه قرق کونلک اولو اولرسه بر یللق زواده دوشرمک درستدر ارتوق اولرسه توکل اتمش اولمز توکل ثوابن بولمز

دنیا اشلرنوک اوچنسی اولدرکم دنیا اشنده درلو درلو حیللر اوکرنه ودرلو ودرلو صنعتلر اوکرنه برنه قناعت اتمیا شنوک کبی کم هر بزارلک ادر وهم بقاللق ادر قنده کم دنیا انه کرجک یر اولرسه اکه درشر بر دنیا حاصل اولجق یر سزرسه ودر کلور یلورر قللق ادر انوک خاطرچیچون یلان کرجک سیلر شاید خاطرنه خوش کله بکا نسنه جک ویره در بو نسنه توکل یویار بلکه اولو کناهدر زیرا بو نسنه حرصلقدن دنیا سومکدن اولر

پس بلکل کم توکل اولو مرتبدر توکلا حق تعالی بونجه قرآن ده امر اتمشدر توکل واجبدر دمشدر نتاکم بیورر {وَعَلَى اللَّهِ فليتوكل المؤمنون} ³⁴⁰ معنسی بودر کم حق تعالیه توکل اتمک استین کشلر ایرق کمسیه اتمسون ودخی بیرمشدرکم {فتوكلوا ان كنتم مؤمنين} ³⁴¹ یعنی توکل ادک اکر مؤمنسکوز ودخی بیرمشدرکم {ومن يتوكل على الله فهو حسبه} ³⁴² یعنی هرکم اشنی حق تعلیه اصمردی ناکم کلرسه اندن بلدی تکرری اکه یتر ودخی بیوررکم {اليس الله بكاف عبده} ³⁴³ یعنی حق تعالی یتزمی قل لرنوک حاجتن یرنه کترمکا وبو توکل بابنده حق تعالی چوق درلو آیتلر اندرمشدر نصیحتلر اتمشدر زیرا قل لری نفس وشیطان ازدرب حق تعالی قلغندن قیب دنیایه مشغول اتدکی توکل اتمک شوملغندن در وپیغامبر علیه السلام بیرمشدر کم ((لو انکم

³⁴⁰ Âl-i İmrân, 3/122.

³⁴¹ el-Mâide, 5/23.

³⁴² et-Talâk, 65/3.

³⁴³ ez-Zümer, 39/36.

توکلون علی الله حقّ توکله لرزقکم كما یرزق الطیر تغدوا خماصاً وتروح بطاناً)³⁴⁴ معنسی بودرکم اکر حق تعالیه توکل اتساکز حقنجا حق تعالی زحمتسز دورشمدن رزقکزی وریدی امدغکز یردن شول قشله رزق وردکی کبی زیرا هر قوش طکلجق یواسندن اوچر کدر اج بلمزکه رزق قنده انه کره قرن طیا حق تعالی قرنن طیورر کجه کرو یورسه کلور طوقله ارته بیاجک بله کترمز قیدین کورمز برنجه محققلر بوندن مراد قزغون یوریسدر زیراکه یمرددن جقجاق اق جقر قزقون کررکم اق در قور کدر حق تعالی انلره رزقن ورر هرکون کندولردن طلب اولمدن پس توکل ادب دنیا اسبابنه دورشمیب عبادته دورشنلرک رزقن حق تعالی ایاغنا ویربر اما بلکل کم بنک کبی توکل تکرری دوستلرنو کدرکم بنلرک اعتقادلری برکمشدر اجلق یلنجاقلق بر درلو دخی اتمز بنلر تکرری قلغن یرنه کتوررلر

پس قچن بنک کبی توکل اتمک استسک اول اعتقادک الله تعالیه شویله برکتسک کرک در قامو رزق تکریدن در سببسز دخی حق تعالی رزق ورر وقناعت اتمکی اوکرنمک ویمک اچمک کیمک لذتن کوکلدن جقرمق کرک دنیا زحمتلرچون حق تعالی هر یرنه آخرته عزتلر اولو مرتبلر ورر انی اوکنا برقمق کرک تاکم توکل اتمک ککز اوله تکرری دوستلرندن اوله

بوندن بلکل کم اول ایو صفتلرک اونجسی الومن اقمقدر

بلکل کم اولمن اقمق اولو سعادتدر زیرا هر کشی کم الومن اکه اول دنیا لذتندن یکرنور آخرت اشن ایلر وطرر عبادته ینجک اولر کوکل الله تعالی دن یکا دونر نتاکم حق تعالی بیرمشدر کم { {الذی خلق الموت والحیوة لیبلوکم ایکم احسن عملاً} }³⁴⁵ بو آیتوک معنسی اکن جوقدر اما بو ارابه کرکلو قدر ایدلوم بودرکم حق تعالی اول پادشاه درکم الوم درلکی یرتدی تاکم ظاهر اوله عملن قنقکز کرکلو ادر یعنی اخلاصله ادر تکرری قللغی یرنه کلور دیو امدی بلکل کم حق تعالی درلکی یرتدی آدم اوغلاننا قوت وردکم نه اش دلرلرسه اشلیلر الوم دخی یرتدی تاکم درلکلرنه مغرور اولمیلر حق تعالیه یلورب هر اشدده صورلجق لرن بللر زیرا الم اولمسه دکمه آدم تکرری قللغنا مشغول اولمزدی

پس الوم اول حکمتدن اوترو یرتدی کم هر کشی ازن اندیشیه دشب عمرن دنیا مصلحتن اشلمکده جورتمیا الوم اوکنا برغا اول وارب دایم اولجق بروک یراغنده اوله نتاکم پیغامبر علیه

³⁴⁴ Ebu Ye'la, Ahmed b. Ali b. el-Müsni el-Mevsilî et-Temimî, *Musnedu Ebû Ya'la*, I, 212.

³⁴⁵ el-Mülk, 67/2.

السَّلام بیردی ((اکثرو ذکر هادم اللذات))³⁴⁶ معنسی بودر اول لذتلیر یقجی چوق اکک که اول الومدر هر کم الومک دنیا طنلرن یقجیدغن بلا هر وقت انی اکدقجه دنیدن آخرت قیدنده اولور اوغریجغی قرقولر یراغنده اولر تاکم اول قرقلو یرلردن قرتلب اچمغا کرب زوالسز پادشاهلق ودوکنمز نعمت وراحتلق بوله پیغامبر علیه السلام بر کون شهیدلرک حق تعالی حضرتنده الولغن سیلدی عایشه انمز ایتدی آدم اولاکم ایرق عبادت اتمکله شهیدلر ثوابن بوله دیدی انلرکله بله قپا دیدی پیغامبر علیه السلام ایتدی شهیدلر مرتبسنی اول بلرکم کنده یکریم درتکز الومن اکه ودخی پیغامبر علیه السلام بیردی ((یا عبد الله اذا اصبحت فلا تحدث نفسك بالمساء))³⁴⁷ بو حدیث پیغامبر اول وقت بیردی کم عبد الله امیر المؤمنین عمرک اوغلدر پیغامبردن نصیحت طلب اتدی معنسی بدرکم ای عبد الله قجن کجسک نفسوکه بو امیددی ورماکم ارتیا ایرشاسن درلکوکن الوم یراغن ال صغلوکن صایرولغوک ال بللو بلکل کم آخرتده ادک نه اولجغن بلمزسین زیرا هرکشی بلمزکه آخرتده تکرری فضل ادب مطیع لردنمی قله یوغسه عدل ادب بغشلمیب عاصلردنم قله بلکل کم بو حدیثده جوق درلو اکوتلر واردر زیرا اشارت وار بو نسنیاکم الوم اکمق ادمی غافل قنر طاعت اتمکده کاهل قنر کوکلندن قرخو کدر کنهه بهادر ادر پس کشی کرکدرکم

40a

الوم اکه تاکم دنییا دورشمکدن صوئیا طاعت ادب آخرت یراغنده اوله دخی اشاره وار بو نسنیاکه درلیک الوم یراغن اتمکجون امش هرکم دریکن فرصت کچوردی آخرت یراغن قلمدی صکره پشیمان اولب مغبون قنور دخی اشارت وار بو نسنیاکم ساغلق قتی اولو نعمندر زیرا آدم اول صاغلق سببلا حق تعالی قللغن یرنه کترجک آخرت پادشاهلیغن بلر وصایرولوق قتی زحمتلو نسنه در کشی الله تعالی قللغندن کرو براغور دکمه آدم صایرو اولجق کندیبه فرض اولن طاعتلری یرنه کترمز کترسا دخی اغرغله کترر هر کشی کم صاغ اولو اولو نعمتدن بلمک کرک طاعت اتمکده قتی دورشمک کرک تاکم صایرو اولجق اکسکلکی یرنه کله

بوندن صکره بلکل کم صحابلردن بر کشی واردی اسامه درلردی بر کون بر نسنه الدی یوز اقجیه اکی آی وراسیه پیغامبر علیه السلام اشدی ایتدی که ((الا تعجبون ان من اسامة المشتري الی شهرین ان اسامة لطویل الامل))³⁴⁸ بو حدیثوک معنسی بودرکم عجلنمز مسز اسامه دن کم اکی آی وراسیه نسنه الور اکی آیه دکن دری اولجغن اوامر شول تکرری حقیچون کم جانم انوک قدرت

³⁴⁶ el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. El-Hasan, *Şue'bu'l-İman*, I, 298.

³⁴⁷ eş-Şeybanî, a.g.e. I, 9.

³⁴⁸ el-İrakî, Ebu'l-Fadl, a.g.e. II, 1203.

قبضنده در کوزم اجیجق اومزم کم کرو دریکن یومم یا الوم یردن قلدورجق اوم مزم کم کرو قینجا درى اولم یه اغزنده جیندکم لقمهء اومزم که دریکن یدم ای آدم اوغلنلری اکر عقلکز وارسه کندوکزی اولولردن صایوک زیرا بر نسنه کم البتة کلاجکدر انی کلمش بلمک کرک پس بلوک کم الومدن قرتلجق دکلسز وشول قرقولرکم سنلده وعرصاتده اولجقدر وطاموده اولجقدر قرقولردر البتة اولجقدر فوت اولمز بولری اقمق کرک بو حدیثوک حاصل معنسی بودر اما بلکل که بونده جوق درلو معنلر اکلنر زیرا کم پیغامبر علیه السّلام عجبلمزمسز اسامدن ددکیله بون بلدرردی که آدم الومی کنددن اراق کر مک قتی عجب نسنایمش عاقل اولن ادم دایم الومی اوکنده جقرممق کرکمش تاکم شیطان ونفس ازدرمغا یول بولمیا آدم نه قدر الومی یقین بلسا اول قدر حق تعالی قللغنا هوسی ویقین ارتوق اولرمش انکچون پیغامبر ایتدکم کوزم اجب یومجق دکلو درلکا اعتمادم یقدر دخی بلکل کم کندوزکوز اولمش کبی صانک ددکیله بون بلدرردی کم اکرجه کشنوک درلکی ندکلو اوزن اولرسه دخی درلکا مغزورلق کرکمز جون کم البتة اولجکدر هر کموک که عقل اوله صوکی الوم اولن درلکه عمر سرمایسن یله ورب مغبون اولمماق کرک خصوصاکم عقل اولنا الوم اوکت یتر

(خاتمة الكتاب)

بو ضعیفدخی انوکجون اول ایو صفتلری الوم اقمق صفتله تمام ایلدی وبو ایو صفتلرله خلقلنمق ویرامز صفتلردن صاقنمق فرضدغنه دلالت ادر قرآن آیتلری وپیغامبر حدیثلری جقدر اول کتاب اولنده ددکمز درت کشی کتابنده کورالر انلراله کدرمزه امام غزالنوک کم احیاسی مشهوردر انده کورلم کم هر برنه قج آیت قج حدیث کترمشدر بو یرامز صفتلردن نفسی ارتمق وایو صفتلرله بزمک البتة کرکدوکی آشکاره اولدغندن اوتزدرکم اول کشنوک طاشنه فرض اولن نسنلره اعتقاد اتمیا کشلر دخی بونلره البتة کرکدوکنا اعتقاد ادبدرر قاموسی ایدبدررلرکم کشنوک نفسی اول یرامز صفتلر ارنمینجه اول ایو صفتلرله بز نماینجه حق تعالی حضرتنا لایق اولمزدر

امدی نفسوکی صناکور اکر بو مقّمه ایچندکی نسنلری بلدکن صکره کوکل یمشانب حق تعالی قللغنا یونلمک ودنیادن بکرنمک و آخرت یماکن یمک قیدنه دشر سا بلکل کم سنده سعادت نشان واردر جهد ات درش سنی یاردن پادشاهک ودرلو نعمتلر ورن پادشاهک کوچک یتدکجه قللغی یرنه کتوره تا الب فرصت الوکدن جقدقن صکره یراقسز بولنلر حسرت وپشیمانلق برله اجوک طلب یرکوک ینمیا اما جهد اتب زنهار و زنهار اکسزده المکی هر ساعتده یا هر کونده کیجده نفسوکه عرض ایت اوزن عمر تصور ادب چوق دنیا اندیشه لرنه حاصل ادیم دیب عمر ضایع ادب آخرتده مغبون اولب حسرت اودنه ینمیا ودخی اول عبادتلری وطاعتلری بنوک کبی اولو پادشاه قللغدر

انوک بیروغن صمق نجا اولو کناهدر کرو اوکوکن جقرما ودخی دنیده سکا نجه درلو نعمتار ورمشدر هیچ برن اکمزسک باری صاغلغک اکوکن کدرمه کم بر کونلک صاغلاق یوز یللق دنیانوک پادشاهلغندن ارتوقدر ودخی هریر سهل قلغوکه آخرتده نه قدر زوالسز نعمت والو دولت ورر فکر ایله دنیده بر سهل راحتلغچون نه قدر زحمتلره قتلنرسن فکر ایت اکر عاصی اولورسک اول قتی عذابه بو ضعیفلغوکه نجه قتلنو بلسن انی اک یه بر صایرولوق زحمتن کدرمکجون فانی صحت ارزوسنه ندکلو آجی اوتلر ونقدر ققوس چرکن یرامز دوالر اچمکا راضی اولرسن لڈلو طعاملردن یمکدن وصوق صولر اچمکدن یغلنرسن اکرچه اول اجی اتی ایچ دین اول لطیف نعمتاری برک ایت دین بر کافردن دوشمنی دخی اولرسا انانرسن اول صاغلغوکه دنیا راحتلغنه همتوک قتی اولدغجون پس تگری تعالی بیردی بکا عاصی اولمق سزی هلاک ادر طامیه اوغرادر امدی اکرجه اول کناهلر نفسوکزه لڈتلودر بنم قلغم زحمتلودر اما اول لڈتلو کناهلر سزی بنم عذابه اوغرادر اندن صاقنوک زحمتلو طاعتلر سزی زوالسز دولتا اغرادر اشلمک کرکدر اشک در

پس اکر نفسکا لڈت حاصل اولن کناهه عذابدن قرقب ترک اتمسک اول ازجوق زحمتلو عبادتی زوالسز دولت ونعمت بولمغجون اشلمسک دلو اولمش اولورسن حق تعالی سزیه بر حکیم سزی قدر اننمش اولرسن انانب دویمیجق شیطانیه اسیر اولمش اولرسن بنلری دایم ککلدن کدرمه زیرا شیطان ونفس قتی اولو دشمندر دکمه زجر وقرقویله دفع اولمز شرندن قوتلمز زیرا بر کز یمک دفع اتمز یکلب ایسم اولمز

پس دایم بو ددکمز نسنلری اکمق کرک دایم حق تعالی حضرتنا یلورب یردیم دلمک کرک اکر بو اکتلری اشدب کوکل یمشتمازسه قرقب اصلنمزسه حق تعالی قللوغنه باش اندرب ینلمازسه بلکل کم قتی یوز نشاندر لایق درساکم دون کون فان اغلیاسن لایق دکل کم کولسن اوینیاسن زیرا اغلمق بغلو قپولری اچر قورمش کوکل لری یمشدر کلمک اوینمق دری کوکل لری اولدرر اوکتلری ازدرر شیطان کوکلوه بو اندیشهء براقمسون کم تقدیرده بزه بو قدر عمل یزلمش اوله ارتوق اشلیومرز دیاسن دخی طاعتده کاهل لک اده سن زیره تقدیرده نه یازلمشدر آدمه کمسه بلمز دخی کوکلوه بون براقمسون کم حق تعالنوک رحمتی کرمی چوقدر غالب در پس کناه اولمسا کرمی رحمتی کمه اده زیرا حق تعالنوک رحمت توبه ادنلر در کرمنامغورر اولمیب

طاعتنا دورشنلره در {وَأَنى لِنَفْعَارِ لَمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا} ³⁴⁹ معنسی بودرکم بدرستی یرغلیجیم در شول کمسالرک کناهن کم توبه ایلدی عمل صالح اشلدی وایمان اوزره ثابت اولدی ودخی بیردی کم {مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ الَّذى خَلَقَكَ} ³⁵⁰ معنسی بودرکم نه نسنه مغرور ایلدی سنی ای آدم اوغلنی اول کریم پادشاهک کرمننا مغرور اولب کناه اشلمک دمک اولور زیرا اول بزه کرمی جوق اتدی بز دخی کناه ادلم دمک عقل قبول ادجک کلجی دکل پیغامبرمز دخی ایندی ((وَالْاِحْمَقُ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهُ وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ)) ³⁵¹ معنسی اولدرکم دلو ابله اولدرکم نفسی ارزوسنه اوایانه کرکسه اشلیا دخی تکرری کریم رحیم در یرغلیه و اچمغا قیا دیا

پس اندن اترو محققلر دمشلردرکم بو طاعت وکناه شول بیاجک اجاجک کبدر پس بر کشی یمک یمسا صو اچمسا اجلقندن صوسزلقندن اولسا حق تعالونک رحمتنا منافی دکلدر زیرا رحمت اولدرکم طعام وصو یرتدی کم بیالر اجالر اجلق صوسزلق زحمتن انکله دفع ادالر یمیب اچمیب الن کندوزنه ظلم اتدی پس حق تعالی دخی سهل قللق بیردی اول سهل قللق اشلینا زوالسز کامل دولت ونعمت ورم دیدی اکر اول سهل خدمتی اشلمسک عذاب ادرم دیدی اکر بر کشی اول سهل قللغی اشلمسا آخرته طامیا کرسه حق تعالونک کرم رحمتی چوقلغنا منافی دکل زیرا رحمت چوقلغی غالبلی اولدرکم ازجوق عبادتچون چوق وبی نهایت دولت ونعمت ورم کناه اشلمکا یا برکویه اکر تسا اول اشلسا انوکجون ثواب ورم کناه اشلمکا قصد اتسا اشلمسا قول حقى اولمسا پشیمان یسا یرغلر ندکلو چوق اشلسا انوکجون ثواب ورم صدقله توبه اتسه اول کناهجون توبه اتمز کونده بییکز کناه اشلسا رزقن کسمز صغلغن کدرمز شول نسنلرکم غایت کرکلودر انی غایت ککز اتمشدر بییک بیل کفر اجنده اولسه برکز لا اله الا الله محمد رسول الله دسا مجموعن یویار

پس بنلردن اکلغل کم حق تعالونک کرمی رحمتی جوق دمک بنلردن اوترودر رحمتی چوقدر کناه اشلک دمک دکل نه قدر کناه اشلسا یرغلمق عذاب اتمک درستدر نه دکلو عبادت اشلسا اجمغا قیمماق عذاب اتمک درستدر عقلا اما عبادت اشلینی اجمغا قیرم دیو کناه اشلینی طامیا قیرم دیدی سوزنده یلان اولمق محالدر البئه اتسا کرک اکر عبادت اشلین کفر سیلیب طاعتن یویمزا کناه اشلین توبه ادب کناهن کدرمسه پس هر کشنوک کم دین محکم اوله آخرته اعتقادى محکم اوله کرکدرکم دایم عبادت اده دورشا قللوک اتدکن الدن قیمیا تقدیرده یزلن بدرلو دخی اولمز دیب عبادته دورشمکی ترک اتمیا زیرا بویله دیب حق تعاله قللغن ترک اتمک درست اولرسه قرآنده حق تعالی

³⁴⁹ Tâ Hâ, 20/82.

³⁵⁰ El-İnfîtâr, 82/6-7.

³⁵¹ Bu hadis bulunamamaktadır.

قلک دیو قل لرنه بیردغنگ وکناه اشلمک دیو منع اتدکنک فایدسی اولمسا کرک کافرلر دخی بزہ تقدیرده کفر یازلمش انوکچون کافر اولدق دیو قرتلسا کرک زنهار و زنهار مسلمان اولن کشی بو اندیشهء اوکنا برقمق کرک زیرا شیطان وسوسه اکر وسوسه دکلمسیدی دنیا ایشنده دخی اوکوکہ دشیدی ایدایدک کم نچون دنیایه دورشیم تقدیرده رزق اولن ایرشر اما بونی هیچ اکمدن کیجه کندز دورشرسن اعتقادک شوپله برکدبررسن کم سبب سز دورشمینجه رزق اله کرمز حال بودرکم دنیا اشنده سببه دورشمماکه درستدر آخرت اشنده درست دکلدن البتہ فرض اولمشدر طاعت اشلمک کرک وحرام اولمشدر کناهدن صقتمق کرک پیغامبر بو اندیشهء ایدنلره خشم ادبدرر ایدبدرر کم سزدن اوکدنکی امت لرک چوغی بو اندیشدن هلاک اولدی دمشدر هر کشی بو نسنانی بلرکم دلرسا الپله بر نسنای صنر الر دلرسه المز دلپله ذکر تسبیح ایدر دلرسا بر ایرق کلاج ادر اکرجه اول طتدغی سیلدکی حق تعالی تقدیرله در پس کرو قلن طاعتلرده تکرری بیردی اشلک دیدی واشلمکا قوت ویردی دیب دورشمک کرک حق تعالی تقدیرنده فکر اتمکا کچمک کرکدر تقدیردن طشره اش اولمز دمک حقدر اما حق تعالی قللرنه طاعت قلک دیو بیردی وکناه اشلمسک دیو امر ایلدی دنینکزه زیان وهلاک ادن نسنلردن صقنوک دیدی حال بودرکم تقدیردن طشره اش اولمز پس بو نسنه حق تعالنوک اسرارندآ در بوکه کمسنوک عقل ایرشمز وبلوسی یول بولمز بو نسنهء بلمک آخرتده اولر دیدلر

پس هر نسنای که بلمکا حق تعالی قدرت وردی انی بلمک اردنجه اول اوکرن هر نسنای تکرری تعالی بلدرمدی و بلمکا قدره ورمدی اول نسننوک بلماکن حق تعالیه اصمرلیب فارغ اولمق کرک زیره جوق کشلر قدره یتمدکی نسنای بلیم دمکدن ازدی فلسفه علمنا درشنلر کبی زیرا بونلر حق تعالنوک ذاتنوک وصفاتنوک حقیقتن بلمک استدلر ویرتدغی نسنلر حقیقتن بلمک استدلر عمل و طاعت اتمکی ترک اتدلر پس شیطان کبی علملری اوچندن ازدلر انلرکم ایتدلر حق تعالی حقیقتن بلمکا ویرتدغی نسننک حقیقتن بلمکا امر اتدی اما یرتدغم نسنلره بقوک بنوم برلکم وکمال قدرتم و علمم اندن بلک دخی بکا عبادت وقللق اتمکده غایت درشوک تاکم کوکلوکوزی اجم اقمغله بلنمسا بن علملری بلدرم دیدی دیدلر درشدلر حق تعالی کوکلرنی کوزن اجدی و علم اسراره مطلع اولدلر

B- “MUKADDİME”NİN ÖZETİ VE TAHLİLİ

GİRİŞ

Öğrenilmesi farz olan ilimlerin tasnifi

İznikî eserinin hemen başında ilmin farz-ı ayn ve farz-ı kifâye olmak üzere iki kısma ayrıldığını belirttikten sonra şunları söyler:

a. Farz-ı ayn ilim baliğ olan herkesin bunu bilip öğrenmesi farzdır. Şayet öğrenmezse, namaz kılmayan kişiye verilen ceza buna da verilir.

b. Farz-ı kifâye olan ilmi, bir yerleşim bölgesinde bir kişinin bilmesi yeterlidir. Bu bölgedeki diğer kişilerin öğrenmesi gerekmez, günahkâr da olmazlar.

Eserin yazılış gerekçesi

İznikî farz-ı ayn olan ilimler hakkında Arapça ve Farsça yazılmış eserler bulunduğunu, fakat herkesin bunları anlayamadığını, anlasa bile çabucak unuttuğunu belirtir. Bu sebeple kendisi farz-ı ayn olan ilimleri içeren Türkçe bir eser yazarak, yeni başlayanların kolayca bunu okuyabileceğini, ergenlik çağına yaklaşan kız ve erkeklere bunun öğretilebileceğini söyler.

Eserin amacı ergenlik öncesinde bu eserin okutulduğu gençlerin gönlüne ve inancına; dinin emrini tutmanın ve Müslümanlığa bağlanmanın gerekli olduğu düşüncesini yerleştirmek, ergenlik sonrasında da bu bilgileri hayata geçirmesini sağlamaktır.

Farz-ı ayn olan ilimlerin belirlenmesi:

Alimler öteden beri farz-ı ayn olan ilmin ne olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir:

a. Kelamcılar farz-ı ayn olan ilmin; Allah'ın birliğini ve sıfatlarını delilleri ile bilmek olduğunu söyler.

b. Fakihler farz-ı ayn olan ilmin fıkıh ilmi olduğunu söyler. Çünkü bizler,

Allah'ın farz kıldığı, helal ve haram kıldığı bilgileri fıkıh ilmi sayesinde öğreniriz.

c. Tefsir ve hadisçiler farz-ı ayn olan ilmin tefsir ve hadis olduğunu söylemişlerdir. Çünkü din ilminin tümü bunlardan elde edilir.

d. Sûfiler farz-ı ayn olan ilmin; kişinin kendi halini, makamını, nefsin afetlerini, nefsin nasıl kemale ulaşacağını, ne sıfatlarla helake sürükleneceğini bilmek olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Ebû Hanife de kâmil fıkıhın bu olduğunu söylemiştir.

İznikî bu farklı görüşler içinden farz-ı ayn olan ilmi iyi tespit etmek gerektiğini söyleyerek Ebû Talib el-Mekkî'den konu ile ilgili şu görüşü aktarır: "*Farz-ı ayn olan ilim; kendisi olmaksızın İslam'ın tamamlanmayacağı ilimdir*". Mekkî daha sonra İslam'ın şartlarını sayar, buna delil olarak da "İslam'ın beş şey üzerine bina edildiği"ni belirten hadisi gösterir.

İznikî, Hz. Peygamber'in "*İlim öğrenmek, kadın ve erkek her müslümana farzdır*" hadisini naklettikten sonra burada kastedilen ilmin tıpkı Mekkî'nin dediği gibi "kendisi olmaksızın İslam'ın tamam olmadığı ilim" olduğunu söyler. Ancak İznikî bunu Mekkî'nin yaptığı gibi İslam'ın beş şartı ile sınırlamaz.

İznikî farz-ı ayn olanları şöyle tasnif eder:

a. Kişinin zahirine farz olan ilimler: İslam'ın beş şartı.

b. Kişinin batınına farz olan ilimler: İyi sıfatlarla bezenip, kötü sıfatlardan arınmak.

Zâhirî farzlar yapıldığında toplum açısından kişi Müslüman olarak kabul edilir. Zahirî farzlar ile birlikte Batınî farzlar da yerine getirildiğinde kişinin hem halk hem de Hak nezdinde Müslümanlığı sabit olur.

Zâhirî ve Bâtınî ilimler:

İznikî farz-ı ayn olan ilimleri zâhir ve bâtın olarak ikiye ayırdıktan sonra İslam, iman ve amel kavramlarının hem zahir hem de bâtınlarının bulunduğu dair bazı âyet ve hadisleri delil olarak getirir.

Anlayışı kıt olanlar âyet ve hadislerin zâhir ve bâtınlarını bir tutup çoğu âyet ve hadisi birbiri ile çelişik görürler, basiret ehli ise her bir âyet ve hadisten kastedileni anlar.

İznikî Batınî ameller ile ilgili geniş malumat isteyenlerin Gazzâlî'nin *İhyâu*

Ulûmi'd-dîn adlı eserine bakmalarını tavsiye eder.³⁵²

Fıkıh kitaplarında Batınî amellerden bahsedilmez. Çünkü fakihlerin amacı, toplumun yararı için muamelatın ilke ve kurallarını tespit etmekten ibarettir. Fakihler, ibadetleri ele alırken kişinin zâhiren Müslüman olarak kabul edilmesi için yeterli olacak şartları zikretmekle yetinmiş, onun Allah katında ibadetlerinin hangi durumlarda makbul olacağı konusuna temas etmemişlerdir. Eğer amaçları, ibadetlerin Allah katında kabul edilme şartlarını tespit olsaydı onlar da Batınî amellerden bahsederlerdi.

Zâhirî ameller yanında Batınî amellerden de bahseden alimler arasında İznikî şunların isimlerini zikreder:

- a. İmam Gazâlî,
- b. İmam Kuşeyrî,
- c. Ebû Abdillâh el-Mihasî.

İznikî eserinin giriş bölümünde bu imamlara uyararak, ilimleri zâhir ve bâtın şeklinde ayırdığını belirtir.

İznikî daha sonra İslam'ın beş şey üzerine kurulduğunu bildiren hadisi ele alır. Bu beş şey şunlardır:

1. Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmek,
2. Namaz kılmak,
3. Zekât vermek,
4. Hacca gitmek,
5. Oruç tutmaktır.

Bunları bilmenin amacı yerine getirmektir. Yerine getirmedikten sonra yalnızca bilmekle kişi kalbinden iman etmiş olsa bile (dış görünüş açısından) Müslüman olmaz.

Zâhirde ve halk nezdinde kişinin Müslüman sayılabilmesi için bu beş şeyin iyi bilinmesi ve yerine getirilmesi gerektiğinden

İznikî eserini bu beş şeyin bilinmesi için yazdığını söyler. İznikî asıl amacının farz-ı ayn olan bu bilgileri öğretmek olduğunu, farz-ı kifâye, sünnet ve müstehap ilimleri öğretme amacıyla olmadığını, bununla birlikte bunlardan da bahsettiğini söyler.

---

³⁵² İznikî, *Mukaddime*, 2a, 11.

Çünkü farz-ı ayn ilimlerin kemale ulaşması da bunlarla mümkün olmaktadır.

Bu sebeple İznikî giriş bölümünde; farz-ı kifâye, sünnet, müstehap, edepler, ibadetlerde mekruh olan, ifsad eden ve ibadeti nâkıs kılan hususlar, garip ve çokça karşılaşılan meseleleri zikretmiştir.

İznikî şöyle mukadder bir soru sorar: Hz. Peygamber (s.a.v) İslam'ın beş şey üzerine kurulduğunu belirttiği halde, bu beş şeyin islam'ın zahiri olduğunu nasıl söylersin?

Bu soruya şöyle cevap verir: Diğer bazı hadislerde Hz. Peygamber başka şartlardan da bahsetmiştir. Hz. Peygamber'in sözleri arasında tenakuz yoktur. Bu sebeplerle biz yukarıdaki hadiste bahsedilen beş şartın yalnızca zahir ile ilgili olduğunu kabul ettik.³⁵³

I. BÂB: İMAN

İznikî alimlerin "imanın ne ile tamam olacağı" konusunda çok farklı görüşleri sürdüklerini belirtir.³⁵⁴

1. İmanın Şartları (Cibril hadisi):

İznikî imanı Hz. Peygamber'in beyan ettiği şekilde açıklayacağını söyledikten sonra Cibril hadisi diye meşhur olan hadisin iman ile ilgili ilk kısmını zikreder.³⁵⁵

Bilindiği üzere bu hadiste imanın şartları arasında şu altı husus zikredilmiştir:

1. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak,
2. Meleklerle inanmak,
3. Kitaplara inanmak,
4. Peygamberlere inanmak,
5. Âhiret gününe inanmak,
6. Kaza ve kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmak.³⁵⁶

³⁵³ İznikî, a.g.e. 2b, 26-27.

³⁵⁴ İznikî, a.g.e. 3a, 6.

³⁵⁵ İznikî, a.g.e. 3a, 11.

³⁵⁶ İznikî, a.g.e. 3a, 14.

2. Allah'a inanmak:

İznikî daha sonra Allah'ın varlığından, birliğinden ve sıfatlarından söz eder.³⁵⁷

Bu arada Fahreddin Râzî, Gazâlî ve İmamü'l-Harameyn (el-Cüveynî) ile Sûfilerin çoğunluğunun "Allah'ın varlığının hakikatinin dünyada bilinemeyeceği" görüşünü nakledecektir.³⁵⁸

Buna karşın Kelamcılar, Zâhirîler ve Mu'tezile'nin çoğunluğuna göre Allah'ın varlığının hakikatini bilmek dünyada ve ahirette mümkündür ve muhakkikler bunu bilebilirler.³⁵⁹

3. Diğer iman esasları:

İznikî Allah'a iman ile karşılaştırıldığında diğer iman esaslarını muhtasar olarak zikredip geçer.

Meleklerle imanı bir iki cümle ile geçen İznikî meleklerin yaratılış özelliklerine değinmez.

Kitaplara imanı da çok kısa geçen İznikî, suhuf ve kitapların hangi peygamberlere verildiğini belirtir.

Peygamberlere iman konusunda "peygamberlerin sayısının yüz yirmi dört bin olduğunu bunların üç yüz on üçünün resûl olduğunu" belirten bir rivayetin bulunduğunu belirtir.

İznikî "ahirete iman" konusunu ele alırken şunlara temas eder:

Ölen kimsenin kabirde Münker ve Nekir tarafından sorguya çekilmesi, iyi kimse ise nimet, kötü kimse ise azap içinde olması,³⁶⁰

Amellerin terazide tartılması,

Amel defterlerinin sağ ya da sol taraftan verilmesi,

Sırat köprüsünden geçme,

Cehennem azabı.

4. Bazı sorular ve cevapları:

1. Hz. Peygamber bazı hadislerinde "Lâ ilâhe illallah diyen kimselerin cennete gireceğini" belirtmiş, bu altı şartı saymamıştır.

³⁵⁷ İznikî, a.g.e. 3a, 16-3b, 1.

³⁵⁸ İznikî, a.g.e. 3a, 32-33.

³⁵⁹ İznikî, a.g.e. 3a, 35.

³⁶⁰ İznikî, a.g.e. 3b, 13-20.

Bu soruya şöyle cevap verir: Allah, peygamber, iman, İslam gibi konuları bilmeyen kimsenin Müslüman olmadan önce bu altısını öğrenmesini şart koşmada bir zahmet söz konusudur. İşte bu gibi kimselerin imanı geçerli olsun diye Hz. Peygamber bu altı şeye mücmel bir şekilde inanmayı yeterli saymıştır ki bu da kelime-i tevhidin içinde bulunmaktadır.

2. Hz. Peygamber imanın yetmiş küsur şubesinin olduğunu belirttiği halde Cibril hadisinde yalnızca altı şeyi saymıştır.

Cevap: İmanın aslı bu altı şeye inanmaktır. Kâmil imanın dalları ise çoktur. İman kuvvetli yahut zayıf olabilir. Bu altı şeye inanan bir kimsenin imanı tamam olur. Bundan sonrasında kiminin imanı güçlü kimininki ise zayıftır.

İznikî güçlü ve zayıf imana sahip kişiler arasında şöyle bir ayırım yapar:

a. Güçlü imana sahip olanlar, ahirete yönelik bir şey işittiklerinde buna göre amel eder. Zayıf imana sahip olan kimseler ise amel etmezler, etseler bile rağbet ve muhabbetle yapmazlar.

b. Zayıf imana sahip olanlar yok olup gitmekten çok korkarlar. Güçlü imana sahip olanlar ise bu korkudan Allah'a sığınır.

5. İmanın rükünleri:

a. Usulcüler ve kelamcılara göre imanda kalp ile tasdik yeterli olup dil ile ikrar şart değildir. Mâturidî, Hüseyin b. Fadl el-Becelî ve Eş'arî bu görüştedir.

b. Fakihlere göre ise dil ile ikrar etme imkanı bulunduğu halde bunu yapmadan ölen kişi kâfirdir.

c. Tefsirci ve hadisçilere göre iman üç şeyden ibarettir: Tasdik, ikrar ve amel. Bunlara göre iman artar ve eksilir. Farz-ı ayn olan hükümleri bir kimse kasten özürsüz terk etse Müslümanlıktan çıkar. Mutezile de bu görüştedir.

Hadisçi ve tefsircilerin çoğunluğuna göre amel ve taat, imanın bir parçasıdır.³⁶¹

6. İtikâdî fırkalar ve bunlara bağlı olanların durumu:

İznikî *Cebriye*³⁶², *Kaderiye*³⁶³ ve *Mutezile*³⁶⁴ fırkalarının görüşlerini aktarır ve

---

³⁶¹ İznikî, a.g.e. 4a, 31.

³⁶² İznikî, a.g.e. 4b, 7-17.

³⁶³ İznikî, a.g.e. 4b, 17-23.

³⁶⁴ İznikî, a.g.e. 4b, 23-34.

bunun yanlışlığını açıklar.

İznikî'ye göre bu fırkalara mensup kimseler Kelamcılara göre kâfir kabul edilmedikleri halde bazı fukahaya göre kâfir kabul edilirler. Bunun sebebi ise delil olarak getirdikleri âyet ve hadisleri; dil ve şeriat kurallarına aykırı olarak kendi heva ve heveslerine göre yorumlamalarıdır.

7. İnkârı küfrü gerektiren hükümler hangileridir?

Hem fakih hem de kelamcılara göre; şeriatın bir hükmü Kur'an veya meşhur hadis ile sabit olur ve bunun delaleti de kat'î olursa bunu inkâr eden kimse kâfir olur. Bu hükmü başka manaya yorması yahut bilmemesi bir özür kabul edilmez.³⁶⁵

Bazı alimler dinden olduğu halde inkâr edilen meseleleri ikiye ayırmışlardır:

a. Tüm Müslümanların bildiği / bilmesi gereken zarûrat-ı diniyeden olan hükümler. Bunları bilmemek özür teşkil etmez. İnkârı küfrü gerektirir.

b. Herkesin bilemeyeceği ince meseleler. Bunları bilmemek özür olarak kabul edilir. İnkârı küfrü gerektirmez.³⁶⁶

8. Allah sevgisi ve korkusu:

İznikî bazı kimselerin şu görüşe sahip olduğunu belirtir: "Bir kimse kelime-i şehadeti inanarak söyler ve ehli kıbleden olursa, şeriata aykırı söz söylemek yahut iş işlemekle kâfir olmaz".³⁶⁷

Bunun ne denli bozuk bir düşünce olduğunu belirtmek için uzun açıklamalarda bulunur.

Bu yanlış anlayışın temelinde dinde korku ve ümit konusunun anlaşılmasında yattığından, İznikî kişide Allah korkusu ve sevgisinin nasıl meydana geldiği konusuna temas eder.

Önce Allah sevgisi konusunu ele alarak gerek insanların kendi nefislerinden gerekse dış dünyadan Allah'ın varlığını, birliğini, yarattıklarında tecelli eden sanatını gösteren delilleri uzun uzun anlatır. Allah'ın verdiği nimetlerden ayrıntılı bir şekilde bahseder.³⁶⁸

---

³⁶⁵ İznikî, a.g.e. 5a, 6-8.

³⁶⁶ İznikî, a.g.e. 5a, 8-11.

³⁶⁷ İznikî, a.g.e. 5a, 13-14.

³⁶⁸ İznikî, a.g.e. 5a, 20-39; 5b, 1-36.

Daha sonra Allah korkusu konusunu ele alarak tarih boyunca Allah'a isyan eden kişi ve topluluklara Allah'ın ne tür cezalar verdiğini anlatır.³⁶⁹

Allah sevgisini daha yakından anlatabilmek için mecâzî aşk konusunu ele alan İznikî, birbirini seven aşıkların ma'sukları uğruna katlandığı zahmetlerden bahseder.

9. Ehli sünnetin inanç esaslarının açıklanması:

İznikî, yeni başlayanlar için imanın altı şartını kısa bir şekilde belirttikten sonra ehli sünnet inancına geçer. Buradaki kimi bilgilerin tekrar mahiyetinde olduğunu söyler ancak tekrarın da Kur'an'da yer aldığını belirterek mühim nesnelere tekrar edilmesi gerektiğini belirtir.³⁷⁰

İznikî daha sonra uzun bir şekilde ehli sünnetin inanç esaslarını dile getirir.³⁷¹

10. Mü'min ve Müslüman ayrımı:

İznikî'ye göre mümin imanın altı şartına inanıp dili ile ikrar eden kişidir. Müslüman ise gönlü ile inanan ve farz olan amelleri bedeni ile işleyen kişidir.³⁷²

Daha sonra da amelin önemi üzerinde durur.³⁷³

II. BÂB: NAMAZ

Bu babta ele alınan konular: Namazın şartları, rükünleri, sünnetleri, müstehapları, edepi, namazı fâsid ve nâfiz kılan şeyler, sehiv secdesi, imamlık ile ilgili meseleler, cemaat ile ilgili meseleler, mescitlere ait hükümler, yolculuk halinde namaz, Cuma ve bayram namazları

1. Gusül:³⁷⁴

İznikî fıkıh kitaplarındaki tertibin aksine abdest konusundan önce gusül konusunu ele alır.

Gusül konusunda da sırayla şu meselelere temas eder:

- Guslü gerektiren haller,

³⁶⁹ İznikî, a.g.e. 5a, 37 – 5b, 10.

³⁷⁰ İznikî, a.g.e. 6a, 38-39, 6b, 1-2.

³⁷¹ İznikî, a.g.e. 6b, 2-7b, 15.

³⁷² İznikî, a.g.e. 6b, 16-17.

³⁷³ İznikî, a.g.e. 6b, 22-37.

³⁷⁴ İznikî, a.g.e. 8a, 3 – 8b, 5.

- Gusül abdesti almaksızın yapılamayan şeyler,
- Gusül abdestinin alınışı,
- Gusül abdesti alırken dikkat edilmesi gereken hususlar.

Gusül ile ilgili bu konuları aktarırken şu fıkıh ve fetva kitaplarından alıntılarda bulunur: *Münyetü'l-musallî, Hulâsatü'l-fetvâ, Mecme'u'n-nevâzil, Muhît, Zâhir.*

2. **Abdest:**³⁷⁵

Abdest konusunda şu meselelere temas edilmektedir:

- Abdesti gerektiren şey nedir?
- Tuvalet âdâbı ve necasetten tahâret,
- Abdestin farzları,
- Abdestin sünnetleri,
- Mestler üzerine mesh,
- Abdestin müstehapları ve ebedleri.

Nâdiren de olsa İznikî Hanefî mezhebi içindeki görüş farklılıklarından bahsetmekte, tercihlerde bulunmaktadır. Meselâ abdesti gerektiren şey konusunda iki görüş bulunmaktadır: 1. Hades (abdestsizlik), 2. Namaz kılmayı istemek. İznikî ikinci görüşün sahih olduğunu söyleyerek tercihte bulunur.

Bu konuda bir yerde Şâfiî'nin de görüşünü aktarmaktadır. Buna göre kapalı mekânlarda tuvalet yaparken kibleye önünü ve arkasını dönmekte bir sakınca yoktur. Çünkü duvar, bir engel oluşturmaktadır.³⁷⁶

3. **Teyemmüm:**

İznikî teyemmüm ile ilgili olarak şu konulara temas eder:

Teyemmümün yapılışı,³⁷⁷

Teyemmüm hangi hallerde yapılır?³⁷⁸

4. **Sular:**

Müellif abdest ve gusülde kullanılacak suların hükümleri meselesine temas eder. Bu bölümde şu meseleler ele alınır:

- Hangi sularla abdest ve gusül alınacağı,

³⁷⁵ İznikî, a.g.e. 8b, 5 – 9a, 32.

³⁷⁶ İznikî, a.g.e. 8b, 8.

³⁷⁷ İznikî, a.g.e. 9a, 34 – 9b,5.

³⁷⁸ İznikî, a.g.e. 9b, 5 – 16. İznikî burada Şâfiî'nin suyu talep etmenin her halükârda vacip olduğuna dair görüşünü de nakleder.

- Suyu karışan nesnelere ve bunun suya etkisi,
- Durgun ve akar sular ile ilgili hükümler,
- Ağaç veya meyveden elde edilen suyla (mukayyed) su ile abdest almanın sahîh olduđu hükmü,
- Kullanılmış suyun (mâ-i müsta'mel) hükmü.

Müellif bu konuda şu kitaplardan nakillerde bulunur: *Muhtasar-ı muhît, İzah, Hülâsa, Mebsût.*

Mezhep içinde Ebû Hanîfe, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in görüş farklılıklarını yukarıda adı geçen eserlerden yaptığı nakillerle aktaran İznikî "müftâbih" kavillere de zaman zaman temas eder. Meselâ kullanılmış su hakkında İmam Muhammed'in şu görüşünün müftâbih olduğunu söyler: "Kullanılmış su iye yemek pişirilmesi ve elbise yıkanması sahihtir. Ancak bununla abdest ve gusül yapılmaz".³⁷⁹ Bununla birlikte ihtiyata uygun olanın abdest alırken kullanılan suyun elbiseye deydirmemesi olduğunu belirtmekten de geri durmaz.

Fakihlerin görüş farklılıklarını aktarması konusunda şöyle der: "Bu görüşleri aktarmamızın amacı fakihlerin bu konuda farklı görüşlere sahip olduğunu belirtmektir. Bununla birlikte ihtiyata uygun olan, suyun bir vasfı değıştiğinde ondan abdest almamaktır".³⁸⁰

5. Abdesti bozan durumlar:

İznikî kimi konuları bir bütün halinde ele almaz, yeri geldikçe yeniden aynı konuya dönerek açıklamalarını sürdürür. Daha önce abdest konusu geçtiğı halde, abdesti bozan şeyleri orada zikretmeyen İznikî sularla ilgili hükümlerden sonra abdesti bozan meselelere temas eder.

6. Özürlülere ait hükümler:

İznikî kendisinden sürekli kan ve irin gelen, sidiğini tutamayan, burnu kanayan kimselerin her vakitte abdest almaları gerektiğini belirtir. Bunların kan ve irinlerinden elbiseye bulaşan pislikler namazın sıhhatine engel olmaz.³⁸¹

³⁷⁹ İznikî, a.g.e. 10a, 21.

³⁸⁰ İznikî, a.g.e. 9b, 29-30.

³⁸¹ İznikî, a.g.e. 10a, 37 – 10b, 2.

7. Elbise ve namaz kılınan yerin temiz olması:

Kişinin hakkın kulluğuna layık olması için elbise ve namaz kıldığı yerin temiz olması gerekir.³⁸²

NAMAZIN ŞARTLARI:

İznikî namaz bölümünün başından buraya kadar "hadesten taharet" konusunu ele almış, bu bölümde namazın şartlarını sayarken hadesten taharet meselesini tekrar zikretme gereğini duymamış, bu yüzden namazın şartlarını altı olarak değil, beş olarak belirtmiştir.

Namazın şartları beştir. Kişi bunları namaza başlamadan önce yerine getirmelidir. Aksi taktirde namazı geçerli olmaz. Bu şartlar şunlardır:

1. Kişinin bedeninde ve namaz kılacağı yerde pisliğin bulunmaması,
2. Avret yerin örtülü olması,
3. Kibleye dönmek,
4. Namazın vakti içinde kılınması,
5. Kılacağı namaza niyet etmek.

İznikî bu beş şartı sırayla belirttikten sonra bunların ayrıntılarına geçer:

1. Necâsetten tahâret:

Bedene, elbiseye ve namaz kılınacak yere necaset bulaştığında bu şekilde kılınan namaz fasit olur. Necasetler *hafif* ve *galiz* olmak üzere iki türdür.³⁸³

İznikî daha sonra *galiz* necasetlerin de kendi arasında katı ve sıvı olmak üzere iki tür olduğunu belirterek bunları sayar ve şöyle der: "Galiz denilen necasetin katısından bir dirhem sıvısından da avuç ayası kadar bir miktar; kişinin elbisesine, bedenine veya namaz kılacağı yere bulaşsa bu şekilde kılınan namazı sahih olmaz".³⁸⁴

Hafif necasetler de kendi arasında katı ve sıvı olarak iki türdür. "Hafif necasetlerin bedene veya elbiseye bulaşan miktarı en ve boy olarak bir karış olsa namaz geçerli olmaz, bir karıştan eksik olsa namaz geçerli olur".³⁸⁵

İznikî daha sonra necasetlerin temizlenmesi ile ilgili bazı usullerden

---

³⁸² İznikî, a.g.e. 10b, 7.

³⁸³ İznikî, a.g.e. 10b, 15-16.

³⁸⁴ İznikî, a.g.e. 10b, 18-19.

³⁸⁵ İznikî, a.g.e. 10b, 20-21.

bahseder.³⁸⁶

2. Setr-i avret:

Erkeğin avret yeri göbük altından dizine kadardır. Kadının; yüz ve avuç içi dışındaki yerleri avrettir. Ebû Hanife'ye göre kadınların ayağı da avrettir.³⁸⁷

3. İstikbâl-i kible:

Namazın şartlarından biri de kibleye dönmektir. İznikî her bölgede kiblenin tayini işinin kolay olmadığını belirttikten sonra kendi yaşadığı İznik şehri için kiblenin nasıl tayin edilebileceğini belirtir.³⁸⁸

Düşman korkusunun bulunduğu durumda namaz düşmana dönülerek kılınır.

4. Vakit:

İznikî namaz vakitlerinin tayininin güneşin hareketlerine bağı olduğunu belirttikten sonra beş vakit namazın güneşe göre vakitlerinin nasıl belirlenebileceğini uzunca anlatır.³⁸⁹

Bir kimse namaz vaktinin çıkıp çıkmadığı konusunda şüphe içinde olduğu halde "vaktin namazına" diye niyet ederek namazını kılrsa, şayet vakit çıkmamışsa kıldığı namaz yerine geçer. Şayet vakit çıkmışsa kıldığı namaz o vaktin kazası yerine geçer.³⁹⁰

5. Niyet:

Niyet, kişinin kıldığı namazın hangi namaz ve vakit olduğunu kalbi ile bilmesidir.

İmama uyan kişinin de uymaya niyet etmesi gerekir.

İmam olan kişinin imamlığa niyet etmesi şart olmayıp bu durumda ona uyanların namazı sahih olur. Ancak cemaat içinde kadınlar varsa bunlar için niyet etmemesi halinde kadınların namazı sahih olmaz.³⁹¹

Kazaya kalan namazlarda, hangi vaktin kazası olduğuna da niyet etmek gerekir.

---

³⁸⁶ İznikî, a.g.e. 10b, 22-34.

³⁸⁷ İznikî, a.g.e. 10b, 36-37.

³⁸⁸ İznikî, a.g.e. 11a, 2-8.

³⁸⁹ İznikî, a.g.e. 11a, 12-33.

³⁹⁰ İznikî, a.g.e. 11a, 34-35.

³⁹¹ İznikî, a.g.e. 11b, 2-4.

Niyetle el bağlama arasında dünya işine ait bir söz söyleyecek olsa niyet bozulur. Tekrar niyet etmesi gerekir.³⁹²

NAMAZIN RÜKÜNLERİ:

Namazın rükünleri altıdır:

1. Namazın başında ellerini bağlamadan önce *Allahu ekber* demek,
2. Kur'an okurken ayakta durmak,
3. Kur'an okumak,
4. Rükû,
5. Secde,
6. Namazın sonunda tahiyat okuyacak kadar oturmak.

Ebû Hanife'ye göre namaz kılan kişinin namazdan kendi fiili ile çıkması da farzdır.³⁹³ Buna göre henüz tahiyatı bitirmeden önce kişinin kendi isteği dışında abdestin bozulması, güneşin doğması gibi bir durumun meydana gelmesi söz konusu olsa Ebu Hanife'ye göre namaz tamamlanmış olmaz, imameyne göre ise namaz tamam olur.

Ebû Yusuf ve Şâfiî'ye göre rükû ve secdeden kalkarken dik durmak da namazın farzlarından. Ebû Hanife'ye göre doğru durmak vâciptir, kişi bunu yapmasa namazı eksik olmuş olur.³⁹⁴

İznikî daha sonra her bir rükünün yapılış keyfiyetini anlatır.

Her bir rükün ile ilgili olarak anlatılanlar sırasında halkın çoğunun dikkatinden kaçabilecek ancak namazın sıhhati ile doğrudan alakalı kimi meseleler de arada zikredilir. Biz örnek olmak üzere bunlardan bir kaçını zikredeceğiz:

* İftitah tekbiri sırasında *Allahu ekber* derken lafza-i celâlin başındaki hemzeyi uzatarak okursa ulemanın çoğunluğuna göre namaz bozulur.³⁹⁵

* Kişi secde ederken ayaklarını kaldırırsa namazı sahih olmaz.³⁹⁶

* Alnı üzere secde etmekle birlikte burnunu yere koymasa mekruh olur. Burnu

---

³⁹² İznikî, a.g.e. 11b, 14-15.

³⁹³ İznikî, a.g.e. 11b, 20 – 25

³⁹⁴ İznikî, a.g.e. 11b, 26-27.

³⁹⁵ İznikî, a.g.e. 11b, 30.

³⁹⁶ İznikî, a.g.e. 11b, 34.

üzere secde edip alnını yere koymasa namazı geçerli olmaz.³⁹⁷

NAMAZIN VÂCİPLERİ:

Namazın vâcipleri on ikidir:

1. Fatiha okumak,
2. Fatiha'dan sonra bir sure veya üç kısa ayet okumak,
3. Namazın rükünleri arasında tertibe riayet etmek,
4. İki secde arasında tertibe riayet etmek,
5. Namazda ilk oturuş yapmak,
6. İlk oturuşta tahiyat okumak,
7. (Namazın son rekâtında) tahiyat okuduktan sonra diliyle selam vermek,
8. Vitir namazında kunut yapmak,
9. Dört rekat farzların son iki rekatlarında fatihadan sonra bir şey okumamak,
10. Rükû ve secdeden kalkarken doğrulmak,
11. İmamın, sabah namazında, akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekatında, Cuma, bayram ve teravîh namazlarında açıktan okuması,
12. Öğle ve ikindi namazlarının farzı ile diğer namazların sünnetlerinde Kur'anı gizli okumak.³⁹⁸

NAMAZIN SÜNNETLERİ:

Namazın sünnetleri yirmidir:

1. Namaza başlama tekbiri sırasında erkeklerin ellerini kulakları hizasına kadar, kadınların da omuzları hizasına kadar kaldırması,
2. Tekbir için ellerini kaldırdığında parmaklarını açmak,
3. Namaz içindeki tekbirleri cemaatin işiteceği bir şekilde sesli yapmak,
4. Namazın başında Sübhâneke okumak,
5. Eûzü okumak,
6. Besmele çekmek,
7. Fatiha'dan sonra gizlice "âmin" demek,
8. Sağ elini sol elinin üzerine koymak.

---

³⁹⁷ İznikî, a.g.e. 11b, 37-39.

³⁹⁸ İznikî, a.g.e. 12a, 2-18.

9. Erkeğin her rekâta Kur'an okumaya başlamadan önce ellerini göbek altında bağlaması.

10. Rükûya giderken ve rükûdan kalkarken tekbir getirmek,

11. Rükû'da üç kere *Sübhâne rabbiye'l-azîm* demek.

12. Rükû'da iki dizini iki eliyle parmaklarını açarak tutmak,

13. Secdeye giderken ve secdeden kalkarken tekbir getirmek,

14. Secdede üç kere *Sübhâne rabbiye'l-a'lâ* demek.

15. Secdeye inerken önce dizlerini sonra ellerini koymak,

16. Secdeler arasında ve tahiyyata oturduğunda erkeklerin sol ayaklarını yatırıp üzerine oturması, sağ ayaklarını dikip parmaklarını kibleye döndürmesi,

17. Rükûdan kalkınca bir kere *Sübhâne rabbiye'l-a'lâ* diyecek kadar beklemek,

18. İlk secdeden kalkınca bir kere *Sübhâne rabbiye'l-a'lâ* diyecek kadar bekledikten sonra ikinci secdeyi yapmak,

19. Son oturuşta tahiyyattan sonra peygamberden rivayet edilmiş dualardan okumak,

20. Öğle ve Sabah namazlarında okunacak süreler Tekeddüm ile Buruc arasındaki süreler olmalı. Akşam namazında Lem Yekün'den aşağıdaki süreler olmalı, İkinci ve Yatsı namazında okunacak süreler Buruc ile Lem Yekün arasından olmalıdır.³⁹⁹

NAMAZIN MÜSTEHLÂBLARI:

Müstehap Allah katında işlenmesi sevimli olan şeye denir.

Namazın müstehapları şunlardır:

1. Namazda ayakta iken secde mahalline bakmak,
2. Secde ederken dizlerine bakmak,
3. Rükû ederken ayaklarına bakmak,
4. Tahiyyat okurken kelime-i şehâdet sırasında sağ elin şehadet parmağını kaldırmak,
5. Namazda esneme gelirse ağzını açmamak,

---

³⁹⁹ İznikî, a.g.e. 12a, 18-38.

6. Gücü yettiği kadar öksürmeyi engellemek.⁴⁰⁰

NAMAZIN BÂTİNÎ ŞARTLARI (HUŞÛ):

Namazın farzları, sünnetleri, vâcipleri ve edepleri yerine geldiğinde halk nazarında zâhire göre namaz tamam olur. Ancak Allah'ın nazarı kalpleredir. Namaz kılan kişinin gönlü ile Hakka yönelmemesi açık bir edepsizlik ve küstahlık olur.⁴⁰¹

İznikî bunu belirttikten sonra namaza huşû'nun önemini ve nasıl sağlanacağını belirtmek üzere uzunca açıklamalar yapar.⁴⁰²

NAMAZI BOZAN ŞEYLER:

Namazın fâsid olması bozulması anlamına gelip namazın tekrar kılınmasını gerektirir. Namazı bozan şeyler şunlardır:

1. Namaz içinde konuşmak,
2. Kendi işiteceği kadar *elhamdülillah* diyerek şükretmek,
3. Bir şeye şaşkınlığından dolayı *Lâ ilâhe illallah* demek,
4. Bir şey içmek,
5. Bir şey yemek,
6. Ağlamak,
7. Ah etmek, inlemek, (Şayet günahını hatırlayarak yahut cehennem korkusundan ağlayıp inlerse namazı bozulmaz.)
8. Mushaftan okumak,
9. Bir zorunluluk olmaksızın öksürmek.⁴⁰³

İznikî namazın bozulması ile ilgili daha başka hususlardan da bahseder.

NAMAZIN MEKRUHLARI:

1. Cübbesine kollarını geçirmeden namaz kılmak,
2. Secdeye inerken elbisesini çekmek,
3. Parmağını çıtlamak,
4. Saçını dökme, örnek, bürgüye, tülbentine veya takkesine bir şey sokmak.

⁴⁰⁰ İznikî, a.g.e. 12b, 1-6.

⁴⁰¹ İznikî, a.g.e. 12b, 6-7.

⁴⁰² İznikî, a.g.e. 12b, 6 – 13a, 34.

⁴⁰³ İznikî, a.g.e. 13b, 34-39.

5. Başını sağa sola çevirmek.
6. Namazda elini böğrüne koymak,
7. Secde mahallinden taş yahut dikenini gidermek,
8. Ağzını açarak esnemek,
9. İki ökçesi üzerine oturmak,
10. Secdede dirseklerini yere koymak,
11. Teşehhüde varınca bağdaş kurmak.⁴⁰⁴

12. Kıraatle ilgili mekruhlar. Namazın mekruhları bağlamında ele alınan konulardan biri de namazdaki kıraate ilişkin kural ve ilkelerdir. İznikî namazın rükünlerinden olan kıraat ile ilgili olarak mekruh olan ve olmayan hususlar ile ilgili olarak geniş açıklamalar yapar.⁴⁰⁵

13. Tuvaleti geldiği halde namaz kılmak,
14. Namaz kılarken gözünü yummak.

15. Namaz kılması mekruh olan vakitler. İznikî mekruhlar bağlamında namaz kılınması mekruh olan vakitlerden bahseder.

İznikî bunlar dışında diğer bazı meselelerden de bahseder.

Namazda kıraate ilişkin meseleler:

İznikî namazı bozan şeyleri genel olarak belirttikten sonra namazda Kur'an okuma sırasında yapılan hataların hangilerinin namazı bozduğu hangilerinin mekruh olduğu meselesini ele alır.

Bu bölümde okuma sırasında sureler arası tertibe riayet, gizli ve açıktan okumaya ilişkin esaslar, okunacak şeylerin terki halinde gerekli olan hükümler, besmelenin hükmü, fâtihanın hükmü, uzun ve kısa okumaya ait hususlar, her bir namazda okunması sünnet ve müstehap olan sûreler gibi konular ele alınır.⁴⁰⁶

Daha sonra Kur'an'ı lahn üzere okuma (yanlış okuma) konusu ele alınır. İznikî Kur'an'ı lahn üzere okumanın beş türlü olduğunu belirtir:

1. Bir harfi, kelimeyi ya da âyeti bir harf, kelime ya da âyet ekleyerek yahut noksan yaparak okumak,

---

⁴⁰⁴ İznikî, a.g.e. 13b, 19-24.

⁴⁰⁵ İznikî, a.g.e. 14a, 3-14.

⁴⁰⁶ İznikî, a.g.e. 14a, 28 – 14b, 19.

2. Önce okunacak harfi yahut kelimeyi sonra okumak,
3. Uzatılmayacak yeri uzatmak, şeddeliyi şeddesiz, şeddesizi şeddeli okumak,
4. Birleştirilecek yeri ayrı, ayrı okunacak yeri birleştirerek okumak,
5. İrâbı, harfleri yahut mahreçleri yanlış okumak.⁴⁰⁷

Daha sonra her birine ait hükümleri zikreder. Bunları zikrederken Hanefî mezhebi imamları arasında konuya ait görüş farklılıklarına da temas eder.

Genel bir esas olarak söylemek gerekirse "okuma sırasında yapılan yanlış Kur'an'ın anlamını değiştiriyorsa, yanlış okunan kelimenin benzeri Kur'an'da bulunmuyorsa kişinin namazı bozulur, aksi taktirde bozulmaz".

Konu ile ilgili oldukça ayrıntılı bilgiler, âyetlerden örneklerle ve okuma yanlışlarına dair misallerle anlatılır.⁴⁰⁸

Sehiv secdesi ile ilgili meseleler:

Bir kimse namazın vâciplerinden birini unuttuğunda veya yapılması gereken yerde yapmasa namazının tamam olması için sehiv secdesi yapması gerekir. Vâcibin kasten terkinde veya kasten yapılması gereken yerin dışında yapsa sehiv secdesi gerekmez, namazı eksik olur.

Sehiv secdesi şöyle yapılır: Kişi, iki yana selam verdikten sonra iki secde yapar, oturup tahiyatı sonuna kadar okur. Bazılarına göre imam sehiv secdesi yapacağında tek yanına selam verdikten sonra yapar.⁴⁰⁹

İznikî daha sonra sehiv secdesinin hangi durumlarda gerekli olduğunu tek tek ele alır.

Bunlar arasında çoğu insanların dikkatinden kaçabilecek bazı hususlar da zikredilmektedir. Örneğin cemaatle namaza sonradan yetişen bir kimse imam sehiv secdesi yaptığında şayet kendi katıldığı bölümde yanılmışsa sehiv secdesini yapması gerekir, kendisi katılmadan önce yanılmışsa onun sehiv secdesi yapmasına gerek yoktur.⁴¹⁰

İmam selam verdikten sonra sehiv secdesi yapması gerektiğini hatırlayıp secde yapsa, o sırada da namaza sonradan gelmiş mesbuk ayağa kalkıp kaçırdığı bölümü

⁴⁰⁷ İznikî, a.g.e. 14b, 19-24.

⁴⁰⁸ İznikî, a.g.e. 14b, 25 – 15a, 37.

⁴⁰⁹ İznikî, a.g.e. 15 a, 38 – 15b, 3.

⁴¹⁰ İznikî, a.g.e. 15b, 32-33.

kılıyor olsa, dönüp imamla birlikte sehiv secdesi yapması, sonra da namazına kaldığı yerden devam etmesi gerekir.⁴¹¹

İznikî bu bölümde Hanefî fıkıh kitaplarından oldukça fazla alıntılar yapmaktadır. Bu bölümde yararlandığı kitaplar şunlardır: Hülâsatü'l-fetâvâ, Mukaddime şerhi, münyetü'l-musallî, Şerhu't-tahâvî, Mecma' şerhi.

NAMAZIN KILINIŞI:

İznikî daha sonra namazın nasıl kılındığı meselesini ele alır.

Önce, namazlara niyetin nasıl yapılacağı konusunu örneklerle açıklar. Burada aktardığı şu husus ilgi çekicidir: "Bazı alimlere göre dil ile niyet etmek bidattır. Ancak dil ile söylemeyince gönlünü toplayamıyorsa o başka".⁴¹²

Namazda elleri kaldırıp Allahu ekber demek Hanefilere göre namazın şartı, Şâfiilere göre ise rüknüdür. Bu sebeple kişi bunu söylemediğinde Şâfiî'lere göre namazı geçerli olmaz, Hanefilere göre, bir namazı tamamladıktan sonra elin kaldırıp Allahü ekber demeden diğer namaza devam etse diğer namaz sahih olur.⁴¹³

Bundan sonra namazın kılınışını anlatmaya devam eder.⁴¹⁴

İMAM, CEMAAT VE MESCİTLERE DÂİR HÜKÜMLER:

a) İmamlığa dair meseleler:

Cemaatle namaz kılmak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetidir. Cemaatle namaz kılmak, tek başına kılmaya göre yirmi yedi derece daha sevaptır.

Kınye adlı kitapta belirtildiğine göre Tahâvî, Kerhî ve diğer bazı alimlerine göre farz-ı kifâye, Dâvud b. İsfahânî ve Ahmed b. Hüseyin'e göre farz-ı ayndır.⁴¹⁵

İznikî İmamlık ile ilgili bölümde şu konulara temas eder:

1. İmamlığa kimlerin lâayık olduğunun belirlenmesi,
2. İmamlık yapması mekruh olan kimseler,
3. İmamlığı geçersiz olan kişiler,
4. Mukîm'in yolcuya, yolcunun mukîme uyması ile ilgili meseleler,

⁴¹¹ İznikî, a.g.e. 16a, 1-2.

⁴¹² İznikî, a.g.e. 16a, 16-17.

⁴¹³ İznikî, a.g.e. 16a, 21-22.

⁴¹⁴ İznikî, a.g.e. 16b, 23 – 16b, 15.

⁴¹⁵ İznikî, a.g.e. 16b, 17-19.

5. Birbirine uyması sahih olan ve olmayan kimseler.

İmamlığa elverişli olmayan bir kimsenin imamlık yapması halinde bu kişinin namazı geçerli olduğu halde ona uyanların namazı geçerli olmaz. İmam Muhammed'e göre imamın da namazı geçerli olmaz.⁴¹⁶

Cemaate yetişemeyen kişi evinde ev halkına imamlık yaptığında cemaat sevabını elde eder, ancak bir özür olmadan bunu yapmak mekruhtur.⁴¹⁷

b) Cemâate dâir meseleler:

Özürsüz yere cemaati terk eden kişinin tanıklığı geçersizdir.⁴¹⁸

Müezzinin sesini işitip de câmiye gelmeyen kimsenin namazı Şâfiî'ye göre sahih olmaz, Hanefîlere göre namazın fazileti eksik olur.⁴¹⁹

İznikî, cemaatle ilgili meseler arasında şunları zikreder:

Kişinin cemaate gelmemesini mazur kılan özürler,

Kadınların cemaate katılması ve imamın onlar için niyet etmesi,

Teravih namazının cemaatle kılınmasına ilişkin esaslar,

Kadınların kendi aralarında cemaat yapmaları ve saf düzeni,

Kadının erkekle aynı hizada saf tutmasına ilişkin hükümler,

Kendi başına farz namaza başlamış olan kişinin kameti işitince namazını bırakıp yahut tamamlayıp cemaate katılmasına ilişkin hükümler,

İmamın yapması ile cemaatin de yapması gereken ve imam yaptığı halde cemaatin imama uymasının gerekli olmadığı meseleler.⁴²⁰

c) Mescitlere dair meseleler:

İznikî bu bölümde şu meselelere temas eder;

Mescid hükmünde olan yerler,

Mescitte yapılması mekruh olan fiiller.⁴²¹

---

⁴¹⁶ İznikî, a.g.e. 16b, 34.

⁴¹⁷ İznikî, a.g.e. 16b, 36-38.

⁴¹⁸ İznikî, a.g.e. 17a, 9.

⁴¹⁹ İznikî, a.g.e. 17a, 4-5.

⁴²⁰ İznikî, a.g.e. 17a, 5- 17b, 32.

⁴²¹ İznikî, a.g.e. 17b, 33-39.

NAMAZ KILAN KİŞİNİN ÇOKÇA KARŞILAŞTIĞI BAZI DURUMLARA İLİŞKİN HÜKÜMLER:

İznikî bu bölümde şu meselelere temas eder:

Kişinin abdest alıp almadığında veya abdestini bozup bozmadığında şüphe etmesi,

Namazı kılıp kılmadığında şüphe etmek,

Namazın rekât sayısında şüphe etmek,

Kaza namazları ve tertibe riayet,

Tertibin geçerli olduğu ve bozulduğu durumlar,

Kaza namazlarını kılarken yapılacak niyetin şekli.

Namazı terk eden kişinin hükmü:

Namazı bilerek terk eden kişinin hükmü: Şâfilere göre dört vakit namazı bilerek terk eden kimsenin cezası ölümdür. Bir görüşe göre bu kişi mürted olarak ölmüş olur, diğer bir görüşe göre inkâr etmediği sürece Müslüman olarak ölmüş olur. Hanefilere göre ise dört vakit namazı kılmayan kişi hapsedilir. Tövbe edip namaz kılmaya başlayıncaya dek hapiste tutulur.⁴²²

Oturarak ve yatarak namaz kılmaya ilişkin hükümler,

Başı ile ima etmek suretiyle dahi namaz kılamayan kişi her bir namaz vakti için bir fidye ödenmesini vasiyet eder. Fidyeye her bir namaz vakti için beşyüz yirmi direm buğdaydır.

YOLCULUK HALİNDE NAMAZ:

a) Dinen yolcu sayılan kimseler:

Bir kimse üç günlük yolculuğa niyet eder ve oturduğu yerin imaretlerinden (mamur bölgelerinden) ayrılırsa yolcu olur. Bu üç günlük mesafe geceleri hariç olmak üzere gündüzleri deve yürüyüşü veya yaya olarak yürüme mesafesidir.⁴²³

⁴²² İznikî, a.g.e. 18a, 30-39.

⁴²³ İznikî, a.g.e. 18b, 13-16.

b) Dinen yolcu sayılan kimselere dair hükümler:

Yolculukta dört rekâtlık farzları iki rekât kılmak gerekir, dört olarak kılmak mekruhtur. Üç rekâtlık akşam namazı tam kılınır.

Şayet zorlukla karşılaşmıyorsa oruç tutması orucu bırakmasından daha iyidir.

Yolculukta üç gün üç gece boyunca mestler üzerine mesh yapılabilir.⁴²⁴

c) Yolculuk ve ikâmete dair bazı hükümler:

İznikî daha sonra kişinin hangi hallerde yolcu hangi hallerde mukîm sayılacağı konusunu ele alarak bunla ilgili şartları zikreder.⁴²⁵

CUMA NAMAZI:

a) Cuma kimlere farzdır?

Mukîm, her iki gözü gören, yürüeyebilen, kadın, köle ve yolcu olmayan kimselere Cuma namazı farzdır. Bu şartlardan biri eksik olan kişiye Cuma ve bayram namazları farz olmaz.⁴²⁶

b) Cuma hutbesi:

İznikî bundan sonra *Hülâsâ*, *Kâfi Şerhi*, *Mebûsû*, *en-Nihâye* gibi eserlerden nakillerde bulunarak Cuma hutbesine dair şartları zikreder.⁴²⁷

c) Cumanın şehir (ya da şehir hükmünde olan yerde) kılınması şartı:

İznikî Cuma'nın şehirde kılınmasının şart olduğunu söyler. Şehir, her meslek erbabının işini yapabildiği, başka bir yere gitmeye muhtaç olmadığı yerdir.⁴²⁸

Daha sonra *Mebûsû*, *Mecmâ şerhi*, *Hülâsa*, *Vâkıât* gibi eserlerden nakiller yaparak bu şart konusundaki farklı görüşleri ve buna dair hükümleri bildirir.⁴²⁹

⁴²⁴ İznikî, a.g.e. 18b, 19-22.

⁴²⁵ İznikî, a.g.e. 18b, 22-29.

⁴²⁶ İznikî, a.g.e. 18b, 30-32.

⁴²⁷ İznikî, a.g.e. 18b, 32 – 19a, 8.

⁴²⁸ İznikî, a.g.e. 19a, 8-9.

⁴²⁹ İznikî, a.g.e. 19a, 9-25.

İznikî'nin Cuma namazı konusunu günümüzde yazılan ilmihal kitapları ve klasik dönem fıkıh kitaplarına göre oldukça muhtasar bir şekilde işlediği görülmektedir.

BAYRAM NAMAZI:

Bayram namazı da Cuma namazı gibi iki rekât olup, imam ile kılınır.

İznikî bayram namazının nasıl kılınacağını çok muhtasar bir şekilde anlatır, ramazan ve kurban bayram namazı hutbelerinde ele alınması gereken konulara birer cümleyle temas eder.⁴³⁰

ÖLÜLERE DAİR HÜKÜMLER:

Cenaze namazının hükmü farz-ı kifâyedir.

İznikî daha sonra ölünün namazını kıldırma kimin öncelikli olduğuna dair *Vikâye*, *Hülâsa*, *Ravza*, *Nevâdir-i Rüstem* adlı kitaplardan nakillerde bulunur.⁴³¹

Cenaze namazını mescitte kılmak mekruhtur.⁴³²

Şehitlere dair hükümler:

Şehitler yıkanmaz, kefenlenmez. Şehit demir bir aletle veya demir dışında kesici delici bir aletle haksız yere öldürülen kimsedir.⁴³³

İznikî daha sonra şehit hükmünde olan kimselere dair açıklamalarda bulunur, bunların yıkanma ve kefenlenme usullerine dair bilgi verir.⁴³⁴

Cenaze namazları kılınanlar ve kılınmayanlar:

İznikî cenaze namazları kılınmayacaklar arasında; yer yüzünde bozgunculuk yapanlar, meşru devlet başkanına isyan edip şeriata aykırı hareket edenler, yol kesenler, delilsiz olarak hakkı inkâr edenlerin cenaze namazı kılınmaz.⁴³⁵

Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre intihar eden kimsenin cenazesi yıkanır ancak namazı kılınmaz.⁴³⁶

⁴³⁰ İznikî, a.g.e. 19a, 25-29.

⁴³¹ İznikî, a.g.e. 19a, 35 – 19b, 5.

⁴³² İznikî, a.g.e. 19b, 6.

⁴³³ İznikî, a.g.e. 19b, 9-11.

⁴³⁴ İznikî, a.g.e. 19b, 12-18.

⁴³⁵ İznikî, a.g.e. 19b, 18-22.

⁴³⁶ İznikî, a.g.e. 19b, 22-23.

Cenaze namazında niyet:

İznikî cenazenin erkek yahut kadın oluşuna göre niyetin nasıl yapılacağını, cemaatle ve tek kılınması halinde nasıl yapılacağını belirtir.⁴³⁷

Cenaze namazının kılınışı:

İznikî daha sonra cenaze namazının cemaat ile nasıl kılınacağını anlatır.⁴³⁸

Ölümü yaklaşan kimseye dair hükümler:

Kendisinde ölüm belirtileri görünen hasta kimsenin vasiyette bulunması sünnettir.⁴³⁹

Ölümü yaklaşan kimse arkası üzerine yatırılarak kible tarafına döndürülür. Kulağı dibinde Kur'an okunur, kelime-i tevhid telkinde bulunulur, ancak ısrar edilmez. Şayet Arapçasını söyleyemiyorsa Türkçe telkinde bulunulur.⁴⁴⁰

Cenazenin yıkanması:

İznikî cenazenin nasıl yıkanacağını anlatır. Burada şu konular ele alınır:

- Ölülerin nasıl yıkanacağı,
- Kimlerin birbirini yıkayabileceği.⁴⁴¹

Cenazenin kefenlenmesi:

Cenazenin yıkanmasından sonra kefenlenmesi konusunu ele alan İznikî sıra ile erkeğin ve kadının kefeninin nasıl olacağını, kefenlenmenin normal hallerde ve zaruret hallerinde nasıl yapılacağını ele alarak konu ile ilgili görüşleri aktarır. Zaman zaman farklı görüşlere de temas eder.⁴⁴²

Cenazenin kabre konulması:

İznikî cenazenin kabre kadar nasıl taşınacağı ve kabre nasıl konulacağı

---

⁴³⁷ İznikî, a.g.e. 19b, 23-26.

⁴³⁸ İznikî, a.g.e. 19b, 26-39.

⁴³⁹ İznikî, a.g.e. 20a, 1-2.

⁴⁴⁰ İznikî, a.g.e. 20a, 3-7.

⁴⁴¹ İznikî, a.g.e. 20a, 10-22.

⁴⁴² İznikî, a.g.e. 20a, 22-39.

konularına temas eder.⁴⁴³

NAMAZLARDA OKUNACAK SÛRE VE DUALAR:

İznikî cenaze bahsinden sonra namazla ilgili bâbın son konusu olarak namazlarda okunacak sûre ve duaları belirtir.

Bu dualar arasında şunları zikreder:

Sübhâneke,

Tahiyyat,

Salli – bârik, (salavat ile ilgili pek çok rivayetin bulunduğunu belirten İznikî farklı bir duayı da aktarır).

Kunut duaları, (kunut duasının devamı niteliğinde olan ve okunması müstehap olan bir dua daha aktarır),

Rabbenâ Âtinâ.⁴⁴⁴

Rükû ve secdede okunacak dualar,

Cenaze namazlarında (erkek, kadın ve çocuk için) okunacak dualar,

Namazda selam verdikten sonra okunacak dualar ve tesbihat.⁴⁴⁵

Duanın âdabı,

Beş vakit namazların her birinden sonra okunacak dualar.⁴⁴⁶

III. BÂB: ZEKÂT

İznikî bu bölümde şu konuları ele aldığını söyler:

- Zekât, oşür, fitre,
- Kurban,
- Bulunan maden ve malın hükmü,
- Humus (ganimetin) ve gayr-i Müslimlerden alınan haraç ve armağanın her birinin dağıtılacağı yerler.

---

⁴⁴³ İznikî, a.g.e. 20b, 1-16.

⁴⁴⁴ İznikî, a.g.e. 20b, 16-33.

⁴⁴⁵ İznikî, a.g.e. 20b, 34- 21a, 27.

⁴⁴⁶ İznikî, a.g.e. 21a, 28 – 21b, 9.

Zekât kime farzdır?

Zekât Müslüman, bâliğ, hür, akıllı olduktan başka malında şu şartlar bulunan kimselere gerekli olur:

1. Altın ve gümüş dışında bir malı satma niyeti ile elinde bulundurmamak. Binmek, yemek, giymek ve iş yapmak için elde bulundurulmuş mallarda (havâic-i asliyede) zekât yoktur.
2. Mala başkasının hakkının taalluk etmemesi,
3. Malda tasarrufta bulunmaktan aciz olmama.⁴⁴⁷

Buna göre Müslüman olmayana, çocuğa, deliye ve köleye zekât farz değildir.⁴⁴⁸

Denize düşen, gasp edilen, borç olarak verilen ve borçlunun inkâr ettiği malda zekât farz değildir. Evinde bir yere mal gömüp yerini unutan kimse üzerine zekât farzdır.⁴⁴⁹

Altın ve gümüşte zekât nisapları:

Gümüşte iki yüz dirhemden eksik olursa zekât farz olmaz, iki yüz dirhemde beş dirhem zekât gerekir.

Altında yirmi miskale ulaşmadıkça zekât yoktur, yirmi miskalde yarım miskal zekât vardır.⁴⁵⁰

Altın ve gümüş dışındaki mallar:

Altın ve gümüş her ne surette bulunursa bulunsun zekâtı gereklidir. Altın ve gümüş dışındaki kıymetli taşlarda zekât yoktur.

Altın ve gümüş dışında satmak amacıyla elde bulundurulmuş malların değeri altın veya gümüşün nisabına ulaşıyorsa zekâtının verilmesi gerekir. Bunlar satmak için elde bulundurulmuyorsa zekât gerekli olmaz.⁴⁵¹

Nisabın üzerinden bir yıl geçmesi (havelân-ı havl):

---

⁴⁴⁷ İznikî, a.g.e. 21b, 12-15.

⁴⁴⁸ İznikî, a.g.e. 21b, 15-16.

⁴⁴⁹ İznikî, a.g.e. 21b, 17-23.

⁴⁵⁰ İznikî, a.g.e. 21b, 24-28.

⁴⁵¹ İznikî, a.g.e. 21b, 35-39.

Zekâta tâbi malın üzerinden bir yıl geçtiğinde zekât gerekli olur. Malın sene başında ve sonundaki durumuna bakılır. Sene geçtikten sonra malın tümü helak olsa zekât düşer, bir kısmı helâk olsa helâk olan miktar düşülerek zekat hesaplanır.⁴⁵²

Zekâta niyet:

Zekât bir ibadet olduğundan niyetsiz ödenmez. Zekâta ya malının içinden ayırırken yahut da zekât alacaklısına verirken niyet etmek gerekir.⁴⁵³

Hayvanların zekâtı:

Devede beş, sığırdan otuz, koyunda kırka ulaşmadıkça zekât yoktur. Bunların yılın çoğunu dışarıda otlayarak geçirmesi gerekir. Yılın yarısını otlakta yarısını yemlenerek geçiriyorsa zekât gerekli olmaz.⁴⁵⁴

İznikî daha sonra sıra ile devede, sığırdan, koyundaki zekât nisaplarını verilecek zekât miktarlarını belirtir.⁴⁵⁵

Ata gelince, at binmek için olursa zekâtının verilmesi gerekmez. Üreme için olursa yılın çoğunu dışarıda otlayarak geçiriyorsa zekâtı gerekli olur. Atların değerleri birbirine eşitse her bir at için bir dinar (on altın veya on dirhem gümüş) verilir. Yahut da ata değer biçilerek her iki yüz dirhemde bir dirhem, bundan sonra her kırk dirhemde bir dirhem gümüş verilir. Bu Ebû Hanife'nin görüşüdür. İmameyn'e göre atta zekât yoktur.⁴⁵⁶

Zekâtı malın bulunduğu yerden farklı bir yerdeki fakirlere vermek:

Zekâtı farklı bir şehirde olan fakirlere vermek mekruhtur, ancak farklı şehirde oturan fakir zekâtı verenin akrabası olursa, âlim olursa, zâhid olursa ona zekât verilebilir.⁴⁵⁷

İznikî bir fakire bir fakire iki yüz dirhemden (yani nisap miktarından) fazla zekât verilebileceğini ancak bunun mekruh olduğunu söyler.⁴⁵⁸

---

⁴⁵² İznikî, a.g.e. 22a, 1-3.

⁴⁵³ İznikî, a.g.e. 22a, 4-6.

⁴⁵⁴ İznikî, a.g.e. 22a, 7-9.

⁴⁵⁵ İznikî, a.g.e. 22a, 9-36.

⁴⁵⁶ İznikî, a.g.e. 22a, 36- 22b, 3.

⁴⁵⁷ İznikî, a.g.e. 22b, 13-14.

⁴⁵⁸ İznikî, a.g.e. 22b, 15-19.

İznikî "bu zamanda kişinin zekâtını kendisinin vermesi tercih edilir. Çünkü imamlar (devlet başkanları) zekâtı alıp yerine vermezler" demektedir.⁴⁵⁹

Zekâtta malın kendisini değil kıymetini vermek:

Zekât, öşür, fitre, nezr ve kefarette vâcip olan nesnenin değerini vermek sahihtir.⁴⁶⁰

Öşür:

İznikî öşür konusuna bir fasıl ayırarak konu ile ilgili bilgiler verir.⁴⁶¹

Fitre:

Müslüman, âkil, bâliğ ve kendi ihtiyacından fazla iki yüz dirhem gümüşlük nesneye gücü yeten kişinin bayram günü kendisi, bâliğ olmamış çocukları için fitre vermesi vâciptir.⁴⁶²

Kurban:

İznikî kurban bahsini müstakil bir bâb halinde değil zekât konusunun içinde ele alır. Kurban meselesini ele alırken şu konulara temas eder:

Kurban kimlere vâciptir?

Hangi hayvanlardan kurban olur?

Kurbanda ortaklığa dair meseleler.⁴⁶³

Madenlerin ve Definelerin Zekâtı:

İznikî fitre ve kurban konularından sonra yeniden zekât meselesine dönerek madenlerin ve definelerin zekâtına dair hususlardan bahseder.⁴⁶⁴

Zekât verilecek kimseler:

---

⁴⁵⁹ İznikî, a.g.e. 22b, 19-20.

⁴⁶⁰ İznikî, a.g.e. 22b, 32.

⁴⁶¹ İznikî, a.g.e. 22b, 35 - 23a, 19.

⁴⁶² İznikî, a.g.e. 23a, 20-24.

⁴⁶³ İznikî, a.g.e. 23a, 25-32.

⁴⁶⁴ İznikî, a.g.e. 23a, 32- 23b, 1.

İznikî zekât verilecek kimselerin yedi sınıf olduğunu belirterek bunları tek tek sayar. İlgili âyette geçen müellefe-i kulûb dışındaki kimseler sayılır.⁴⁶⁵

Kişi zekâtını bu sınıfların tümüne verebileceği gibi herhangi birine ya da bazılarına da verebilir. Şâfiî'ye göre ise birine verilemez, hepsine verilmesi gerekir.⁴⁶⁶

Kimlere zekât verilmez?

Kişi kendi oğluna, kızına, anasına, babasına, dedesine, karısına, köleine zekât veremez. Peygamber soyundan olanlara zekât verilmez. Kâfirlere de zekât verilmez. Yalnız onlara nafile sadakalardan verilir.⁴⁶⁷

Zekâtın kimlere verilmesi efdaldir?

Zekâtın Müslümanlar içinden, zâhid, âlim, kanaatkâr, riyasız kimselere verilmesi efdaldir.⁴⁶⁸

Zekât vermenin âdâbı:

İznikî daha sonra zekât vermenin âdâbına ve Bâtınî şartlarına dair bazı hususları zikreder.⁴⁶⁹

Ganimetin beşte biri (humus) ve haracın dağıtılacağı yerler:

İznikî zekât bahsinde ganimetin beşte birinin ve kâfirlerden alınan haracın dağıtılacağı yerlerden ve harcama usullerinden bahseder.⁴⁷⁰

IV. BÂB: ORUÇ

Ramazan ayının sübûtu (hilâlin görülmesine ilişkin hususlar):

İznikî oruçla ilgili bâba orucun tarifi ve şartları meselesine hiç temas etmeden doğrudan hilâlin görülmesine ilişkin konuları ele alarak başlar ve uzunca açıklamalar

---

⁴⁶⁵ İznikî, a.g.e. 23b, 2-13.

⁴⁶⁶ İznikî, a.g.e. 23b, 13-14.

⁴⁶⁷ İznikî, a.g.e. 23b, 15-23.

⁴⁶⁸ İznikî, a.g.e. 23b, 24-25.

⁴⁶⁹ İznikî, a.g.e. 23b, 25-39.

⁴⁷⁰ İznikî, a.g.e. 24a, 1 -33.

yapar.⁴⁷¹

Oruç nedir?

Aklı başında ve ergenlik çağına ulaşmış müslümanın tan yerinin ağarmasından güneşin batmasına kadar yemek, içmek ve cinsel ilişkiden uzak durmasıdır.⁴⁷²

Oruçta, niyete ilişkin hükümler:

İznikî oruca nasıl ve ne zaman niyet edileceği, farklı oruçlara niyet edilmesine ilişkin esaslardan bahseder.⁴⁷³

Kefaret ve kazayı gerektiren ve gerektirmeyen hususlar:

İznikî önce kefareti gerektiren hususları⁴⁷⁴ daha sonra kazayı gerektirdiği halde kefareti gerektirmeyen hususları ele alarak, bunları tek tek sayar.⁴⁷⁵

Bu arada orucu bozup bozmadığı tartışmalı olan pek çok meseleyi de ele alarak bunların orucu bozup bozmadığını, bozuyorsa kazayı mı kefareti mi gerektireceği konularını ele alır.⁴⁷⁶

Orucun mekruhları:

Oruçlu olan kimseye mekruh olan ve olmayan hususlar teker teker sayılır.⁴⁷⁷

Fidye:

Kişi yaşlanıp da oruç tutmaya gücü yetmezse her gün için bir fidye verir. Fidye beşyüz yirmi dirhem buğday veya bin kırk dirhem arpadır yahut bunların değeridir.⁴⁷⁸

İznikî daha sonra hangi durumlarda ölen kimse için fidye verilmesi gerektiği meselesine temas eder.

---

⁴⁷¹ İznikî, a.g.e. 24a, 34-24b, 18.

⁴⁷² İznikî, a.g.e. 24b, 18-20.

⁴⁷³ İznikî, a.g.e. 24b, 20-30.

⁴⁷⁴ İznikî, a.g.e. 24b, 31 – 25a, 20.

⁴⁷⁵ İznikî, a.g.e. 25a, 20- 33.

⁴⁷⁶ İznikî, a.g.e. 25a, 33 – 25b, 26.

⁴⁷⁷ İznikî, a.g.e. 25b, 27 – 39.

⁴⁷⁸ İznikî, a.g.e. 25b, 39 – 26a, 5.

Orucun Bâtînî şartları:

İznikî orucun Allah katında kabul olması için zahirî şartların ötesinde bazı şartlarının bulunduğunu belirterek bunları sayar. Saydıklarının odak noktasını kişinin yediği ve içtiğinin helal olması, oruçlu iken bütün organlarını haramdan uzak tutması oluşturmaktadır.⁴⁷⁹

İtikâf:

İznikî oruç konusunun içinde itikâf meselesini de ele alır. Bu bölümde şunlara temas eder:

İtikâfin hükmü,

Tarifi,

Şartları,

İtikâfi bozan durumlar,

İtikâfin edepi.⁴⁸⁰

V. BÂB: HAC VE UMRE

Hac kimlere farzdır?

Hac Müslüman, âkil, bâliğ, kör ve kötürüm olmayan, hacca gidip gelinceye kadar kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin giyecek ve yiyeceğini temin edecek kadar maddî imkânı bulunan kimselere farzdır.⁴⁸¹

Haccın farz olma keyfiyeti:

Ebû Hanife'ye göre hac kişiye farz olduğu yıl yerine getirilmesi gereken bir ibadettir (ale'l-fevr), yerine getirmezse günahkâr olur. İmam Muhammed'e göre günahkâr olmamakla birlikte derhal yerine getirmesi daha iyidir.⁴⁸²

Kadının yanında mahreminin yahut kocasının bulunması:

Haccın farz olma şartlarını taşıyan kadın Kâbe'ye üç günlük veya daha uzak bir mesafede bulunuyorsa hacca gidebilmesi için yanında kocası yahut mahreminin

⁴⁷⁹ İznikî, a.g.e. 26a, 6- 9.

⁴⁸⁰ İznikî, a.g.e. 26a, 9-23.

⁴⁸¹ İznikî, a.g.e. 26a, 24-26.

⁴⁸² İznikî, a.g.e. 26a, 34-39.

bulunması gerekir.⁴⁸³

Haccın vakti:

Haccın vakti şevval, zilkade ve zilhicce ayının ilk on günüdür.⁴⁸⁴

Haccın farzları:

Haccın farzları üçtür:

1. İhram,
2. Arafatta vakfe yapmak,
3. Ziyaret tavafı.⁴⁸⁵

Haccın vâcipleri:

Haccın vâcipleri beştir:

1. Müzdelife vakfesi,
2. Safa ve Merve arasında sa'y yapmak,
3. Şeytan taşlamak,
4. Saçını kesmek,
5. Veda tavafı.⁴⁸⁶

Haccın sünnetleri:

Haccın sünnetleri üçtür:

1. İlk gidişte yapılan tavaf,
2. Makam-ı İbrahim'de namaz kılmak,
3. İlk üç tavafta remel yapmak, sonraki dördünde yapmamak.⁴⁸⁷

Haccın yapılışı:

İznikî haccın yapılışını en başından itibaren sırayla anlatmaktadır. Bu esnada şu konulara temas edilir:

---

⁴⁸³ İznikî, a.g.e. 26a, 39 – 26b, 5.

⁴⁸⁴ İznikî, a.g.e. 26b, 5-7.

⁴⁸⁵ İznikî, a.g.e. 26b, 7-8.

⁴⁸⁶ İznikî, a.g.e. 26b, 8-10.

⁴⁸⁷ İznikî, a.g.e. 26b, 11-12.

Mikat yerleri,
İhram için kullanılacak elbise ve bunun giyilme usulü,
Hacca niyet etme şekli,
İhram yasakları,
Telbiye şekli,
Kâbe'ye gidip Hacerü'l-esved'i öpme ve tavaf yapma,
Tavaftan sonra iki rekat namaz kılma,
Safa ve Merve tepeleri arasında sa'y yapma,
Zilhicce ayının yedinci gününde imamın halka hutbe okuyarak hac amellerinin yapılması konusunda onları bilgilendirmesi,
Terviye gününde Mina'ya gitme,
Arefe günü Arafat'a çıkma ve vakfeye durma,
Öğle ve ikindi namazlarının cem-i takdim üzere kılınması,
Arefe akşamı Müzdelife'ye gidilip akşam ve yatsının cem-i tehir üzere kılınması,
Bayram sabahı, sabah namazından sonra Mina'ya gidilesi, Şeytan taşlanması,
Şeytan taşlamadan sonra Mina'dan Mekke'ye dönülmesi, bayram gün ziyaret tavafı yapılması,
Bayramın ikinci günü Mina'ya öğleden sonra gelip şeytan taşlama,
Üçüncü gün yine Mina'da şeytanın taşlanması,
Mina'dan Muhassab denilen yere gelip konaklama, sonra Kâbe'ye gelip veda tavafı yapmak.⁴⁸⁸

Hac'da kadın ile erkeğin farklı olduğu hükümler:

Haccın yapılışı konusunda kadın da erkek gibidir yalnızca bazı hususlarda aralarında farklar vardır. İznikî daha sonra bu farklılıkları zikreder.⁴⁸⁹

Medine'ye gitmek:

Kâbe'den gidince Medine'ye uğrayıp Hz. Peygamber'in (s.a.v) kabrini ziyaret etmek, Kabir ile Minber ortasında kıbleye karşı dönüp Hz. Peygamber'e salavat

⁴⁸⁸ İznikî, a.g.e. 26b, 14 – 27b, 33.

⁴⁸⁹ İznikî, a.g.e. 27b, 33-39.

getirmek ve dua etmek müstehaptır.⁴⁹⁰

Haccın türleri:

Hac üç türdür: İfrad, kıran, temettu'. İfrad haccında umre yoktur, yalnızca hac vardır.⁴⁹¹

İznikî daha sonra sıra ile kırân⁴⁹² ve temettû⁴⁹³ haccını anlatır.

Hanefilere göre Kıran haccı ifrad ve temettu haccından daha efdaldir. Ebû Hanife'ye göre ifrad haccı temettu'dan daha efdaldir.⁴⁹⁴

Haccın vasiyet edilmesi, başkası adına hac yapmak:

Kendisine hac farz olan ancak hac yapamadan ölen kimsenin, kendisi adına hac yapılmasını vasiyet etmesi gerekir.

İznikî daha sonra başkası yerine hac yapacak kimsenin özelliklerinden bahseder.⁴⁹⁵

Haccın Bâtînî şartları ve sırları:

Haccın Allah katında kabul olması için bir takım Batînî şartları bulunduğunu belirten İznikî daha sonra bu şartları zikreder.⁴⁹⁶

VI. BÂB: AHLÂKÎ KONULAR

İznikî bu konudan sonra kitabın sonuna kadar ahlakî ve tasavvufî konuları ele alır. Bunu ele alırken, zahirî ibadetlerin yanı sıra Batînî amelin öneminden bahseder. İbadetlerin Allah katında kabul edilmesinin de buna bağlı olduğunu vurgular. Yine Allah ile kul arasında bin mertebe olduğunu, Allah'ın veli kullarının yüksek mertebede olduğunu, bu mertebeye ulaşmak için de Batînî amelin esas teşkil ettiğini misallarla açıklar.⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁰ İznikî, a.g.e. 28a, 1-2.

⁴⁹¹ İznikî, a.g.e. 28a, 2-3.

⁴⁹² İznikî, a.g.e. 28a, 4-12.

⁴⁹³ İznikî, a.g.e. 28a, 12-25.

⁴⁹⁴ İznikî, a.g.e. 28a, 25-27.

⁴⁹⁵ İznikî, a.g.e. 28a, 26-39.

⁴⁹⁶ İznikî, a.g.e. 28b, 1-16.

⁴⁹⁷ İznikî, a.g.e. 28b, 16-39, 29a, 1-15.

GİRİŞ

İznikî ahlak konusunu ele alırken öncelikle insan yapısında var olan kuvvetleri sıralar. Buna göre insanoğlunun bünyesinde üç kuvvet bulunur:

1. Akıl: Bu, insanın başında bulunur.
2. Şehvet: Bu, insanın ciğerinde bulunur.
3. Gadap: Bu da insanın yüreğinde bulunur.

Bu üç kuvvet dışında Yüce Allah yalnızca Müslümanlara özgü olmak üzere kendi nurundan bir nuru Müslümanların yüreğine vermiştir.⁴⁹⁸

Müellif daha sonra her bir sıfatın insandaki etkilerini ele alarak bunları örneklerle açıklar. Ona göre insanda görünen kötülüklerin temelinde şehvet yani dünya sevgisi bulunmaktadır. Daha sonra tasavvuf ehline göre "nefsin mertebeleri" konusunu ele alır, ancak eserini uzatmamak için ayrıntıya girmediğini belirtir.⁴⁹⁹

Hz. Peygamber'in "*İnsan vücudunda her birinin şükri yerine getirilmesi gereken üçyüz altmış eklem vardır*" hadisini açıklayan müellif insanda var olan akıl, şehvet, vehim vb. sıfatların birbirleri ile olan mücadeleleri (uyumsuzlukları) ele alır. Nefis mertebelerini sırasıyla açıklar. Bu bağlamda özellikle nefis-i emâre üzerinde durarak bunun insanı nasıl kötü yollara sürüklediğini, bundan kurtulmanın yollarını geniş bir şekilde izah eder. Nefislerin insan davranışları üzerindeki etkilerini, insanları nasıl mükâfat veya azaba sürüklediklerini anlatır.⁵⁰⁰

İznikî'nin "gönül" üzerinde de hassasiyetle durduğu görülür. Ona göre gönül birçok kapıları olan ve her kapısında sürekli düşmanın beklediği bir sura benzer. Gönlün kapıları; göz, kulak, dil ve ağız gibi organlarımız, gönlün düşmanı ise nefis ve şeytandır. Söz konusu organlar ne zaman günah olan bir şey görür ya da duyarsa şeytan ve nefis hemen devreye girerek gönlü etkilemeye ve günahı işlemeye sevk eder. Bu şekilde nefis ve şeytan insanı azdırmaya çalışır.⁵⁰¹ Gönlün bir de iç kapıları vardır ki bunlar da yukarıda sözü geçen beş kuvvettir. Gönlün iç kapılarında bekleyen bu beş kuvvetle, dış kapılar arasındaki irtibatlardan bahseden İznikî, gönlün nasıl karardığını detaylı bir

⁴⁹⁸ İznikî, a.g.e. 29a, 15-17.

⁴⁹⁹ İznikî, a.g.e. 29a, 19-26.

⁵⁰⁰ İznikî, a.g.e. 29a, 10-39, 30a, 1-10.

⁵⁰¹ İznikî, a.g.e. 30a, 10-16.

şekilde anlatır.⁵⁰² Allah insanı iyilik ve kötülük işlemeye kabiliyetli olarak yaratmıştır. Şeytan ve nefis iyiliği kötülük, kötülüğü de iyilik olarak gösterirler. İşte müellif bunun insandaki yansımalarından örneklerle bahseder.⁵⁰³

İyi ve kötü ahlakın insanda nasıl ortaya çıktığını ele alan İznikî, söz konusu ahlakın insanlarda yerleşik hale nasıl gelebileceğinden de bahseder. Dışa yansıyan fiiller her ne kadar ahlakın tek göstergesi sayılamazsa da insan davranışları büyük önem arzeder.⁵⁰⁴ İnsanın kötü ahlak ve alışkanlıklardan kurtulması için öncelikle "kötüyü kötü olarak algılaması" gerekir. İnsanın günah algılaması farenin kediye algılaması gibi olmalıdır.⁵⁰⁵ Günahlardan uzaklaşmanın bir sebebi de insanın hayatı iyi anlaması, ömrün kısa olduğunu, ahiret azabını ve nimetlerini gereğince kavramasıdır. Günahattan uzaklaşma konusundaki en büyük etken kişinin gönlünde yer eden Allah korkusudur. İznikî bu konuları bazı örneklerle ortaya koyduktan sonra, sözün uzamaması için bir iki ayet ve hadisle yetindiğini belirtir.⁵⁰⁶

Sahabîler Hz. Peygamber'e üç defa "iman nedir?" diye sormuşlar, Hz. Peygamber ise her defasında "iyi ahlak" şeklinde cevap vermiştir. Bununla birlikte "iyi ahlak" imanın özü değil, şartlarından biridir. İyi ve kötü ahlak konusunda İznikî'nin yer verdiği hadislerden biri de şudur: "*Güneşin karı erittiği gibi iyi ahlak da günahı eritir. Sirkenin balı bozduğu gibi kötü ahlak da ibadeti bozar*".⁵⁰⁷

İznikî iyi huylar ve kötü huyları ele alırken her birinden on tanesini mercek altına alır. Bu şekilde onlu seçimin sebebi üzerinde duran müellif bu huyların diğerlerine örnek teşkil ettiğini belirtir. Ayrıca kötü huylar konusunu niçin iyi huylardan önce ele aldığını da izah eder.⁵⁰⁸

---

⁵⁰² İznikî, a.g.e. 30a, 16-39, 30b, 1-3.

⁵⁰³ İznikî, a.g.e. 30b, 3-12.

⁵⁰⁴ İznikî, a.g.e. 30b, 12-28.

⁵⁰⁵ İznikî, a.g.e. 30b, 29-39.

⁵⁰⁶ İznikî, a.g.e. 31a, 1-23.

⁵⁰⁷ İznikî, a.g.e. 31a, 23-26.

⁵⁰⁸ İznikî, a.g.e. 31a, 27-30.

A- On Kötü Huy (Yaramaz Sıfatlar / Kötü Ahlak)

1. Dünya Sevgisi

İznikî "dünya" ve "dünya sevgisi" kavramları üzerinde durarak bunların zararlarından bahseder. İznikî ölçü olarak "nefs-i emârenin hoşnut olduğu her şey" in dünya sevgisine dahil olduğunu belirterek bunları birkaç ayet ve hadisle detaylı olarak anlatır.⁵⁰⁹

2. Kibir

Kişinin kendini başkalarından farklı görmesini kibir olarak tanımlayan İznikî bunun göstergesinin de "yoksul kişi yanına geldiğinde farklı, zengin geldiğinde farklı davranmak" olarak ifade eder. Konu ile ilgili birer âyet ve hadis aktardıktan sonra kibrin zararlarından ve kurtuluş yollarından bahseder.⁵¹⁰

3. Ucb (Kendini beğenmek)

Ucb kişinin kendinde yücelik hissetmesidir. Bunun kibir ile büyük benzerliği olmakla birlikte aradaki fark şudur: Kibir kişinin kendini başkalarından farklı görmesi, ucb ise kendindeki Allah vergisi özellikleri başkalarına karşı ayrıcalık olarak görmektir. İznikî bu konuyu da bazı ayet, hadis ve misallerle açıklar.⁵¹¹

4. Hased (Kıskançlık / Çekememezlik)

Hased, kişinin başkasında gördüğü dünyevî veya uhrevî bir üstünlüğün onun elinden giderek kendisinde bulunmasını istemesidir. Bu düşünce insanın taat ve ibadetlerinin sevabını giderir. İznikî daha sonra hasedin zararlarından ve kurtuluş yollarından ayrıntılı olarak bahseder.⁵¹²

5. Cimrilik (buhl)

Cimrilik, kişinin malının zekâtını vermemesi ve kazanca sahip olmasına rağmen

---

⁵⁰⁹ İznikî, a.g.e. 31a, 30-39, 31b, 1-39, 32a, 1-28.

⁵¹⁰ İznikî, a.g.e. 32a, 28-39, 32b, 1-8.

⁵¹¹ İznikî, a.g.e. 32b, 9-26.

⁵¹² İznikî, a.g.e. 32b, 26-39, 33a, 1-3.

çaresiz olan kişilere yardım etmemesidir. Cimrilik dünya sevgisinden kaynaklanır.⁵¹³

6. Başkaları tarafından yüceltilmeyi sevmek

İznikî'ye göre başkaları tarafından yüceltilmeyi, saygı duyulmayı istemek dünya sevgisinden daha kötüdür. Bununla birlikte kişiden bir talep söz konusu olmaksızın başkaları onu yüceltir ve saygı duyarsa bu günah olmaz. Nitekim aynı konu Hz. Peygamber'e sorulduğunda o, bunun günah olmayacağını belirtmiştir.⁵¹⁴

7. Öfkelenmek (Gazap)

Öfkelenmek, kibirden ve kendini beğenmekten kaynaklanır. Öfkeli kişi sürekli başkalarını ezmek ister, onlara karşı kin ve düşmanlık besler, onların dedikodusunu yapar, onlar hakkında iyi düşünmez. İznikî öfkenin kötü sonuçlarından ve kurtulma yollarından da bahseder.⁵¹⁵

8. Riya (Gösteriş yapmak)

Gösteriş, kişinin niyeti iyi olmadığı halde yaptığı amelleri başkalarına iyi göstermeye çalışmasıdır. Bununla birlikte niyeti iyi olup başkaları yapılan işi beğenirse bu gösteriş olmaz. Gösteriştten sakınmak son derece zordur. Gösteriş olmasın diye ibadetleri halk içinde yapmamak yanlıştır. Önemli olan niyeti düzeltmektir.⁵¹⁶

9. Güzel yiyeceklere düşkünlük

Güzel yiyecekler nefsi güçlendirir. İyi yiyecekler yiyebilmek için kişinin malının çok olması gerekir. Çok mal toplama çabası ise dünyayı çok sevmeye götürür. Dünya sevgisi ise günahların başıdır. Nefsin güçlenmesi aklın zayıflamasına yol açar. Bu açıklamalardan sonra İznikî bu alışkanlığın insan üzerindeki etkilerinden ve bundan kurtulma yollarından bahseder.⁵¹⁷

10. Çok konuşmak

---

⁵¹³ İznikî, a.g.e. 33a, 3-21.

⁵¹⁴ İznikî, a.g.e. 33a, 22-35.

⁵¹⁵ İznikî, a.g.e. 33a, 36-39, 33b, 1-9.

⁵¹⁶ İznikî, a.g.e. 33b, 9-39, 34a, 1-2.

⁵¹⁷ İznikî, a.g.e. 34a, 2-19.

İznikî'ye göre her söylenen söz, kalpte bir etki meydana getirir. Mesela çok Kur'an okuyan, nasihat dinleyen kişinin kalbi nurlanır. Bunun aksine kötü sözler söylenen ve günah işlenen yerde bulunmak kişinin kalbini karardır. Peygamberimiz, konuşmanın ne derece önemli olduğunu "*İnsan yalnızca dilinin söylediklerinden dolayı cehenneme girer*" hadisi ile belirtir. Çok konuşmak kişiyi yalan söylemeye ve dedikoduya görürü bu ise büyük günahlardandır.⁵¹⁸

---

⁵¹⁸ İznikî, a.g.e. 34a, 19-39, 34b, 1-21.

B- On İyi Huy (Güzel Ahlâk)

İznikî, insanların imanının tam olması için bu iyi huyların gerekli olduğunu, amellerin zahirinin önemli olduğu gibi batınının da önemli olduğunu belirtir, sevapların da buna göre belirleneceğini söyler.⁵¹⁹

1. Allah Sevgisi

İznikî bir kimsenin başkasına sevgi duymasının üç nedeni bulunduğunu söyler:

- a. Sevilen kimsede bir yüceliğin bulunması,
- b. Sevilen kimsenin çokça iyiliklerde bulunması,
- c. Sevilen kimsenin hünerli ve maharetli olması.

Yüce Allah bu özelliklerin tümüne en mükemmel şekilde sahiptir. Bunu hisseden her insanın Allah'ı sevmesi kaçınılmazdır. İznikî bu konuyu ayrıntılı bir şekilde âyet ve hadislerle izah ettikten sonra Allah sevgisinin nasıl kazanılacağı ve kaybedileceği üzerinde durur.⁵²⁰

2. Allah'ın takdîrine razı olmak

Kadere rıza göstermek, Allah'ın kişiye verdiği her türlü maddî musibetlere sabır göstermek, bunların Allah'tan olduğuna inanmak ve hiçbir şekilde dine aykırı söz söylememektir. İznikî daha sonra kadere razı olmanın nasıl gerçekleşeceğini örneklerle izah eder. Her bir musibette Allah'ın bir hikmeti bulunduğuna inanmanın önemi üzerinde durur.⁵²¹

3. Tevbe

Tevbe, kişinin günahı bırakması, yaptıklarına pişman olması ve bir daha asla yapmamaya niyet etmesidir. Günah zehire benzer; zehir insan vücudunu nasıl rahatsız ederse günah da insan gönlünü öyle rahatsız eder, bunlardan kurtulmak insanı çok

---

⁵¹⁹ İznikî, a.g.e. 34b, 21-29.

⁵²⁰ İznikî, a.g.e. 34b, 30-39, 35a, 1-39, 35b, 1-15.

⁵²¹ İznikî, a.g.e. 35b, 16-39, 36a,1-20.

rahatlatır. İnsanın büyük ve küçük tüm günahlardan tevbe etmesi gerektiğini bazı ayet ve hadisler ışığında ele alan İznikî, Peygamber'in günahlardan korunmuş (masum) olduğu halde her an istiğfarda bulunduğunu belirtir.⁵²²

4. Allah'tan korkmak

Allah'tan korkmak, günah işlememektir. Hz. Peygamber "*Allah'tan korkan kişiden her şey korkar, Allah'tan başka bir şeyden korkan kişi ise her şeyden korkar*" buyurmuştur. İznikî "*Allah'tan ancak âlimler hakkıyla korkar*" âyetini aktararak Allah korkusu konusunda ilmin önemine işaret ederek bazı örneklerle konuya açıklık getirir.⁵²³

5. Zühd

Zühd, dünyalığı çoğaltmaya uğraşmamak yani kanaatkârlıktır. Zühd vasfını kazanmak için kişinin nefsi kuvvetlendirecek yemekleri az yemesini belirten İznikî bu bağlamda hangi yemekleri ne kadar yemesi gerektiği konusu üzerinde de durur. Kişi, ihtişamlı ve nefsi hoşnut edecek giysilerden de uzak durmalıdır. İznikî daha sonra zahidlik mertebesinin detaylarına ilişkin bazı bilgiler verir.⁵²⁴

6. Sabır

Sabır dünya lezzetine ve arzularına gönül vermemek, ibadet ve belalara karşı tahammül etmektir. Bu bağlamda İznikî, İbn Abbas'ın şu sözünü aktarır: Kur'an'da zikredilen sabır üç türdür:

a. Taat ve ibadetler konusunda sabretmek. Buna karşılık gösterilecek sabrın karşılığı her bir ibadette üç yüz sevaptır.

b. Haramlardan kaçınma konusunda sabretmek. Her bir haramdan kaçınma karşılığında altı yüz sevap söz konusu olur.

c. Sevdiği kimselerin ölümüne sabretmek. Sabır gösterilecek her bir fiil karşılığında dokuz yüz sevap vardır.

İznikî hicret konusunu da bu bağlamda ele alarak, hicretin zahmetlere sabretmek

⁵²² İznikî, a.g.e. 36a, 21-39, 36b, 1-29.

⁵²³ İznikî, a.g.e. 36b, 30-39, 37a, 1-11.

⁵²⁴ İznikî, a.g.e. 37a, 11-39, 37b, 1-11.

olduğunu hadislerle açıklar. Daha sonra hayatta hangi şeylere sabretmenin daha çok sevap kazandıracağı konusu üzerinde durur.⁵²⁵

7. Şükür

Şükür, Allah'ın verdiği nimetlere karşılık ibadet etmektir. Allah insanlara pek çok nimetler vermiştir. İnsanlar Allah'a karşı nice saygısızlıklar yaptıkları halde Allah nimetlerini kesmemektedir. İznikî Allah'ın kâinatta görülen kudret göstergelerini tek tek saydıktan sonra Allah'ın nimetlerini saymanın mümkün olamayacağını ayetlerle açıklar, insanın nimetlerin şükürünü tam olarak yerine getiremeyeceğini belirtir.⁵²⁶

8. İhlas

İhlas ibadeti yalnızca Allah için yapmaktır. Dünyevî bir yarar için yapılan ibadetin fazileti yoktur. İhlasın şartı, ibadette gösterişin olmamasıdır. İhlas ibadetin canıdır. İznikî, ihlasın insana kazandırdıklarını sayarak, ilimde ihlasın faziletinden bahseder. İhlassız ibadetin Allah katında değerinin bulunmadığını belirtir.⁵²⁷

9. Tevekkül

Tevekkül her işin Allah'tan olduğuna inanmak ve O'na itimat etmektir. Tevekkül ikiye ayrılır:

- a. Dünya işlerinde şeriat dairesinde sebeplere yapışmakla birlikte işi yapanın sebepler değil Allah olduğuna inanmak. Kişi, işi yapanın sebepler olduğuna inanırsa tevekkül etmemiş olur. İznikî buna örnek olarak şunu verir: Hz. İsa'nın doğumu sırasında kuru hurma ağacı Hz. Meryem'in vurmasıyla meyve vermiştir. Bulutlu havada yağmurun yapması normaldir, ancak tevekkül bulut olmadığı halde Allah'ın yağmur yağdırabileceğine inanmaktır.
- b. Âdet haline gelmiş işleri yapmak tevekküldür. "Takdirde ne varsa onu görürüm" diyerek âdetlere yapışmamak tevekküle aykırı olup, kişi günahkâr olur. Âdete aykırı olarak görünen şeyler ya Peygamberlerin mucizesi yahut da evliyanın kerametidir.

⁵²⁵ İznikî, a.g.e. 37b, 12-35.

⁵²⁶ İznikî, a.g.e. 37b, 36-39, 38a, 139, 38b, 1-29,

⁵²⁷ İznikî, a.g.e. 38b, 30-39, 39a, 1-12.

İznikî daha sonra tevekkülün yararlarını bazı ayet ve hadisler ışığında detaylı olarak ele alır.⁵²⁸

10. Ölümü hatırında tutmak / anmak

Ölümü hatırında tutmak büyük mutluluktur. Ölümü anan kişi dünya lezzetinden kaçınır, ahiret işini dünya işinden öne alır, bu sayede büyük mutluluk içinde olur. Ölümü hatırında tutmayan kişi ibadetlerde tembellik yapar, gönlünde korku olmaz. Her insanın ölüme hazırlıklı olması gerekir, aklı olan insanlar kendini ölülerden sayar.⁵²⁹

İznikî kötü ve iyi ahlaka dair yaptığı açıklamaların bir nedeninin, ahirete daha hazırlıklı olmak olduğunu, bu konuda elinden geldiğince konuları ayet ve hadislerle açıklamaya çalıştığını, ancak burada yer verilen açıklamaların yeterli olmayacağını, daha fazla bilgi edinmek isteyenlerin İmam Gazâlî'nin *İhyâu 'ulûmi'd-dîn* adlı eserine başvurması gerektiğini söyler.

İznikî'ye göre yazdığı bu *Mukaddime*'yi okuyup gönlünde yumuşaklık ve Allah'a yönelme duygusu oluşan bir kimsede mutluluk göstergesinin bulunduğunu belirtir. İnsan mutluluğu yakalamak için çaba harcamalıdır. Azıcık dünya rahatı için ahreti unutmak ahmaklıktır. Günah işleyenler de ümitsizliğe kapılmamalıdır. Çünkü Allah'ın rahmeti geniştir ve O tevbe edenleri bağışlar.

İznikî son olarak kişinin bildiği ile amel etmesi konusu üzerinde durur. Önemli olan çok şey bilmek değil bildiğiyle amel etmek, bildiğini hayata geçirebilmektir. Nitekim bazı kimseler daha çok ilim öğrenme hırsıyla güç yetiremeyeceği felsefi konuların ardına düşerek yoldan sapmışlardır.⁵³⁰

⁵²⁸ İznikî, a.g.e. 39a, 13-39, 39b, 1-22.

⁵²⁹ İznikî, a.g.e. 39b, 23-39, 40a, 1-15.

⁵³⁰ İznikî, a.g.e. 40a, 16-39, 40b, 1-39.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kutbuddîn İznikî'nin, Osmanlı dönemi'nin ilk Türkçe ilmihal kitabı olma özelliğine sahip olan *Mukaddime* adlı eseri üzerinde yaptığımız çalışmalar sonucunda, eser hakkındaki değerlendirmelerimizi iki bölüm halinde ele almayı uygun görüyoruz: 1. Şekil açısından, 2. Muhteva açısından.

1. ŞEKİL AÇISINDAN:

a. Kullanılan Dil:

İznikî'nin eserinde her kesimden halk tabakasının kolayca anlayabileceği, oldukça sade bir Türkçe kullandığı görülmektedir. Zaten o, eserini yazma gerekçesini izah ederken farz-ı ayn olan ilimler hakkında Arapça ve Farsça yazılmış eserler bulunduğunu, fakat herkesin bunları anlayamadığını, anlasa bile çabucak unuttuğunu belirtir. Bu sebeple kendisi farz-ı ayn olan ilimleri içeren Türkçe bir eser yazarak, yeni başlayanların kolayca bunu okuyabileceğini, ergenlik çağına yaklaşan kız ve erkeklere bunun öğretilbileceğini söyler.

Eserin amacı ergenlik öncesinde bu eserin okutulduğu gençlerin gönlüne ve inancına; dinin emrini tutmanın ve Müslümanlığa bağlanmanın gerekli olduğu düşüncesini yerleştirmek, ergenlik sonrasında da bu bilgileri hayata geçirmesini sağlamaktır.

Eserin dili, müellifinin ortaya koyduğu bu amaca hizmet edecek şekilde sade ve basittir. O, ibadetlerde okunacak duaların Türkçe'lerini vermeyi de ihmal etmez.

Diğer bir husus ise, kullanılan dilin Uygur Türkçesine yakınlığıdır. Eseri okuma esnasında birçok arkadışımın da bilmediği sözcükler hâla Uygur Türkçesinde kullanılmaktadır.

b. Tertip:

Eser bir bütün halinde iki ana bölümden oluşmaktadır:

1. Zâhirî ilimler,
2. Bâtınî ilimler.

Müellif zâhirî ilimlere ayırdığı ana bölümde Cibril hadisi diye bilinen meşhur hadiste, Hz. Peygamber'in (s.a.v) "İslam nedir?" sorusuna verdiği cevaptan yola çıkarak konuları "iman, namaz, zekât, oruc ve hac" şeklinde beş bâb halinde ele alır. Bu, sonraki dönemde "İslam'ın şartları" diye bilinen tasnife de uygun düşmektedir.

c. Kaynaklar:

Eserde hemen her konuda Hanefî mezhebinin en mûteber kaynaklarından iktibaslar yapılmakta, mezhep müctehidlerinin farklı görüş belirttiği durumlarda bunlara temas edilmekte, sonraki dönem fakihlerinin konu ile ilgili farklı görüşleri varsa onlar da zikredilmektedir. Bununla birlikte kendilerine atıfta bulunulan şahısların kitapları çoğu zaman doğrudan kaynaklar olarak kullanılmaz, ikincil kaynaklardan atıflarda bulunulur.

Zaman zaman Şâfiî mezhebinin hükümleri ile de mukayeseler yapılmaktadır. Ancak Şâfiî mezhebine dair görüşlerde herhangi bir kaynak belirtilmez.

Eserin ahlâkî-tasavvufî açıklamalarına kaynaklık eden kitaplar arasında Gazzâlî'nin *İhyâ's*ının önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında Kuşeyrî'nin *Risâle's*inden de yararlanılmaktadır.

2. MUHTEVÂ AÇISINDAN:

a. Kapsam:

Eser'in ibadetlere dair bir ilmihal kitabında bulunması gereken bütün konulara temas ettiği görülmektedir. Ancak nikah, yeminler, adaklar, helal ve haram gibi konulara bu ilmihalde yer verilmediği görülmektedir. Eserin yazılış amacının daha çok gençlere ilk dinî bilgileri vermek olduğu göz önüne alındığında, bunun gerekçesi de makul görülmektedir. Ne var ki söz konusu meselelerin bir ilmihalde yer alması beklenirdi. Buna karşın ganimetin beşte birinin ve haracın taksimi gibi doğrudan ilmihal ile ilgili olmayan fikhın siyer dalına ilişkin konuların eserde yer alması da ayrı bir

hususur.

Eser'de kimi konulara farklı bir başlık açılmamış, başka meselelere ait başlıklar altında incelenmiştir. Örneğin kurban bahsi zekât konusunun içinde, itikâf bahsi oruç konusunun içinde ele alınmıştır.

b. Derinlik:

Genel anlamda söyleyecek olursak eserde yer alan konuların doyurucu mahiyette olduğu söylenebilir. Bununla birlikte sonraki dönem ilmihal eserleri ile karşılaştırıldığında kimi konulara oldukça az yer verildiği görülmektedir. Eserde kısaca temas edilen konular arasında şunları zikredebiliriz:

- Özürlülere ait hükümler,
- Cuma namazı: Gerçekten de İznikî'nin Cuma namazı hakkında verdiği bilgiler, günümüzdeki ilmihal kitapları ile mukayese edildiğinde oldukça muhtasar olduğu görülmektedir.
- Bayram namazı,
- Yolculukta namaza ilişkin hükümler,
- Oruçta fidye konusu,
- Haccın yapılışı,
- Hacda ihram yasaklarının çiğnenmesi durumunda gereken cezalar: İznikî bu konuya kitabında temas etmemiştir.

Buna karşın şu konuları oldukça ayrıntılı işlediği görülmektedir:

- Necasetler konusu,
- Namazda kıraate ilişkin meseleler,
- Sehib secdesi,
- İmamet ve cemaate ilişkin meseleler,
- Ölülere dair hükümler,
- Namazda ve namazdan sonra okunacak sure ve dualar,
- Oruçta kaza ve kefareti gerektiren durumlar,
- İbadetlerle ilgili Bâtınî şartlar.

c. Ahlâkî-Tasavvufî konular:

İznikî'nin eserinde belki de dikkati en çok çeken konuların başında onun zâhirî fikhın yanında fikh-ı bâtına da oldukça önemli bir yer ayırmış olmasıdır.

Eserin en başında îmana dair bâb'ta gerçek müminin özelliklerini, Allah sevgisi ve korkusu konularını ele alır.

Fıkıh kitaplarında batınî amellerden bahsedilmez. Çünkü fakihlerin amacı, toplumun yararı için muamelatın ilke ve kurallarını tespit etmekten ibarettir. Fakihler, ibadetleri ele alırken kişinin zâhiren Müslüman olarak kabul edilmesi için yeterli olacak şartları zikretmekle yetinmiş, onun Allah katında ibadetlerinin hangi durumlarda makbul olacağı konusuna temas etmemişlerdir. Eğer amaçları, ibadetlerin Allah katında kabul edilme şartlarını tespit olsaydı onlar da batınî amellerden bahsederlerdi.

Zâhirî ameller yanında Batınî amellerden de bahseden alimler arasında İznikî şunların isimlerini zikreder:

- d. İmam Gazâlî,
- e. İmam Kuşeyrî,
- f. Ebû Abdillâh el-Mihasî.

İznikî eserinin giriş bölümünde bu imamlara uyararak, ilimleri zâhir ve bâtın şeklinde ayırdığını belirtir.

Bu anlayıştan hareketle namaz, oruç, zekât ve hac konuların her birinde zâhirî şartlardan bahsettikten sonra Bâtınî şartlardan, esrar ve hikmetlerden bahseder. Bundan başka neredeyse eserin üçte birini oluşturacak biçimde eserin büyük bir bölümünü ahlâkî-tasavvufî konulara ayırır.

Eserin son bölümünü tamamen ahlaki-tasavvufî konulara ayıran İznikî, iyi ahlak ve kötü ahlak konusunu onar başlık altında ele alır. Bölümün giriş kısmında insanın yapısı, temel özellikleri, insanda bulunan maddî manevî kuvvetler, bunların birbiri ile ilişkileri gibi ahlak ilmi açısından son derece önemli olan konulara ayrıntılı bir şekilde yer verir. Bundan sonra kötü ahlakın temelini oluşturan on kötü huyun her birini müstakil bir başlık altında âyetler, hadisler ve örneklerle izah eder. Kötü huyların her birinin kişinin din ve dünya yaşantısına olan zararlarından ve bunlardan kurtulma yollarından ayrıntılı bir şekilde bahsedilir. İznikî'nin bu bölümlerde samîmî bir üslupla vaaz ve nasihatlerde bulunduğu görülür. İyi huyları ele aldığı bölümlerde de yine konuları ayet ve hadisler eşliğinde örneklerle ele alır. İyi huyların faziletlerinden ve nasıl elde edileceğinden bahseder.

Eserin yaklaşık üçte birini oluşturan bu kısım aslında müstakil bir çalışmaya konu olabilecek şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde yer verilen hadislerin bir kısmının zayıf olduğu görülmekle birlikte kanaatimizce müellifi bu tür hadisleri almaya sevk eden husus âlimlerin genel olarak “tergîb ve terhîb konularında zayıf hadisle amel etmeyi onaylamaları”dır. Nitekim aynı durum, müellifin kendisinden etkilendiği Gazâlî’nin *İhyâ* adlı eseri için de söz konusudur.

EKLER

BİBLİYOGRAFYA

- Abdürreşid el-Buhârî, Tahir b. Ahmed, “*Hulâsetü'l-Fetâva*”, Süleymaniye Ktp, Şehid Ali Paşa Nu: 1022.
- el-Albanî, Muhammed Nasiruddin, *Sisiletu'l-Ahâdisu'd-Daife ve'l-Mevdûa ve Eseruha's-Seyyi fi'l-Ümme*, Mektebetü'l-Maarif, Riyad – 1412, H.
- Aşıkpaşazâde, Tevârîh-i Âl-i Osman'dan, *Aşıkpaşazâde Târîhi*, (thk; Ali Bey), İstanbul - 1984.
- Atawula, Alimujiang, *Maveraünnehr fakihleri ve eserleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜSBE, İstanbul - 2000.
- Bayraktar, Mehmet, *Dâvûd'l-Kayserî ve Osmanlı ilim geleneğinin teşekkülü*, Osmanlı, VII. Yeni Türkiye Yay, Ankara – 1999.
- el-Bestî, el-Bestî Muhammed b. Habbân Ahmed Ebû Hâtem et-Temimî, *Sehîh ibn Habban*, (thk; Şua'yb el-Arnaut), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut – 1993.
- ----- *el-Mecruhîyn*, (thk; Mahmud İbrahim Zayid), Dârü'l-Ve'yi, Haleb – tsz.
- el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Huseyn, *Sünenü'l-Beyhakî*, (thk; Muhammed es-Sei'd Besyunî Zağlul), Dârül'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut – 1410, H.
- ----- *Şue'bu'l-İman*, (thk; Muhammed es-Seid Besyunî Zeğlül), Dârü'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut – 1410, H.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail Ebû Abdullah el-Ce'fî, *Sahihu'l-Buhârî*, (thk; Mustafa Dibe'l-Beğâ), Dâr İbn Kesîr, Beyrut - 1987.
- Cici, Recep “*Belli Başlı Hukukçular ve Çalışmaları*”, Türkler, XI. Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.
- Daremî, Abdullah b. Abdurrahman Ebû Muhammed, *Sünenü'd-Darimî*, (thk; Fevaz Ahmed Zemrelî vdğ.), Dârü'l-Kutubu'l-Arabî, Beyrut – 1408, H.

- ed-Dimeşkî, Ebu Abdullah Muhammed b Ali Muhammed, *eş-Şezere fî'l-Ahâdîsi'l-Muştehera*, (thk; Kemal Besyûnî Zeğlûl), Dârü'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut – 1413, H.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Aşa's es-Sicistanî el-Ezdî, *Sünen-i Ebî Davûd*, (thk; Muhammed Muhyiddin Abdulhamid), Dârül'l-Fikr, Beyrut – 1412, H.
- Ebu'l-Fadl el-İrakî, *el-Muğnî An Hamli'l-Asfâr*, (thk; Eşref Abdulmaksûd), Mektebe Taberîyye - 1410, H.
- Ebu Ye'la, Ahmed b. Ali b. el-Müsnî el-Mevsilî et-Temimî, *Musnedu Ebû Ya'la*, (ah, Huseyn Selim Ased), Dâri'l-Me'mûn Litturas, Dimeşk – 1984.
- Ebî Tâlb el-Mekkî, (thk; Abdulmünim el-Hanefî), *el-Mevsûatü'l-Kubra "Kitabu Kûtu'l-Kulûb"*, Dârü'r-Rüşd, Kahire - 1991.
- el-E'clunî, İsmail b. Muhammed el-Cerahî (v. 1162 H), *Keşfu'l-Hefâ*, (thk; Ahmed el-Kallâş), Beyrut – 1405, H,
- el-Fetteni, Cemaledin Muhammed Tahir b. Ali el-Hindî, *Tezkiretü'l-Mevdua't*, Dârü'l-Kutubi'l-Arabî, Beyrut – 1401, H.
- Gülcan, Ali, *Geçmiş Yüz yılların Karaman Büyükleri ve Şairleri*, Karaman:1987.
- Gökdoğan, Melek Dosya, “*Osman Gazi'den Mehmed Vahideddin'e Osmanlı Bilim ve Kültür*”, Türkler, XI. Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.
- el-Heysemî, Ali b. Ebî Bekr, *Mecmeu'z-Zevâid*, Dârü'r-Reyyan Li't-Turas, Kahire – 1973.
- Hızlı, Mefail, “*Osmanlı Klasik Döneminde Medrese*”, Türkler, XI. Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.
- el-Huseynî, İbrahim b. Muhammed, *el-Beyân ve't-Te'rif*, (tah; Seyfuddin el-Katib), Dârü'l-Kutubi'l-Arabî, Beyrut – 1401, H.
- İbn Receb, Ebu'l-Ferec Abdurrahm b. Ahmed el-Hanbelî, *el-Fevâidü'l-Muhtâra*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut -1408, H.
- ----- *Camîu'l-U'lûm ve'l-Hikem*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut-1408, H.
- İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî, *Sahih İbn Hibbân*, Dâr Ahyâu't-Turasu'l-Arabî, Beyrut - 2003.

- İbn Mâzze el-Buhârî, Mahmud b. Ahmed b. Abdulaziz b. Ömer, ***el-Muhîtu'l-Burhânî fî'l-Fikhi'n-Nu'mânî***, (thk; Ahmed A'zze), Dâr Ahyâu't-Turasu'l-Arabî, Beyrut - 2003.
- İbn Şuca', Şibreveyh b. Şehrdâr b. Şibrveyh ed-Deylemî el-Hemezânî, ***el-Firdevs Bimasur'l-Hattâb***, (thk; Muhammed es-Said Besyunî Zeğlûl), Dârü'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut - 1410, H.
- İbn Tâcü's-şerîa, U'beydulaah b. Mesu'd, ***el-Vikâye***, Kazan üniversitesi Matbaası Pitiborh - 1887.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, “*Osmanlı İmparatorluğu'nda Klasik Bilim Geleneğinin Tarihçesi*”, Türkler, XI. Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.
- İnalçık, Halil, “*Osmanlı Tarihine Toplu Bir bakış*”, Osmanlı, Yeni Türkiye Yay. Ankara - 1999.
- el-İsbehânî, Ebu Nua'ym Ahmed b. Abdullah, ***Hilyetu'l-Evliyâ***, Dârü'l-Kutubu'l-Arebî, Beyrut -1405, H.
- el-Kudâî, Muhammed b. Selâme b. Cafer Abû Abdullah, ***Musnedu's-Şhâb***, (thk; Hamdî b. Abdulmecid es-Selefî), Muassasetü'r-Risâle, Beyrut – 1986,
- Kadîhan, Ebü'l-Mehasin Fahrüddin (Bedreddin) Hasan b. Mansur b. Mahmud el-Özcendî (Kadîhan), ***Fetava-î Kadîhan***, Mısır–1282, H.
- el-Kâşğeri, Sediduddin Muhammed b. Muahammed b. Ali, ***Munyetü'l-Musallî ve Günyetü'l-Mübtedî***, Mekâtib Reşidiyye, 1277, H.
- el-Kudûrî, Ebi'l-Hasan Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer el-Hanefî el-Bağdâdî, ***Muhtasaru'l-Kudûrî***, Dârü'l-Kutub el-İlmiyye, Beyrut – 1997.
- el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Fereh Ebû Abdullah, ***Tefsirü'l-Kurtubî***, (thk; Ahmed Abdulalim el-Berdunî), Dârü's-Şa'b, Kahire – 1372, H.
- Mecdi Muhammed Efendî, ***Şekâiku'n-Nu'maniyye ve zeyli Hadâiku's-Şakâik***, Dârü'd-Da've, İstanbul – 1989.
- el-Makdisî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdulvahid b. Ahmed el-Hanbelî, ***el-Ahadisü'l-Muhtare***, (thk; Abdulmelik b. Abdullah b. Dehîş), Mektebetü'n-Nehdu'l-Arabiyye, Mekke – 1410, H.

- el-Menâvî, Abdurrazzak eş-Şâfiî, *Feyzû'l-Kâdir Şerhü'l-Camii's-Sağîr*, (thk; Hamdî ed-Demirdâş Muhammed), Mektebe Nazâr Mustafa el-Bâz, Mekke – 1997.
- el-Merğînânî, Burhanuddin Ebi'l-Hasan Ali b. Ebi Bekr b. Abdulcelil er-Ruşdânî *el-Hidâye Şerhu Bidâyetü'l-Mübtedî*, Kahraman Yay. İstanbul – 1986.
- **Mufassal Osmanlı Tarihi** (Bir heyet tarafından hazırlanmıştır).
- Muslim, Muslim, b. el-Heccac Ebu'l-Hsan el-Kuşeyrî en-Nisâburî, *Şehîhu'l-Muslim*, (tah; Muhammed Fuad Abdulkakî), Dâr Ahyau't-Turasi'l-Arabî, Beyrut-1412, H.
- en-Nisabûrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed el-Hâkim, *el-Müstedrek A'la's-Sahîheyn*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut - 1406, H.
- Ocak, Ahmet Yaşar, “*Klâsik Dönem Osmanlı Düşünce Hayatı*”, Türkler, XI. Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.
- **Osmanlı**, (Editör; Güler Eren), Yeni Türkiye Yay, Ankara – 1999.
- Öksöz, Yusuf Ziya, “*Kutbuddin b. Muhammed İznikî ve Mukaddime-i Kutbuddin*”, Atatürk Üniversitesi İslâmî ilimler Fakültesi, M. Tayyib Okıç Armağanı, Sevinç Matbaası, Ankara – 1978.
- Öngören, Reşat, “*Kutbuddin İznikî*” maddesi, DİA, XXVI,
- Özel, Ahmed, *Hanefî Fıkıh Alimleri*, T.D.V. Yayınları. Ankara - 1990.
- er-Razî, Abdurrahman b. Muhammed b. İdris b. Mihrân Ebû Muhammed, (thk; Muhibbu'd-Din el-Hâtîb), Dârü'l-Ma'rife, Beyrut – 1405, H.
- er-Rumî, Hacı Halife Mustafa b. Abdullah Katib Çelebi, *Keşfi'z-Zunun*, Dârü'l-Kutub el-İ'lmiyye, Beyrut - 1992.
- es-Semerkandî, Ebû'l-Leys, *Mukaddimet's-Salât*, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Bayezid, Nu: 2002.
- -----, *Û'yunu'l-Mesâil fi Furû'il-Hanefiyye*, (thk; Seyyid Muhammed Mehennî), Dârü'l-Kutubu'l-İ'lmiyye, Beyrut – 1998.
- es-Serahsî, Şemsü'l-Eimme Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed Ebi Sehl el-Buhârî, *el-Mebsût*, Çağrı Yayınları, İstanbul - 1982.
- es-Sübki, *el-Ahâdisu'l-Leti fil-İhyâ ve Lem Yecid Lehâ Sübkî İsnâden*, (thk; Mahmûd Muhammed Tanahî), Hicre Li't-Tebaa, 1413, H.

- eř-Őevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylu'l-Evtâr*, Dârü'l-Cîl, Beyrut – 1973.
- eř-Őeybanî, Ahmed b. Amr b. Ebî A'sim Ebu Bekr (v. 287 H), *Kitabu'z-Zuhd Li İbn Ebî A'sim*, (thk; Abdulali Abdulhamid Hamid), Dârü'r-Reyyan Li't-turâs Kahire - 1408, H.
- et-Tirmizî, Muhammed b. Ali b. el-Hasan Ebû Abdullah el-Hakim, *Nevadiru'l-Usûl fi Ahâdisi'r-Resul*, (tah; Abdurrahman U'meyra), Dârü'l-Cîl, Beyrut – 1992.
- **Türkler**, (Editör; Hasan Celal Güzel vdğ.), Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.
- Uludağ, Süleyman, “*Bâyezîd-i Bistâmî*” maddesi, DİA, V.
- ----- “*Hasan Basrî*” maddesi, DİA, XVI
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yay. Ankara - 2003.
- Üstünova, Kerime, *Kutbe'd-Dîn İznikî Mukaddime*, Uludağ Üniversitesi Yay, Bursa – 2003.
- Yazıcıođlu, M. Sait, “*Osmanlılar ve Sünnî – Hanefî Anlayış*”, Türkler, XI. Yeni Türkiye Yay. Ankara – 2002.